ГУЦУЛЬЩИНА

НАПИСАВ

Проф. Володимир Шухевич.

ПЯТА ЧАСТЬ.

У ЛЬВОВІ, 1908.

З „Загальної Друкарні“, Академічна вулиця ч. 8.

ЕВГЕНІЯ
БІБЛІОТЕКА
ТИМЧЕНКО

Передмова.

Кінчаючи сим мою публїкацію про Гуцульщину, вважаю конечним сказати з сеї нагоди кілька слів.

Як се у передмові до І-ої части було зазначено, загадував я оперти мою працю виключно на тім, *що сам бачив, чув, зібрав або списав.*

Коли-ж опісля за сьвітлою порадою горячого заступника домашнього промислу, нині вже покійного Володимира гр. Дїдушицького, — котрий зрозумів, що тільки піднесенєм домашнього промислу можна витворити як найбільший гурт сьвідомих і вольних горожан, а не великим капіталом, що витворює невольників, — я рішив ся вже по виданю першої части „Гуцульщини“ (1900 р.) подати в другій части увесь зібраний матеріял про гуцульський домашний промисл, (призначений зразу до осібної більшої публїкації: „Промисл домашний на Руси“), вийшла II-а часть далеко инакше, нїж було зразу задумано. Представивши в нїй віддїл про домашний промисл як найобширнїще, мусїв я вже по виданю єї (1902 р.) подбати про доповненє й дальших віддїлів, аби тим по змозї подати повний образ житя й бутя Гуцулів. В тій цїли мусїв я придбати новий матеріял, а через те зросла значно ся, первісно на менші розміри задумана, публїкація і тим самим опізнило ся і виданє дальших єї частий.

З придбанєм нового матеріялу мусїв зміняти ся і з гори оповіщуваний зміст дальших частий, що однако, гадаю, вийшло тільки в користь цїлости.

Річ ясна, що етнольогічна публїкація в 73 аркуші друку про нарід, проживаючий в просторій гірській країнї, була би немислима для одиниці, вже з огляду на терен розслїдів і з причини незвичайно утяжливих комунїкаційних і житєвих условин, наколи би не безінтересовна поміч Земляків, котрим я обовязаний подякувати за те прилюдно.

Тож дякую найперше Вп. Добродїйцї Климентинї Лисинецькій, жінцї о. Емануїла, пароха з Космача, котра, знаючи

добре звичаї й обичаї Гуцулів, достачила менї не лише богато цїнного матеріялу, але й була для мене живим жерелом, до якого я звертав ся без перестанку і з якого діставав в усїх сумнївах найдокладнїйші і в повнї вдоволяючі пояснення.

Дякую дальше учителям гуцульських сїл: Добродїям Луцї Гарматїєви, Дмитрови Єндикови, І. Сеникови й Теофілеви Киселевському, від яких я дістав чимало гуцульських пісень, коляд і приказок, уміщених у трьох послїдних частях сеї публїкації.

Не менче дякую Др. Володимирови Кобринському зі Львова, котрий лїкарював довгі роки у Гуцульщинї, за те, що провірив мої записки про „Гуцульське лїчництво“ і пододавав до них свої цїнні уваги.

Дякую й „Науковому Товариству ім. Шевченка“, котре не лише що видало своїм коштом перші чотири части „Гуцульщини“, але й орудуючи запомогами, призначеними Соймом на етнографічні розсьлїди, підпирало ними збиранє матеріялу, а надто спільними коштами з „Музеєм ім. Дїдушицьких“ у Львові піднесло вартість видавництва великим богацтвом образків, виконаних із моїх фотографічних знимок і з оказів власности „Музея ім. Дїдушицьких“,— з виїмком образків чч. 18, 27—30, 35 і 36 части І-ої, зроблених з узорів, поміщених у працї д-ра Р. Кайндля.

Особливо-ж дякую Вп. Добродїєви Тадеєви гр. Дїдушицькому, властителеви Музея, за єго незвичайну прихильність для моєї працї, доказану жертвованєм 1000 корон на виданє V-ої части „Гуцульщини“; се мушу піднести прилюдно з тим більшою вдячностию, що тота жертва вийшла з власної ініціятиви Сьвітлого Мецената, котрий вже і так своїми фондами покриває й цїле се видавництво в польській мові.

Не менше як тим Добродїям і Інституціям дякую всїм добрим людям, що минї допомогли чи то матеріялами, чи порадою й поясненями, а врештї й гостинностию підчас мого побуту в Гуцульщинї, складаючи їм за се прилюдно щироруське: Спаси-Біг!

Мою особисту працю при сїй публїкації не вважаю за якусь особлившу свою заслугу, а лише за довг, виплачений мною гуцульському народови за ті красоти єго чудової країни тай єго власної вдачі, якими я тільки налюбував ся і якими певно любувати ме ся всякий, хто щиро й безсторонно просьлїдить усе те бодай з отсеї моєї публїкації; а що таких безсторонних людий найде ся у нас чимало, се видко з тих голосів, які вже попередні части сеї публїкації оцїнили критично, з'умівши „відрїжнити річеву критику від простої ординарної клевети“.

Сею публїкацією сповняю по спромозї лише мій народний обовязок, який і був одинокою провідною гадкою, що присьвічувала минї при моїй довголїтній працї.

У Львові, 24. падолиста 1907.

Володимир Шухевич.

ЕВГЕНА ТИМЧЕНКО БИБЛІОТЕКА

XVIII. Гуцульські приказки.*)

1. Про сотворенє сьвіта.

З первовіку була лиш вода, облаки і Бог сйитий. У облаках спав Алей, дух Божий, — а Бог ходив по водї. Раз зробила си на водї шум, йикийс купак, йик кавалок дерева, що крутила си по водї йик живий! Бог се вздрів тай питає: Що ти є? — А воно відповіло: Я не знаю! Живий сме, а не можу нї ходити, нї що будь робити. — Це був Триюда-Арідник. Бог не знав з чого він походит, бо чорт був так йик Бог з первовіку. Але що Богови кучилос самому ходити по водї, поблагословив Бог тот шум, тай питає: Хочеш мати голову? — Хочу. — А руки? — Хочу. — А ноги? — Хочу! — Тогди дав Бог Арідникови руки, ноги, очи, гет усе. Вони стали собі побратимами. Бог знав усе на сьвітї, але нїчого не міг зробити, а Триюда мав силу до усего. Бог мусїв у него все вімудровувати або украсти, йик шо хотїв мати. Бог знав, що на присподнїм у глибинї моря є глина, та хотїв від Арідника вімудрувати, аби тот ї вінїс з присподного, з тридевйитого моря, що є так глібоко три рази йик сес сьвіт. Раз вони у двох собі гуторили, що добре би було, йик би була земльи, бо було би на чім припочьити. Триюда питат: А що би зробити, аби була земльи? — Бог кажет: Я би зробив землю, коби лиш глина була. — А деж ї взьити? питає Арідник. — Вона є гет у присподнім. — Я бих туди пронир, каже тот. — Пронри, каже Бог; а йик меш зачерати землю руков, кажи: в имйи моє! — Коли се Арідник почув, кинув си у *бульбон* (се таке місце, де море боїт си) та аж у тридевйитім найшов глину. Набрав ї у жменю, та віхопив си у гору. Але заки віринув, вода усу глину вімулила з єго руки. Приходи він перед Бога, а той питат: А де глина? — Я набрав повну жменю, та, ади, нема! — Бос не казав в имйи моє! Пронри ще раз, та скажи так! — Він верг си в друге, — так само стало си! Аж за третим разом вінїс він тілько глини, що лишило си

*) Приказками називають Гуцули всякого рода оповідні твори.

трішки за нігтем. Бог вішкробав глину з під нїгтьи, зробив з неї пальиничку тай кинув ї на воду, а пальиничка розросла си, тай з того стала земльи. Вона була зразу дуже тонка, йик шкаралуща з горобйичого йийцьи. Алей Божий пробудив си, уздрів землю, спудив си, верг си, тай затрьис облаками обома руками так, що тот край, що він до него лежьив лицем, здрігнув си, повалив си, земльи на нїм поломила си; з сего зробили си гори й скали. Зараз Бог прикував одну руку Алеєви, аби так дуже не трьис землев; рука одна і доси прикована; тепер гремит Алей лиш однов руков, другу руку роскує єму Бог при кінци сьвіта.

Тепер льиг Бог спати, утомлений, а Триюда не вснув; він спудив си грому, та мудрости Божої. За тот чьис, йик Бог спав, вігадав Арідник стратити Бога; він хотїв сам жити на сьвітї. Прийшов до спйичого Бога, тай хотїв єго скотити у море, аби утопив си. Він став Бога кочьити у воду, але земльи росла усе у тот бік, куди він покотив Бога, — аж Бог пробудив си, та дав так, що Арідник сам завалив си у воду, а вода за ним зараз замерзла. Бог гадав, що Арідник вже з неї не вилїзе, а він йик розігнав си з присподного, йик утьив головов у лїд, то провалив лїд; за ним пішла пара з під леду, а мрака з неї пішла у гору. Зимов і тепер, йик на дворі люто, іде пара з під леду, де прорізана полонка. Мрака пішла у гору, та з сего стали хмари. Йик Арідник проломив лїд, стали з него криги, а з них зробила си печера; Арідник бойив си Бога та сховав си під криги, шо збили си у гору, тай каже: Оце буде для мене хата! — Але сонце загріло, хата ростопила си, та вже нїкуди було єму сховати си. З сего чьису вони оба з Богом стали розпобратимами; жили оба на земли, але вже не разом, лише дес колис заходили до себе.

Йик уже була земльи поросла, на нїй дерева та трави, було води лиш тілько, що з моря набігало жилами, та йик дощ упав. Триюда поробив собі вівцї та кози, та зробив собі скрипку; він вігадав усу музику, лише фльойиру та трембіту вігадав Бог. Арідник став у скрипку грати, тай пасе вівцї. Бог учув се, приходи до него тай дивит си. Арідник питає: Що дивиш си, побратиме? — Дивю си, йик ти, розпобратиме, йграєш. Я би ту скрипку у тебе узьив! — Нї, не озмеш, каже Арідник. — Не лиш скрипку, але й вівцї бих узьив, каже Бог. — Хиба украдеш, то тобі дарую, а взьити не озмеш; я не дам, каже Арідник. — Якос пішов Арідник у лїс з вівцьими, сїв на вівороти (смерецї, вівернений горі коренем), тай грає. Вівцї поснули, польигали, тай Арідник уснув. Бог підійшов туди, узьив скрипку тай вівцї, тай пішов гет! Пробудив си Арідник, а тут нї скрипки нї овец! Догадав си, що Бог єму украв; приходит до Бога, тай каже: Чекай! Украв ти минї вівцї, але я ще таке маю, чого ти минї не украдеш! — А що ти маєш? питає Бог. — Кози, каже Триюда! — Оввa, каже Бог, кози легче украсти! — Тай розійшлиси. Арідник став лютий на Бога; він зробив собі дудку, забрав кози тай пішов у лїс; грав на дудцї, кілько грав, припер си до вівороти тай задрімав,

а Бог прийшов, ухопив дудку, принїс соли, тай загулив кози сілю за собов. — Пробудив си Триюда. Нема нї дудки нї кіз. Він до Бог., дивит си, а кози на задвірку їдьи з жолоба сіль; Юда ухопив бук, лапнув козу тай став буком у колїно товчи; кров почуріла, а він каже: Най у тебе будут ноги хоть по колїна дїтьчі. — З того чьису від крови у кіз шерсть на колїнах жовта, а коза усюди полїзе, бо у неї по колїна дїтьчі ноги!

З гнїву на Бога вігадав Арідник дуже великого вовка, аби си Бог єго напудив. Але Бог прийшов, пообзирав єго тай пішов. Як раз проснув си Алей, та йик уздрів вовка, спудив си, бо вовк був страшенно великий. Він став Бога просити, аби вовк був малий. Бог узьив сокиру та став обрубувати вовка; шо упаде тріска на землю, то учинит си кінь, корова, поросьи; котра тріска полетїла у вітер, то зробила си з неї птаха, а з маленької трісочки, що полетїла, учинила си муха, а що маціцьке упало на землю, то з того зробив си червачок. Так зчинила си уся диханя на сьвітї.

Йик уже була уся диханя на сьвітї, зробив Триюда хату. У тій хатї було гет усе, йик має бути, лиш вікон не було; через розколібинку сьвітило трішки сонїчко у хату. Ар'дник узьив міх, війшов на двір тай гребе у тот міх днини, аби занести у хату, бо там було темно. Приходит Бог тай питає: А ти шо робиш, розпобратиме? — Ади! Поклав-сми хату, каже чорт, а не можу днини покласти у хату! — Бог каже: Пожди, я так зробю, що у хатї буде днина! — Йик так зробиш, каже Триюда, я тобі хату дарую! — Бог узьив пилку, перепилив два протеси, поклав два варцаби і зробив рамцї; уходьи у хату, а там є днина! Бог каже: Се буде добре людем! — З того чьису ув-одно Бог так казав, йик шо вімудрував у Арідника. — Тот каже: Чекай, коли ти у мене вімудрував сесу хату, я зробю у нїй таке, що ти єго у мене не вімудруєш! — Зроби, каже Бог, тай пішов.

Арідник зробив у хатї віз, та не міг єго з неї вінести. Приходит Бог, а Арідник упрів, що аж чурит з него, а воза вінести не годен. Бог питає: Що ти робиш? — Дай ми поки, каже тот, я зробив добру річ, але не бізую ї вінести з хати на двір. — А Бог каже: Що минї даш, я вінесу на двір, тай буду їхати. — Арідник каже: Віз буде твій! — Бог узьив віз, розібрав єго до чиста, вінїс на двір, склав назад і каже: Сїдай, розпобратиме. — Потьиг Бог тай каже: Видиш, уже їхає віз!

Пішов чорт. На дворі упала зима; він змерз, став вігадувати, що тут робити, аби загріти си, тай вігадав ватру; вона була тогди без диму. Приходит Бог, питає: Що се? — Ватра, каже тот. Добре гріти си. — Шо би ти хотїв, каже Бог, абис минї ту ватру дав! — О нї, каже Триюда, не дам! Усе ти у мене вімудрував або таки украв, а ватри не вімудруєш і не украдеш! — Пішов Бог, улупав з бука губку, вісушив на сонци, розколов паличку зі споду, вложив губку у розколібину, тай приходит знов до Триюди, сїв коло ватри і говорит шос собі з Арідником. За

тот чьис штухав Бог в-одно паличков у *на́клад,* аж губка утлїла си в паличці; тепер встав Бог, тай пішов, підпираючиси паличков. Триюда вснув. Спав він шо спав, а за тот чьис наклав Бог богато дров та позапалював ватри. Тот проснув си, схопив си, а у Бога ватра! Пішов до неї і пирснув (плюнув) у ватру, а з неї закурило си. — А Бог каже: Най, коли вже палит си, най і закурит си! — Тому тепер є у ватрі дим.

З того чьису розлютив си Триюда дуже на Бога, та зі злости хотїв збавити Бога! Він вігадав млин, але такий, що треба було ногов кивати валок, аби зерно ишло з коритцьи у камінь, та мололо си на муку; коло того валка зробив він капкан, бо хотїв, аби Бог, йик прийде кивати ногов валок, упав у тот капкан, а Триюда єго заланцував. Але Бог мудрий, каже до него: Іди ти перший, а я потому піду, йик буду видїти, йик ти тото робиш. — Лише зачьив Триюда ногов кивати, але так, що не докивав си капкана, кинув Бог каменцем, вцїлив у капкан, зрушив єго, а капкан имив Триюду. Капкан був зроблений з зелїза; воно було спершу таке мйике, йик гріте, йик дріть відпущена, але Бог зараз подув на него і воно застило, стало дуже тверде, тай з того чьису і тепер воно таке є. Від тогди прикований Арідник, лиш дес колис уриває си; він почьив таргати си, а земля була тонка тай з того завалила си; Арідник потьиг млин на тридевйиту землю, у пекло! — Земльи стоїт на мори, а в тім мори є друга земльи, відтак знов море, а потім знов земльи; се вже земльи Арідникова — пекло; туди він потьиг млин.

Тепер, коли вже було усе на земли, зачьив Бог розплоджувати люде. Бог шос робив та мав руку удерту; Бог відорвав тоту шкірочку, вона скотила си у трубочку. Бог верг тоту шкірочку на землю, вітер повіяв тай кинув тов шкірочков, вона що покотит си, — то стане більша; Богови було тогди прикро самому; він дав так, що із тої шкірочки, що вже була дуже уросла, зробив си Адам! — Адам був зразу чистий; в серединї нїчого не було. — Жили вони оба з Богом, доки жили, ходили по всїм сьвіту та гуторили собі. За тот чьис сїпав си Триюда ув-одно на ланци, аж урвав си, тай війшов на землю. Йик раз був тогди ранок холодний; Адам *надре́ї* (змерз) і зачьив си трьисти. Бог наклав ватру, так каже: Грій си! — Сїв Адам коло ватри, гріє си; Триюда уздрів ватру тай біжит туди; дивит си, а коло неї гріє си Адам, а він, щез-би, обхаркав Адама, йик тоту ватру! Приходе Бог, а ту Адам нехарний, курит си з него. Бог узьив перевернув єго обризганим у середину, та від того чьису і чоловік у серединї нечистий, з него курит си, йик з ватри. — Тепер наказав Бог Алеєви, тот загремів дуже люто, аж Арідник напудив си, щез; зі страху сховав си назад у тридевйиту землю.

Адам став чоловіком; Бог передав єму усе добро, що було на сьвітї, лишив собі лиш одну йиблінку — *зваричівку* (паперівку), вона вже є на Йвана; у горах ї мало. Сих йиблук вольно було лиш Богови їсти.

Раз льиг Адам спати. Бог узьив галузку йиви (верба) тай поклав коло него, а занїм Адам проспав си, стала вже з тої галузки жінка, Йива. — Другі приповідают, що Бог віймив ребро Адамови, тай з сего стала жінка. Може й так! — Тота Йива пішла раз у сад, рвала йиблука і їла, а зваричівки не рушала. Триюда війшов знов на сьвіт, переверг си у гадину та їст собі зваричівку; йик Йива прийшла подивитис, що се сидит на йиблинці, — вона була цікава, бо гадини ше тогди не було на сьвітї, — Триюда нарвав йиблук тай каже до неї: На, їж сї, вони лїпші, йик усї. — Набрала Йива йиблук тай приносит Адамови, але не каже, що се зваричівки. Адам укусив та лиш пролигати, — спізнав, шо се йикіс инші йиблука, нагадав собі, шо се певно зваричівки, шо не вольно їх їсти, притримав кусок у горлї, там він застрьиг і відси у чоловіка кістка у горлї.

Приходит Бог тай каже: Ви тепер стали грішні; до того чьису не треба було вам нї робити нї убирати си; від тепер мете робити, мете убирати си. — Шкіра у Адама була поросла, йик у барана, а на ногах були ратиці. Зараз спали з Адама ратиці, лишили си нігтї, а волосьи обпало гет!

Тепер каже Бог до Адама: Я тобі дам плуг, воли, гет усе; меш орати, сїяти, робити аж до смерти! — В йшов Адам на поле і став орати; проборознив поле з одного кінцьи у друге; оре він, оре, а поле сцїлює си назад. — Приходит він до Бога тай каже: Я орю, а поле сцїлює си назад! — А Бог каже: Иди, здойми капелюх, перехристи си тай проси у Бога, аби він тобі поміг. — Пішов Адам, помолив си і вже орав йик треба. — Відси є молитва. Бог сам навчив ї Адама.

З того чьису, йик Адам и Йива согрішили, стали люде розплоджувати си. Триюда приходив на землю та юдив їх проти Бога; Бог бив єго громом, тогди крив си тот йикийс чьис у пекло, а відколи з сих людий, що єго слухали, намножили си юдники, сидит Триюда ув-одно у пеклї та вісилає лиш юдників на землю. Вони сходьи си раз у рік до него; він їм дає розкази, котрий, шо і йик має юдити людий, потім кождий іде до свеї служби на цїлий рік.

Йик уродила си перша дитина Йиві, приходит Бог д' неї тай каже: Озми дитину та вержи ї почерез хату! — Йива узьила йигньи, вергла єго, а дитину нї. Від того чьису ходит йигньи зараз, йик си учинит, а жінка за непослух кутає си через три роки коло дитини за кару, доки дитина не зачне ходити. Від того чьису мусит кожда жінка присьигати чоловікови послушенство, инакше би не послухала.

Чим більше розплоджували си люде на земли, тим більше не ставало їм їсти та пити. Бог жив ще тогди з людьми на земли. Приходит до него старец тай просит їсти; а Бог каже: Іди до дрозда, проси у него молока. — Йик Бог забрав був вівцї у Арідника, дав їх дроздови; тот пас вівцї. — Приходит старец до дрозда, а він доїт вівцу; старец став просити молока, а дрізд

каже: Шуру, буру, та почерез гору, пів дійниці лиш шуму, а молока нема; прийдеш в осени. — Пішов старец до Бога, розказав усе, а Бог каже: Іди в осени. — Приходит старец в осени до дрозда, а тот каже: Тогди був шум з молока, а тепер кленц-покленц, де цьип там прилип; дою і дою а молока нема! — Пішов старец знов до Бога тай росказує, що єму дрозд казав. Коли так, каже Бог, то ти вже більше у дрозда не будеш молока просити. — Дрізд попоїв, тай сїв на дуба спати, а вівці польигали тиж. Приходит Бог из старцем, дав єму фльойиру тай каже: Грай, тай иди до дому. — Старец зачьив грати у фльойиру, вівці проснулиси тай пішли за голосом фльойири. А Бог закльив дрозда; дрозд пробудив си, а овец нема! Він зачьив фітькати, а їх йик нема, так нема; тому він і доси фітькає, кличе за ними. Так йик тот дрізд, так кличе і чоловік тепер до овец, йик хоче їх завертати: фіть-тю-тю, фіть-тю-тю! — Від того чьису є у людий вівці і люде забогатїли.

Бог жив довго на земли; поки людий було мало та не було між ними ненависти та прогнївку, ходив Бог по земли, а йик вони забогатїли та намножило си їх богато, стали слухати юдників, грішили дуже, не міг Бог між ними остати, він злинув на облаки на *висину*. Відти видит він усе.

З того чьису став Арідник правити землев через своїх юдників; чьисто і сам приходив на землю; Бог страшив єго громом, але він увик вже до него та й не бойив си грому, через то став він *корити* вже самому Богови, пускав си і до неба, на висину, летїти; тогди дав Бог Алеєви до помочи Пантелія. Йик лиш Арідник начнет вікривльитиси Богови, прогнївит єго дуже, а чьисом і г . . . . . єму покаже, то Бог наказує, аби Алей гримав на Арідника; тогди Алей сипле кременем; ним бє він у Арідника; йик єго поцїлит, то Пантелій зараз палит, кремінь ловит си тай горит; від того горит усе, хоть би йике сире було, йик Арідник сидит на нїм, а йик він утече, то не име си, хоть у него бє Алей, бо вже там Арідника нема.

Явида пробуває на земли у тих хатах, де си дїє *пустиньство*, *крадькá*, шахрайство і недбалість на Бога. Юдники є навіть у церкві у маковици; вони відти юдьи людий, аби в церкві спали, говорили та сьмійили си. — Звичайно сидьи вони під віворотьми у лїсї, та на межах або бігают селом гет усюди; тому кладут люде на воротах, на дверех, на сволоцї хрести, аби юда у хату не пхав си.

Явиди (юди, чорти, дїтьки, пекуни, невмиті) повстают з дїтий страчених, йиких через сїм лїт нїхто не з'ирстит, і з *сукровища*, місця, де убито чоловіка і заховано без опроводів; йик страчений там перестоїт через 7 лїт і нїхто не відає за него, не даст опроводу, тогди єго убиває юда.

Йик віхопит си чьисом з пекла сам Арідник-Триюда, то настає бурьи; він міркує, коли Алей-божий на твердо всне, шо єго розбудити не мож; від того буває богато шкоди; богато людий,

худоби забере плова, позавалює хати та несе гет, а він, щез-би, іде у тумані, у тїмі, музика грає страх! Прийде над ріку, забере відти воду: хоть яка була повінь, то ріка стане йик зарінок сухий, він ї перенесе у другий бік. — Раз він спочивав у Довгополи, та забув там люльку; люлька була така велика, що ї 12 коний не потьигло, а чибук був йик платва. Третого дньи прийшов і забрав ї.

(З оповідань Юри Шеребурьика з Бервінкової, Юри Бендейчука і Мих. Гутинюка з Жабя.)

---

2. Початок сьвіта і боротьба Сатани з Богом.

Земнї зразу ни було, лиш море цїле. На мори був шум. З верхи, з воздухів падала роса. З роси став дух — йико Бог від віка до віка. З шуму став Ирод. Чорт то є послужник, Ирод, то первовичний йик Бог; Ирод но не знає гадок Божих. Бог знаєт усї Ирода змисли. Ирод ни знає гадок чоловіка, сумлїньи докив ни заговорит, а Бог знаєт увсе.

Ходили оба по мори. Але треба було говорити до себе. То Бог єму казав: Розпобрати', — а він Богови: Побрати'! — Біда все зачинала и за все зачіплювала. Ирод кажет до Бога: — Побрати', що би то було, аби на цим мори була земля? — Господь знав, шо маєт бути, то си ни питав, а вин ни знав, тому все си питав. Тепер Бог єму кажет: — Розпобрати', иди в море, та вінеси трохи земнї. Йик меш казати на моє имньи, то вінесеш, а йик на своє, то ни вінесеш.

Типер йик Ирод пишов у спид за землев, то вин казав: Я на своє имньи несу! — Але докив війшов то Господь так зробив, шо му вода все сполокала. Йик війшов без нїчого, Бог єму кажет: — Ти лихо гадав! Иди другий раз, розпобрати', и кажи на моє имньи! — Але вин знов на своє имньи брав земнї и знов ни вінїс нїчо. Аж третий раз кажет: — Най буде на Боже имньи, але і на моє! — Тогди вин найшов там у мори плиту, и вже мав гадку тогди, шо вна єму си придасть письмо з Адамом там заховати, запрьитати. Третий раз вінїс за нігтьими земнї. З тої земнї сотворив Бог земню. Але тої земнї була крішка, мала кицка. Йик земньи вже була, тогди ходили оба по нїй, и нїчого на ний ни було, но вни два, йико первовічні.

Раз на тий земни поклали си спати. Господь Бог заснув, а вин подумав, йик Бога стратити на тий крішцї. Господь люто вснув, але все знав, шо тот гадав. Ирод-сатана йив Бога тручьити в воду тай втопити. Але йик Бога потрутив в один бік, а Бог си покотив, а й земньи туди ширшала що раз бирше, вин тручьиє в другий бік, а Бог ни спадат у воду, но земньи ше ширшала й туди; а вин так на вси сторони, на штири сторони сьвіта тру-

чьив и так земньи розширила си. Йик Бог си прошумав, то каже напротив него: Розпобрати', мнї си приснило, шо я хотїв падати в воду, тай си топити. — А вин кажет: Я-же так тверто спав, шо нїчо-сми ни видїв, побрати'! — Вже збрехав! — Вид того чьису вже сон є, бо дотив сон не снив си. Тепер вже люде сньи сни напротив того, аби знати з того, ци віходит добре, ци лихе. Ади, ворожьи тай богато є з того правди, шо можна знати наперед.

Вони но два ходили по земни, так йик кождий тепер чоловік. Йик була земня, то Господь тогда вже сам сотворив царство для себе, шоби трону мав без него. У тім царстві зробив для себе чоловіка, Адама. Йик зробив го з глини, то Ирод на него плюнув, а Бог тогди перевернув єго тим опльованим до середини и з того типер кождий чоловик в серединї маєт болу (слабість), бо вин, сатана, був до сотвореня чоловіка у спивцї з Богом. Адам задумав си, що сам в раї чоловік, а Господь дав єму поміч и з єго кости, з єго ребра сотворив му Йиву.

Сатана заходив и до царства; назирав Бога, шо Бог робит. Вин думав йикби то Адама и Йиву з царства на подол, то є на цю нижню, першу земню поза царством, забрати. Вин сказав Адамови и Йиві: Ви зробіт блуд; ви вже сотворені, робіт собі, шо хочите. — А Бог казав Адамови и Йиві, аби дерева з гріхом не кивали. А вин знав, шо йик они зробльи блуд, то Бог їх вінесет з царства свого, шо дльи него. Тогди вни зробили гріх, блудство. За то Бог си вгнївив и вігнав їх и казав: Будете з кровйов и потом поживати обід і вичьирю.

Йик вони прийшли на подол, учинила си дитина, сотона підміньила; виттак Адам пидписав си и запродав всий свій рід, то сотона мала велику силу своїх помічників. Вин тогди зачьив будувати на свої люде ад-пекло.

Адам на земли робив собі всьике для вігоди, а Бог ходив и по земни и всьо виґів. Сотона клав хату, але хата була темна. Вин носив днини-сонцьи жменьими. Вин брав днини пригорщами и носив в середину а тото нема нїчо з того. Бог тогди кажет: Дай менї се! — Вин дав, а Бог прорубав викна, поблагословив и хата стала ясна. Хата до сегодньи стала Божа. Вин всьикі робив ґешефти, а Бог то все перебрав на своє имньи. З того народу вин мав велику силу пидручники (чорти). Йикі вин штудерації робив, то все Бог перебрав на свою користь: хату, скрипки, млин, віз, кози, смерече з сучем. Так, шо вони були в спивцї з Богом до земнї, а не мав користи всеї. Розсердив си тай кажет: Побрати', тепер будем тримати войну. Я маю велику силу на земни и Тебе не хочу за співника. Будет война! — Єго ше потїшило, шо йик Бог намножив в своїм царстві ангелїв та вни зогрішили, збунтували си, а Бог сказав Архстрагтителеви Михаілови струтити їх з неба, то одні попадали на скали, на лїси, на воду, то всї побили си тай потратили си, але богато впало на земню мйику, на подол, то всї були єго и стали чортами. Мав з них велику

поміч. Вин собі напротив Бога поробив тогди стрівби, пушки, армати; такі, шо типер є всьикі до войни мудрації, то вин вже тогди знав. Гадав, шо Бог ни знає, шо вин робит. Вин гадав, шо Бог мат царство, нех йдет собі там, а єго земньи, бо вин на ний силу мат. И відали собі пляц, йик типер царі. Вин став з свойов силов, а Бог прийшов з палицев на тот пляц, де вни си візвали. Кажет Богу: Побрати'! Оттепер ми си два розвийжемо! — Господь кажет: Розпобрати! бугім тримати! — Стало єго восько зглїдоване. А Бог казав Илії блиснути! Блисло. Так вин забув за восько, в очих му стемнїло. На Боже слово другий раз Илія блис. Острах лиш давав. За третим Божим словом Илія йик блис, блиснуло, йик загриміло, земньи задрижьила, Илія пустив кулю з вогнем, все єго восько згоріло, вин си верг, аж занїмів. Илія так впалив, шо земньи мало не розсїла си, попукала, но вин та Бог, сами два лишили си. Біду первовічну таки не вбив. Бог упав на праве колїно и причьик одним колїном на земни. Тогди Бог сказав до Илії: Одну руку и одну ногу вид типер тобі замикаю до палїньи до кінцьи сьвіта. Тогди будет тобі аж друга рука і нога до громів вітворена, йик будет конец сьвіта. — Бо и тепер Илія палит громами, шо аж земньи нераз дрижит, але вин не все палит з цїлої сили, бо но з одної руки, з половини сили. А йик будет конец сьвіта, то так впалит громами, що земньи розсипит си и спалит си. А то шо мет си палити, то чистилище земнї будет из єго криви! По тім громі, вин Сатана-Ирод уздрів, шо з Богом ни жьирт тай кажет: Розпобрати'! — и пишов до аду, а но лишьиєт тут на земни свої слуги-чорти. А вин там в адї закований, бо йик хотїв Бога в сїти замкнути, то Бог єго загулив и з ланцив стали шини и в то крісло єго до сегодньи ймили. А Илія типер, де заздрит чорта то бєт, ци в скалї, ци пид скалов, ци дебудь пид деревом, бєт, палит. Чорт ходит цев землев, але в страсї великім. Богато їх морскаєт, але шьи си богато віховує т. Вид того чьису стало блискати, гриміти, а вид того є Илія. Вид того чьису стали війни на світї и стрівби, бо зо страху вин, сатана, їх на сьвітї лишив, йик пишов до ада.

(Голови, 27/4 1902, від Олекси Шекирьика записав Лука Гарматій.)

---

3. Перші явидники.

Йик уже була земльи, дав ї Бог Арідникови, аби тот коло неї ходив. А він, щез-би, хотїв старшувати над Богом, тай каже: Дав єс минї, побратиме, землю, дай і помочників, аби я мав з ким на земли порьидкувати. — Бог каже: Добре; иди и мий си, — та що ухопиш руку від лиця, то зараз стрісай назад себе на відлів. З тих крапок будут ставати тобі помочники. — Так стали перші явидники. Йик Бог уздрів, шо вони не уміли утримувати порьидку

на земли, то мусїв від них вімудрувати назад землю. Прийшов Бог до Арідника, тай каже: Шкода тої землї, що вона *гаверлує* (пусто стоїт). — А Явида каже: А шож з нев робити? — Сїймо наспів хлїб. — Добре, каже Явида; коли наспів то наспів. Твоє буде верхне, моє буде спідне. — Добре, каже Бог, тай засїяв бурьишку; Явид зібрав гичьи, а Бог вікопав бурьишку. — Ти мене перехитрив. Стрівай, каже Явида, на-рік не так будемо робити: твоє буде верхне, а моє спідне. — Добре, каже Бог. — На весні посїяв Бог пшеницу, та йик уродила си, зібрав зерно, а Явида коріне!

З того чьису став Арідник ще лютїщий на Бога, та усьике відумував, аби Бога стратити.

(Від Мих. Гутинюка з Жабя-Слупейки.)

---

4. Йик біда з Богом хотїла тримати вийну і йик собі наробила бідий.

Біда була дуже смутна, шо Бог наробив собі ангилий, а в неї ни було шьи бідий. Бог зрік: Бери та вмивай си, та шо си вмиєш, то стріпуй пальцьими, а з краплий тих будут біди и кажи: во имя боже, а йик ни меш так казати, то ни буде. — Біда зачьила си вмивати та ни кажи: во имя боже, но: во имя моє! А то з тих єго крапель ни ставало си нїчо. Вин тогди кажет Богови: Ти брешеш, з того нїчо нима, шо ти казав! — Бог тогди кажет: А ти йик казав? — Я казав: во имя моє! — Я тобі раз казав, шо ни кажи во имя моє, но во имя Боже! — Біда видтак зачьила си вмивати тай каже: Во имя моє! — а відтак: во имя Боже! Та аж так зачьили си ставати біди. Потому біда таке того наробила, йик фої та листу, шо тому ни було рахунку. Тай тогди зибрала вси біди и хотїла з Богом стати на войну. Вна хотїла бути старшев вид Бога. Біда кажет Богови: Йик я Тебе перебю, то я буду старша, а йик ти мене, то йик йис був старший, так будеш старший! — А в неї було бирше бідий, йик у Бога ангелий. Бог зрік, шо добре. Біда прийшла на войну, а Бог зрік до Илиї: Иди та бий си! — Илія йик загремів громом, то аж сам Бог упав на колїна, тай Илія вібив всї чьорти.

А тогди Бог сказав до Илиї: Йик ти так дужьи гримиш, шо аж я сам упав на колїна, то ти вібив би усі люде на земли. — Тогди приковав Бог Илиї праву руку до грудий. Тай почерез то тепер вже поволїйши гримит.

(Голови, 11/5 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

5. За старшого Сатану-Ирода і Бога.

Сатана-Ирод робив на Бога такі ланци, шо, аби єго замок. А тоти ланци він робив сїм років і такі-то ланци, шо йик за одну гачку покьигнеш, всї замкнут си. І так він тоти ланци вробив тай у серединї ланців крісло дзелїзне вробив. А він гадав, шо Бога здурит, тай Бог сьидет у то крісло, аби він замок Бога. Тай каже до Бога: Ий, побратимку, ходи-ко суда! — А Бог прийшов, але Бог знає всї єго гадки. А він тогди кажет до Бога: Ану сьидьте ви у се крісло, ци добре у ним сигіти? — А Бог кажет: Ану сьидь ти, няй я вижу, йик тобі будет пасувати! — А Сатана гадав, шо Бог ни знає, йик єго замкнути, тай сїв. А Бог ни кивав ничо за ланци, лиш сказав: Замкнїтси, ланци! — А ланци нараз си замкли. А Бог кажет єму: Ти си радував, шо мине замкнеш, а то тебе моє слово замкло. — А Сатана-Ирод заплакав так, йик вів забутїв тай кажет: Йик-бих-си урвав, то йик-бл-сми штрик на земню, то-бих земню провалив аж до самого морьи! А йик-бих штрик на небо, то-бих небо провалив. — А Бог кажет: А видиш, ти хотїв мене замкнути, а то тебе я замкнув! — Там стало пекло невгасиме. А він тогди кажет: Господи! а коли Ти мине вітси пустиш? — А Бог кажет: При кінци сьвіта, Ироде, сатано проклята!

А тепер кілько раз ударит ковач по наковани пусто клевцем, тілько раз він того Ирода-Сатану прокляту тужит у тих ланцах. А він, йик хто умрет грішний, тай піде до пекла, питає си: Ци шьи пишут писанки? ци є шьи великдень? — Бо йик би лишили писанки писати, и йик би ни було великодньи, то вже би тогди був конец сьвіта тай він би тогди вилїз з тих ланців. Али тото пишут писанки, а є тай буде до кинца сьвіта великдень, то ше він не вилїзе футко з тих ланцив. А то шьи єго богато тужьит в тих ланцох.

Оттак Сатана-Ирод сидит у кріслах.

(Голови, 23 4 1902, записав від Петра Шекирьика Лука Гарматїй.)

---

6. Триюда у ланцах і як він урвав ся.

Триюда-Арідник, йик би урвав си з дванацьити ланців, то си сьвіт скінчьиєт. Раз він був си урвав і хотїв цїлком сьвіт зігнати до купи. А Господь Бог, отец наш, каже єму: Стій! Я маю білшу путеру від тебе. Я не хочу сьвіт тратити; я хочу, аби ти знов був присилений так, абис си нікуда не ввихнув. — І в тім чьисї нараз земля розступила си а Ирод потав у землю по саму шию. А Господь каже до него: Видиш, шо я маю білшу путеру від тебе! Ти аж тогди маєш си з ланців урвати, йик дїти ни мут

ходити у живний четвер за кукуцами, а парубки йик ни мут ходити на великдень за писанками по дівках!

Сам Триюда прикований; він зсилає на землю своїх явидників; вони сидьи під віворотев; того дерева не вольно анї рубати анї ковбки класти; явидники перебігают границьими сел, дорожищами (де 3 дорозї сходьи си), або де три плоти у купі; йик вони шо несут, то припочивают на такім плоту або на остреві порожній, йик з неї заберут сїно, а вона лїтує порожна; він каже, шо тото для него лищено; там припочиває явидник, йик хапає жида на судний день. Йик сїно кладут у стіг, зараз остреву витьигают, та кладут на опліт.

Буде тому яких двайцьить рокив, або ї білше, йик він знов був урвав си. Гуцули присьигают, шо єго видїли йик він летїв попід облаки конем білим, сам такий великий, такий чорний, такий страшний, такий поганий, що пуду давало! Люде гадали, що вже сьвіт си кінчьиєт. Він йик летїв облаками, то громи били і блиски били; де він ишов поверх лїсів, то лїс упав йик від коси трава падаєт, а смеречьи таки терло, а так шос фівкало, шо люде си перепудили, шо гадали, шо гинет сьвіт. Де ишов поверх хатий, цалком дах йик урвало в хатї, то занесло Бо: знат куда. На Красноилї є на вігодї така маленька церковцьи, що називают кап ицьи. Отжеж йик він ишов, то з тої каплички з обрубини урвало дах тай занесло до Білоберезки з хрестами зовсїм. Отже щістьи від Бога, що Бог так дав, шо ти дванайцьит ланців ймили єго назад і вже ни пустьи, поки дїти мут ходити на кукуци у живн й четвер.

(Яворів, від Мик. Кобчука.)

---

7. За що Юда прикований.

Юда прикований за то, шо він на Бога приключку мав! — Господь вібрав спершу нарід из пекла, коли Христос муками єго вікупив. Три дни і три ночи ишов нарід з пекла, доки не війшов. Юда рув за тим народом вібраним.

Бог каже: Не плач! Буде пекло! Я тобі дам самі війти, начальники, великі пани і царів! — Але він (Юда) жде того чьису; кує ланци, аби йик Бога имити, а потім сам старшувати. Бог питає: На кого то? Йик то буде в ним сидїти? — А він каже: Ануко, сїдайте и спробуйте, йик то воно буде! — Бог каже: Не знаю йик сїдати, ануко покажи, сьидь сам уперідь! — Він сїв, поклав ланци собі на руки, а Бог перехрестив, поблагословив ланци тому на руках, а ланци злїпили си, сковали си, а він йик зарув, то всьи фоя обпала д'землї і земльи затрьисла си.

Від тогди він сидит у ланцах.

(Ростоки, записав Лука Гарматїй.)

---

8. Запроданє роду людського Адамом і конець сьвіта.

Йик Адам и Йива жили в раї, то сотана скусила їх до блудства и вни вінец ни дотримали. Тогди Господь Бо вігнав их з раю, шоби потавали в спид. А на земни біда ходила за ними в сьлїд, аби зробила на своїм. Тай на земни учинила си перша дитина а біда хотїла видобрати дльи себе всий плид людский тай вікрала цю дитину. Тогди в тот чьис не сьвітили сьвітла в ночи при литині і біда підмінила. Взьила дитину цю собі з однов головов а підміньила з сїма головами. Від цего чьису, докив шьи дитина ни ршьина, то вже люде в'одно сьвітьи сьвітло тай ни держьи довго нершьиного, бо ни всокотили би або ни все сьвітило мож удержьити, а йик би, ни дай Боже, вгасло, а ни є (нема) сьвічки, сирники, тай пропала би душьи пусто-дурно.

Тота дитина дуже гірко ссала. Сім головів так ї нуждали, шо аж кров чуріла йик вужі ссали, бо то були покуси. Вин в'одно до них приходив. Йива скаржила си Адамови, шо ни годна тому терпіти, бо приходило си вмерати. Сотана приходила и казала, шо цему порадит, йик му запишут си із своим плодом, йик вробльи контрат и вин зробит з сїмох одну но голову. Адам ни хотїв на це пристати, но йик зачьила перед ним Йива плакати, то мусїв. Тепер жи, йик вони стали до того контрату, то Адам пидписав си, а сотана кажет: Цесе письмо ни может нїхто скасувати, хиба такий, шоби си народив, вмер і оскрес, тогди цес контрат ниважний. — Цесе письмо понїс вин в море и пид таку плиту поклав велику, шо там є. Вин, сотана-Ирод, ни гадав, шо такий си найдет, народит си, вмрет і оскреснет тай вікупит рід и плід всий людський. То письмо стояло штири тисїч лїт в мори. За той чьис всий нарід ишов до аду, ци грішний був, ци нї. Аж Христос си народив, вмер и оскрес, пишов до ада и віпустив всїх, шо були там, до неба. Тогди сотана-Ирод заридав, шо аж пекло-ад задрижьили, мало си ни розсїв з жьилю за тильким народом, шо стратив. А Христос кажет: Ни ридай, сатано-Ироди, твоє пекло будет у послїдним веремю наймудріщими людьми, панами, війтами, тими гоноровими, шо-си величают над міру, довершене в верх! — А йик то си станет? — При кінци сьвіта, сім років ни будет жадного плоду нї межи людьми, нї межи маржинов, нї межи збіжом, хлїбом, нї паші; будет голод ужьисний. В тот чьис сотана будет віпущений и будет сьвітом ходити и питати людий: Хто си минї підпише, то ни-ме бідувати; мет мати хлїб, їсти, пити, курити! — В такій бідї богато єму пидпишет си и так мет мати повне пекло до верха, шо пукати будет. Але будут дес и такі, шо будут мерти а єму ни запишут си, ни пидпишут си. Але на небесах є ше сйитий Илія з тїлом и душев, на облáках, шо громом орудует. Тепер ше є такий вів, буйвол, дес на котріс полонинї пасет си тепер, ни знаю на котрій. Перед страшним судом Илія зийдет з небес и мают си з Иродом-сатанов справати

перед судом Божим. Илія заріжет того вола, а на єго шкирі будут си бороти. Ирод-сатана побідит Илію, шо вбєт го на тий шкирі. Тогди кров з Илії почурит по тий шкирі. А шкира та велика, бо вів вид віка пасет но сам на одний полонинї. Шкирі міри нима. Кров Илії праведна така, шо вид неї земньи имет си. Кров трафит на вугрик, що є на шкирах и кріз тот вугрик почурит на земню. А шо то кров праведна, то вса земньи вид неї имет си и згорит на сїм латрів, бо так за товсто гріхами запорошена, гріхом з'осквернена. Йик згорит, тогди стане спуза за сїм латрів товсто за груба верства. Типер є такі сїм вітрив, шо ше ни вийили, аж тогди знимут си, звієт си дужи бура вилика и звієт ті спузи на Сафатову долину. Йик Сус Христос тогди зийдет на су земню и своим духом дунет на цу спузу, то з цеи спузи станет нарід всий, шо був на земни, докив Христос ни вмер. Бо ті всї, до штири тисїчі лїт, шо були в адї, ті вже свою муку відбули; на судї ни будут. З тих спузів станут з тїлами и душьими но ті, шо по Христї померли. Всий нарід станет до ладу, всий нарід пізнаст свий гріх и станут одні на право, другі на лїво, йик вівцї на струнцї з козами. Нїйикої говорки тогди не будет, грішні заставати-мут свої очі від Христа сьвітлости. Нїйиких бесїд ни будет, бо кождий мет знати свою вину, свий гріх, конец. Илія, йик помрет на шкирі, то підет до царства.

(Голови, 27/4 1902, від Леся Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

9. Велити.

Велити то була найпередна верства людий від Адама. Вони давали си дуже юдити, тому то шо верства, то вже що раз менча була, тай жила коротше. Йикі велити були великі та йик довго вони жили, видко ось з чого. Раз ишла дївка найстарша тих велитів полем; на тім поли орало троє людий: поводїнник, що водив воли, — погонїнник, що погонив, — та плугатор, що за плугом ходив; вони орали двома парами волів; дївка забрала тих троє людий з волами та плугом на долоню, принесла татови до дому тай каже: Ади, йикі чьирвачки точут землю! Через то хлїб не родит си! — А велит каже: Понеси назад відкис узьила і покладь там, де вони були; се люде, шо з нас перевели си. — Люде будут колис такі, що їх 12 буде у печи молотити, а йик рубати будут дерево маленьке йик сїрничок, будут кликати: Клейло! Тїкай, бо паде бук!

(Яворів.)

---

10. Перший млин.

Йик уже було зерно на земли, не було чим єго молоти. Люде терли зерно руками камінь до каменьи, та з тої муки робили хлїб. Тота робота дуже їм допекла. Вони приходили до Бога тай питали: Господи, шо робити, аби була мука, аби не терти камінь до каменьи? — А Бог кажет: Шос мем мудрувати, аби укласти млин. — Бог знав, що треба млина, але не умів єго скласти. Люде ждали довго на млин, бідкали си дуже, а в тім стали нарікати на Бога. Почув се Ирод, та віслав до людий свого явидника, а тот каже: Йик ви запишете си до мене, я вам складу млин! — Дали си люде з'юдити, позаписували си! — Явидник пішов у лїс, нарубав дров, знїс у долину тай поклав млин. Але млин не хоче молоти, бо води ни було. Бере він решето, тай носит воду з потока на колесо. Заки принесе, вода вічурит з решета. Носит він так воду, що носит, а млин йик не молов, так не мелет. — Іде Бог коло того млина, тай питає: Що ти, розпобратиме, робиш? — Ади, каже, побратиме, поклав сме млин, та не можу води внести, аби молов. — А Бог каже: Дай мині млин, а я зробю так, що він буде молов! — Бачит Юда, що нїчого не вдїє, вже и умучив си, тай каже: Бери собі, але я хочу дивити си, йик ти води наносиш! — Добре, каже Бог, диви си! — Бог пішов до потока, загатив єго, звернув воду ид млинови, а вода надбігла, ухопила чорта, понесла через колесо під камінь, де він і доси тре си. З того чьису став млин молоти тай людьим з того велика пільга.

(Від Леся Ковбчука з Яворова.)

---

11. Жертва.

Йик намножило си людий, шо давали си дуже юдити, пішов Бог на висину і вібрав собі повірницу — ***жертву***. Вона була зразу така йик чоловік. На горі, високо межи небом і землев, де вона сидїла, росли лиш афини; жертва живила си ними; від того була вона чиста. Бог посилав ї на землю, аби вона повістувала, шо дїє си на земли; нераз зсилав ї Бог на землю карати людий вогнем. Йик Бог посилав ї на землю, та вона прокидала си у гадину з крилами, а на кінци фоста ї була пацьирка, шо на увес сьвіт сьвітила. Бог зіслав ї раз на землю, аби дивила си, ци мольи си люде; жертва спустила си на землю, возила си довго помежи люде, аби дивити си, ци вони си мольи, а йик зголоднїла, нажерла си йикоїс *мерші* (*карда́шини* = стерва), шо по потопі лишила си. Пісьльи того вона притьигла си на гору на череві; летїти не могла, бо була дуже наїджена. — Бог питає: Булас на зе-

мли? — Була! — А чо так си забарила? — Я була слаба, ледви шо притьигла си суда. — Доки сего віку, абис си так сувала, — сказав Бог. З того чьису не посилав ї Бог на землю, бо вона вже стала не чиста, їла мершу; але шо вона довго служила Богови вірно, заставив ї Бог стеречи кирниці з водов, відкив вона рушити си не могла. Аби людий за їх гріхи карати, позволив Бог, аби жертва пускала лиш тогди воду, йик ї принесуг люде живого чоловіка, дівку ци хлопцьи. Йик довго жертва була голодна і не доставала живого чоловіка, не пускала води, через то не ставало нераз людьим води; вони тото зміркували, та кидали ї хлопцьи ци дівку, доки не найшов си такий чоловік-сйитець, шо ї убив і з того чьису стало богато води на земли.

(Від Юри Шеребурьика з Бервінкової.)

---

12. Потопа.

Велити давали си дуже юдити; через них полинув Бог на висину; відти не міг він дивити си на їх гріхи; тому розказав він жертві, аби пустила усу воду; він зіслав на велитів потопу, що в ній гет усе затопило си, лише Ной нї. Сес знав, шо буде потопа, бо він читав Божий лист; він зробив ковч, а робив єго 7 років; тот ковч качьив си по водї; у него забрав Ной усего по парі; взьив і пару велитів; лиш одна зьвірина на сьвітї розумна не хотїла туда іти; се був одноріг; він ходив так водов йик мостом; він мав один ріг серед голови, на нїм 12 пасемків, на кождім пасемку ще 12 пасемків менчих. Ной каже до него: Иди у ковч, бо утопиш си! — А він нї. Йик уже стала велика потопа, вілетїла з ковча птаха; вона лїтала попід небеса, а йик зболїли ї крила, не мала де дїти си, бо відлетїла гет від ковча, уздріла однорога, сїла єму на роги і затопила єго. — Йик уже потопа минула, віпустив Ной усу диханю з ковча, війшли і велити; від них розплодило си богато людий, а чим більше їх було, було жити тьижше, тому шо верства, то шо раз менча. Будут колис такі малі люде, шо йик зітнут, ади, бодьик, то будут кликати, шо ялицьи паде! — З диханї, йика була у ковчи, наплодила си тота, шо тепер є. Перед потопов була і диханя инша йик тепер; мож ше найти кости ї у земли.

(Жабє, від Юри Бендейчука.)

---

13. Ной і одноріг.

Йик мала бути потопа сьвіта, то Ной будував ковч. Але Ноя жінка мала любасів, а вона ни вірила, шо буде потопа тай намовльила їх тот ковч розбивати. Ной все, шо збудує, а вони розібют; ледви вин неледви той ковч збудував. Йик збудував, казав зьвірам по парі у тот ковч заходити. Всї зьвірі позаходили, а був одноріг, шо ни хотїв. Ной казав єму, шо си утопит, а одноріг казав: Я дужий, ни бою си, я з гори з ковча видїти му все, шо си дїє. Тай такий ни зайшов. Йик настала потопа, то одноріг сїв зверхи на ковч, але йик на него насїдало птахи та всьикої зьвіри, то вин не відужьив тому, звалив си в воду тай втонув. За це типер є всьика зьвір, но однорога нима, бо ни хотїв у ковч заходити, а вин уперід потопа був.

(Голови 11/6 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

14. Соломон і єго мати.

Соломон, коли мав сїм рік, пишов раз на двір тай почьив важити розум бабинцкий з розумом дитиньичим, тай розум дитиньчий переважив бабинцкий розум. Коли вийшла єго мати за ним на двір, то дивила си, шо вин робив. Тай зачьила питати си в него: А шо ти робиш, Соломоне? — Та видите, мамо, шо! Важу дитиньичий розум з бабинцким, тай дитиньичий розум переважив бабинцкий розум! — Мати розгнївала си тай кажет: Иди собі гет вид мене, аби ти си вже ни находив у моїм домі! — А Соломон пишов тай був світами. Коли він мав вже двайцьитьвісїм рік, повернув назад до того міста, відкив вин був, запровадив собі склеп, але такий, шо на цїле місто ни було славнїшого склепу над єго. Раз прийшла Соломонова сестра до єго склепу тай уздріла дзеркало. А вна не видїла ше дотив дзеркала николи тай кажет: — Шо би ви хотїли за це дзеркало? — А вин відповів: Иди до хати, най прийдет твоя мати, тай я продам. — Вона пишла тай сказала: Я видїла таке дзеркало, шо я сама себе уздріла. — А мати питаєт: А чьиму ти ни купила? — А вона кажет: Бо вин казав, шо йик ви прийдете, то вин вам продаст! — А мати Соломона зибрала си тай пишла до склепу тай уздріла то дзеркало тай кажет: Шо ви мете хотіти за оце дзеркало? — А вин усьміхнув си тай кажет: Йик мете спати зо мнов то я вам дам. — А мати єго зрікла: То добре! — Тай у вечєр льигла вона коло него. А вин поставив меч присилений на волосї тай кажет: Я цес меч поставив, шо йик би я до вас посьиг руков, то минї цес меч би втьив руку, а йик би ви посьигли до мене, то вам втьив би меч руку! — І так льигли. Коли

льигли, то вин до неї ни сьигав, але вна до него посьигла, тай меч утьив ї палец. А вона другий день кажет до него: На шо ви поклали меч, а я посьигла до вас руков тай утьила собі палец? А вин ї на то кажет: А ви ци знаєте, шо ви моя мати? — А вона здивована на то каже: А ти видки взьив си? — А ви ни знаєте, мамо, — кажет Соломон, — йик я важив бабинцкий розум з дитьичим, тай дитьичий розум переважив бабинцкий, тай я вам сказав, а ви на мене розсердили си, тай мене пригнали!?

(Голови 22/4 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

---

15. Соломон і Біда.

Соломон був зразу нїмий, шо ни говорив, але чути чув. І Бог сказав: Йик дерево заговори, тогди і ти, Соломоне, заговориш! — А Соломон був нїмий, докив був, довгий чьис. І раз Біда здибала Соломона тай кажет: Знаєш шо, Соломоне, зробім собі скрипку. — А Соломон справльиє Бідї, шо не знає, йик зробити скрипку. Біда кажет: Я тобі дам плян на скрипку! — а Соломон справльиє, шо добре. І дала Біда Соломонови плян. А Соломон по пляну зробив скрипку. А йик вробив тай зачьив іграти, а Біда кажет: Соломоне! ни бери смичком на поперек струн, але бери смичком за струнами! — І так Біда з Соломоном зачьила си вадити. А Біда, йик уздріла, шо з Соломоном ничо ни вдїє, лишила Соломона тай пишла. А Соломон зачьив іграти тай пишов. А Причиста Дїва зачьила просити Господа Бога, аби Господь Бог єго рознїмив. А Господь Бог вислухав молитву Пречистої Дїви тай рознїмив Соломона.

(Голови, 22/4 1902, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

16. Соломон і баба, що хотїла віддавати си.

Баба стара мала віддану доньку в себе тай зьитьи. Зьить та донька надївали си дістати маєток бабин.Та нараз баба загадала си віддавати и маєток від дїтий забрати, дїтям нїчо не лишити. То зьить і донька журили си, йик бабі заперечити. Аж прийшов ид ним Соломон, та вони розповістували єму, що баба наперла си віддавати а вони ни знают, йик ї від того відговорити. Соломон каже: Що дасте, я вам поражу! — Вони дали Соломонови двайцьить рублїв, а він каже, що буде ї сватати. Прийшов він тай сватає бабу. Баба си втїшила, але Соломон каже: Я те-

бе вісватаю, але йик вістоїш на морозї цїлу ніч у мокрій сорочцї. — Баба пристала. Йик надїла мокру сорочку на сьи та стала на дворі, то йило на нїй замерзати, а вна си тїшит, та потїшьиє си кажучи: Сего вечера „цор - цорконьки“, а завтра будут „цмо - цмоконьки“! а що то був виликий мороз, що трищило, то баба поволи замерзла і перестала казати: „Цор - цорконьки“, „цмо-цмоконьки“! — Відтак зьить та донька збули си баби та сами посіли маєток.

(Голови 25/5 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

---

17. Соломон і слабість єго.

Соломон ходив по світї тай робив всьикі шпікулації, а на кожде помагав Господь Бог... І раз Соломон трафив на одну файну жидівку і охічну. Тай Соломон пристав из нев бути і наколи из нев був, на тогди та мудрость єго відпала. І сказав Бог до Соломона: — Соломоне! Я тобі на кожде помагав, а тепер тобі ни буду помагати; я тобі за це дам кару, бо ти аби ни був з тов жидівков, то ти би мав мудрість тай славу а так тепер будеш лежьити в постели. І так будеш лижьити сорок лїт, що нїйикі мудрости ни будут тай ни будеш никуда ходити, та що будут тобі в постели їсти давати. І так Соломон лежьив сорок рік ув постели, що єго тїло черви точили невгасимо. І так мудрость Соломона пропала через марне дїло. А коли ти хотїв, Соломоне, далї мудрость робити, було з *жьивров* напротив заповіди божої ни робити. І так Соломона слава пропала і всї єго мудрости, лиш за него лишили си проповідки.

(Голови 22/4 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

18. Йик Соломон мірьив землю.

Хоть йикий примудрий був Соломон, а він ни знав йик земля за велика, хоть це він знав, шо вона стоїт на водї, йик йийце. Єму забагло си змірьити землю, та йик високо небо від землї. Приходи він до вірла тай каже: Я хочу знати, йик високо небо від землї. Понеси мене у гору. — Орел оден міг це знати, бо він оден міг так високо злетїти; він може злетїти аж на райскі двері тай там сїсти, далї нї! Орел пішов Бога питати, ци можна Соломона нести у гору. А Бог каже: Неси, але йик він прийде у саму гору та подивит си у долину, то зараз упаде і розібє си. — Бог знав, шо він не змірьиє землї, йик не подивит си у долину; а Бог не хотїв, аби Соломон це знав. Орел взьив

Соломона на крила, піднїс єго у гору тай каже, щоби не дивив си у долину, бо єму буде дуже страшно, що він так високо, тай зі страху упаде. Не вітримав Соломон, подивив си у долину, упав і забив си на смерть. Від тогди вже нема єго на сьвітї. З того чьису став і орел грішний, бо він згубив душу Соломона. Орел не був зразу грішний; Бог до него говорив, посилав листи свої на землю. Орел зразу розказував усе Богови, шо дїйило си на земли. Він був подібний у Господа Бога; тому кладут єго у церкві на образах, на грошах, на урьидах.

(Жабє — від Мих. Гутенюка.)

---

19. Смерть Соломона.

Соломон був такий мудрий, що понад него ни було. Єго смерть шукала сто років тай ни могла го найти нїгде, шоби єго стьила, бо він мав чоботи тим, шо на перед, то на зад, а тим, шо назад, то наперед. Він йик ишов в долину, то смерть ишла за єго слїдом д'горі, а йик він ишов до гори, то смерть ишла за слїдом до долини. Він раз обернув чоботи так, йик мают бути і смерть єго подибала. І йик єго подибала смерть, тай кажет: Шукала я тебе сто рокив тай не могла я тебе нїгде найти. Я тебе хочу стинати типер. — А вин кажет: Чекай, панно, няй я зроблю на себе домовину, тай віттак умру. — А смерть кажет: Но, роби. — Соломон вробив домовину таку, шо муращок ни вилїз би из неї тай кажет: Знаєти що, ану льигайти ви, няй я вижу, йик вам буде пасувати, тай я тогди льижу. — Смерть льигла, а Соломон хапнув борше тай замок смерть. Тай йик замок ї у домовину, закопав у земню, тай смерть у домовинї закопав. І так смерть була у земни сїмсот рокив а в сїмсот років відкопав тай верг у воду. А видтак вибрав з води тай пустив, а смерть єго тогди стьила.

(Голови 22/4 1902 від Петра Шекерьика записав Лука Гарматїй.)

---

20. Конець сьвіта.

Так йик велитам та премудрому Соломонови був конец, так буде і цїлому сьвітови. Бог пустит другу руку Алеєву, приковану. Алей розкує жертву та Ирода, вода пустит си з печері та затопит сьвіт, а Ирода пустит такий дощ, що де капне, там згорит усе; шо не затопит си, то спалит си; потім завіє дух Божий та занесе увес попів на вічну розправу. Пісьльи того загремит Алей, земльи піде у преисподне назад, відки вона є, тогди сьвіт си скінчьиє.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика.)

21. Конець сьвіта.

Півтретьи року перед кончинов сьвіта має си урвати тот присилений Гаргон і Илія зийде на земню. Лиш ни знати, де він присилений тот Гаргон? Ви, може знаєте, де? А може це пусте, байка! Два роки мут вони воба ходити по цїм сьвітї і ни мут здибати си, аж у тім півроцї. Гаргон тогди буде намовльити, аби люде ни вірили Илії. Тогди буде голод, люде мут падати з голоду, мерти. Вин буде возити питє і їду. Хто буде їсти в него і пити, тот буде єго. Илія буде казати людем: І перетерпіт, будете збавлені, йик умрете, будете щьисливі, абисте ни відважили си їсти. — У тім півроцї здибают си з Илійов. Гаргон убє Илію, заріже на цїй земли, а тогди настане темнота від 6-тої до 9-тої (не можу знати, ци з раньи, ци пополудни, так читає у Вангельи); то стане си у велике пущінє. Від тої крови сьвіт име си і перегорит земня, громи загримйи, земня потрьисе си, вмерлі мают встати. Тогди йивльит си чотири янгелї, на чотири чьисти сьвіта затрубйи у труби і на цес голос встанут вмерлі. Гаргон пиде до свого раю, де пекло нарід збудував, що нарід го сам розширьиє і звужує. Потім йивит ся Бог, Сус Христос і скаже: (це має бути на лонї Авраама, або на Сафацкій долинї, цє все одно). Бог ме казати: Був-сме голоден, босий і т. д. — а люде мут си одзивати: Ни видїлисме Тьи, Господи! — Вам праведним пісьнь подабає а вам грішникам в піч огненну, де скрежет зубов на віки, амінь! — Тогди кип-кип (метушня) си зробит, впаде сонце, місьиць, зорі, стане темнота, а нїхто ни знає, що потим.

Від Лучки Польика з Ростік записав 14/3 1903Л. Гарматій.)

---

22. Смерть Мойсея.

Йик були у пущи а не було води, то Бог сказав Мойсеєви, аби з каменьи дав народови води за имйим Божим. Але було три каменї. Мойсей приступив до одного каменьи і тр\тив паличков уводин: За имйим Божим, дай, камінь, води! — А то нї! — Він подумав: Бог мене дурит. — А він не знав, котрий камінь мав дати води. Тогди Бог єго мав за непослух — нивіру покарати. Але ше цоркнув у другий камінь, і тот нї, аж у третий: Дай, камінь води за имйим Божим! Аж бухнула вода, мало не затопила нарід. Нарід пив воду. — Аж Бог післав смерть; смерть була сильна, але і Мойсей мав силу. Йик прийшла смерть, то Мойсей сидїв за столом і читав. Йик наблизила си ид нему, то йик тупнув, то відштрикла на сто миль. Але відтак потім знов прийшла. Він знов тупнув а вона залетїла аж під трон Божий.

Тогди сам Бог пішов до Мойсея і каже: Ти не ссав поганцку кров, твої губи не ссали ї, варта їх поцїлувати. — Поцїлував тай тогди душу взьив. Штири ангели взьили душу а штири тїло. Єго тїло лежит у трунві а кожда душьи, що умирає, видит єго тїло, та хоче си наблизити і здає ти си, шо воно гезди, а воно отьик (от як) утїкає. Так си дїє до кінцьи віку и нїколи не наблизит си.

(Ростоки, від Лучки Польика — записав Л. Гарматїй.)

---

23. За Юду Скарупійского.

Юда мав тата и маму. Мама Юди снила раз, шо породи сина і почерез того сина має умерти сам Исус Христос. Наколи дитина си вчинила и поклали єму имйи Юда, взьили тай прибили пичьитку на праве стегно ноги і зробили таку скриньку, шо єго там забили тай обпичьитали скриньку тай вергли Юду в скрини у воду. І так плив він водов, докив ни приплив до села Скарупії. І так раз пишов єден пан купати си тай вздрів, аж пливет скриня обкована, обпичьитана на водї. Тай поплив до тої скринї тай імив і викьиг на беріг. Розпичьитав, тай дивит си, аж там дитина шьи жива. Пан дужи си втїшив, каже: Господови дьикувати, шо є цес хлопец, а є в мене один, тай буде пара. І так вігодував хлопцьи до сїм лїт, а в сїм рік післав свого хлопцьи и єго до шків. І так були школами, докив ни мали по вісїмнадцїт років, а в вісїмнадцїт років посварили си тай Юда вбив того хлопцьи, свого товаришьи і йик вбив, так втїк. І вийшов до того аж села відкив він був. І йик вийшов, так став у єдного пана за писаря. І каже він тому пану: Я прийшов тилький світ, али я ни їв таких добрих йиблок, йик ув отого чоловіка. — А пан єму каже: Аби ти до того чоловіка не йшов, бо тот сокотит йиблука з пушков, тай убив би тьи. А Юда ни зважьив на слова пана, али пішов у ночи до того чоловіка в йиблука. І влїз до саду тай вилїз у йиблїнь тай урвав троє йиблук. А чоловік тот учув тай хотїв стрільити до него, а Юда каже: Ий, чоловічи, ни стрільий до мени; я злїзаю тай подаю тобі ції троє йиблук. — Тай слїз, тай з одної руки подає йиблука а другов руков йик имив того чоловіка за груди, тай йик ударив ним по йиблуни, тай на смерть вбив. А сам утїк тай лїг на своє місце. А на другий день прийшла до пана мандатора жинка того вбитого чоловіка. А пан взьив тай закликав Юду до себе тай кажет: Ни тай си, али признай си! — А Юда кажет: Та прошу пана, я вбив, бо вин мине хотїв вбити, а я єго вбив. — Но, — пан кажет, — коли йис єго вбив, то типер бери йиї за жинку! — А вин зрік: Добре! — І так вони си звінчьили, тай

були, докив були. Аж раз вони йишли до купелю тай вона си вдивила, шо в него є на правій нозї їх печьитка, сама та, шо єму прибили до ноги. І каже: А ти відкив? — А вин кажет: — Я з Скарупії. Мине єден пан имив на водї у скрини. — А вона кажет: Та ти мій син. Ти убив свого рідного тата. — І вона пішла до того пана на право. А пан кажет: Идїт до Суса Христа на сповідь! — А Сус Христос лиш тогди мав трийцїт лїт. И пішли на сповідь до Исуса Христа. А Ісус кажет: Так но ти иди до дому, а ти будиш в мени за апостола. — І потим в три роки він продав Исуса Христа!

(Голови 23 4 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

24. Як Ісус перед Жидами ховав си.

Йик Сус Христос си породив на цес сьвіт, мучили єго жиди; вони хотїли єго стратити, аби єго не було. Вони прибили єго до дерева; але йинче дерево Суса Христа не ймило, лишень имила єго червива ива. Мати Божа пішла терновов горов, ніжки бодаючи, крівцу проливаючи и прийшла до золотої брами, грьинула у ню нїжков правов, вона си отворила, тай Суса Христа там мати вздріла. Сим чьисом Суса Христа жиди на хрест розпинали, у нігтьи усьике били а не могли єго стратити. Сус Христос утїк з перед жидів і забіг до жинки у хату. Жинка викройила хлїб зи споду, лиш шкірка си лишила з верхи і під тот хлїб Суса сховала. И вни шукали, не могли єго там найти і пішли собі. Відійшли на бік, сховали си і сокотили, ци він відти вібігне ци нї. Уздріли вони, аж він вібігає. Вони сї за ним займили а Сус Христос утїкав помеже хати пометками, а на них були кури; Сус Христос уздрів, що жиди за ним біжут, тай каже курем: Я тут залїзу під пометки, а ви мене борзо загрібайте; я вам признаку дам, поки буде цего сьвіта! — Кури борше єго пригребли, жиди шукали, не могли найти тай пішли. Сус Христос віфатив си з під пометків тай каже курем: Я вам за це дам признаку. — Прийшов Господь Бог і каже курем: За то, шосте сина мого, Суса Христа, пригребли, що погана віра, жиди, єго не найшли, то поків сьвіта від вас писанки мут си писати, на моєго сина Суса Христа, на сьвйита на великдень. — Сус Христос біг, єго жиди знов засїли; свинї рили на поли а він каже: Пририйте мене тут; покив сьвіта я з вас признаку дам. — За то дав так Бог, що тепер кладе си солонина у дору та сьвйитит си.

(Яворів, від Мик. Ковчука.)

---

25. Сус Христос і Петро.

Раз Сус Христос ишли з Петром тай прийшли на місце, де затоплені Содома і Гомора. Св. Петро питає: Господи! Чо ти через кілька винних душ усї люде там затопив? — Сус Христос єму на то нїчо ни казав, тай пішли далї. Але прийшли над море і пішли морем і не потавали. Надлетїв рій бджіл і сїв Петрови на руку а одна бджола вкусила Петра в руку. Петро бацнув руков у море тай всї бджоли затопив. А Сус Христос питає: А ти чо затопив всї бджоли? — Ай, Господи, так мене вкусила одна бджола, шосме не міг усїм стерпіти! — А видиш, — каже Христос, — так, йик ти одній бджолї не міг стерпіти, тай єс усї бджоли затопив, так Бог ни міг билше терпіти і усї в тих містах люде вітопив.

(В Головах, 8/6 1902, від Петра Шекирьика, записав Лука Гарматїй.)

---

26. Мандрівка Суса Христа і сьв. Петра.

Вони йик ходили по сьвіті, прийшли раз до богачьи на ніч і просьи си. Богач не хоче приймати и вимовльиє си, шо нема де. Він був рідний бідному брат. Пішов Христос до другого просити и трафив на того бідного брата богачевого. Зайшли з Петром а бідний відмок хату й просит до середини. Він не знав, шо то Христос і Петро. Каже: Не маю вас чим приймати. Маю лиш одну козу. — Вони в него не хотїли нїчо вечерьити. Бідний відступив їм постїль а сам поклав си на земли. Рано встали и питают го, чим би єго обдарити, шо заплатити. Бідний зачьив до них казати: Маю дрантиву хату; хотївбих, аби минї було лїпше. — Зараз зробили си з тої обваленої хати мури з усьиким добром, аж тот богач чудував си і завидїв. Пішли вони від бідного. Йик ті мури уздрів брат, каже жінцї: Ади, йикі має мури брат! не хтїлас приймати подорожних на встид нам. — Зачинає си сварити! Каже жінцї сїдлати коньи тай гонити за тими подорожними. Пішов запитати си брата, хто в так короткім чьисї такі мури поклав? А тот каже: Я не знаю, бо не видїв хто. Йик були подорожні, то си так стало; я си тогди туди був не дивив. — Подоганьиє богач подорожних тай просит їх завертати до себе. Вони кажут до богачьи: Гадай, гадай, а що хочеш, тото тобі си стане! —

Йик він си вернув від них до дому, то був дурний без памйити. Прийшов до дому, а дома жінка не може до него промовити — нїма! Увес маєток єго став попелом, анї сьлїду, де він був! — Пішли вони далї. Приходьи на ніч до бідної вдови, шо не мала муки, лиш на один чир і вона приймила їх на ніч.

Христос казав ї наносити лайньиків, посаджьити у піч і заперти. Потім сказав відтворити: а там такі хлїби повірастали, шо аж у чилюсти уперли. З того всего хлїба взьили оден з собов і пішли далї. Приходьи до одного удівцьи — бідного, слабого, що гинув з голоду. Сказали єму напалити у печи і кинути скілька зерен пшениці. З тих зерен повіростали колоси дозрілі, а з тих колосів зробила си мука і хлїб. Тот чоловік си зачудував, шо посеред такої поломіни таке си стало. Він сказав зачудований до них: Ви мусите бути Богом, шо ви такі чуда робите! — Христос сказав: За то, шо ти віриш у правдивого Бога, то шо си жьидаєш, то най ти си стане! — Я би хтїв мати поміч, ґаздиню! — Та в короткім чьису так му си стало, мав ґаздиню!

Потім Петро говорив по дорозї далї до Христа: Чому то богаті люде не приймают? Ци вони си бойит, аби подорожні їм не зашкодили на маєтку? — Христос відповів: Богач дуфає в свій маєток, а за подорожних і не хоче чути, бідний у своїх клопотах хотївби мати пораду у людей. —

(Ростоки від Н. Сивчука — записав Л. Гарматїй.)

---

27. Христос і Петро молотїльниками,

Ходив Петро і Господь Бог при купі робітниками. Прийшли до одного пана, тай мильдуют си, шо вни молотники, питают роботи. Кажет пан: Чиму; в мене є молотьба, будете молотити. Ци схочите молотити на міру, ци на днину? — Господь Бог кажет: Я хочу молотити на міру; лиш я вас покличю, абисте йшли зараз перебрати збіже. — Пишов до стодоли Господь Бог из Петром, узьив вогню и запалив усї стирти, то всьо, хлїб горит, солома и полова окроми си розлїтает, хлїб чистий у стріп єден. А Петро собі позавидїв: — Я би цу штуку сам не зробив? — Посилає Бог Петра за паном перебрати збіже. Приходит Петро за паном: Идіт, перебирайте собі збіже! — А йдеш ти, чоловіче! лише єдна година, йик исте зачьили молотити, а ти мене дуриш?! — Прийшов пан, збіже готове, всьо зложено. Заплатив їм, вни пішли собі. Петро гадает: На шо нас два мают брати гроші, я сам потрафлю! Відлучив си Петро від Бога, пішов собі сам. Прийшов до другого пана, мельдуйит си йико змолотник. Пан кажет: Добре, мені змолотників треба. Йик хочеш молотити, на міру, ци на деньку? — Я хочу гуртом! — Взьив Петро вогню, поклав у стирти, стирти горьи, цїлком панцке гумно, а то си нїчо ни розлучьиєт, усе гуртом горит. Пустили си, Петра злапали! — Шо ти зробив? — Загнали Петра до криміналу. Сидит Петро в криміналї. Зачьив суд судити, Петра засудили; підсудив суд: Петра підвісити! Везут Петра пид шибиницу, а Господь Бог приходит чоловіком. —

Прошу Божої волї і суду, — кажет Бог — ви би минї ни позволили сего чоловіка, абесте го ни стратили, йик би він цу панцку шкоду поповнив? — Суд кажет: Чому! йик би то си так стало, тоби си єму здарувало. — Кажет Господь Бог: Ану, йдіт си там, подивіт, шо там є в гумнї! — Пішли, подивили си, а там усьо так, йик маєт бути, змолочено, поскладано, вся шкода панцка поповнена. Тогди аж Петро увірив, шо ни мож без Божої волї зробити доброго, йик Бог вібрав го спид шибениці, а Петро дав слово, шо без волї Божої ни ме робити.

(Голови 28/6. 1902. від Федора Кітлярука записав Лука Гарматій.)

---

28. Жовнїр старий, Господь Бог, Петро і Павло.

Один жовнїр служив дві капеляції. Дужи він любив си наживати. Що гроший мав, усї пропив. Вислужив собі дві капеляції і пишов собі на вурльоп. Ни має бірши гроший в кишенї, йно три грейцарі. Йдет дорогов, здибали єго три вбогі люде. Що то за люде? То Господь Бог, Петро и Павло. Просьи в него альмужну. Вин узьив, вітьиг одного грейциря и питаєт си: Котрий 'сте старший? — Господь Бог відповидає: Ми всї три однакі! — На-теж вам оцес грейцір, лиш по правдї подїлїт си! — Пішли собі далї. Господь кажет: Йдїм ше раз просити альмужну. Переходьи го на другим місци, просьи знов в него альмужну. Він то само питає: — Котрий 'сте старший? — Господь відповідає: Ми всї три однакі! — Дает грейцір и кает: По правдї лиш си подїлїт! — Кажит Господь Бог: Йдїм шьи раз просити! — а Петро и Павло кажут: Ий, Божи, та вин лиш маєт шьи оден грейцар! — Переходьит єго третий раз на дорозї, просьи у него альмужну, вітьигає він грейцар тот и питает їх: Котрий 'сте старший: Господь кажет: Ми всї три однакі! — По правдї цесим грейцаром си подїлїт лиш, и тепер най будет Господь Бог сьвідок, що ни маю вже що другим дати і ни маю вжьи чим навітити. —

Идет він собі дорогов и вздрів гет далеко-далеко вперід себе другого жовнїра. Зачьив вин борши йти, циби ни подогонив; подогоньиє, аж ни знав си, се самий єго камрат. А то сам Господь Бог си перекинув на жовнїря. Тот подогонив и дуже файно си повитали, йико камратї знакомі. Йдут собі дорогов тай говорьи всьике. Кажет Господь Бог до жовнїра: Шо би ти собі, камрате, хотїв у Господа просити? — Гай, коби Господь був ласкав мою просьбу вислухати. Нїчобим собі ни просив, но шоби Господь був ласкав, дав минї тоту танїстру, гвер, шом посив у компанії, — у кишени файку и капчук з тютюном и такі карти, аби в них ни годен нїхто мене перейграти а в танїстру,

шо свойов руков покладу, аби то нїхто ни міг вібрати, доки ни пущьу. — Идут дорогов, идут, а Господь си з ним пращьиєт: Будь здоров, камрате, бо я вже йду до цего села. — Господь Бог собі пишов, а він далї сам... Йдет дорогов и видит, делеко на дорозї коршма. Идет коло тої коршми и гадат: Ий, Господи, йик у мене є богато кишенїв, ци нима де йикого грейцара, щоби я за него ни знав? — Шукаєт по всих кишенях, аж найшов карти. Дуже вин си втїшив, такі красні карти, шо ниможна свої очи з них спустити. Входит в коршму. Там панове дуже великі грают в карти. Панове, ни зайграв би я з вами в карти? — А маєш гроші? — Нї, я гроший ни маю, я маю лиш карти! — Покажи карти! — Йик зачьив вин из панами йграти, так пани поприйгривали з себе и сорочки. Жовнїр трохи си піднапив и пишов поза коршму і виригав, заснув... Прошумуєт си, коло него лежит и гвир и танїстра и файка и капшук з тютюном у кишени. — Ай Господу Богу сьйитому дьикую вдячне, шосми собі вид Господа Бога просив; дьикую Богу, Бог минї тото дав. — Взьив собі и пишов. Гроший у кишени доста має. Ходит він так сьвітом, аж приходит до єдного міста, де мешкає пан цїсар. Дивит си, а місто у жалобі, уппушене чорним сукном. Питаєт вин у коршмарьи: Шо тото є за смуток такий? — Відповідає коршмар: Най Пан Бог боронит, шо тут си стало; нашого пана цїсаря біда з столиці вийгнала. — Вин доконче хочет піти, и мильдуєт си там. Приходит вин, зараз єго пан цїсар пизнав. Питаєт си вин у пана цїсаря: Шо то таке є в ваших палацах? Пустїт мине там! — Цареви-ж ни хотїло си з него зробити попив (попіл), ни позвольиєт. Але вин си напер: Пустїт мене доконче! — Взьили єго там, запровадили. Сїдаєт вин собі коло цїсарского стола и світит свічку. Набігаєт чорт: Шо хоч тут робити? — Хочу ночувати! — Ой нї, не меш! Перший раз пиди зо мнов в данец, тогдн меш ночувати! — — Нї, я з тобов в данец ни піду. Зайграй ти зо мнов в карти, тогди я буду з тобов данцувати. — Питаєт чьорт: А ти маєш гроши? — Нї, я гроший ни маю! — Чьорт скочив, принїс бочку гроший. прийграв чорт. Узьив чорта за чюпер тай до ташки (тайнїстри) гінає. Йик зачьили всї йграти, дванацїт їх було, и всїх дванайцїт запхав до танїстри. Тепер він собі льигаєт спати. Рано йдут дивити си и й з него вимітатн кости й порох; дивйит си кріз дирку вид ключа, а вин собі й спит на лушку. Кажет єму, йик рано принесли йму там воду вмивати си, цар: Шо ти хочеш за цесе вид мене, шо ти минї обчистив паляци? — Набрав собі того срібла й золота, шо виграв, кілько єму потрібно и пишов собі. Від цара нїчо ни взьив, шьи свого, шо вийграв, цареви лишьив. Йдет собі, килько йдет и шукаєт стодоли, аби дванайцїт змолотників молотило. Найшов собі змолотників и просит, аби єму молотили годину дзигарову тайнїстру. А змолотники кажут; Бери собі онде цїпа тай молоти собі сам, бо ми ни маємо часу. — — Ий нї, я дурно не хочу, я дао кождому по черво-

ному. — А господар кажет: То є мої робітники; я йик скажу, то мут бити цїлий день, дай гроші менї! — Вибили годину дзигарову тайнїстру цїпами. Вин узьив собі тайнїстру тай пишов. Идет далї, шукает такої кузьнї, аби дванайцїт ковалів било на одний наковани. Найшов таку кузьню тай просит, аби годину дзигарову побили єму тайнїстру молотками, клевцьими. Ковалї кажут єму: Бери собі онде молоток тай бий! — — Ай нї, я дурно ни хочу, я даю по червонному! — Майстер кажет: Дай суда, то мої чельидники, будут бити цалий день! — Узьили ковалї, бют! Так чьорти в тайнїстрі пищьи! Питают єго ковалї: Шьо тото є? — — Ой то гріхи! — А вни то тим дужче бют! Вибили! Взьив вин собі тайнїстру на плече, тай пишов.

Але на одний толоцї каже старший чьорт з тайнїстри: Доки ти меш нас носити? — Буду вас дотi носити, докив шьи десїть рази не будете биті. Два рази вже сми вас бив а десїть шьи маю бити. — — Ий, чоловіче! бій си Бога! Розийдїм ми си! Зробим письмо, аби ти не мав рацїї до нас, нї ми до тебе, нї до того дому, віткив ти нас взьив, тілько ти нас пусти! — И зробили собі письмо и вісипав вин тоти калїки вже на заринку, кажет: Найшов сми си гаразд, типер иду шукати біди. Иду до пекла. — Идет, а там тих самих чортив сидит на вартї один. Уздрів єго, пізнав, крикнув на свої товариші: Гезди наша біда йдет! — йик набігли чьорти, брамов луснули, ни допустили єго в пекло. — Коли мньи ни пустили в пекло, йду до царства, йду до Бога. — Приходит. Там сидит Петро и Павло на вартї. — Павле, пусти мене туди сидїти, де ти сидиш! — Ий, нї, ни пущу! — — То заграймо собі в карти! Йик пройграєш, то мене пустиш сидїти. — — Добре! — Прийграв Павло. Сїдает жовнїр там, де сидїв Павло. Идет до Петра: Пусти ньи сидїти там, де ти сидиш! — — Нї, не пущу! — — То зайграймо, Петре, в карти! — Прийграв и Петро. Сїв вин там, де Петро сидїв. Идет тогди вишьше, до Господа Бога. Господь Бог сидит на тронї. Вин просит: Пустїт мене, Господи, там, де ви сидите! — Кажет Господь Бог: Я тебе ни пущу тутечки, а тиму, бо ти тому ни витримаєш, шо я витримаю. — — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли а Господь такжи пройграв. Пустив єго Господь на свою трону; сидит вин на Господнїй тронї. Усьо вин тото видит, шо Господь Бог видїв. Але уздрів вин, що богач берет на ниві вид удовиці колосьи из збижя, тай носит на свою ниву. Вин тому ни миг витерпіти, та зачьив фівкати та гікати: Злодїю, шьо ти робиш? — А Господь тогди кажет до него: А видиш, я тобі казав, шо ни витримаєш тому, шо я витримую! — Узьив єго відтив, зсадив и питает: Ци хочь тут бути з душев и тїлом, ци хочь тїло там лишити, видкивс ту принїс, а душу тут лишити? — Узьив, віднїс своє тїло на землю. Єму си видїло, шьо був в царстві три годинї, а вин там був триста років. На земли ни пизнав вже, йик

то було, самі лїси та степи! Віднїс тїло на землю, а душу Бог приймив у царство. Тай він є типер у царстві.

(Голови 28/6. 1902. від Федора Кітлярука записав Лука Гарматій).

---

29. Сьв. Павло.

Павло сьв. був єдноралом під Иродом поганцким. Сказав єму Ирод: Павле! Иди в тото а тото місто, а хто ме класти крест во имнйи Отца и Сина и сьв. Духа, амінь, абис єму шию стьив! — Павло ши тогди сьвйитим ни був, послухав Ирода и пишов у тото мїсто почерез високу гору. Тото місто давало найбилшу офіру Христови и єму си хрестили. Вийшов вин на тоту гору а грим блиснув и грьинув, шо кінь упав пид ним на колїнки. Вин собі гадає: Господи сьвйитий, може я иду йикі гріхи робити? Видколи я жию на світї сим и є єдноралом у Ирода, то я такого грому и блиску ни чув и кінь пидо мнов на колїнки ни падав! — Небо си отворило а Христос предвічний до него заговорив, сказав: Павле, не будь невірний, але вірний, абис того не робив, що йдеш робити; котрий ме класти на себе офіру-хрест, абис того ни рубав. Котрий ни ме на себе крест класти, офіру ни ме так давати, то ти абис увсї вистинав. — Павло на Боже слово сказав: Минї що даси за тото? — Бог сьвйитий сказав на це єму: Що око ни видїло а ухо ни чуло, таку заплату дістанеш в небі! Идиж оттуда, куда идеш, та там си найдеш на дорозї з Сином Моїм, Сусом Христом. — Павло доходит до того міста, дав собі коньи на кватиру. В місто пишов без коньи. Ходит містом и питає си: Яку офіру Богу виддаєте? — Там серед міста був жовнїр поганий у таких дратвах (кратах) обгороджених, в зелїзних піках, називає си Илія. Тот Лїя, котрий кладет хрест на себе, берет єго і мечет на тоти спиці, на піки. Богато католїцкої віри вин стратив увже.

Ходит Павло містом і питає си, яку офіру кождий на себе кладет, котрий перехрестит си, вин си дивит. Перепитав си, в котрім арештї сидить сьв. Николай. Дотив вин ходив, докив не допитав си, аби з сьв. Николаєм вин заговорив. Каже Николай: В мене коруну відобрали и мают третого дньи голов стьити. — А тот — каже Павло — тот Лїя, що так народ католїцкий тратит, мене кортит ид нему йти, заговорити і побороти си з ним! Николай кажет: — Иди! Бог тобі таку путерию даст, шо ти єго побідеш. — Пишов Павло туда. Лїя кает Павлови: Пане єднорал, ближ си ид минї! — Павло, йик ид нему штрик, та си лапнули, тоти пики зелїзьні поломили і вбив Лїю на смерть. Йик си Павло видти від Лїї вихопив, питав си кождого чоловіка: Яку

офіру даєш Богови? — Котрий си христив, того лишив, котрий си не хотїв хрестити, голов єму стьив. Місто увсе си збунтувало: шо то за пан, таку біду в містї наробив. Той пан (Павло) тілько Жидів вістинав. Павло зрештов тїкав з міста, бо збойив си і за себе. Идет вин з того міста, аж люде сидьи в стріпку (купою) на дорозї. Сус Христос из апостолами вже засїли єго на дорозї, знают шо вин вробив. Сус Христос кажет: Павле, бігай борше коня свого продай, коня продай тай підеш з нами в товаристві. Павле, в одно мете мати з Петром одпуст: Петра-Павла. Сьвйитки будете вурочисті и зостанете свйитими. Одпуст буде єдної днини, за обох а Павла буде другої днини по Петрі за тото, шос тих людий ни калїчив, шо клали офіру — хрест на себе. Так у купі ходили і сьвйитими зостали. За тото Павло сьвйитим зистав, що Ирода ни послухав.

(Голови 4/6 1902 від Федора Микитейчука записав Лука Гарматїй.)

---

30. Як із крови св. Ивана вийшла патеруха.

Поганий цар любив си з свойов невістков а св. Иван заказував їм тото. Тот цар раз спровадив собі бай. На тот бай прийшов сьв. Иван і заказував царови, аби з тов невістков ни данцував. Цар за то на сьв. Ивана розсердив си, тай забив го до пивниці в арешт. Та невістка по балеви, йик ше гостї си ни розийшли були, запросила, аби *з* Ивана сьвйитого здиймити голов за то, шо на ню поберав. Пишла вна рано з катом до пивниці і кат стьив сьв. Йванови голов. Наколи стьив, натогди з усїх їдий і питий у того царьи стала си кров. Усї си дуже з того чудували а вна з радости взьила ту голов на тарель и вийшла на місто пидскакуючи и пидкидаючи голов. З тої голови сцьила кров і бризкала. Вна 75 разів підвергла тов головов, 75 разів порсла кров з голови. Та на котрих та кров порсла з тих 70 разів, то дистали патеруху; али вони си вилїчують і тепер, а на котрих порсла з тих пйить разив поверх сїмдесьити, тоти тогди си ни вилїчили, і тепер си ни вилїчують. Так з того чьису, з крови сьйитого Ивана голови вийшла патеруха за кару на тих, шо жиют у блудстві; хоть сьв. Ивана вже нима, то патеруха по ним їх карає. Та сїмдесьить вилїчують си а пйить ни вилїчують си з неї.

(Голови. Розповідав Федїр Микитейчук. Записав Лука Гарматїй).

---

31. Сьв. Николай і Антосїй.

В малій Азії був сьв. Николай і Антосїй. Вони прийшли до церкви тай сїли вперідь образа Суса Христа. Сьв. Николай каже: Хоть Пречиста Дїва вмерла а ї образ однако файний в церкві. — Антосїй кажет: Шо Пречиста Дїва варт, коли вже ни має коло себе Йисуса Христа? — Николай кажет: Чиму би ни була варт? — Антосїй: Бо таки так, вібери з мошенки грошї, шо мошенка варт без гроший? — Николай кажет: Пречиста Дїва то ни є мошенка! — Почали си сварити а Антосїй вхопив сьвічку і підпалив Николаєви бороду. І від того чьису у Николая борода кучирьива. Відтак там сказали, шо на кого ангелї покладут коруну, тот з межи них двох будет владиков. Сьв. Николай пишов коло порога і зачьив си молити. Антосїй вкльик вперідь самих райских дверий. Ангелї йик несли коруну, то Антосїя поминули а поклали на сьв. Николая. І з того чьису сьв. Николай став владиков а Антосїй нї.

(Голови, 3/5 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй).

---

32. Сьв. Николай і Якуб.

Сьвйитий Отец Николай жив в однім містї з Якубом. Вони оба хотїли си висьвйичувати на сьвйитого владику; Якуб хотїв, аби вин був владиков а ни Николай, тай борше поїхав вихрещувати си, висьвйичувати си. За ним поїхав сьв. Николай. В дорозї захопила їх ніч. Якуб ночує на передї а Николай на задї, а в однім заїзднім домі. Якуб сказав свому фірманови, аби Николаєвим коньим усїм чотиром шиї повтинати в ночи. Над раном Николаїв фірман пишов конї футрувати, а в коний голови пообтинані. Він біжит і каже: Николаю сьвйитий, нашим усїм чьотиром коньим голови пообтинані! — Иди, прикладай білі голови до черлених толубів! — Фірман пишов и поприкладав и сказав: Я вже поприкладав! — Николай кажет: Иди тепер та подиви си! — Вин пишов до стайнї, а конї у йисел: го-го-го-го! Біжит фірман і кажет Николаєви: Уже конї встали! — Николай кажет: Иди, футруй, бо зараз їдимо! — Фірман пішов, нафутрував тай пішли, упрьигли конї тай пішли. Ану, фірмане, упрьигаймо конї, бо сьвйитий Николай їде, — кажет Якуб і собі зібрали си тай пишли за Николаєм. Приходьи до води а вода така велика, шо би ни переїхав. Сьвйитий Николай йик прибіг, нараз у воду заїхав, а вода стала (ни плила), а сьвйитий Николай перебіг сухим зарінком. Якуб не міг води переїхати тай лишив си. Сьвйитий Николай віхрестив си на владику, тиму він називає си: Сьвйитий Отец Николай Чудотворец.

Голови, 3/5 1902, від Івана Дїдушка, записав Лука Гарматїй).

---

33. Сьв. Николай безгрішний і грішний.

Сьв. Николай, йик був малий, то жив у пущі без дьидї і без ненї, но одна олениця була з ним, що го годувала. Вин ни знав тогди нійикі молитви, но мав дві колоді. Почерез ті колоді він штрикав. Йик почерез більшу штрик, то казав: То Тобі Боже! — а йик почерез меншу штрик, то казав: То менї, Боже! — Так жив довгий чьис. Аж раз почерез ту пущу їхав піп на друге село паски сьвйитити, тай слухає, щос говорит. Вин наблизив си, дивит си а то йикис чоловік. — Що ти тут робиш? — Він, Николай, кажет: — Менї тут так назначено, аби я тут був. — Що ти так штрикаєш і таке говориш: то Тобі, Боже, то менї, Боже? — Я так си Богу молю! — каже Николай. — То ти так си Богу молиш? — каже піп. Зачьив му проводити, а вин такий памйітливий, що раз му проведеш молитву, а вин то все вікажет. Миколай питає: Ви куда йдете? — Йду там а там паски сьвйитити! — Я би йшов з вами! — Чьиму, йди. — Пішли вони і приходьи до води. Пип зачьив брести а Миколай каже: Чо ви бридете, коли такі красні молитви знаєте? — Пип каже: Ни знаю! — Миколай пишов за попом водов, але ни потавав. Прийшли до церкви. Миколай став у церкві и видит всьо. Люде и пип ни видїли нїчо. Миколай си диви, а то чьорт возит шкиру з буйвола за ногу (волочить за собою) и стає перед людьми, а хто си засьміє або заговорит, то записує на тий шкирі. Вин приходив з пару раз до Миколая и вішкірив си, циби си Миколай ни засьмійив; але Миколай ни засьмійив си. Аж чьортови хтос ту шкиру приступив, а чьорт йик сїпнув аж перднув, а тогди Миколай засьмійив си, тай чьорт го записав на шкирі межи грішники. Аж пришло з церкви вертати си, то пип брив тай Миколай уже потавав, бо грішний з церкви вийшов і мусїв брести.

(Голови 8. VI. 1902. записав від Михайла Маротчака Лука Гарматїй.)

---

34. Сьв. Николай і стрільцї.

Були три братьи, всї три стрільцї. Всї три подавно були си звінчьили і мали молоді жінки. Раз вібрали си вни були на стрілецтво, али жінки хотїли, аби вони ни ночували там на стрілецтві тай повікрадали в них кремені, аби не мали з чим ватри розкладати, тай аби вертали на ніч д'хатї. Пішли вони у лїс і ніч їх там захопила. Розкладати би ватру а нима з чим. Вони до кременїв, а кременїв нима. Идут вони далї, аж з недалека вздріли посьвіт. Старший брат виріджьиє найменшого, циби ни взьив з тої хати посьвіту. Приходит вин до тої хатчьини і застає там

старенького дїда, що Богу си молив. Слава Богу! — Слава на віки! — Чього ти прийшов? — Ци би ви ни дали минї ватерки? — Він каже: Є дам, але йди на двір, поворожи, йика завтра буде година, ци веремє, ци дощь? —

Пишов вин на двір и вертає тай каже: Буде веремє! — Сьвйитий Миколай узьив тогди прут, вдарив ним того стрільцьи тай зрік: Гей бик! — Вин став биком а вин єго загнав у хлїв. Послав другий раз брат найстарший менчого за ватров. Тот так само застає сьв. Миколая молити си. Але вин ни знав, що то сьв. Миколай. Просит ватри а сьв. Миколай зрік: Иди на двір, поворожи, ци завтра буде дощь ци погода, веремє ци година? — Пишов тот на двір і вертає а сьв. Миколай питає си. Тот каже: Буде дощь! — Тогди сьв. Миколай вдарив и того прутом и зрік: Гей бик! — И тот став биком і сьв. Миколай загнав єго в стайню.

На третий раз пишов тот старший. Вин був віщун розумнїщий. Сьв. Миколай посилає го ворожити, йика буде година на завтра, а тот відрік: Бог сьвйитий знає, йика завтра буде година; ми не можем знати! —

Тогди дїдо вдарив прутом тоти бики а вони стали людьми. Каже їм то ди сьв. Миколай: Абисте нїколи не ворожили, йика завтра буде година, абисте казали: Бог знає, йика буде година! — Дав їм видтак кременя тай огниво і вони аж у дві недїли вернули д'хатї.

(Голови 5/VI. 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

35. Сьв. Николай и Єлена Константина.

Сьв. Николай був нижонатий давно; пішов до Бога, (тогди ще люде ходили до Бога), тай каже: Я не жонатий і не маю охоти си женити; не знаю, ци не маю долї, ци шо? — Каже єму Бог: Ти маєш долю; є на скльинній горі Єлена Константина, ти ї озмеш, то твоя дольи! — Він прийшов собі до дому тай злагодив си йти в тоту дорогу, і пішов. Тай ішов, тай не міг нїгде на ніч си упросити, аж єго сонце приймило на ніч. Там переночував він, і відтив узьив си тай сонце єго поправило, куда йти на скльинну гору. Там, каже, прийдеш, але меш уперед ночувати у місьицьи а від него прийдеш на скльинну гору. — И він прийшов до місьицьи на ніч і переночував і питає си у місьицьи, йик то за далеко скльинна гора? Місьиць каже: Ти, чоловіче, і за сто років не годен єс війти на скльинну гору; я на увес сьвіт сьвічу, а на скльинну гору лиш трішки. Але, каже, йди, прийдеш до млина и скажеш мельникови, аби тебе присипали у муку у міх, шо жертва має брати; і то жертва має прийти за тов муков від самої Єлени Константини із скльинної гори, тай так прийдеш

на скльинну гору, инак нї; але абис тихо сидїв у місї, бо жертва тебе ззїст. — Пішов, найшов млин, улїз у міх, вінесла єго на скльинну гору, там слуги розйизали міх, — уздріли єго у місї і напудили си; пішли слуги до Єлени Константини і кажут: Ми таке і таке найшли в муцї. — Але Єлена Константина знала, що то ї дольи у муцї прийшла. Вони си там повінчьили; вона передала єму ключі від всїх скриний, коморий, пивниций а відтак каже: Абис всюда ходив і дивив си, але в оцу пивницу, що цес ключ від неї, абис не дивив си. — Він скрізь дивив си, а потому погадав собі: Шо би я у ту пивницу не дивив си? — І він узьив, тай розімок пивницу оту, а там найстарший Ирода сидит, скований у тій пивници; він ольик си, йик уздрів єго, а Ирод каже: Не бій си, але дай минї води! — Він узьив тай дав води, Ирод напив си води і став дужий, і тогди йик си торгнув, та всї ланци з него обпали, а він вийшов на волю, Ирода взьив Єлену Константину і утїк з нев из скльинної гори на тридевйиту землю. Св. Николай зажурив си: не знати, йик відобрати свою Єлену. Але пішов Николай сьв., говорит сам з собов: Купю за двасто ринских конї, тай йик ї украду, тай утечу з нев. — Але у Триюди був кінь такий, що скоро хто шо з перед Ирода украв, то тот кінь зараз Иродови показував. Сьв. Николай украв Єлену, а тот кінь зачьив тогди гримати ногами. Ирода спав і учув, а йик пробудив си, питає: Ци не украли Єлену Константину? — Украли! — Він борше сїв на свого коньи і пішов за нев, вдогонив, тай каже: Ти вкрав у мене Єлену Константину, але йик другий раз ти менї це зробиш, то тьи розщибу! Відобрав Єлену і вернув назад на тридевйисту землю. Сьв. Николай купив собі за 500 ринских конї і пішов і украв другий раз Єлену Константину тай пішов. Кінь зачьив гримати, Ирода схопив си і питає: Ци не вкрали Єлену Константину? — Украли. — Ирода сїв на коньи, догонив, відобрав Єлену Константину від Николая сьвйитого. Николай сьвйитий ішов тепер сам піше ногами. Закрав си якос і взьив Єлену на бік і зачьив питати у неї, йиким би способом ї відтив украв з перед Триюди. Вона чула, йик Триюда ішов конем з нев, шо хоть би за 1000 ринских купив конї, то не годен украсти Єлену Константину; але є, казав кінь Иродів, три братьи ше у мене, дужчі від мене; він би тими украв, инак нї. Тогди пішов св. Николай питаючиси, де є тоті конї. І пішов і приходит до одної баби, що вона мала ті конї; баба тота мала три кобилї і каже: Йик цес три кобилї ти віпасеш так, аби они не утекли, не сховали си, дам тобі лошьитко. — Баба спекла єму такий хлїб, шо йик він єго попоїст, то усне, а кобили сховают си у лїс. Але він пішов, покушьив того хлїба, тай йив дрімати, а д'нему приходе ангел, тай каже: Ти не їж цего хлїба, бо вснеш, я тобі пішлю на поміч ворони і вовки, аби ці три кобили не сховали си у лїс, аби ти їх віпас цу ніч. — Баба приходе, він уснув, а конї є. Кобили мусїли ночувати на поли, бо всьика зьвір їх від лїсу била. Рано приводит він усї кобили д'хатї, а баба бє тоті кобили, чому вони

не сховали си у лїс. Одна каже: Я си не сховала, бо мене ворона довбала. — Бє другу кобилу, тота каже: Я си не сховала, бо мене вовк не допустив до лїса. — Бє трету: Я си не сховала, бо мене медвідь бив! — Баба, йик си годила з ним, то си згодила, аби баба три рази лошьи ударила. Баба ударила раз, а то лошьи стало більше, ударила другий раз, знов стало більше, йик ударила̀ третий раз, то став кінь. Він сїв на того коньи, тот здоймив си у повітрю і пішов з ним. Прийшов до Єлени Константини, взьив ї, вона сїла на коньи, і пішли обоє на скльинну гору. Кінь Иродів гримав ногами. Ирода проснув си тай питає: Ци не украли Єлену Константину? — Украли, але вже не здогонимо, каже кінь. — Ирода сїв на коньи, натис єго, тай тогди тот кінь розсїв си і упав на землю. Ирода побив си, упав на сїкачку і відтьив собі пйиту. Тогди св. Николай з Єленов Константинов і Илія оковали Ироду і він вже на сегодньи окований.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика.)

---

36. Казка за Єлену Константину.

Був цїсар и мав сина уже ожененого. Коли невістка учинила дитину, тота дитина заговорила так: Де є мого дїда цїлий мундур и кінь тот, котрий ишов перший раз на войну? — Йик вони принесли цїлу зброю, а хлопец убрав си, сїв на коньи и пішов до моря, за котрим жила Єлена, донька Константина. Кінь перемінив си на склимара. Йик прийшла паня, а він перейшов через море и питав си ї: Де є твоя сестра? — Вона сказала, шо в сироїдів у день у розї, а в ночи ходит, йик панна! Він перевіз ї назад а сам пішов далї. Уздрів на березї рибу, а риба сказала, аби він ї кинув у воду. Він кинув а вона дала єму луску. Відтак здибав орла, шо мав убиту ногу. Він завив єму тоту ногу а орев дав єму перо. Відтак найшов хїря з убитов ногов и завив єму ногу а хіря дав єму также перо. Він ті пера сховав. Уздрів хату, а коло неї було вісїм колів, шо мали голови а девйитий не мав. Девйитий ків закричьив голови, а з хати вібігла баба и сказала до панича, ци би він не наймив си пасти три кобилї. Він сказав, шо си найме, лиш аби вона сказала, де хата, у котрій є Константина. Баба сказала, шо даст єму доброго коньи на службу, а тот єму покаже, де є Константина. Він пішов з тими кобилами, але то не були кобили, лиш три дївцї. И спав, а кобили утекли у море. Вже у вечирі він устав, а кобилий нима. Він запалив луску з риби, а риба вігнала їх з моря, а одна там ожеребила си. Йик прийшов до дому, то сказав: Гов, маминю, кобили є, одна з лошьим! — Баба сказала: Їж! — Він сїв їсти, а потому спав, а кобили утекли попід облаки. Він запалив перо з вірла а орев вігнав кобили на поле. Панич сїв на другу ко-

билу и крикнув: Гов, маминю, кобили є. Друга кобила з лошьим. — Третої днини баба сама сховала кобили під себе, йик панич спав. Коли устав і кобилий ни ма! Він запалив перо з хіря и вігнав кобили з під баби.

Потому він сїв на трету кобилу тай сказав: Гов, маминю, кобили є; и трета кобила з лошьим! — Баба тогди вібрала з двох лошьит серце и вложила в трете, май охабленїще. Панич не хотїв брати тоти файні лошьита, але взьив тото охаблене. Сїв на него а тот віз єго до Константини. Йик їхав тим лошьим, кінь говорив до него: Дай минї цебер браги, а я буду лїпше бічи, йик украдеш Константину. — Він дав коневи браги, тот украв Константину и зачьив утїкати. Йик прийшов сироїд, то запитав си своїх: Де Константина? Вони сказали, шо під мостом. Він пішов, а Константину з під мосту шос украло. Сироїд каже: Тут нема Константини. — Йиго мама сказала,шо можеш ше здогонити! Він взьив зі стайни коньи, та пішов на вздогін за тим, котрий украв Константину. Йик біг по при хату баби, а ків закричьив голови. Баба вібігла, а він запитав си, ци кого не видїла, шоби йшов з Єленов. Баба сказала, шо то цїсарский син украв ї, бо він у мене пас кобили а я єму дала доброго коньи. Найми си й ти у мене пасти кобили, а я дам тобі коньи и ти єго издогониш. —

Він пішов з кобилами пасти тай загубив. Приходит у вечьир без кобилий, а баба утьила єму голов тай завісила на девйитий ків. Цїсарский син оженив си з Констинтинов й пережив много років. И такий се конец, йик гнилий горнец!

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

---

37. Служба трох братів у Бога; рай і пекло.

Був газда, мав три сини. Він був старенький, послабий. Він каже до них: Я буду вас по одному женити, аби я видїв, йикими ви газдами будете. Найменчий каже: Татку тай ви мамко! Добре, шо ви хочете нас женити, але шо ми би бідні потім робили! Ви на цїм маєтку двоє, тай нас три, але йик би ми си подїлили на штири пайцї, шо ми будемо робити? Ми мусимо іти у сьвіт, і мусимо собі заробити і заслужити тілько, кілько тато мают; а поки сего не буде, не мож нам женити си. — Зібрали си усї три в одну днину, в одну годину і ідут. Приходьи в лїс, а в тім лїсї три дорозї. На тім роздорожищу стойила йиблінка; вітьигає найменчий брат ніж з ременью, тиче у йиблінку і каже: Де будем, там будем, але в рік і оцу саму годину будемо сходити си тутечки і далї не будем чекати, лиш йик цесьи година ме трівати будемо по ножи спізнавати, йик буде котрий з нас слабий, то нїж заржьивіє, а йик би котрий умер, то нїж віпаде. — От пішли

усї, один в одну, другий в другу а третий в трету дорогу. Тогди був Бог на земли. Він сидїв у лїсї у зимнику, у хатцї маленькій. Всї тоти три дорозї вели до Бога, до дїдика старенького. Одна була права, друга обхіднїща, а трета ще обхіднїща. Найстарший прийшов до дїдика, а тот віходит и питає: Куда йдеш, синку? Иду наймити си, циби не трафила си йика сембрила! — Синку, ти би служив у мене, коби ти вірно по правдї служив! На тобі оцю дзьобенку тай цу фльишу, та меш іти за овечками. Куда мут овечки ити, ти за ними, не завертай їх анї раз. Лиш, абис минї по правдї сказав, ци ти будеш там, де ці овечки будут. — Деж тоті овечки, шо їх не видко! — Подивиси на праве плече! — Він йик подивив си на праве плече, а то овец йик трави та листу. Зачьили овечки іти а він за ними. Приходьи вони до Дунаю; ідут водов йик мостом, не потають у воду, а він вдивив си і задумав си. Овечки перейшли у тот бік, а він облишив си на цїм боцї. Він засумував си; сидїв шо сидїв, лїг тай заснув, а йик проверг си, учув, аж ті овечки йдут; він урадував си, набрав тої води, куди вівцї йшли, набрав трави і приходит з овечками до дїдика. Тот питає: Був ти там, де овечки були? — Був, дїдику! — Щож ти там видїв? — Нїчосме, дїдику, не видїв! — Набрав-єс водиці, що овечки пили? — Набрав! — Набрав єс травици що овечки їли? — Набрав! — Ану давай тої травицї та водиці овечкам! — Вівцї не дивйи си нї на траву нї на воду! А дїдик каже: Ти не знаєш, що я Бог! Я хочу правду знати, де ти лишив си від овечок? — Я, дїдику, скажу правду — і розповів усе йик було. Богато ти спав? — Три, штири годинї! — Дідик каже: Не штири годинї, але штири роки ти там спав! Шо хочеш за ту службу? Хоч бути бідним ци середним газдов, а твоя душа буде чиста; ци хоч бути непретороним (великим) богачем? — Я хочу бути таким, аби такого богача не було до тепер тай нїколи! — Бог каже: Іди, синку! — Він пішов до дому, взьив конї, набрав червоних і став до року великим богачем.

Середущий тиж ишов і дїдика найшов — і тиж у него си наймив і пішов з вівцьими почерез Дунай; він имив си за барана та тот перенїс єго на тот бік. Він прийшов до брами зелїзної, йик подивив си у гору, то не увидїв верха ї, а кінцьи боків тиж не видїв; йик овечки надійшли, брама си розімкла; овечки идут у браму, а він задивив си на браму, овечки прийшли, брама си заперла, а він лишив си перед брамов. Сїв він коло брами, плакав тьижко, засумував за овечками; чекав шо чекав, лїг и снув, а як проверг си а то овечки йдут. Він прорстив си и идет за овечками. Баран перенїс єго на тот бік газад; він приходит до дїдика. Тот питає: Був єс там, де овечки були? — Нї, дїдику я не був там, бо я задивив си на браму а вони перейшли. — А богато ти там спав? — Три або штири годинї! — Ой нї, ти спав штири роки! Шо-ж хочеш за се, шо ти минї поправдї сказав? Хоч бути богачем ци бідним, аби твоя душа була чиста? Я не хочу бути богачем. Нїчого не хочу. Що воля, я того прий-

му си! — А Господь каже: Иди, синку! — Він пішов і найшов одну могилу червоних. Він узьив з неї небогато червоних, став богачем, але не великим, але душа єго була чиста, йик він помер!

Найменчий надійшов, тай тиж д'дика найшов, тай тиж у него наймив си, йик тоти два; він пішов до води, имив си за барана тай перенїс си на тот бік, пішов далї за вівцьими, приходит до брами, вона отворила си, він не дивит си на то, а йде далї за вівцьими; брама заперла си за ним і замкла си; він иде крізь гражду, дивит си: є великі кітли, люде у них у смолї горьи, пищьи, щезники ходьи з гральими, з піками, мішьиют, декуди видко з кітла ногу, руку. Дивит си: Ткач несе с к о т и (звої) полотна та клубки на плечех, віддає газді а тот не хоче. На тобі, минї тьижко носити. — Не хочу, шос узьив, тримай собі!... — Чоловік курит люльку велику спіжову і один накладає тютюну з міха а другий набиває, а третий палит, а він лиш уводно курит. — Один несе вориньи на плечех, плаче, верже перед другого і каже: На, бери, най я се ношу тілько! — Я не беру, йик єс украв, то носи собі. — Дївка кроїт на столї дитину тай їст; йик з'їла дитину, явида утьив дївку в шию, а дитина віштрикла ротом назад цїла. Вона знов кроїт та їст, дитина пищит не своїми голосами, йик вона ріже. — Там одна паня, вона в одно кров черпає з одної бочки у другу бочку. Вона каже до хлопцьи: Йик прийдеш назад там, відки єс прийшов, то питай, докив буду цу кров черпати. — Віходит він так йик на царинку, там панна молит си Богу; він прикльик тай собі молит си. Помолив си, дивит си, є дуб а чоловік загонит потьи у дуба з одного боку, а оно вихопит си на тот бік. Він питає: Шо робиш? Заткай одну дїрку, воно забіже там та ймеш! — Чоловік каже: Пазь собі дорогу (іди собі дорогою). Я буду загоньив поки сьвіта-сонцьи! — Іде далї і дивит си, а чоловік несе повні бесаги хлїба і кричит: Гвавту, я хочу їсти! — Відивив си, тай питає: Шо тобі таке? У тебе тілько хлїба, а ти кричиш їсти! — Пазь собі дорогу! Я буду тот хлїб носити, поки сьвіта сонцьи, а лиш єго їсти не вольно! — Іде далї, дивит си, стоїт чоловік у керници по саму нижну губу і кричит: Ной, згорів сме, води пити! Дайте хоть пальцем у рот! — Та чого кричиш, губи ухили в долину, та напєш си води! — Пазь собі дорогу! —

Він пішов далї за тими овечками; на дворі було дуже спечно; він дивит си, а чоловік бігає та кричит: Гину из студени! — Ти здурів, іди на двір, там спечно! — Пазь собі дорогу, сказав тот.

Іде далї є йиблінка, на нїй йиблучка; троє великих, а решта маленькі; він думає: Йикі вони делїкатні, я би урвав, я би принїс дїдикови пригістного! — тай урвав одно, а то було сонечко. Зробила си пітьма серед самого полудньи. Він перельик си, притулив йиблучко назад, воно имило си, зробила си днина, сонечко загріло.

Іде далї, приходит на поле дуже велике. На нїм є два дуби, на тих дубах є воробчик, пірьи золотне на нїм. Він думає: коби я єго ймив, я би принїс дїдикови! — Узьив камінец, йик верг, ударив того пташка; тот упав, зробила си ніч, він заплакав, став єму дихати у рот, воробчик ожив, полетїв, сїв на дуба і почьив сьпівати. По сїм сказав він собі, що вже більше нїчого не кине (не рушит), поки буде жити на сьвітї...

І він за тими овечками приходит у край, тепло! Дивит си, є молоко на земли, масло, пироги, голубцї, хлїб, колачі, булки, всьике є! Овечки йдут помежи тото, та уважьиют, аби нї одна не ступила у тото. Приходьи до церкви, вівцї йдут у церков; лише вони через поріг, з йирки стає дївка, з вівцї жінка, з барана чоловік, з йирчьити дївчина, з йирчучка хлопец! Дивит си, а то все стало люде, а коло вівтарьи правит службу пан-отец йик раз такий дїдик, йик тот, шо єго наймив. Люде тоти йдут мирувати си; пішов і він собі і дїдик помирував і єго; правит си потім служба йик у церкві, по службі стали люде віходити на двір а він за ними; наколи по через поріг — ті люде поставали назад вівцьими, ті вівцї пішли полем, їдьи тот сир, молоко, йиблука, пют воду з керницї, й він пішов собі води зачирати; дивит си а там такий пташок, йик тот, шо він єго у дубі убив каменем... Коби я єго ймив! — Він ловив, та вімкнув одно перце з него. Дивит си, а тот пташок зосмішений без перцьи, він прикладає воно не ловит си. Поклав він то перце у торбочку верх травиці шо набрав. Дивит си а там дїти голі з крильми лїтают, регочут си, сьміют си, він того спудив си та зачьив тїкати відти. Овечки йдут і він собі; ишли крізь то само що перше, та аж прийшов до дїдика. Дїдик пита: Шо ти видїв, синку? — Він каже: Я видїв усьике, лиш не знаю, шо тото є! — Ци набрав ти водиці, де овечки пили?— Набрав! Там був пташок файний, я єму вімок одно перце! — То я був, синку! Ти минї вірвав палец! Клади се перце тут! — Поклав дїдик подув, та з перцьи зробив си палец! Добре, шо єс се перце сховав, і не зробив си грішним! Брама залїзна, се до пекла, а душі в пеклї гріхи відпокутовували; тот ткач, шо носив полотно, він крав клубки людскі; тот другий крав вориньи, а тот, шо курит люльку, то такий, шо курив у недїлю та кришив у тот день тютюн. Дївка, шо краяла дитину, се тота, шо свою стратила, а панї, шо черпала кров з одної бочки у другу, се така, шо другу паню зі сьвіта зігнала; тот, шо потьи загонив у дуб, він убив чоловіка та загонит єго душу до тїла, і так буде гонив до страшного суду; а тот, шо єму так студено у хатї було, не пускав у студїнь людий до свеї хати, хоть вони на дворі замерзали, тот, шо носив повні бесяги хлїба а був голодний, не приймав подорожного у хату; тот що у водї стояв, а хотїв дуже пити, замикав воду на колодку, не пускав людий до керницї. Теплий рівненький край а на нїм молоко, масло, ладан — се тото усе, що люде дають на поману за душі, воно усе прийде там, а душі їдьи тото. Воробчик,

шо ти єго убив, то я, а йиблінка, се небо, на нїм місьиць і сонце; ти урвав сонце йик йиблуко, тому стала пітьма. Церков, то цер-на асафатовій долинї. Овечки, то не овечки, то божі душі, чисті, шо гріха не мают. Службу то я правив, я мирував. Дїти голі з крильми, то ангели і вони не мают нїйикого гріха, они тїшьи си, шо їх родичі прийшли до них. Ти вітьиг перце птахови, а минї вимік єс палец! Шо хочеш за твою правдиву службу? Твої брати були тут, вони хотїли маєтків, мают. Кажи тепер ти! Я нїчо не хочу, лиш сего, аби я став овечков! — Бог подув а він став овечков на нинїшний день; він пішов з тїлом до Бога.

(Бервінкова, від Юри Шеребурьика.)

---

38. Без Бога анї до порога.

Була баба удовица, мала єдного сина, вона була дуже бідна нїчого ни мала, лиш бурдей (хатку маленьку). Тот хлопец утри-мував себе й маму з того, що ловив рибу. З тої риби вони жили. Пішов він раз и зробив лїску таку, шо застала всю воду; він тоту лїску заклав і повна лїска напала риби за ніч. Він прийшов даві до тої лїски и подивив си, а там коло тої лїски дївчина сидит; він закрадаєт си йикби тоту рибу вібрати, аби тота дїв-чина ни видїла. А тота дївчина уздріла йиго і кажет до него: Иди и бери цю рибу, ни бій си, я твоя дольи. — Отжеж він на-брав тої риби повні бесаги, и приносит до дому и обзираєт си, ци дївчина йдет за ним, а вона увійшла в хату разом из ним и зачьила рибу ту дїлити; кажет мамі того хлопцьи: На-те, мам-ко, оцю рибу и несїт у місто. Мете, мамко, правити за оцю тіль-ко, за оцю тілько, а за оцю тілько. — Кажет тота мама: Я, син-ку, за оту рибу тілько ни возьму. — Кажет та дївчина до мами: Мамко! Ви ше бірше возьмете, йик я кажу. — Пішла мама з тов рибов в місто, и продала тоту рибу и ше бірше взьила, йик тота казала дївчина. Йик вона продала ту рибу, накупила, що потрібно до хати: муки, соли, молока, то що. Йик вона то при-несла, зготовила собі вечєрю и всї троє разом повечєрали тай льигли собі спати. Спали вони, шо спали, дес до дванацьитої години в ночі. Війшла дївчина на двір простоволоса и фівкнула в палец. Избігли си майстри и зробили за ніч двір, два рази красший, йик у дїдича, шо сидїв у тім селї. Тот дїдич устав даві и подивив си по селї тай з'очив тот двір и вдарив си по полах: Що це є такого, шо тот калай за ніч изробив два рази красший двір, йик у мене! И він крикнув на свого окомона: Підїт минї єго приведїт; я го си спитаю, йик зробив такий двір. — Пішов тот и привів єго. Питаєт си пан єго: Що ти зробив цеї ночі, шо у тебе став два рази красший двір, йик у мене? — А він на тото панови сказав: Минї, пане, Бог дав. — Отжеж

йик тобі Бог дав, шо ти зробив такий двір за ніч, то генди в мене є стирта пшениці, то аби ти менї цесу стирту за ніч помолотив, и солому и полову и кожде зеренце окроме склав за ніч. Бо йик минї тото ни зробиш, то тьи завтра повішу. — А він прийшов домів, спер си на стів тай си задумав. А дївчина та вже стала єго жінков, тай приходит до него, тай си питаєт: Що тобі казав пан. — А він кажет: Казав пан, аби я цу стирту пшениці за ніч измолотив, тай солому склав окроме, пшеницю окроме, а полову окроме; бо йик тото за ніч ни зробю, то казав, шо мене завтра повісит. — А жінка на то єму сказала: Ни бій си, буде так, йик Бог даст. — Прийшов вечір, вони льигли спати, вна війшла в опівночі на двір простоволоса и фівкнула в палец, избігли си д'нїй миши, йикі були в сьвітї. И вна їм сказала: Підїт до тої стирти, так тото переберіт що до разу, солому окреме, а пшеницу знов окроме, шо до зеренцьи, а полову також окроме. — Йик тото пішло, та зашуміло в тій соломі и до днини все си перемолотило. Війшов пан рано, подивив си на то, що тото зроблено, и потому закликав того чоловіка до себе и питаєт си: А що, изробив єс тото? — А він кажет панови: Зробивсми, паноньку! — Тепереже, коли єс минї цесе зробив, то маєш минї за ніч сад посадити, аби тот сад за ніч зацвив і відцвив, тай завтра на обід, аби минї були йиблока ріжного гатунку; бо йик минї тото за цю ніч ни зробиш, то завтра тьи повішу. — Він прийшов д' хаті тай спер си на стів, тай си задумав. Приходит єго жінка д' нему тай питаєт си: Шо тобі пан казав? — Пан минї завдав другу роботу, аби я за цесю ніч сад посадив, и аби тот сад цеї ночи зацвив и відцвив тай пристиг, и аби на вобід панови були йиблока. — А жінка єму кажет: Ни бій си, будет так, йик Бог даст. — Вона в ночі встала, війшла на двір простоволоса в'опівночи тай фівкнула в палец. Зараз избігли си огродники ид' нїй, а вна сказала їм: Підїт там до пана и сад насадїт, а за ніч то зацвите и відцвите и пристигне, а на обід будут йиблока, але кождий гатунок ни однакий! — Пан рано встав, подивив си до саду, и то все було готове. А він взьив ножик розкроїв одно йиблоко й друге, и кожде було пристигле. И потому сказав єго знов закликати до себе, и запитав си єго: Зробив єс минї тот сад? — А він відказав: Зробив! — Йик єс минї зробив тот сад, то тепер маєш піти минї до Бога и сказати Богови, аби Бог прийшов до мене у нидїлю на обід, бо йик минї ни підеш, то тебе повішу. — Він прийшов до хати свеї тай спер си на стів. Жінка до него приходит тай си питаєт: Шо казав пан? — Казав пан, аби я пішов до Бога, и аби Бог прийшов до пана на обід в нидїлю. — Льигли вони спати в вечєр, війшла вна в'опівночи простоволоса на двір, фівкнула в палец, прибіг ид' нїй золотий кінь, шо мав золоте сїдло, золоту вузду и золоті стременї. И сказала вона свому чоловікови: Сїдай на цего коньи и при'їдеш до Бога. — Сїв він на того коньи тай і о'їхав. Находит він на дорозї дві дївці, метут дорогу. Питают си дївки:

Куда йдеш, чоловіче? — Иду до Бога. — Питайко си в Бога, доки ми мем цю дорогу мести! — Їдет кілько їдет, находит чоловіка, шо бігает в'округ пньи и ловит потьитко. Тот чоловік, шо ловив потьитко, став тай зобачив чоловіка, шо їдет на золотім кони, в золотім сїдлї, з золотими стременами тай з золотов вуздов, и питает си йьиго: Куда він їдет? — Їду до Бога! — Питайко си в Бога, доки я му це потьитко ловити? — Їде він далї и находит дві жінцї, шо кройи мйисо тай їдьи. Куда їдеш, чоловіче? — А він кажет: До Бога їду. — Питайко си в Бога, доки ми мем це мйисо кроїти та їсти? — Буду си питати. — Їде він кілько їде, находит дві котюзї, хлепчут кров. Ті котюги, то люде, лиш Бог за кару зробив їх котюгами. Питают си ті котюги того чоловіка: Куда їдеш, чоловіче? — Їду до Бога. — Питайко си в Бога, доки ми мем цю кров хлептати? — Врештї приїхав він до Бога. Просит він Господа Бога до пана в нидїлю на обід, бо пан єго прислав запросити Господа Бога. А Гослодь Бог єму сказав: Прийду я до него на вбід, але аби ниву віорав за ніч и гелетку проса посїяв и аби то просо за одну ніч зійшло, зацвило, відцвило и пристигло, и аби минї з того проса була на вбід каша, и чорна корова за ніч, аби си відлїтила чорним бугаєм, и аби віносила за ту саму ніч одно тельи и аби си положила, и від тої корови, аби було молоко на кашу на нидїлю. Отжеж для мене обід такий най пан приготовит, абис му це розказав, шо я тобі кажу. — А чоловік обцулував Господа Бога по ногах тай кажет: Він, Господи Боже, ни ме минї вірити це, дайте минї на письмі. — И Господь Бог зараз написав єму письмо и дав єму до рук. Тепер він си питает Господа Бога: Господи Боже! Доки ті дївки мут ту дорогу мести? — Ой тоти дївки мут мести дорогу сїм років, бо вни в нидїлю до Служби Божої хату замітали. — А тот, Господи Боже, чоловік, що бігает в'округ пньи та ловит потьитко? — Также сїм років ме бігати за тим потьитком, бо то потьитко, то душа того чоловіка, шо він вбив на смерть. — А тоти, Господи Боже, жінки, шо то мйисо кровьи та їдьи? — Ті жінки, то їдьи мйисо своїх дїтий, шо потратили, и мут то мйисо їсти до страшного суду. — А тоти дві котюги, Господи Боже, доки мут тоту кров хлептати? — Также до страшного суду, бо вни хлепчут кров свого гьигі та мами, шо їх порубали. — Наколи він си за все віпитав Господа Бога, сїв він на того коньи*) тай приїхав д' хатї. Збирает си тай идет до пана. Прийшов він до пана. Питает си пан єго: Ци ходив єс до Бога? — Ходивсми. — А прийде Господь Бог на обід до мене в нидїлю? — Прийде. Але Господь Бог казав, аби ви ниву за ніч віорали, и гьилетку проса посїйили, и аби воно зійшло и відцвило, и аби пристигло, и аби на обід з того проса була каша для Бога — и чорна корова чорним бугаєм, аби си відлїтила, и аби тельи віносила, и аби си положила и то все, аби

*) Далї пропущені відповіди єго грішникам на завдані перше питаня.

було за одну ніч, и аби від тої корови було молоко для Бога на нидїлю. — Пан, йик му це повів, дуже си розлостив на него и вдарив єго у лице, тай кажет: Шо ти минї таке говориш? — Пане, ни бий мене! На тобі письмо, прочитай. — Пан узьив письмо, и йик прочитав то, за голов си ймив. Зараз крикнув на свої слуги, аби загнали корову до стайнї тай бика. Нивольит корову и бика, аби лїтив корову; бик ни хочет, бо без божої волї фе (не можна) нїчо зробити. Казав пан запрьичи конї и йти орати. Слуги запрьигли конї тай пішли орати ниву, и посїйили гілетку проса, а пан бігает коло того проса, зазирает, але просо ни сходит, бо без Божої волї фе нїчо зробити. Прийшла нидїля Божа, приходит Господь Бог до пана и питає си: А шо, є минї каша на об д? — Пан відповідає до Господа Бога дуже з тихонька: Нима, Господи Боже! — А шож ти так оце робив? На шо ти того калая, шо він лиш из рибки жив, так карав! — Господи Боже! Бо минї си дивно зробило, шо в него за одну ніч два рази красший двір став, йик у мене. — А ти знаєш, хто то єму дав? кажет Господь Бог! — Ни знаю! — А Господь Бог кажет: То я єму дав! — Наколи це Господь Бог повів, став тот пан каменем. И казка їла вугльи та печіну, а ми хлїб та сіль, та шо Біг дав.

(Ясенів горішний — від Миколи Вовкунця).

---

39. Хлопець віщун і колідочка чудесна.

Був хлопец вішьун. Вин пишов світом, аж приходи на одну гору. Там сидьи три хлопцї і дїльи си чобітьми. Шьо робите, хлопцї? — Нам вмерли дьидя и неньи, та лишили нам чьоботи, а ми ни можемо си подїлити. — То дьидя і неня жили, а вони були мерлі. Ті чьоботи за їх душі дав дьидя та неня. за простибіг. Хлопцї були божі. Їх три душі ни могли си паров чобіт подїлити. Йик би були дали за кожду душу окромішно, то вони булиби си ни вадили и подїлили би си. — Дайте минї, я вас роздїлю! — Найко, бери цї чьоботи собі, ми си уже ни мем дїлити! — Вин їм подьикував, вбрав си, убув си у цї чьоботи, то йик ступит то миля, а йик штрикне то дві. Хлопців лишив там на горі. Приходит аж на другу гору. Там дїльи си три хлопцї мантов; ни можут си подїлити. Шьо дїєте, хлопцї? — Нам тато мама померли, та лишили нам одну манту а ми дїлимо си, та ни можем си подїлити. — То тиж були божі хлопцї а їх тато та мами жили, но уни були мерцї а манту по їх смерти дали були за їх душі, та їх душі ни могли си однов мантов подїлити. Дайте минї, я вас подїлю! Не дїли нас, бери собі цу манту, а ми ни мем си вже дїлити! Узьив вин ту манту, убрав си у ню, та став по шию невидимий! Лишив цї хлопцї, та пишов далше а приходит на трету гору. Там сидьит три хлопцї і дїльи си шьипков та ни можут си подїлити! То так само були божі хлопцї,

мерці, щьо за їх три душі, дали одну шьипку за простибіг, за душі. Шьо дієте, хлопці? — Тато і мама нам померли, та лишили нам одну шьипку а ми ни можемо си нев поділити. — Дайте, я вас поділю! — Найко! бери цу шьипку собі, добрий чьоловіче. Ми вид тебе нїчьо ни хочемо. — Узьив вин цу шьипку, натьиг на голову, тай усий став невидимий! Лишив і ці три хлопці та пішов світами нивидимий! Ажь приходит до царства. Уздрів там усьикі люде тай ангелї. Ті ангелї держьи колідочку у руках. Вин приступає д' ним, тай питає: Шьо це за колідочка, шьо ви ї держите? — Хтоби у Бога цу колідочку запросив, то шьо би схотїв, то би мав, йикби у ню закоцкотїв' — Він зачьив Бога просити, а Біг му цу колідочку дав тай вин з цев колідочков пишов собі д' хатї. Йик прийшов, то зрік мамі своїй: Йди до царя; сватай йиго доньку за мене! — Прийшла до царя тай сватає а цар кажет: Добре! Я дам за твого сина доньку, але на завтра має бути у твого сина на штири пйонтра золоті двері, коло них золоте дубє, на ним діяментове листє, вид тих дверів мают бути золоті мости аж до моїх дворів а в тих мостах діяментові цьвйишки. Йик того ни буде, то я го затрачу. — Він, цес вішьун, пишов аж над мори. Закоцкотїв у колідочьку, вібігає три ангелї: Шьо хоч, пане? — Хочьу, аби минї було на завтра: золоті двори на штири пьонтра, коло дворів золоте дубє з діяментовим листєм за ввишки тих дворів, вид цих дворів до царских золоті мости, биті діяментовим звіздьим! — Гей-гей за багато, але будет усе, кажут ангелї. — На другу днину вин си прошумує, а то си все стало. — Тогди го цар приймив за зьитя. Та жив вин собі добре з царем и ходив з ним разом на стрілецтво. Раз йик вин був на стрілецтві, приходит демін до єго жинки и просит, шьоби вна виміньила усї свої дзелїзні колідки за єго золоті. — Біда хотїла вігулити цу колідочку божю. Вона виміньила усї а за ту божю забула, а біда каже: Ий, шюкай шьи, можи є йика! — Вона пошукала, тай виміньила и цу. Наколи біда взьила цу колідочку у свої руки, натогди усї ті двори лиш зашьуміли тай щьезли. Усе пишло до биди, и жинка. — Вернув вин з польованя, тай не застали дворів, догадав си шьо то біда взьила, бо вин був віщун. Вин си зажурив дуже тай каже до царя, шьо йде до біди по жинку, тай по то все. — Цар каже: Ни йди до біди а я за тебе вісватаю доньку у другого царя. — Але він не пристав а пішов однако до біди. Натьиг на себе ті чьоботи, манту і шьипку та став невидний. Йик біда узьила єго жінку, то вна була тьижка. Идет вин, идет, аж находит люде, шьо держут зелїзний пліт. Питают єго: А де ти йдеш? — Я йду до сонечка питати си, чього воно таке чьирвоне йик сходит и йик заходит? — Ми тебе пропускаєм, але абис си го запитав йик довго ми мемо цес пліт держьити? Та йик меш вертати, то нам скажеш! — Пишов вин далї, ажь находи вин голі дївки, шо на леду данцували. Питают го: куда ти йдеш? — Я йду до сонечка, питати си, чьому воно таке червоне, йик сходит

и чому таке червоне, йик заходит? — Ми тебе пропускаємо, але спитайси сонечка, йик довго ми мемо тут на леду голі данцувати; та йик меш вертати, то нам скажеш! — Пишов вин далї, ажь приходит вин над ріку и надибає люде, шьо в' одно перевозьи пісок та глину на тот бік човнами! Питают вни єго: А куда ти йдеш? — Йду до сонечка питати си, чьому воно таке червоне, йик сходи и заходи. — Ми тебе перевезем на тот бік, пустимо, але питай си у сонечка, йик довго ми тут перевозити мемо глину та піски, та йик меш вертати, то нам искажеш! — Пропустили вни єго и вин пишов далї. Аж находит вин відьми, шьо колотьи пісок и глину! — Питают си вни у него: Куда ти йдеш? — Йду до сонечка питати си, чьому воно таке червоне йик сходит і заходит! — Ми тебе пропускаємо, але спитай си у сонечка, докив ми тут колотити мемо піски и глину? та йик меш вертати, то нам скажеш! —

Приходит вин аж відтак до біди, шьо мала єго жинку и хати. Прийшов тамички а єго дитина вже мала шисть років. Йик біда узьила жинку з колідочков, то жинка була тьижка. Та єго жинка у цих дворах мала єго образ. Вин ту стьиг з себе манту и шьипку, аби го син пизнав! Тай відтак знов натьиг то все на себе, аж перед жинков знов показав си, тай син з того образу єго пизнав, побіг до мами тай каже: Мамо, гезде дьидя! — Мама каже: Суда ворон дьидї кістки ни занесе. — Але вин прийшов у хату, здоймив з себе шьипку та манту а йик жинка го уздріла, то каже: Тїкай, бо йик вин, біда, прийде, то вин тебе убє! — Ни бій си. Йик вин прийде, то запроси єго: Кілько ми жили, то ми ше си ни напили; напиймо си! — Вин прилетїв а ї чоловік став у кутї, накрив си мантов, поклав на голову шьипку тай став нивидний. Шо то за окаянна присна душьи тут була, питає у жінки біда! — Нїйика прісна душа тут ни була! — Вид кілька лїт ми тут, а ми ше си ни напили, а то вже шисть рік! — Тай пишла біда за питьим, ци накрала, ци накупила, тай зачьила біда пити. То так си біда впила, шьо впала, ажь рот роззьивила. Тогди вин вітьиг з правого вуха бідї колідочку а з пид йизика ключик, та вітрутив біду з дворів, а двори з жинков и сином йик вітром стали там, де перше були. Біда лишила си на голім березї а вин сам пишов си до сонечка питати, чьому сонечко таке червоне йик сходит и йик заходит? — Приходит до сонечка дворів а там єго служба питає: Чього ти тут прийшов? — Я прийшов до сонечка питати си, чьо таке червоне йик сходит, чьо таке червоне йик заходит? — Єму кажут: Ти жди! Йик сонечко си оберне та сьиде обідати, тогди ти пидеш до него, йик воно буде по обідї, бо теперби тебе спалило. — Вин заждав, заким сонце ни пообідало, тай відтак приходит до него и питає: Чього ви такі червоні, йик сходите и чьо такі червоні, йик заходите? — Сонце єму на то відповіло: Мене тепер люде не штют, (почитают) ни шьинуют, за то я таке червоне, йик сходжу и заходжу. — Він си питає у сонцьи: Доків там ці люде держьити мут

пліт зелїзний? — Сонечко каже єму: Вни держьити мут ажь до конца сьвіта, бо вни у неділї та сьвйита закладали плоти, дїльниці та рубали. Але абис се їм сказав ажь тогди, йик вни тебе пропустьи на тот бік, бо вни би тьи сперли, один з них пишов би до неба, до царства а ти би си лишив пліт держьити на єго місце. — Він си питає за ті дївки, докив вни голі на морозї, на леду мут данцувати? — Сонечко кажет: Вони мут там на леду голі до кінцьи сьвіта данцувати, бо вни у неділї та сьвйита намість ити до церкви, зберут си, вичісуют си, прибирают си, та вже пизно їм до церкви, то йшли до корчьми данцувати, пити та гуляти. Але абес їм ни казав цего зараз, аж припустьи тебе на тот бік, бо одна з них пішлаби зараз до царства а тебе би на ї місце сперли до кінцьи сьвіта голому на морозї данцувати. — Знов вин си питає у сонечка: А доків там ті перевізники на ріцї мут перевозити? — Сонечко зрекло: До кінцьи сьвіта, бо вни в неділї та сьвйита перевозили людий почерез ріку а тепер за то мают перевозити піски та глини. Але абис їм того ни казав зараз, аж тебе пропустьи та перевезут на другий беріг, бо йикбис їм сказав це зараз, то один з них пішов би до царства а тебе на єго місце сперли би до кінцьи сьвіта перевозити піски та глину. — На послїд вин си питає у сонечка за відьми: Докив вни там мут колотити піски та глину? А сонечко каже: До кінцьи сьвіта, бо вни у людий забирали манну вид корови, вид овец, та колотили масло, тепер до кінцьи сьвіта колотити мут піски та глину! Але абес їм того зараз ни казав, аж тьи пропустьи на другий бік, бо йик бис їм це сказав зараз, то одна би з них пишла зараз до царства а ти намісць неї колотив би піски та глину до кінцьи сьвіта. —

Пустило єго сонїчко а вин пишов собі д' хатї! Ідет та приходит до відьом. Вони си єго питают: А що сонечко казало? — Пропустїт мене на тот бік, то я вам скажу. — Вони єго пропустили на другий бік а він каже: Ви на цим сьвітї забирали манну від коров та овец, та з того колотили масла, а за то тепер колотити мете глину та піски до кінцьи сьвіта. — Ій, та йик би ми були знали, то ми би тебе були не пустили! — Пишов він далї, та приходит до перевізників. А шьо сонічко казало? питают го перевізники. — Перевезїт мене на тот бік, то вам искажу. — Вони пропустили, перевезли го на другий бік а він каже: Ви у неділї та великі сьвйитки перевозили людий, за то тепер перевозити мете піски та глину до кінцьи сьвіта! — Ій, кобих були знали, тобих були тебе на другий бік не пропустили. — Пішов вин далше, аж приходи до дївок, що на леду данцували голі-босі. Вони си у него питают: А шьо сонечко казало? — Пропустїт мене на другий бік, то скажю. Вони го пропустили. — Ви у неділї та великі сьвьитки вичісували си, прибирали си, до церкви запізднювали си, та йшли до корчми данцувати, пити та гуляти, то тепер голі-босі до кінцьи сьвіта на леду мете данцувати. — Ій, кобих були знали, тобих тьи були ни пустили на другий бік! —

Пишов вин далї, аж приходи до тих, шьо зелїзний пліт руками держут. А шьо сонічко казало? — Пропустїт мене на другий бік то скажу! — Вони го пропустили а він каже: Ви у недїлї і сьвйитки рубали дїльниці, плоти закладали на цїм сьвітї, то тепер мете тут цес зелїзний пліт руками держьити до кінцьи сьвіта. — Ій кобих були знали, то бих були тьи не пустили на тот бік. — Пишов далї, аж прийшов у дванайцїть років д' хатї, та найшов си з жинков, сином і царом. Та жили, докив їм си ни порвали жили.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

40. Як пустий парубок посватав цареву дївку.

Був такий пустий парубок, що нїчо не хотїв робити, лиш сидїв, тай у попелї п.....у мньив у жменех. Єго вуйко був опир; він умер, та усе приходи д' нему з гробу і приносив єму, шо єму потрібно було, ци гроші, ци хлїба. Він підріс а вуйко каже: Іди до поганого царя та бери у него дївку. — И він пішов. Йик він їхав у старости, зустрітив мишене восько; тот мишений настарший каже: Стань з дороги, най моє восько перейде. — Він уступив си у бік, тай стойив три добі, доки тото восько прийшло; і йик воно прийшло, він зістрітив чорні ворони, а він їхав трома кіньми, а ворони були дуже голодні. Вони кажут: Дай нам того третого коньи зз'їсти, то ми тобі станемо у пригодї. — Він дав а сам узьив си тай пішов до поганого царя. Тот єму вігадав, аби він за добу змолотив стирту маку і склав не мідїнім току саме чисте зерно. Сидїв він у хатї до вечера а у вечір вийшов на двір і як фівкнув на ті миши і ті миши прийшли і пан тих миший, взьили по одному зерну і понесли на мідїний тік і на мідїнім току склали ув одну стирту.

Рано віходит поганий цар, а то вже є змолочене. Іще си поганому цареви ни хотїло дати дївки, він хотїв на него загадати шос більше; він поклав шовкову фустину за двайцьить зелїзних дверий і каже: Йик цу фустину озмеш из за двайцьитьох дверий зелїзних сеї ночи, то тогди дївка твоя буде. — И він йик вийшов у вечір на двір, йик на тоті ворони крикнув і вони йик си збігли ид нему, тай до днини 12 дверий зелїзних розрубали і фустку ту він дістав. Він йик ишов дорогов, то кінь був віщун; кінь єму казав, аби дївку він брав, котрій муха ме лїтати поверх голови. І він увійшов до поганого царя; тот поклав за столом усї три дівці, а середущій лїтає муха поверх голови; він верг на су дївку фусточку тай взьив ї, тай вони собі жили.

(Жабє — від Федора Кіщука.)

---

41. Казка за вівчьира та срібні вівці.

Був один жовнїр, шо служив при воську три капеляції а царя не видїв. Хотїв шьи на одну капеляцію ставати, аби вздрів за це царя. Пани єму зрекли: Ми тебе не тримаємо, тай ни меш царя видїти! — Погадав він собі: Йду я, а царя таки десь мусю видїти. — Пишов вин у жовнїрскім мундурі, тай зустрічьиє старчука. Просит у старчука, аби заміньили си за лудиньи. Старчук спершу ни хотїв, але тот доти просив, аж си заміньили. Тот жовнїр узьив на себе старчука лудиньи і вернув си до царя тай просит си на сембрилю. Тогди аж уздрів царя а цар кажет: У мене вівчьирі були і кождий губив вівцї а я їх прогонив. Я тебе найму за вівчьира, але абис ни загубив нї одну вівцу, бо йик загубиш, то я тебе прожену і нїчо не достанеш, а йик ни загубиш, то у вечір дістанеш харч і одного червоного, тай лишиш си у мене далї бути. — Добре. — Пишов він до старшого царского ватага, аби тот полїчив та передав му вівцї. Ватаг перепустив усї вівцї помежи ноги, аби добре перелїчити. Перебрав він усї вівцї і пішов їх пасти. Але вівцї так бігают, шьо він розсїдає си спираючи. Єму тяжче тота день була з вівцьима, йик тоті три капеляції при воську. Идет він спираючи вівцї, аж зустрічьиє старого чоловіка. Добрий день! кажет єму. — Добре здоровльи! тот відповідає. — Ти ни годин цї вівцї сперти абес си розсїв! На тобі цисї два горішки. Йик тобі треба буде їх сперти, абис сказав: Гай, хлопцї! тай вержеш ними д' землї. — Він узьив горішки, тот старий чоловік пишов від него. Тогди верг вин тими горішками д' землї і зрік: Гай, хлопцї! А то стали два левізори и спитали: Шьо хочь, пане? — Вин каже: Зіпріт минї цї вівцї. — Вони вівцї сперли а єго поклали за найстаршого барана. Левізори перевергли си знов у горіхи а вин їх знов поклав у кешеню. Ідут они, вин на баранї, а вівцї ни пасут, ідут аж приходьи до срібної брами. Баран, на котрім він сидїв, грьинув си о браму а брама си отворила. Вівцї там зайшли, а там срібна трава, вівцї тої трави пасут. Аж летит жертва з трома головами и кажет: Дай минї одну вивцу, бо я зараз, тебе — з'їм! А він тогди горішки верг на землю и зрік: Гай, хлопцї. — То стали левізори. Шо хоч, пане? — Поможіт оцу жертву стьити! — Вони жертву стьили и порубали на кришки. Тогди зачьили вівцї пасти а вин пишов до срібного двора. Прийшов до одного покою та найшов там срібні чічи (цьвіти) тай одну урвав. Взьив ї з собов и віттив пішов до срібної стайнї, найшов там голодного, ни напойиного срібного коньи. Кінь до него каже: Напій мине, нагодуй, а дам, шьо меш хотїти! — Вин го напоїв срібнов водов, погодував срібнов травов а кінь мав на чолї срібну зирницю и кажет: Урви з цеї зирницї оден волосок, тай йик тобі буде шо треба, озми тай попечи цес волосок, а я тогди набігну до тебе. — Він взьив волосок коневи з зирницї з чола; мав уже чічу; зробив си вечір а він пишов назад вертаючи до царя з вівцьима.

Вівцї иапасли си, напили си, тай супокійно йдут на ніч. Приходьи до дому, ватаг перелїчив, загнав тай замелдував до царя, шьо є вже всї вівцї. А у того царя були три доньцї. — Першого вечера мала наймолодша, другого середушя а третого старша нести вівчьиреви їсти и червоного одного. — Принесла менша донька єму їсти вечьирю и одного червоного. Він вечьир поклав цу червону китицу на стіл а вона сьвітит йик сонце в хатї. Принесла вна єму їсти, вздріла цу китицу и питаєт: Шо би ти хотїв, аби ти дав менї цу китичьку? — Він кажет: Я у тебе ничо ни хочю, я таки так за пусто даю, дарую. — Вона взьила ту китицу, тай так замкла, аби у неї нїхто ни видїв. Другої днини даві, перелїчьив му ватаг вівцї тай він пишов пасти. Вівцї знов зачьили бігати, шьо ни міг сперти. Віймив ті горішки, верг до землї и зрік: Гай, хлопцї! — То стали два левізори. Шьо хоч, пане? — Абисте вівцї сперли! — Вони сперли вівцї злотні, поклали го на старшего злотного барана, сами стали знов горішками, він їх поклав у кишеню и йдут, аж приходьи до злотної брами. Злотний баран грьинув у браму, брама си отворила, вівцї убігли до середини а там злотна трава. Вівцї зачьили лакомо пасти, аж надлїтає жретва з шістьма головами і кажет: Дай минї три вівци; бо йик ни даєш, то я тебе иззїм! — Тогди вин верг горішки до землї и зрік: Гай, хлопцї! — То стали два левізори. Шьо хоч, пане? — Поможіт менї цесу жретву зрубати! — Вони ї постинали усї голови и посїкли. Сами перевергли си у горішки, вин їх поклав у кишеню тай пішов у злотні хати. Вівцї йили пасти а вин пишов до одного покою а там найшов злотну китицу, вин взьив зирвав цу китицу, сховав у кишеню и пишов у злотні стайнї, тай там найшов злотного коньи, голодного, ни напоєного! Кінь просит: Напій мене, нагодуй, дам тобі я, шьо сам меш хотїти! — Кінь мав на чолї злотний місьиць. Напоїв вин коньи злотнов водов, дав злотної трави а кінь дав му злотний волосок з чола и каже: Йик тобі буде пригода, то попечи цес волосок, я до тебе прийду. — Вин взьив цес злотний волосок, став вечьир, вівцї попасли, вин займив їх д' хатї. Ватаг перелїчив вівцї и замелдував цареви, шьо є усї вівцї. Цар посилає другу доньку нести вечьирю и два червоні а вна гордувала, шьо то вівчьир старчук, тай нихотїла а запросила цу меншу сестру. Вин у хатї поклав цу злотну китицу на стів а вона сьвітила йик сонце. Приносит знов менша донька вечьирю і два червоні і вздріла китицу. Шьо хоч, шьоби ти минї дав цу китицу? — Нїчо ни хочю, я ти дарую! — Вона взьила ту злотну китицу, тай сховала ид тий срібній китици, аби нїхто ни видїв. Віттак третої днини дали єму діяментові вівцї. Ватаг перелїчьив помежи ноги тай вин пигнав їх. Тай знов так погостив йик з срібними тай злотними. Прийшли вони до діяментовової брами. Діяментовий баран грьинув у діяментову браму, вівцї увійшли, зачьили пасти діяментову траву, набігла жретва з дванацїтма головами и кажет: Дай минї шість овец, а нї то я тебе иззїм! — Тай знов так з горішків стали левізори, помог-

ли стьити жретву, вівці пасли а він пішов у діяментові хати, найшов діяментову китицу, сховав ї, зайшов у діяментові стайні, найшов діяментового голодного коньи, шьо мав на чолї діяментове сонце. Він коньи напоїв діяментовов водов, дав діяментової трави и взьив собі из чола діяментовий волосок, шьо йик го припече то набігне діяментовий кінь. Вернув у вечьир до дому, ватаг перелїчив вівці, замелдував цареви, шьо є усї а цар віслав єму найстаршов доньков харч і три червоні. Старша ни хотїла ид старчукови вівчьиреви йти, запросила знов найменчу а та пишла, застала на столї діяментову китицу, запросила го, вин ї подарував а вона сховала до тамтих двох.

Потім тот вівчьир удав, шо заслаб. Тогди цар исказав зробити бай и загадав віддавати найменшу доньку. Тот ї вісватає, хто віштрікне конем на третий пйонтер, ци буде цар, пан йикий, граф, ци старчюк — та розголосив це по всему царстві. Поз'їздив си збирний нарід. Скачют, скачют, але сами си вбивают, конї вбивают, але нїхто не может и на перший пйонтер віскочити. Тогди тот вівчьир старчюк попік срібний волосок, тай набіг ид нему срібний кінь и питает: Шьо хочь, пане? — Вин росказав, шьо хоче ид царівній скакати! — Добре! Посьигни минї у лїве вухо, тай вітьигни срібний рьид (сїдло, узду з'усїм). — Він посьиг, дістав то усе, осїдлав, нарьидив коньи а кінь каже: Сьигай минї у праве вуху! — Він посьиг и витьигає для себе усьий мундур срібний. Убрав си у тот мундур и віїхав скакати. Усї єму си розступили, вин штрик, тай віштрик на перший пйонтер! Цар шьи не дав доньки, бо ни віштрик на третий. Так вин припікав злотний волосок, надбіг злотний кінь, посьиг у лїве вухо, вітьиг злотний рьид, з правого вуха злотий мундур, убрав си, віїхав, усї розступили си, вин віштрик на другий пйонтер. Виттак попік діяментовий волосок, набіг діяментовий кінь, посьиг му у лїве вухо, вітьиг діяментовий рьид, з правого вуха діяментовий мундур, всїв на коньи, віїхав, усї му си розступили а він віштрик на третий пйонтер. Царівна, ця найменша, вдарила єму до чьола свою пичьитку, але пичьитка лихо си ймила. Вона тогди дала єму половину своєї срібної фусточки, и половину срібного перстеня а вин вдрав своєї фустинки половицу и дав ї и половицу перстїньцьи свого срібного тай обміньили си. Виттак вони си розийшли, вин, кінь и царівна. Аж у вечьир понесла вона єму вечерю, так, йик усїгди. Ажь уздріла у него половину своєго перстїньцьи и половинку своєї фусточки, лишила то все, нїчьо ни казала, но пішла борше до царя сказати, щьо то у вівчьиря, старчюка вона видїла, то вин ид неї віскакував. А вин потім йик віштрик до неї, став назад вівчьирем, так, шьо нихто ни знав! Цар закликав єго до себе, казав си перебрати у тот мундур, шо в нїм був, аби було весїльи. Вин тогди попік діяментовий волосок и срібний и злотий и набігают усі три конї. Сказали єму, аби сьигав у вуха, вин посьиг, віймив на кождого коньи рьид, посїдлав конї, повіймав мундурі, на себе діяментовий, на жинку злотий, на царя срібний.

Вони си звінчьили, відбуло си весїльи а вин зрік до царя: Лишьиймо цу столицу на слуги а ми йдїм на другу столицу. — Тогди вин узьив, дав царя на ту срібну гору з срібнов брамов з срібними дворами и стайнями, а на себе лишьив злоту гору и діяментову. Вони їли вугльи та печіну (глина з печи). А ми їли то, що Бог дав; дотив они жили, докив си їм ни пірвали жили, тай я їм був у кумах и батьках, тай я то все видїв, то чюв, и то все знаю і вам розказав.

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Л. Гарматїй).

---

42. Бай чортівский.

Самарно (здає ся) буде тому з 30 кілька років, йик Василь Проданюк служив у газди Центелюка и він єму сесе сам розказував, вітак Василь розказував у селї и я то чув від него.

В Ясїню на угорскім боцї був оден газда Центелюк. Мав два сини, вівчені на музики. Оден був жонатий, шо йграв на цимбал, а другий парубок, на скрипку. Одного разу в недїлю йграли вони на вісїлю у містї; у вечір по девйитій годинї прийшли до дому; мали дві хатї під одним укритєм; у в одні хатї мешкав жонатий цимбалїстий, а в другій мешкав скрипник. Отже йик прийшли з того вісїльи, положили си спати; жонатий уснув а парубок ше не спав. Тото було близко дороги. Учув парубок: їде фякир и вздрів блиск, бо то була темна ніч, и став тот фякир перед їх домом; він си дивит у вікно: устає пан из фіри и до скрипника під вікно зачьив кликати: Спиш, хло?! — А він каже: Я не спю. Шо хочете від мене? — Ой хочемо, абисте нам ишли йграти на дві годинї; шо схочете, то вам за то заплатимо и фіра наша туди и відти. — Тот скрипник пішов до брата, сказав до него: Уставай, брате, підемо зайграти панам, обіцьиют, шо заплатьи, шо ми схочемо, а нам добре шо-то ніж нїчо, и фіра їх туди и відти. — Тот си схопив, сес узьив скрипку, а тот цимбали, тай війшли, сїли на фіру и поїхали. Приїхали до такого двора, якого вони у Ясїню не видїли. Але тот скрипник шос бере собі в голову; єго так дуже незатуманило, а цимбалїстий байдуже. Дали їм крісла, аби сїдали, вони посїдали и кажут до них: Тепер нам будете йграти, але файно так, йик ви умієте. — Там панцтва було много и така забавка, якої ше у Ясїню не було. Вони йграли оден танец, тоти панни и пани гуляли так дуже, шо аж попріли. Стойив мідьиний кітлик на стїнї на клинку; йик лишили гуляти, то кожде у тот котел умачьило руки, и промивало собі очи. Тот скрипник на то дивив си; зачьив другий танец йграти, але не сидячи, но встоячки. Зачьив си приступати д' тому кітлови, так йграючи у тот котел смик замочив, — аби танец не змилив и тим смиком потер собі по однім оцї,

уздрів тим одним оком, шо вони не є в дворі на забавці, але під мостом; шо там під мостом було, то все показувало: каміньи на срібло, а всьика нехар, яка си під мостом находит, тото си показувало злотом. А тот тим одним оком тото добре видїв, шо там нїчого доброго нема, тілько вздрів пачку паперів зйизану биндов и поставлену за трам під мостом. По тї грі схотїли йти до дому; сказали пани: Так йик згода була, беріт собі, шо хочете, бо тут є шо взьити, шо вам си вподобає. — Тот цимбалїст, шо лїпшого видїв, то все брав, и так набрав повну шьипку и сказав до брата: Ти шо береш, бо я вже! — А брат каже до него: Я беру оцесе, — тай взьив тоти папері, котрі були за лїгаром поставлені и биндов зйизані. Вийшли перед того двора так, йик їм показувало, сїли на фіру, але тому, шо помастив око, то одним оком видит, шо то фіра и конї, але другим оком дивит си, а то тачки на однім колесї, тай два чорти тьигли за ручиці, а третий чорт сидит на тачках ураз из ними, тай поганьиє. Приїхали вони так до дому. Тай пішов скрипник до свої хати, а цимбалїстий до свої; трудні польигали спати и не дивили си, шо поприносили. Устав скрипник рано, подивив си в свою шьипку, шо заробив за ту ніч до 12 години. Ой утїшив си, шо змудрував чортів, бо взьив около тисьичу банок гроший від них. Иде до брата, брат и жінка ше спйи. Тот каже: Вставай, брате, будемо си рахувати, шосмо заробили сеї ночи. — А тот каже з постелї: Ой, я заробив добре, але ти не дуже! Чому ти не брав так усьикого добра, як я брав? — Тот каже: А ти шо набрав? Зараз меш видїти! — Цимбалїстий хапнув ташку из клинка, кинув на себе, а ташка так важит йик 10 фунтів; він вітворив, а там усьичина, так йик під мостом, усьике паскудство; а и жінка з ним разом устала радісно си дивити, шо він си фалив, шо лїпше заробив від того. Йик си подивила тай каже до него: Файний музика! Ти дес був, шо твою працу забрали, а тобі у ташку отаке набили. — А тот брат сумлїнний був, не казав шо то є и де вони були, лиш сказав: Стало си йик стало; він инде нігде не був, лиш зі мнов, я тобі свої плати надїлю, бо я трохи лїпше взьив, йик ти. — Тот парубок у короткім чьисї оженив си и газдував. На котрім місци злий дух де си находив, то він тим одним оком видїв. И в одно єго злий дух грозив, аби єму не перешкаджьив. Одного разу йшов він по при коршму, там зачьили си вадити (сварити) люде, а вітак и бити перед коршмов. Він придивив си тим одним оком, шо коло них є чорти и потручьиют вилми залїзними одного на другого, а тоти чим раз гірше бют си, він до них з тиха сказав: А забереш ти си, сотоно, від сих людий! — тай вни си забрали, тай тоти перестали си бити, и добрі си зробили. Другого разу йшов, по дорозї трафило си недалеко коло моста, під котрим вони йграли, везло два люда сїно на фірі, и перевернули фіру на рівнї дорозї. Надійшло шіст людей подорожних и тоти зачьили просити: Поможіт нам з ласки свеї зньити фіру, бо ми не можем сами дати собі

ради. — Тих шіст подорожних и два фірмани піднимают фіру з одного боку всї, а Центелюк надійшов и придивив си тим одним оком, шо чорт відси фіру завдає на тих людий и не пускає здоймити, тих фірманів зачинає юдити, шо тоти подорожні не хотьи поратувати. Тоти фірмани зачинают си вадити, кажут: Люде! йик маєте нам помочи, поможіт, а на збитки з нами не робіт! — Тоти кажут: Ми беремо так, шо нам аж очи підлазьи, а шо за диво, шо нас вісїм хлопа неможемо підньити фіру, то ми не знаєм! — А тот Центелюк исказаз до сотони: Забири ти си від людий, най си дурно не двигают, тай не вадьи си! — А чорт си відступив від фіри тай пазурем свойим штуркнув Центелюка у праве око, у тото, котрим він міг біду на кождім місци видїти, и вібив око єму. И Центелюк до нинїшного чьису на то око сьлїпий, шо не видит нї злого нї доброго.

(Космач від Мих. Палїйчука зап Кл. Лисинецька).

---

43. Йик пйиницьи записав душу чортови и йик визволив си з того.

Отже був такий оден, шо був пйиницьи, та йшов з коршми тай погадав собі шо коби минї дав хто тілько гроший, шобим міг за то пити, то яби записав душу свою. Недалеко прийшов, тай зострітив єго пан, а то в ночи. Каже до него: Шос гадав перше? — Каже: Шом гадав? Шо коби хто тілько гроший дав, абих мав за шо їсти й пити, то бих душу дав! — А тот каже: Йди до дому, підпиши си минї, та копай собі йиму в коморі. — Він прийшов домів, ше собі закликав сосїда, аби му поміг вікопати йиму и пішив спати. Віходит рано, дивит си до комори, є насипано повна йима гроший; він пішов поскликав сосїди, принїс напою, їст, пє, є за шо. Вело си, кілько вело, довгий чьис пив и сосїд забавйив. При тих піятиках сосїдам сказав, йик то є. Сосїди си єго збойили и говорили один до другого: Та ми з ним йик мемо пити, то не тьижко, аби и наші душі не пішли! — От нїхто не приходит, кого кличе, не хоче йти. Та смутно єму самому. Приходьи до него два старцї, та просьи си на ніч а він з охотов каже: Ой, яби вас приймив, хотьби й вас кілько було, бо мене якос люде си сцурали, шо не хочут д' минї приходити и забавльити си. — Він файно тих старців погостив, давав їсти й пити, переночували, він хоче, аби вни си з ним забавйили — а вони хотьи відходити. Кажут до него: Ми си бавити не будемо, бо ми є подорожні, але шо ти від нас хоч, шо ти нас так файно гостив? — Він каже: Я від вас не хочу нїчо, хотьбисте й тиждень сидїли зо мнов, то я від вас нїчо не хочу. — Вони кажут: Жьидай від нас шо, то ми тобі дамо! — Каже: Я би від вас жьидав, коби ви минї то дали, аби йик я скажу, кому де сїсти,

то аби сидїв, доки я не скажу встати, аби не встав, тай абих мав такі клїщі, кого ймут, то аби держьили, доки я не скажу пустити! — Кажут тоти старцї: Будеш мати тото! — Отже прийшов тот чьис, коли мали єго брати; стрітив єго на дорозї знов тот, шо був з ним у ночи. Каже: Вже приходит тобі чьис ити зо мнов, знаєш шос си записав. — Він каже: Я знаю, але ходім ид' хатї, най си роздьикую з жінков. — Прийшли д' хатї, він сказав тому чортови: Сїдай на лаву! — Сїв, сидїв так довго, тот ни казав устати а він не вставав, аж зачьив си просити: Пусти, мене я вже більше по тебе приходити не буду. — Він єго пустив, чорт пішов; чорти на него другі сварили: Чому ти єго не припровадив? тай післали другого за ним. Другий йик прийшов ид' нему, то він сказав: Доків я си зрихтую, то генди є грушка та вилїзь на грушку та їдж грушок. — Чорт вилїз на грушку — а він сказав до него: Сидиж там! — Сїв на грушку тай сидїв у ніч и в день. Хлопцї камінєм метали, єго збиткували так, шо там аж просив си казав: Дарую тобі всьо, лиш пусти мене відци! — Він єго пустив а вони прислали за ним третого того, котрий був найстарший межи ними, на ногу кривий. И тот май лїпше си взьив до него и сказав до него: Шо ти будеш мудрувати коли ти си підписав?! — А він каже: Я не хочу з тобов нїчо мудрувати, поможи минї коньи підкувати! — Пішов, зібрав клїщі, свій варстат, йикий мав, дав чортови ногу держьити, имив чорта тими клїщьими, кліщі приклав до кузнї так, шо він ходит собі куди треба а чорт у кліщьих сидит. И зачьив си у него просити, шо вже по него нїхто не буде приходити. Сказав тот коваль до чорта: Віддай минї письмо тото, котре я вам си підписав, та тогди тьи пущу! — Тот взьив віддав єму письмо. И напив си и наїв, своєв смертев вмирав и ше свої кліщі на тот світ забрав и казав смерти: Веди мене до пекла! — Смерть го повела; чорти, йик уздріли, шо вона го веде, двері позамикали и не хотїли єго там пустити, бо казали: Ти нас збиткував там, та й тут бис з нами таке робив! тай не пустили.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала К. Лисинецька).

---

44. Иик записаний чортови став злодїєм; чому є злодїї на сьвітї.

Айик, є чорти та ходьи по сьвітї, а ждїт: я вам розкажу. Був бідолаха такий, шо не мав чим свої дїти згодувати; отже йде він раз лїсом, тай стрічьиє чоловіка. Тот єго питає: Чо ти так зажурив си? — От, каже, біда, гляба жити! — А тот єму каже: Будь минї товаришем и роби, шо я скажу, та буде тобі добро. — Цес каже: Добре! — Каже тот, — а то був сотонник, він перекидає си на чоловіка, або на шо инше та ходит по

сьвіту, а так, йик вигльидає чорт, то си нипоказує, бо єго Бог грозит, аби го люде не видїли, отже каже тот сотонник: Ходи в місто! — Пішли; приходьи до краму, каже: Бери, шо хоч! — Тот набрав, шо бізував и занїс ид хатї. Вело то си йикис чьис; таке вже назносив, шо мнєркує, вже доста; а йик крав, то так сотонник го затуманював, шо того нїхто ни видїв и ни дослїдив. Отже тот чоловік подумав собі: Е, сесе шос не гаразд! Шо би ту здїлати, аби від того товариства відкараскати си? — Тай взьив, тай пішов до ворожки, тай розказав, так а так. Вона каже: Я тобі пораджу, шо меш робити; возми та всукай мотуз з клочьи, йно незсукуй дуже, и піди на ту гору, шо ви си на нї сходили и вішукай торішне сухе стебло и засили з того мотуза петельку на шию и привйижи до того стебла и положи си так з гори на долину и лежи, а йик прийде твій товариш, то вже меш чути, шо ме казати. — Він пішов и так зробив и жде; аж чує, кличе єго; він лежит, не обзиває си; сотонник штрик то суди то туди, тай найшов. А товаришу мій, а ти собі оце зробив, а я тобі не таке злагодив; я тобі шовковий шнурок прилагодив та в містї межи панами висїти, а ти собі от шо вдїяв! — тай взьив тай пішов. А тот чоловік встав, тай перехрестив си тай пішов д' хатї: и вже нїколи незнакомого за товариша не брав.

Є злодії, шо їх сотона наведе на то, а є й родимі злодії, от тота богачка, а краде и кажут люде, шо сама за себе каже, шо йик тота година прийде, то мусит украсти хоч шо, и шандарі сьлїдили, а так затуманит, шо нїчо не найдут. Сокотили вже шо вона робит, та йик прийдут д' хатї, то вона йно зараз май туди або під стїну припре си або хоть де йно, аби ї нїхто не обійшов, и тогди каже: Шо минї зробите? — Тай помацає стів а відтак пана за мундір, тай вже хоть є шо, то гляба вздріти, так го затуманит.

Є всьикі злодії, шо їм чорти помагают, а є и такі, що си вродит під таков планетов, шо хоч би ни хотїв, та йик та година прийде на него, то мусит вкрасти, и роби му шо хоч, то краде тай краде, бо є такі дни в року, такі сьвйита йик на Благовіщенє, йик си заплоднит, то вже злодій буде. Є ту такий, шо акурат так було, тай йодинак, а такий злодій, шо не дай Господи, та на Ворохтї вальиєси, шо єму говорьи всьике та каже: Та шо-ж, сам знаю, шо то соромно, та йик прийде та година, то шос каже: йди тай йди! — Тай накраде, а вітак породає. Та люде, йик не знали, то брали та тьигали (єго) по Дельитинї, а тепер вже нїхто би не взьив від него. Тай так кажут старі люде, шо вже йиким хто має бути, то вже си вродит таким, а тот шо з сотонником товаришує, то душу губит. Тай так кажут старі люде, шо хто під яков планетов уродит си, то або опир або відьма або злодій, або добрий чоловік тай розумний, бо всьикі дни є в року, тай всьикі люде на сьвітї.

(Космач — від Анни Жеґалюк, запис. Кл. Лисинецька).

45. Вандрівний Гриць, поганий цар, єго слуга чорт і христіянцка царицьи.

Був Гриць, служив кілька рік при воську; з воська війшов, бідного стану був и пішов требуючьи сьвіта; прийшов до одного міста, у котрім містї мешкав поганий цар, котрий си затрудньив, шо мав чорта. И там облава така була, шо ловили чужинців и провадили до того царьи и тот цар давав тому свому чортови одного мужа на кожду ніч; тот чорт пожирав тих людий. Отже ймили в тім містї того Гриця поліцияни, тогди вони звані були гайдуками, и сказали єму: Ти маєш ити з нами перед нашого царьи. — Тот Гриць знав, шо єго жде и зачьив си просити в них: Заждїт минї одну годину, най я собі поорудую, шо менї треба. — Заплатив гайдукам горівки и вони єму заждали. Він пішов до краму, купив собі таменьки дроту тай гвіздьи, тай скрипку, тай горіхів, тай кулю; взьили єго гайдуки, запровадили перед того царьи. Цар єму сказав: Ти маєш ити ночувати таменьки до другої палати; йик ти там переночуєш, то шо схоч, то я тобі дам! — А він сказав до царьи: Ми на сесе зробім письмо таке, аби одно було в мине, а друге в вас; радше би було, аби ви мене відпустили, бо йик там переночую, то я в вас буду хотїти, аби ви дали минї свою паню и половину царства свого, або грішми, шо коштує половина вашого царства. — Цар сказав: Най буде! — Тота цариця була примушена до того царьи, не з єго релїгії, але була из хрістіянцкої, из тої, шо тот вандрівний Гриць. Вона чула межи ними тот контракт, йик вони робили. Гриця загнали до тої палати, де тот мешкав чорт, слуга того царьи. А царицьи молила си Богу тайно так, шо цар не видїв, аби тому Бог поміг Грицеви війти від тої бїди, аби ї вібрав від того царьи, з котрим вона за мусов жила. Того йик загнали там, він перший раз взьив, ше було за днини, забив штири гвозди на вхрест, и з того дроту наснував хрест у тім мурі и сїв та сидит. У вечер у девйитій годинї уходит д' нему того царьи чорт, котрий єго мав пожерти. Спитав єго: Ти чього тут? — А він до него сказав: Я вже тут маю бути, а ти відци, сотоно гидка, маєш піти. — Каже чорт до него: Я би не пішов, я тебе сеї ночьи маю зжерти; з тебе завтра має льокар кістки вімести відци. — Гриць каже: Не меш ти мене жерти, сотоно гидка; тут є хрест, шо ти не маєш моци, — я з сего муру буду церкву робити, тут служби мают си правити. — Прахтичьили си так до одинацьитої години; бере Гриць, кусає горіхи тай їсть, а чорт уже зголоднїв. Каже до Гриця: Ти шо їш? — А Гриць каже до него: Видиш, сотоно гидка, шо їм горіхи! — А він каже: Дайко минї! — Гриць узьив розкусив оден горіх, чорт изз'їв тай зачьив правити ше, усмакував, шо то добре. А Гриць сказав: Я тобі дам, але я тобі кусати не буду, ти собі кусай! — Він каже: Я собі буду кусати; в мене дужчі зуби, йик в тебе! — А Гриць узьив, тай подав єму заміст горіха кулю, аби кусав. Чорт беге у рот, кусає, не може розкусити;

Гриць 10 горіхів розкусит и зз'їст, а тот одну кулю не може розжньикати. Каже Грицеви чорт: Я вже виджу, шо ти дужчьий від мене на зуби, бо ти вже тілько горіхів зз'їв, а я ше й оден не розкусив. — Він взьив, подав єму ше одно дзерно, він йик розсмакував, то ше гірше си роздразнив. Бере собі однов руков зи споду за бороду, а другов руков изверхи за лоб и так тисне кулю у ротї тай неможе розтиснути. Гриць наїв си горіхів, узьив скрипку, зачьив йграти. Чорт каже до Грицьи: Кобис мньи хоть навчив у скрипку йграти, бо я вже виджу, шо ти лїпшу міць маєш, йик я, шо вже з тобов не зробю нїчо; але се би мене ше кортїло, абим си ше навчив! — А Гриць каже: Я би тебе навчив, але бо видиш, бідо гидка, шо ти пальцї криві маєш: йик бис дав, аб их тобі пальцї направив, тобис си навчив. — А він каже: Направйий, лиш кобим умів йграти. — Там була шина зелїзна заострена йик долото, у тім мурі була підлога дубова сїм-цалова, не спойована на серединї, так йик си тепер підлогу складає из дрібних кавалків, одноцїлна була, замурована у такім ґару у в одні стїнї и в другі за груба була. Гриць всилив тоту шину у шпару, підважив підлогу, шо си вігнула до гори і чорт усилив там пальцї, тот взьив тоту шину, відтьиг, підлога направила си на місце, чорта присилила за обі руки. Чорт реве гвавту, шо то вже пазурі пірвало. Узьив Гриць бритву, проголив чортови зад а чорт каже: Шо хоч робити? — Каже Гриць: Хочу тьи вчити йграти! — Тай йик узьив гарапник та зачьив бити, то чорт ґвавту так рув, шо аж мур тот дрижьив. Йик набив гаразд, кілько єму си хотїло, тогди льиг спати. Рано прийшов льокар вімітати кістки из Гриця, задзвонив ключьими коло дверий, чорт каже до льокарьи: Цить, най пан спит ше. — Вернув си льокар до царьи и сказав, йик там річ є. Цар то вчув, та з того си засмутив. Гриць, йик відпочьив, війшов ид цареви з тим контрактом, котрий межи собов зробили, сказав до царьи: Мою річ віддайте, котрусте менї вчера обіцьили, бо я собі хочю відійти від вас. Половину царства в вас не хочу, маєте менї дати свою паню, конї в пойиздї, куфер гроший, такий, а такий завеликий, тай я собі від'їду. — Цар каже до него: З охотов тобі даю, лиш паню мою не бери. — А Гриць каже: Я вам усе з охотов лишу, а паню маю взьити. — Сказав цар слугам запрьичи конї и дав єму грошї тілько, кілько він казав, и поїхав Гриць з царевов жінков. Цар пішов віпустив чорта з тої підлоги и сказав: Иди, аби минї паньи була! — Він взьив и пішов на вздогін за Грицем и за царевов жінков и сказав: Віддай жінку цареви, бо я тебе замордую. — А Гриць, йик видїв єго, йик тот пішов за ними на вздогін, та схопив си з фіри, обтьив кобилї губи так, шо було видко зуби, и сказав чортови: Йик ти мою кобилу пересьмієш, то тогди я тобі паню віддам! — Він пішов перед кобилу и сьміяв си и слинив си, кобила губи не затулювала, не міг пересьміяти и пішов до царьи назад, и сказав, шо неможе відобрати. Цар сказав: Бери булаву и йди єго вбий, бо йик минї паню не привезеш, то

в мене вже не будеш. — Чорт здогонив єго знов з булавов, знов Грицеви грозив, аби єму паню вернув, а Гриць сказав: Йик вержеш булавов так, аби за 24 годинї аж упала на землю, то тогди я тобі паню верну. — Чорт, йик верг так йик звано, та аж за 24 годинї упала на землю. Гриць вже близко от йик програв на тім, але сказав до чорта: Я тобі не можу паню дати, бо я не так знаю метати. — Чорт каже: А тиж йик знаєш? — Він каже: Меш видїти! — А то булава була така, шо Грицеви гляба з місцьи кинути! Най виджу! — Гриць взьив за держьик, тай дивит си до гори, а чорт каже: Вержи! Чому не метаєш? — А Гриць си дивив на сонце, сонце війшло зза хмари, а він каже чортови: Ади! Мій брат оден війшов генде, а другий має прийти а я відци су булаву йик вержу, тоти два там мают ї ймити, тай уже ї не меш видїти. — А чорт каже до Грицьи: Не мечьи, бо я бих не дав; я про царьи можу бути, а без булави то не буду! — Тай тот поїхав собі далї з панев. Тай так єму Бог дав, шо вже го нї цар, нї чорт не чіпав.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецька).

---

46. Сватанє у поганого царя; голод, вітер, мороз.

Прийшло кілька чоловіків до цара и кажут: Ми прийшли до вас в старости. — Цар потрахтував їх файно і відтак сказав: Добре, идїть у ту хату спіжеву и заночуєте, а даві висватаєте панну у мене. — Вни пійшли в хату; тамки замкли їх і наклали ватру. А то зачьило печи їх, а слуги наклали пів латер дров і то згоріло. Даві пішли тих сватів віпускати; отворили хату, а то кістки з них. Взьив слуга и вімів тоти кістки. А відтак прийшли другі свати сватати у царя доньку. Цар знов так потрахтував їх файно и казав закочувати до спіжевої хати на нічлїг. Наклали в вечьиріх ватру и ті до днини згоріли. Пішов слуга даві и вімів лиш кістки з них.

Чути йили си збирати треті в старости. Идет кньизь дорогов и зістрічьиєт голода; питаєт си голод: Куда ви йдете? — А тот кажет: Йду, братчіку, в старости до цара. — Идут уже оба и по дорозї зустрічьиют вітра. Вітер питає си тих двох: Куда ви йдете? — А вни кажут: В старости до цара. — А тот кажет: Братчіки, може би й я пішов з вами! — А вни кажут: Идїм, однако ми сами два будемо, буде нас білше. — И идут вже всї три и зістрічьиют мороза. Мороз питає си: Братчіки куда йдете? — А вни кажут: В старости до цара. — А він кажет: Братчіки, може би й я пішов з вами? — А вни кажут: Ходи, буде нас купа. — И идут вже всї штири. Приходьи до царя и сватают доньку у царя. А цар їх файно приймив, зарізав вола и зготовив великий ко-

тел и дав їм того їсти. То дуже горьиче було. А цар кажет: Абисте не дули на то. — Голод сїв тай їст, а мороз йик потис, а вітер завійив, то на юшцї мороз вістав. Берет цар и знов готовит в тім кітлї кулешу и молоко горьиче дает до кулеші, кажет аби горьиче їли и ни дули. Мороз йик потис, а вітер йик завійив и то студене стало. Голод йик присїв, то вни це так борзо зз'їли, шо навіть на шо ни було си дивити, так прудко зз'їли. Берет цар и закочовує їх до спіжевої хати. Закочував в ту хату тай замок, а слугам сказав затопити латер дров. Слуги затопили и то велико зачьило горіти и зачьило їх печи там. Мороз йик потис, вітер йик завійив на стїнах мороз віступив. Кньизь кажет морозови: Попускай, бо гину з студени. — Ніч переночували, а цар віріжьиєт слугу: Иди, кажет, вімести кістки з них. — Слуга розмикает хату, аби кістки вімести. а по стїнах мороз у хатї; вертает до цара тай кажет: Та ті живі; по стїнах мороз у хатї. — И старости ввійшли а цар питає си: А шо, приходите давати доньку тепер за вас! — А кньизь кажет: Ни хочу вашої доньки и ни хочу тут сидїти.

(Ясенів горшіний.)

---

47. Набожний війт у пеклї.

Був війт в однім селї дуже набожний; купив собі хрестик золотий, тай ходив завше до церкви; тот хрестик носив на шиї в день и ночі, аби шо лихого ни вчипило си єго. За него у селї був великий порьидок тай люде ни пйиничили, бо він за це найбірше карав. Він си так громадов журив, що дібрав тусок до голови тай від того помер. Наколи він помер, в громадї став великий смуток, бо за ним жьилувало цїле село, де він війтував. Відтак єго поховали тай дуже за ним жінка єго голосила, йик єго ховали. Йик він жив, мав у селї товариша, з котрим си знав від дитини. З тим побратимом всюда він ходив тай тот побратим був мудрий тай єму в кождім поступку дораджував. Йик війт помер, тот побратим дес так у рік по єго смерти идет у полонину перед свйитов неділев аж у Чорногору д' маржинї. У тім віхідї здибает на дорозї чоловіка, але йикогос перебраного, ни христьинина, и тот чоловік питает си: Куда йдеш, братчіку? — Це ни був чоловік, але, най си преч кажет, він, тот, пек би му! Газда кажет: Иду в полонину. — А дїдько кажет: Може би ти взьив и мине з собов в полонину? — А чоловік іршений кажет: Чому нї, ходи! Підемо в товаристві. — А тот чоловік, шо йшов у віхід полонинский д' маржинї, мав коньи, а на кони велику теркілу. Идут вони так аж до Чорногори и там доходьи до тої полонини, до котрої тот газда йшов д' маржинї, але ше великий шмат дороги є до неї. И тот чоловік, що єго здибав, кажет: Отут по-

пасаймо на оцїм поли; змітуй теркілу з коньи! — А тот газда кажет: Минї вже ни далеко д' стаї, то аж там буду попасати. — А дїдько кажет: Тай у мене є тут хата! — Тот си подивив на коньи на свого, а на кони нима теркіл анї сїдла. Тот газда мусит сильити до смереки коньи, а тот кажет: Ходїм отсуда. — Пійшли в тот бік, що дїдько казав, тай прийшли до йикоїсь печери, а в тій печері є двері. Дїдько ті двері втворьиєт, а тот заходит у тоті двері. А дїдько взьив тай замок ті двері. А там другі найшли си ше такі двері. Дїдько утворив ше ті другі двері, а там треті, и треті двері отворив, а там си найшли четверті; треті замок, а четверті отворив; а за четвертими є пйиті, четверті замок, за цими пйитими кажет: Тут є тот війт, шо в вашім селї війтував. — Розтворив ті пйиті двері, а тамки повно в тій хатї сидит грішників, а війт стоїт коло дверий з тим хрестом золотим, шо купив собі, йик жив. А тоти грішники з цибра пют золу тай доти пили, доки ни віпили. А йик віпили, то дїдько взьив довбенку и кождого грішника поза-уш тов довбенков ударив; кождий грішник віригав назад тоту золу у цибер, шо віпив з того цибра. Відтак тоти грішники знов пили тоту золу, шо вірігали, а дїдько знов їх бив довбенков и знов ригали, а потім пили и то без віпочинку; а відтак дес тот дїдько си дїв, а війт кажет до свого товариша: Товаришу любий, ци пізнаєш ти мине? Я вже на другім сьвітї, а ти коли вернеш д' хатї, перекажи моїй жінцї, аби купила гілетку муки и з тої гілетки муки аби нїчо нїкому ни дала, лиш аби спекла з тої цїлої гілетки два хлїби, аби взьила вішукала мою люльку тай ті два хлїби, шо впече тай дала за простибіг калаєм за мою душу. Йик даст тоти два хлїби тай мою люльку за мою душу, то мене відси віпустьи гет під Божу руку. — А товариш єму кажет: Коли твоя жінка минї ни ме вірити. — В того війта був на руцї золотий перстїнь слюбний, за котрий жінка знала, шо чоловіка поховали з перстенем на руцї. Тай кажет війт до свого товариша: На тобі оцес золотий перстїнь тай даш жінцї, то вона тобі увірит. — А товариш кажет: И так ни ме вірити. Можеби ти дав тот хрест из шиї, то вна тогди аж ме вірити. — Тот війт берет хрест из шиї и подаєт тай кажет: Я даю хрест, але аби й хрест дала за простибіг з тим хлїбом. — Товариш взьив хрест тай війшов з тої печери, бо тим хрестом поотворьив всї двері. А дїдьки, йик війт дав хрест, взьили го за стів и він мусїв пити золу з цибра з иншими грішниками. Наколи він відтив війшов, застав свого коньи на тім місци, де го був присилив. Відсилив коньи и їдет в полонину. Там в полонинї бавив, шо бавив тай вертаєт таки д' хатї прудко. Приходит до жінки війта и кажет: Я був з твоїм чоловіком під Чорногоров в печері. — Ци ти, чоковіче, вдурів, ци тобі шо таке, шо ти дурне говориш? Мій чоловік на другім сьвітї, а ти там де був? — А тот чоловік кажет: Шо ми даш, то я ти дам від твого чоловіка знак, — тай витьигаєт від него хрест. А війтиха тогди повірила. Відтак тот чоловік кажет: Казав твій чо-

ловік аби ти купила гілетку муки кукурудзьиної тай з тої цїлої гілетки спекла два велик хлїби, вішукала й люльку твого чоловіка, озми ї, тай цес хрест, тай даш тото калаєм за простибіг за єго душу; але абис з тої гілетки муки ни надбирала. — Війтиха взьила хрест тай сказала: Добре! — Відтак взьила купила муки, спекла два великі хлїби, взьила люльку свого чоловіка тай тот хрест, и дала тото все за простибі за єго душу калаєм. Наколи дала тото за простибіг, так війта дїдьки відтив з тої печери віпустили. Йик єго відтив віпустили, то війт пішов під Божу руку. Незабаром умерла війтиха и вона пішла д' свому чоловікови під Божу руку. Там уже обидвоє були в Царстві Небеснім.

(Ясенів горішний від Юрка Кутащука).

---

48. Війт лупій у пеклї.

Так перед давним чьисом був війт на Жьибю и дуже любив здирати людий и в війтівстві умер; прийшов погріб з опроводом, взьили з хати и на дорозї звійила си така вихір, що в тих людий, котрі єго несли на барах, тота вихір взьила трупа из трунвов з межи людий и так вони си вчинили, шо неувидїли, де він си дїв. Другої ци третої днини йшли люде у полонину, у Чорногору, и найшли порожну трунву під полонинов на плаю, приперту до смереки, порожну. Потім вітак ловік нїс бриндзу трьима кіньми почерез Чорногору, називає си Понад Засуви або Полиці. Єго таменьки присїв туман, тай зблудив з дороги. Прийшов д' нему пан з двома паничьима, питає єго: Куда ти ходиш? — Тот каже: Несу бриндзу до Сегота, там заблудив, шо незнаю в котру дорогу йти! — А він каже: Скидай з коний! — А тот каже: Я з коний не му скидати бо я сам на конї не візьму вітак! — Я тобі сам скину и сам покладу! — Вітак зньили з коний, тот сказав конї пустити и взьив єго з собов. Так недалеко вони прийшли. Завів єго тот пан до великих дворів. Вів єго через 12 дверий; 12-двері не отворьив, але казав єму дивити си крізь візітирку; сидїло таменьки більше війтів і побержників, и тот війт, котрий вмер на Жьибйім, и єго мертвого взьило з межи людей, то він добре єго пизнавав. И тот пан справив єго и питав єго: Ци ти єго пізнаєш? — Коло тих, шо там сидїли, то льокар коло кождого из збанком и з питьим, в них кождого пугар у руках и шо віпє, то тот з збанком в руках насипає, а другий булавов бє в шию і каже: Пий! — Йик він си завернув відти, тай тот пан відвів єго назад из паничьими ид єго коньим. Де конї лишив там и найшов; склали єму бриндзу на конї, справили єго на дорогу. Мрака си проступила, зробив си йисний день, а тоти пани, то були злі духи — чорти!

(Космач, від Федора Рибчука, записала К. Лисинецька).

---

49. Иван-віщун, бїда і піп.

Був у попа дурний наймит Иванко. Але він був віщун. Піп хотїв го си збути, а нїяк не міг. Аж посилає го до бїди, до дїдька у млин. Дали єму вугльи и печіни у міхи и наказали привезти муки, аби ни переміньив млива. Вин не знав, шо має в міхах на возї, а гадав, шьо там є кукурудзи та йичмінь. Приходит у млин, насипав в коші и вздрів, шьо це вугльи тай печіна тай гадат, шьо, йик привезе, будут бити. Шо-ж тут робити? Меле він. Буде, шьо буде! Аж набігає в млин біда. Він си зірвав та до біди остро, люто: Ти на шо минї підміньив мливо? — Я тобі нїйике мливо ни підміньив! — А вин біду йик имив, йик зачьив бити, вібив бідї око. Біда го питає: Ти йик си називаєш? — Я сам! — Пішла біда до старшого мелдувати. Старший питає: Шо тобі в око? — Вібив „Я сам!“ — Йик ти сам, то шо си минї скаржиш? Йик ис му відміньив на печіну, то віддай єму зерна. — Прийшла біда від старшого до млина и зазирає, а дурний Иван пече на *сулї* (ріжнї) солонину. Тогди біда убила жьибу у потоцї тай верх него на цим самим огни пече жьибу тай каже: Кап моє на твоє! — А Иван це вздрів тай лапнув біду за груди та в лице позауш, набив, набив тай лишив. Біда мусїла шьи вібирати з кошьи вугльи тай печіну и давати кукурудзи тай йичмінь. Але з того пересердя біда на дурного Ивана засїла на дорозї. Йик Иван ишов з млина, а біда плитьим в снасть тай розломила. Иван пустив си за бідов, подогонив, притьиг до воза, розпйилив біду навхрест, одну руку забив в одно колесо, а другу в друге, а до них впрьиг конї, наклав поверх него мливо и везе до дому. Піп йик уздрів, шьо Иван на бідї везет мливо, забрав си тїкати. Иван вздрів, шьо піп тїкає, мливо зверг з біди, а сам залїз у міх, де піп запрьитав ангеліє (Євангеліє) на дорогу. Тїкає піп з попадев, а Иван в міху з ангелієм. Прийшли верх морьи, а Иван каже до них: Не йди тут, бо си втопимо! — А чуєш? — каже попадьи, — йик говори сьвйита книга? — Піп спудив си, зазират у міх, а там Иван. А ти тут, Иване? — Тут? — Шьо тут дїйити з Иваном? Загадав го піп у тим мори втопити. Ни йдут вони почерез море, а льигли ночувати, бо зробив си вечір. Иван був дурний, але віщун, вин знав, шьо піп го хоче стратити тай си ни бойив. Поклав си піп з краю, попадьи в серединї а Иван дурний від води. Але в ночи Иваи влїз в середину повид попа а попадю посунув повид води. В ночі піп кажет, атїк до попадї, до Ивана: Тручьиймо! — А Иван собі відказует: Тручьиймо. Тай потрутили попадю в воду тай втопили. Рано піп питає: А то ми попадю, Иване, втопили? — Втопили — каже Иван, — ви мене хотїли, а то собі ви попадю втопили! — Піп пішов плачучи у сьвіт, а Иван вернув у попові хати сидїти.

(Голови, записав Лука Гарматїй).

50. Йик бідний вібрав душі з пекла.

Було два братьи, один бідний а другий богач. На Сьвйит-вечір богач їст та пє, а бідний брат прийшов д' нему та став в кутичку в хатї. Жінка богачьи просит, аби бідному братови дав там у кутичку їсти. Так просила два рази, а богач не відповідав. Аж третий раз запросила, а богач кажет: Най идет до чьорта на вечьирю! — Пішов бідний з хати, а під дверми сидїв кривий чьорт, тай каже до бідного: Сїдай на мене. Я тї понесу до хати на вечьирю! — Тот кривий то був у старшого Ирода-чьорта за слугу-поліцияна. Сїв бідний на него, а кривий кажет: Йик я тьи занесу на вечьирю до пана, то він ме тьи питати: шьо хоч за то, шос прийшов до мене на вечьирю? Вин тобі мінити ме гроший, маєтків, та ти абес нїчьо ни жьидав, но три рази полонником *джурини* (шкварків) з кітла, шьо в него! — Принїс кривий бідного до пана, а тот єго гостит, їдами, питьим, а видтак питає: Шьо хоч, шос до мене на вечьирю прийшов? — Нїчо ни хочу, но дай минї три рази джуринів полонником з оцего кітла! — Ий, цего не дам тобі! Бери, шьо хоч инше! — Нї, нїчо ни озму, а так піду! — Так три рази питав го, а пан ни хотїв, а за третим разом кажет: Но, то бери уже! — Бідний начер три рази полонником джурини з кітла тай пан закликав: А де кривий? — Я тут! — Бери єго и неси д' хатї! — Бідний сїв, а кривий занїс бідного пид єго двері. Бідний злїз, а кривий пишов собі. Занїс бідний джурини до комори та лїг спати. На другу днини рано каже бідний до жінки: Иди-ко до комори та принеси-ко джурини, будем їсти! — Жінка пішла, отворьиє комору, а то повна комора душів. Тоти джурини, то були грішні душі, шьо топили си. Йик їх бідний відтив вібрав, то вони вже були спасені. Жінка зо страху утекла з комори у хату, а душі пішли до раю, но полишьили у коморі бідному то все, шьо давала по їх смерти родія за їх душі: лудиньи, зерно, хлїби, колачі, всьике, шьо за душі дают. Прибігає жінка у хату и каже чьоловікови, шьо є у клїти. Бідний входит у комору, а там вже нема душ, но повно хлїба, зерна, лудиньи та всьикого добра. Бідний перебрав себе, жінку, дїти, попоїли тай пішли до церкви. Став бідний у церкві, а до него наблизив си богач брат тай тручьиє го ліктем в бік в'одно и каже: Ти, мой, ти де цего лудиньи узьив? Ти певно в мене сночи вкрав! Я пізнаю лудиньи, це моє! Ти вкрав! — Нї, — каже бідний, — я не вкрав! — Вийшли з церкви, а богач д' нему: Ти вкрав, ти вкрав! — Аж бідний вповів єму: Менї це дав Бог и пан сночи, на вечьирі! — Погадав собі богач: Піду и я до пана на вечьирю! Прийшов д' хатї, збирає си, віріжьиют си по богацки з жинков, з дїтьми, з родїйов, з кіньми; а йик він це погадав, то кривий чьорт вже єго жде, нести буде до пана. Забрав їх усїх з кіньми на себе, тай понїс до пана. Принїс їх до пана, а тот зрадовав си, послав по скрипичників, їдьи, пют, баюют, аж по вечьирі пан закликав кривого, аби скрипичників віднїс, а лишили си самі, пан тай бо-

гач з родїйов. Тогди пан взьив скрипку, зачьив скрипіти, а богач з жінков и родїйов пішли в танец. Закрутили си в право, закрутили си в лїво тай всї попадали в тот котел, де топили си джурини. Так пишов богач з родїйов в котел чьортів а пан вірйидив того кривого до бідного брата, аби вин сїв на богачеві грунта та маєтки. Так бідний вислобонив душі з пекла тай посїв маєтки богацкі і брацкі, тай жили, докив жили и конец, йик кождій приказці.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

---

51. Вдячний мертвец.

Мав отец пйить синів, кождому дав грошеве віно; пйитому так йик и другим, а тот був легінь тай пишов у сьвіт. Прийшов в одно село, так шо ишов почерез село у ночі. Прийшов протів церкви, учув там на цвинтари йикис крик. Він цїкавий був, пішов до цвинтарьи знати, шо то кричьит. Приходит на то місце а там жиди вітьигли мертвого з гробу тай бют. Він питає тих жидів: Шо ви робите? — Бємо мертвого, бо він нам винен довги. — Він сказав до жидів: Стійте, не бийте; кажіт мині по кілько він вам винен? — Розказали єму. Він узьив свої гроші, котрі мав від неньи в віні, и жидам заплатив за того мертвого увес довг; ше одного жида стрітив на дорозї, шо йшив ид мертвому за довгом, и тому заплатив. Йик відійшли від него всї, він став коло церкви не далеко на дорозї и палив люльку а д' нему прийшов живий, так от йик би офіцир из шаблев и сказав до него: Шо ти тут думаєш? — А вин каже до того жовньира так йик си стало: Мині неньо дав віно, я за мертвого поплатив довги, тай думаю, на котру дорогу війду. — Каже жовньир до него: Ти сьвітовий, тай я сьвітовий; ти би хотїв, аби ми два ходили в купі? Шо загимблюємо, ци грошиве, ци живе, тим абих си на половинї роздїлили, тай так, абисмо нїоден си ни угнївали! — Він каже до жовньира: Я пристаю. — Пішли вже оба в дорогу. Прийшли на другу ніч до одного села тай идут у ночи почерез село. Прийшли на міст; під мостом горит ватра, коло ватри три люде сидьи смутні. Вони питают тих людий: Шо ви є за люде? — Кажут люде до них: Ми є сілскі! — Та чого ви тут? Може би ми з вами переспали! — Та найбисте спали, люде, але мете мати страх. — Каже тот жовньир до них: Який страх? — Тоти люде кажут до жовньира: Нас тутеньки є три а завтра то вже нас має бути лиш два! А тот жовньир каже: А то яким способом вас має бути лиш два? а третий де си дїне? — Кажут люде до тих подорожних: На сесе село напала язьи, вона мала пожерти усе село, ї загоджено, шо на кажду ніч під сес міст має давати по чоловікови! — А тот жовньир сказав: Льигайте спа-

ти! — Тоти штири повсипльили а жовньир ни спав; дивит си жовньир: язьи з пащеков великов підпливає водов; вогонь з пащеки сапає; посьигнула взьити из тих спйичих одного, жовньир свойим мечем йик махнув и ту язю стьив и тих збудив: Уставайте! — и справив тих на лижьичу язю и спитав: Ци то сьи, шо вас мала пожирати? — Вони сказали: Цисьи! — Сказав жовньир до тих людий: Идїт до села, шукайте добрий віз и 3 парі коний, будемо провадити в місто. — Привели тоти конї и віз и більше людий, вісадили на фіру и повезли в місто межи панцтво. Оден пан, котрий мав власть над тим селом, сказав тим двом людем: Шо ви хочете за се, шо ви стьили язю? — Жовньир відповів: Шо панцка ласка, най то дадьи! — Закликав пан тих двох людий, завів до склепу, у котрім було марфи на кілька тисьич, дав їм тот склеп на їх власть вічну и пару коний и брику дорогу, котров сам їхав. Взьили вони, замкли и поїхали далї у сьвіт. Їдут попереп одного пана, пан питає їх: Відки ви, люде сьвітові? Куди їдете? — Їдемо у сьвіт! — Йик їдете у сьвіт, питайте ко ви у сьвітї, моя панна війшла у вечьир на двір, а я не знаю де си подїла; уже рік тому! — Вони кажут: Будемо питати. — Поїхали далї, у другім містї здибав їх другий пан. Питає їх: Відки ви, люде сьвітові? Куди їдете? — Їдемо в сьвіт! — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко ви: в мене кирницьи уже 7 рік изхибила, бо вона така була, шо хорих уздоровльила, а тепер нїчо ни помагає. — Відповіли вони: Мемо питати! — Поїхали далї, здибали чоловіка. Чоловік знов так питав, вони єму знов так відповідали: Їдем у сьвіт. — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко ви, може би я лїпше знав від Бога! — Відповіли вони єму: Мемо питати. — Поїхали далї; прийшли на границу, найшли жовньира из гвером заржьивленим. Жовньир питає: Куди ви йдете? — Їдемо у сьвіт. — Йик їдете у сьвіт, питайте-ко, доки я ше тут му стояти? — Вони відповіли: Мемо питати. — Поїхали далї. Найшли чоловіка коло великої води, шо переносив людий. Перенїс їх з їх фіров и зо всїм и каже до них: Куди ви їдете? — Вони знов єму відповіли: Їдемо в сьвіт, Йик їдете у сьвіт, питайте-ко там, кілько я ше маю на сї водї людий переносити? — Вони відповіли єму: Мемо питати! — Поїхали далї, приїхали аж там, де чорт пробував. Йик прийшли, не найшли єго дома, лиш тоту панну, котра пропала у того пана, шо їх просив, аби си за ню довідали. Вони си приговорили из нев, шо то є сама вона и вни до неї сказали: Ми тебе вітци маємо взьити. — А вона каже: Йик же ви мене вітци возмете? — А вони кажут: Йик Бог поможе, так ми возмемо! — Вона їм сказала: Сховайте си в таке місце, аби йик чорт прийде, то аби вас ни видїв. — Вони си сховали, чорт прийшов трудний, льиг їй на колїна, вона зачьила го обіськати, він здрімав, вона вімикала єму волос з бороди, він си схопив, ударив ї кулаком, вона сказала до него: Не бий ти мене, скажи ти менї: в того и в того пана у тім и у тім містї є така кирницьи, шо людий уздоровльила; чому вона си тепер зопсувала? — Чорт ї на то відповів: Йик би сесе хто чув,

шо я буду казати! У того пана донька си звела и дитину вергла в ту кирницу и плитов привалила; йик би вібрав ту плиту хто и кістки, кирницу аби вімив, 12 попів аби скликав, аби службу відправи. и, кирницу вісьвйитили, знов би така вода була! — тай вснув. Знов вона єму вімикала другий волос, він знов ударив, вона знов до него сказала: Не бий ти мене, але скажи ти менї, шо тот чоловік має робити, шо хоче, аби лїпше знав від Бога?— Він каже: Йик би то хто чув, шо я буду казати! Тот чоловік має прийти там на тото місце, де переносит чоловік людий на водї. — Тай уснув. Знов вона вітьигла єму третий волос, він ї знов ударив, вона сказала до него: Не бий ти мене, але скажи ти менї, доки тот жовнїр на тї граници має стояти? — Він каже: Йик би то хто чув, шо я буду казати! Йик єму гвер на плечех вістрілит, тогди він відти піде. — Чорт йик сесе сказав, тай си розсїв! Жовньирови гвер на плечех вістрілив тай з тої границї пішов. Вони взьили панну з собов на свою фіру и поїхали назад, відки приїхали. Прийшли на воду, тот чоловік знов їх переносив и спитав їх: Доки я маю тут стояти? — Вони єму сказали: Є такий чоловік, йик прийде, та буде казати, шо ме знати лїпше від Бога, возмеш єго переносити, покладеш го серед води й тогди собі підеш! — Приїхали д' тому чоловікови, шо їх питав, аби лїпше знав від Бога, вони сказали єму: Иди там и там, де тот чоловік ме переносити людий, тай він тобі скаже, шо меш робити. — Він пішов того злюзував за таку кару, шо хотїв лїпше від Бога знати, то за кару переносив людий на тї великій водї. Тоти приїхали до того пана, шо єму кирници схибувала, питає їх пан? Ци ви питали за мою кирницу? — Вони кажут: Питали; так и так! — А пан каже: Ов! то не може бути, то не є правда! — Проше си довідати! — Вічерпали воду, підньили плиту, найшли кости; вдарив си пан по полах: Шо з сим зробити? — Порадили єго подор жні: Скличте 12 попів, най служби відправйи, кирницу посьвйитьи, тогди вода знов вам буде так йик була. — Вони заждали, доки попів изпросив, кирницу осьвйитив, тот жовньир набрав у скльинку води, поклав до кишенї, пан їм заплатив дорого з своєї охоти и вони поїхали собі далї. Приїхали до того пана, шо від него панну взьили чорти, и сесї назад єї привели. Сказали вони до того пана: Привелисмо вам доньку, за котру ви нас просили; але вам би дати доньку за котрого з нас! — Пан си зрадував и з охотов сказав: Я даю за вас, добре шо ви ї вірвали з чортових рук! — Повінчьили вони си из тим жовньировим товарищем и поїхали на толоку там спочьивали; тота молода заснула а жовньир сказав товарищеви свому: Тепер маємо си дїлити гет усїм, так йик вімова була межи нами: грішми и кіньми и гет усїм, шосмо загимблювали! — Тот оженений сказав: Най буде! — Жовньир узьив перетьив одного коньи, сказав: Твоя голова а мій зад! Перетьив другого коньи, сказав: Моя голова а твій зад! Тепереньки ше маємо си дїлити сев твоєв жінков! — А тот, шо си з нев оженив, каже: Пане, шкода, каже: або беріт ви собі

або лишіт менї; це вже, каже, не рубати, бо буде гріх! — А тот жовньир каже: Не буде гріха; а може ти си, каже, вгнївав? — А тот каже: Нї! — Узьив жовньир, перетьив и тоту єго жінку, та йик принїс води, йик зачьив їй *трунок* (жолудок) полокати, та вібрав из неї решето хробаків тих, котрі в нї наплодив чорт тот, котрий ї украв від вітцьи; з тих хробаків мали бути чорти самарно. Відтак вітьиг скльинку з водов из тов, котру набрав з тої керници, шо попи вісьвйичували, помазав розтьиті конї, від тої води си сцїлили и зробили си такі йик були, склав туш тої панї до купи и зцїлив знов тов водов, помастив так йик було и сказав до свого товариша: Збуди ї, але абис ї не казав, шо си з нев робило и шо в нї було, бо вона би від страху умерла! — Усе так, йик казав, він зробив и поїхали до того міста, де мали від пана склеп. Жовньир розімок склеп, завів того до склепу из жінков, сказав до него так: Маєш велико гроший, шосми позиськали, я все тобі лишьию и то вже маєш тепер у сто раз тілько, йик мав-єс у вінї від свого вітцьи; за цес рік єсмо загимблювали; тепер будемо си розходити, лишьию для тебе все за тото, шос віплатив мої довги, бо я тот мертвий, котрогос мене оборонив. — Тай тот живий подивив си перед себе а жовньира вже й нема. То робило си так, йик би єму си снило, але жінка и маєток, шо позиськав, показали, шо справедливо таки так було.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька.)

---

52. Чорт і циган.

Циган був старий; прийшли єго брати. Взьили єго у пекло. Він прийшов у пекло и роззначує по пеклу, розмірьиє ковальню, тай лишив ше пляц. Вони єму нїчого не казали, але йик він на тім вільнім пляцу зачьив розмірьити на церкву, вони єго питают: То що? — Він каже: Церква! — А вони до него: Вон, забирай си! — Циган каже: Не хочу! Не піду! — Мусиш! — А він каже: Добре, але йик лиш позволите сес кожух замочити в кітлї, де душі кипйи. — Кожух був старий, латаний, довгий. Та йик вони єму позволили, то йик замочив, то вітьиг з кітла тілько овец, що сили и рахунку годї. То в кітлї не було видко, шо то, а то йик пострьисав кожух, то не вівцї а душі! Йик вздріли тоти, шо силу душ утратили, то тогди тот старший посилає молодшого до цигана: Шо би ти хотїв, абис ти вівцї назад подав? — А він каже: Я не подам нїзащо, я вівцї пасу. — Тот каже: Ану біжім оден за другим. Хто кого перебіжит, то того будут вівцї! Циган каже: Я не лишу вівцї пасти, але йди, там за корчем є мій молодший брат; чихни, бо він приглухий з того чьису, йик віпав з колиски; він си скорньиє и буде з тобов бічи. — Тот пішов, чихнув, зайиць

йик си зірве, йик си рушит, то тот лиш махнув руков и не хотїв си мірьити. — Потім каже Юда: Борім си котрийсми дужчий, того будут вівцї. — Циган каже: Я не буду бороти си, бо я вівцї пасу! Там спит за колодов мій старший брат! Він приглухий, дай му в потилицу, то він си скорньиє и ме бороти си. — Діявол пішов, ударив медведьи, медвідь йик схопит си, йик име єго своими пазорами, йик даст ним по колодї, то аж шкіру пірвав на ним. Не хоче бороти си тот. Пішов у пекло до старшого на раду. Тот старший Юда стрьис ланцухами и каже: Бери наковало, що 12 лїт 12 ковалїв ковало з самих иглий. Хто висче підкине, того будут вівцї. — Полетїв тот до цигана з наковалом и каже: хто висче верже, того будут вівцї! — Циган відповідає: Кидай наперед ти! — Юда, йик вхопив, йик пустит у гору, то шість годин було у горі. Йик упало на землю, то аж на 12 сьижнїв потало у спід. Вітьиг чорт із землї и каже: Мечи ти, цигане! — Циган зазирає в гору в небо, нїби когос шукає. — Чорт питає: А чо ти си там дивиш? — Циган каже: Там є мій брат середущий; я дивлю си, аби він наставив руки и ймив наковало. — Не мечи! Най, не кивай! Ми без сего (наковала) не будем жити! Не хочу твоїх овец, тай не хочу наковань дати. — Пішов на тот сьвіт до сегодни.

(Ростоки, від Мих. Бойчука, зап. Л. Гарматїй).

---

53. Божий фін.

Йик Бог сотворив землю, води не було богато, лише тілько ї дес-дес уривало си з мора; потоків, рік не було и лиш було води тілько, кілько жретва пускала, коли зз'їла йику душу; йик уже не пускала більше, то зараз вели до неї в жертві дївку, парубка ци дитину, аби зз'їла. В одного газди був парубок; тот газда казав свому парубкови, аби брав там дївку, де він скаже, а тот син сказав: Я там маю брати, де менї мет си вдавати. — То я за тебе не хочу знати; абис тогди нїколи не казав, шо ти мій син, а я твій тато. Не дам тобі нїчого и не хочу тебе на своїх очех видїти! — Взьив син дївчину у бідного господара, котру полюбив; він пішов з нев у сьвіт шукати талану. Ишов куда йшов, тай зайшов у лїс, у таку пущу, шо нїкуда не видко, лиш до Господа Бога. Він став, думає, тай каже: Господи! Я вже відси не піду нїкуда. — Він зачьив там хату класти; мешкає там. Каже до жинки: Будемо тут робити поле, будемо тут робити городи, будем тут жити. Але бідочка, шо нима відки насїньи йикого взьити, нї відки єго дістати. — З того він ходив на стрілецтво и бив птаху усьику, де йику на сьвітї зобачив. У птасї, у воли, находив він усьике насїньи, він тото вібирав и садив. Так вони обоє жили. В рік найшла си межи ними дитина; шож тепер

робити, це найгірше и найприкріще, шо нема йик дитину у христьинске увести. Нема си куда дістати, бо не знают куди з лїса війти; вони стали Бога просити. Одного разу ишов Бог з сьв. Петром и повернули до тої хати на ніч. Господара не було, лиш газдиня сама. Дивит си св. Петро: ладна жинка, але смутна. Каже: Господи! чого вона така смутна, хоть молода? — А Бог каже: Най-но! Будем си питати. — Зачьив ї Бог питати, вона си соромила и не могла сказати. Приходит чоловік, каже: Слава Исусу Христу! — На віки слава, каже Господь Бог. — Зачьив си Бог питати: Шо ти, газдо, такий смутний? — (Вони не знали що то Бог та св. Петро)! Смутнїсмо, бо Бог сотворив межи нами дитину, а нема кому ввести у христьинске и покласти имйи. — А Господь Бог каже: Я введу и перехрестю, бо я самий Господь Бог! — Перехрестив три рази, бризнув водицев и каже: Имйи єму буде Божий фін! Йик віросте, а буде хотїти ити до мене за фіровщинов, то ви єго не спирайте. — Поблагословив тай пішли. Тот хлопец так росте йик из води. Віріс він, тай каже: Я мушу ити до свого батька за фіровщинов. — Кажут тато тай мама: Куда ти підеш, коли не знаєш куда? — Ци я знаю, ци не знаю, я мушу йти. — Не могли єго спирати, бо памйитали на слово Боже. Узьив си тот Божий фін и пішов. Приходит на одну гору, на *готар* (межа). Сидит він до півночи. Летит кінь, він на него не сїдає, летит другий, не сїдає, летит третий — не сїв. Каже до него кінь: Шо ти з мене жьидаєш? — Я з тебе, коню, нічо не жьидаю, лиш дороги до Господа Бога питаю! — Шо ти такий хитрий, шо ти на тоті конї не міг сїдати, лиш ти мене білого мусїв чекати? — Бо я не хочу си з зорьими здибати, але з Богом ше до днини си переймати. — Йик тот кінь голову здоймив, йик у гору рушив, за хвилю Господу Богу си уклонив. Господь Бог до свого фіна тогди заговорив: Дьикую, фіне Божий, шо ти до мене прийшов. — Зачьив він з Богом си витати и пізнавати. Зачьив він шос думати, а Господь Бог зачьив єго питати: Шо ти, фіне Божий, думаєш? — Я думаю, бо я за тата и за маму не забуваю. — Щож ти гадаєш, де ти тепер є? — Фін каже: Я у Бога, у раї! — Може би ти таки тут си зістав? — Господи! Не можу зістати, бо не можу тата тай маму забувати. — Господь Бог подумав тай каже: Мама й отец тебе родили щіре серце маєш, не можу тебе спирати, мушу до вітцьи до мами пускати. — Бог усїдлав того білого коньи у золоте сїдло, у золоті попруги, у золоті вузди и поклав на коньи бесаги тай каже: У правім вусї в бесагах маєш усе, шо гадаєш їсти и пити для себе и для коньи, а у лївім, яке лише схочеш убраньи на себе и на коньи. Іди собі, фіне Божий, меш жити йик тобі Бог даст. — Він сїв на коника тай поїхав до вітцьи и до матері. Але усе він собі думає, шо він не довго у Бога бавив, а то вже було 4 роки. І зійшов на землю, іде краєм до дому; приходит в один край, а там люде такі чорні, повернув до бабки на ніч. Ночує у неї и просит води напити си. Бабка каже: Усего дам,

але води не дам, бо за ню тьижко. — Чогож у вас так тьижко за воду? — Бо нема ї на цїлім сьвітї нїгде; тілько є, кілько жретва пріжре яку душу, тілько и води пустит; більше води не пустит; більше нема води. Вже тота жретва вїила так дїти на сьвітї, шо вже їх слабо де є. Є у цїсара донька ладна, завтра будут вести у луги; там жретва буде їїсти, та води пускати. Йикий ти молодий, коби ти тоту дївчину оборонив, ти би узьив ї за жинку! — А він каже: Дай менї, мамко, води я вже завтра шос буду робити. — Дала води, напив си и ночує. Коника лишив у бабки, а сам пішов досьвіта на тот луг и чекає на дївку цїсарску, коли ї приведут. Разом з днинов ведут ї у тузї великій; привели на зарінок, поставили и лишили як раз там, де він був сховав си. Стоїт вона там и плаче. Приходит він до неї и каже: Шо ти так дуже плачеш? — На шо тобі знати? Тобі не треба знати, а минї не треба казати. Утїкай, аби ти ще жив на сьвітї. — Я не хочу тїкати, я хочу тут з тобов слюб брати. — Ти нїчо не порадиш! — Не бій си, я тебе обороню, шо ти не загинеш. — Йик ти мене обороииш, я буду твоя, — и присьигла перед него 12 раз. Йик присьигла стойи обоє и чекают, коли тота жретва буде летїти. Вздріли полумінь таку, як *зарі* (рано, червоно на вітер); дївка каже: Ой, уже летит! — Йик жретва прилетїла, роззївила рот, аби ї глигнути, а він йик віхопив шаблю, та утьив шию а то почуріла поточина. Каже вона: Оборонив ти мене від сеї, але най-но прийде друга; від сеї не обороииш, бо вона ше погаиїща! — А жретва летит та сипле так іскрами, шо аж сьвіт палит. Йик прилетїла, та хоче ї прожерти, а він утьив ї шию. Но, вже є ріка и грає вода! Ти мене оборонив від двох, але зараз прийде трета, що має 12 голов, від тої певно не обороииш! — Не бій си, обороню. — Стойи вони, чекают може годину, може дві; з поза одної гори стало червоно. Вона заплакала тай каже: Тепер згинемо обоє. — Не бій си! — Жретва летит така червона йик грань, а сипле огнем, що аж сьвіт палит; такі искри великі пускає, йик кулаки; на що вона упаде, то тото згорит від неї. Вона прилїтає, хоче дївку прожерти, а тот тьив ї тай стьив усї 12 голові. Зараз на всї боки заграло 12 ріків води. Потім утьив кінчики йизиків, та поклав у кожушок. Сїли тепер тай балакают. У неї був перстїнь на пальци тай у него; обміньили си тими перстеньими. Він був дуже трудний и заснув. Усей нарід вздрів, шо води си зіграли, зараз пішли знати, шо то таке си наробило. Рушив нарід до того місцьи, а циган побіг наперед, тай уздрів, шо Божий фін у неї на колїнах спит. Циган ухопив шаблю від спйичого и відтьив єму шию, штрик до жертвий и повідрубував їм йизики и погнав дївку наперед себе, тай каже: Ти мусиш казати, що я тебе оборонив, а нї, то я тебе страчу. — Вона вздріла, шо нема ї що робити, бо циган стратит, и приймила си казати, що ї циган оборонив, та що з того великі води з'іграли си. Цїсар урадував си, війшов з войском навстріть доньки и того цигана, що оборонив від жретвий. Приходьи; цїсар ка-

же до цигана: Оборонив єс, бери доньку; я беру тебе за зьитьи. — Але вона щіре дивит си на свою маму и дуже страшно плаче. Каже мама: Чого, сину, плачеш? То нїчо, що він циган, гаразд, шо ти жиєш; він буде цїсарем! — Дївка не оповідає при циганови, але перед матерев: Не цес, каже, мене оборонив, але другий; я присьигла так казати, бо він хотїв мене стратити. — Мама вірит и не довірьиє, але тато не дає й говорити, він утїшний, що донька жиє; він не дав говорити богато, але казав циганови си з єго доньков оженити. Зараз письма написав и у край попускав, велику параду надав, великі подарунки подавав, велик; полекшу дав, за то, шо така си найшла душа, що зробила велику полекшу на сьвітї и цїсарску доньку від смерти оборонила. Настало весїльи, бере циган доньку, великі варти понакладали, аби нїхто не йшов, лише саме панство. Дївка в одно плаче и каже: Тот, що мене оборонив, не такий! —

Божий фін лежит на зарінку; голова окроме а тулуб окроме; він живий. Лїтают вірли; старі, розумні, по вісоку, а молоді по низку. Вірленьита сїли на него и зачьили єго дзьобати, а Божий фін имив одно. Сходит орел тай каже: Шо ти хочеш, аби ти менї сесу дитину подав? — Він каже: Не подам, доки ти минї не принесеш води гоющої, цїлющої и живущої. — Тьижко, тьижко, фіне Божий, але буду йти. — Пішов орел, принїс три маціцькі фльишщї. Фін Божий привйизав до вірлиної одної ноги дві фльишщї, а до другої одну. Орел полетїв на гору Цецину: там є камінь а в каміні вода; жретва уповита навколо каменя спит. Орел набрав води; йик набрав, ленув, поленув и полетїв. Жретва промітує си, глип на воду а вода кивана! Вона пальнула в оден бік вогнем, нема! у другий, нема! у третий бік, нема! Йик пальнула у четвертий бік вогнем, аж є! Йик пальнула вогнем тай вірла підпалила, так що уже за маленький волос був би упав, так був обгорів. Прилетїв він до фіна Божого, тай каже: Ой Фіне, Фіне, що я си намучив, доки я сеї води тобі дістав. — Каже тот: Ти не тот, тамтот був сивий а ти чорний! — Я не чорний, я згорів! — Узьив воду тай каже: Масти минї цу рубаницу-шию тай клади голову до тулуба. — Йик орел поклав голову до тулуба, йик помастив водов цїлущев, сцїлила си, йик помастив гоющев, зарівнала си, йик помастив живущев, ожив Фін Божий! Йик ожив, каже орел: Я тобі велику полекшу зробив, я би собі дитину свою питому взьив. — Божий Фін віддав дитину; роздьикували си, орел полетїв а Божий Фін пішов до бабки, де ночував тої ночи. Приходит. Баба каже: Видиш, ти казав, що обороиш цїсарску доньку, а то циган був такий мудрий, не ти! — Ци циган, ци нї, але скажіт, мамко, що чувати суда? — Добре чувати, бо вода є на цїлий сьвіт; ади, йик води грают; завтра йде циган з цїсарсков доньков до слюбу! — Фін Божий посьиг у бесаги руков, вітьиг гроші дав бабцї, тай каже: Иди, мамко, на висїльи туда, може би ти дістала си на тото весїльи! — Тьижко, тьижко, каже бабка, але буду

йти! — Він дав ї перстенец, тай каже: Йик віпєш повницу*), то кидай зараз перстенец у порцію и тїкай, що маєш сили! — Пішла и упросила си у всїх варт; приходит до столиці; були йик раз заводини; віпили до неї повницу, кинула борзо перстїнь у повницу, завернула си, та в ноги. Куда вона утїкає, за нев стают золоті мости, паркани, золоте поручьи. А йик дївка ухопила перстенец, сказала: Від милого, що мене оборонив, дістала я перстїнь! — тай умлїла! Зараз казав цїсар бабу шукати и спитати, що то є за перстїнь. За нев рушили усї люде; бабу не могли уздріти, лиш срібло, злото до самої бабинскої хати; прийшли до бабинскої хати Божого Фіна пошукати. Цїсар, що мав доньку з циганом вінчьити, сїв коло стола тай зачьив думати, дивльичи си по донці, зачьив дрібненький лист писати. Йик дрібненький лист списав, Божий Фін із царівнов си привитав, а донька, йик єго вздріла, йик набігла до хати, то аж умлїла. Татку! Татку! не можу брехати, мушу правду сказати; я мамі казала, а татови не казала, що я перед циганом у лїсї 12 раз присьигала, що буду казати, що мене циган оборонив, а тепер мушу казати, що мене Божий Фін оборонив. Йик Божий Фін прийшов, заговорив з цїсаром: Пане, пане цїсарю! Що ви гадали, за марне дїло ви свою доньку давали? — Не богато будемо гадати, лиш треба правду показати. — Божий Фін не богато говорив, лиш правду скінчив. Циган каже: Се не правда; от у мене йизики! — А Божий Фін показав кінчики, а у того притинки. Божий Фін взьив доньку цїсарску и став сам цїсарем, корону перебрав, а кінь пірвав цигана у поли на кришки, бо єго привйизали до фоста!

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика.)

---

54. Божий Фін.

Була давно дївка дуже грішна, що богато дїтий вітратила. Вона загадала поправити си. Пішла вона сповідати си, а пан-отци дали ї таку покуту: завели ї у запечьитану церков, у котрій вже 12 років служба си не правила; там мали ї ангели, ті дїти, що вона їх потратила, живу розщіпати. Поставили коло неї варташа, и цес уходив у церков раз на добу. Питає він першої доби: Не був тут хто? — Нї, каже дївка, був оден хлопец, тот мене ущіпнув у лице та віщипав йимку. — Другої доби так само. Третої стало дївцї скучно. Ї хотїло си подивити си на сьвіт Божий. Вона догльинула розколібину межи протесами у стїнї за грубу, йик тильи ножеве; туда був прозір, вона подивила си крізь ту розколібину, уздріла на дворі чоловіка и завеременїла си. Від того чьи-

---

*) Диви „Весїля“.

су вже ангели до неї не приходили. Вона стала огрьидна. Скоро се люде уздріли, зробили камйину скриню и там ї поклали тай вергли у Дунай. Там була вона, аж зльигла; уродив си хлопец; обоє жили у тій скринї три роки, не ївши, не пивши. Аж тепер хлопец питає: Мамо, де се ми? — Ми, сину, у скрини замкнені! — Я хочу бити цу скриню, — каже хлопец, тай ударив по лодві (накривці); вона порсла, він став хляпістати водов, аж прихляпістав до берега. Вони вилїзли из скринї тай пішли; ідут, ідут, зістрітили двох старців; а се був сам Господь Бог из сьв. Петром; дївка каже до одного: Добридень! — а хлопец: Слава Сусу Христу! — А старец, Господь, каже: Він малий а вже вірує в Бога и Христа, а ти нї! За тото прогрішенє буде у тебе волос довгий а короткі розйизки, а у хлопцьи короткий волос а довгий розум! — Тому то кожда чельидина дурна, нїчо без чоловіка не вдіє. Господь спитав їх: Куда йдете? — По сьвітї! — та стали розказувати, йик и де вони гостили. — Господь благословив и сказав до хлопцьи: Я тебе з'ирщу; будеш називати си Божий Иванко. — Так став хлопец Божим Фіном. Господь показав їм дорогу. Вони йдут, йдут, зайшли у лїс а з лїса у місто, де були великі доми-палаци; там сидїли арідники. Тот хлопец вітратив їх усїх, лиш оден віпросив си; того прибив хлопец верх дверий. У тім містї мали вони усего: гроші, пити, їсти, був и кріс. Хлопец ходив з кресом по лїсї за зьвірем, а мати сидїла дома; ї скучило си; вона здоймила того арідника, та з ним забавльила си, а йик мав син вертати, клала єго назад верх дверий. Раз змовила си мама з арідником затратити хлопцьи. Арідник каже їй: Льигай у постїль; зчини си хоров; а йик хлопец прийде, ти кажи, аби принїс тобі від медведихи молока, то ти від сего подужьиєш; йик медвидиха єго не убє, вігадаємо друге. — Приходит хлопец, а вона єму тото каже; він кріс через плече и йде за молоком. Иде він, иде, побачив Матку Божу. Вона каже: Иди там и там, у тій *зґари* (старий, зломлений, збитий лїс) найдеш медведиху, вона буде плекати дїти. — Він пішов и найшов ї и зачьив стрільити. Вона каже єму: Стрільче Божий! Що хоч, дам тобі, лиш не стрільий мене. — Він каже: Я нїчо більше не хочу, лиш абис минї си удоїла. — Він подав ї фльищину, вона удоїла си, подала єму фльишку назад а він з нев пішов. Приходит до Матки Божої, а вона питає: Принїс єс? — Він каже: Принїс, Матко Божа. — Матка Божа дала єму їсти; він льиг спати, а вона фльишку у комору а єму другу поклала. Він устав, узьив ту фльишку а Матка Божа каже: Иванку, Иванку, носи, ти тото собі носиш. — Він пішов до своєї мами; там була одна йиблінка, що йик він віходив з дому то вона всихала, а йик він вертав, вона цвила. Хромий уздрів, що йиблінка зачинає цвисти тай каже: Сажьий мене хромого назад верх дверий, ми си єго не збули, він не пропав, йде до дому. — Принїс син молоко, дав мамі, переночували, син питає рано: Ци тобі легче, мамко? — А вона каже: Нї! Я снила, та такий сон мала, аби ти принїс молока від

зубрі (то така найпоганїща зьвір лїсова, два рази така велика йик медвідь; ї нема в наших краях, а дес далеко у великих пущах). — Син пішов; найшов зубрю, зачьив до неї цїлити, а вона зачьила си просити: Стрільче Божий, шо хоч дам, лиш не стрільий, не сироти дїти. — Я хочу, абис минї си удоїла! — Він дав фльишку, вона удоїла си, а він помаленьку назадгузь відійшов від неї. Прийшов до Матки Божої. Вона питає: Дістав єс, синку? Дістав, каже він, мамко. — Льигай, припочинь та відтак підеш! — Він заснув. Матка Божа сховала ту фльишку, другу поставила, а йик він устав, взьив ї тай пішов. Зачьила йиблінка дома цвисти, подивили си арідник та єго мама, шо йиблінка цвите, каже арідник: Ми не збули си єго, треба єго инде післати завтра. — Принїс син молоко, подав мамі, переночували; питает си він у другий день мами, ци ї лекше. Нї, каже мама, гірше, йик було. Я мала такий сон, аби ти минї принїс води гоющої, цїлущої, тогди подужьию. — Він заплакав тай каже: Тьижко, мамко, тьижко, але буду йти за нев. — Пішов и повернув до Матки Божої. Вона питает си у него: Куди ти йдеш, фіне Божий? — Іду шукати води гоющої, цїлущої и живущої, може би від неї мама подужьила. — Тьижко, тьижко, каже Матка Божа, але може дістанеш. — Вона дала єму коника тай каже: Сїдай на него та їдь у поле; озми и убий того коника, залїзь у него та відери утробу на двір а сам залїзь у середину у коньи. Мут лїтати вірли и вірлиньита; ти ими вірлиньи, то тобі тої води орел принесе, бо ти ї самий не дістанеш, пожиєш смерти. — Він так зробив. Вірлиньи зійшло и зачьило дзьобати утробу; він имив тото вірлиньи; орел сходит тай каже: Шо ти хочеш, аби ти менї подав дитину? — Я хочу, абис минї принїс води гоющої, цїлущої и живущої! — Орел пішов в гору Цецину и найшов ту воду в камени; в коло каменьи жретва спала. Орел набрав води гоющої, цїлущої и живущої у три фльишочцї, що єму Божий Фін до ноги присилив, тай полетїв з тов водов; жретва провергла си а вода кивана; вона пальнула вогнем в оден бік, нема! Пальнула в другий, нема! Пальнула в третий, нема! Аж у четвертий, є! Йик пальнула то підпалила орла, він обгорів, тому він тепер чорний а вірлица сива. Орел прилїтає а Божий Фін каже: Ти не тот; тот був сивий а ти чорний! — Я з біди чорний, бо я обгорів. — Я буду зараз знати, — каже Фін Божий! Укрутив вірленьити шию и потому замастив гоющов водов, загоїло си, цїлущов, зцїлило си, а потому живущов, вірлиньи ожило. Тепер пізнав Фін Божий, що вода добра и подав дитину вірлови и зробив так коневи; кінь ожив. Він сїв на него и поїхав до Матки Божої. Приходит до неї, вона питає: Дістав єс? — Дістав, каже Фін Божий. — На їсти; льигай спати, ти трудний, підеш потому. — Лїг він спати; Матка Божа ті фльишки сховала, другі дала, він їх узьив, тай пішов. Мама єго та арідник уздріли, що йиблінка зацвила. Каже тот хромий: Коли ми тепер єго си не збули, то ми вже не збудемо

си! — За тот чьис, йик єго не було дома, пробували вони рвати 12 *махталїв* (мітки) ниток нараз; відтак дадьи єму рвати, аби вїпробувати, йикий він за дужий. Син прийшов, дав мамі води тай лїг спати, а рано питає: Ци легше вам, мамо? — Він дуже за нев банував, єму жьиль мами було. Вона каже: Я таке снила, аби я тобі поклала 12 махталїв, аби ти за три рази їх прірвав; йик прірвеш, то я подужьию. — Він каже: Тьижко, тьижко, мамко, але буду рвати! — Вона поклала 12 махталїв, він торгнув раз прірвав 2, торгнув другий раз, прірвав 3, третий раз торгнув, прірвав один и половину. Тепер вона имила сина свого за руки тай кличе: Злази, хромий! — Тот злїз, тай зачьив рубати Фіна Божого сокиров. Тот каже: Йик порубаєте мене, складїт мйисо у бесагу, тай покладьте на коника, най іде, куда сам схоче. — Мама каже до хромого порубати сина, ватру накласти тай спалити. А хромий каже: Ще бих рубав тай палив! Най, киньмо єго на коньи, най іде, куди хоче; коньи и єго дес ворони роз'їдьи! — Мама ухопила праву руку и кинула у Дунай; А хромий скинув тїло у бесагу, поклав на коньи, ще й затьив сокиров коньи два рази! Най іде, куди хоче! — Кінь прийшов до Матки Божої и зарзав! Матка Божа віходит, уздріла що то Фін Божий тай заплакала, тьижко здихнула, тай сама до себе сказала: Добре я казала: Носи, носи Иванку, ти сам собі носиш! — Взьила мньисо на стів, розклала гет усе, та лише правої руки бракувало; стьигла з свеї правої руки рукавичку, хухнула и щіре Бога запросила и кинула ї на землю; з рукавички зробило си котьи; воно пішло и притьигло праву руку; Матка Божа приклала до тїла, помастила водов гоющов загоїло си, цїлущев зарівнало си, живущев ожив Божий Фін тай каже: То сме заснув. — Фіне Божий; ти добре заснув. — Я знаю, мамко, каже він. — Пішов він до дому до своєї мами; идет а йиблінка зачьила цвисти; вони уздріли тай кажут: Уже йде! — Прийшов, порубав хромого, наклав ватру тай спалив; зібрав попів, поніс у діброву и закопав. Мамї каже: Йикого ти, мамо, була щірого серцьи, що Господь Бог зробив мене своїм духом и тобі упустив гріхи и тобі гріха продовжив и мене на дорозї благословив, що я си Божий Фін на сьвіт уродив, що ти мене породила без чоловіка, без нїкого з Божого Духа и ти тут в такім добрі изо мнов, та з таким нехристником ти хотїла мене стратити?! За сесе будемо ити на високу гору до Господа Бога. Він розсудит по правдї. Йик сме по праведно у Бога вірили, так він нас заплатит, бо ми самі розправити си не можемо; я ваш син, ви моя мама. — Йик вийшли на високу гору, він підверг кулю до неба и кульи там бавила си пів години; Вони стойили обоє у купі, йик два палцї; кульи спала мамі на голову та аж земльи вігоріла, де вона стояла, а вин лишив си на земли самий; пішов до Матки Божої и зістав у неї сьвйитком.

(Жабє, від Мих. Гутинюка.)

55. Зрадлива сестра.

Був один богатир и мав двоє дїтий, хлопцьи и дївчину. Йик настав голод, то не було шо їсти и не було де купити хлїба нї зерна. Так ходив він з грішми а не мав де роздобути хлїба. Аж нарадили єму, аби одні дїти різав и ними другі годував. Так вин си журив, шо давав гроші свиням їсти, але свинї не хотїли їсти гроший и він узьив си острити ніж. Дїти сидїли за комином на печи и уздріли це, тай питают: А на що ви, дьидю, острите ніж? — А на шож? Буду одно різати и ним друге кормити! — А дїти любили си, тай порсли у двері и пішли в сьвіт. Утекли. Ходили пущами, лїсами, аж уздріли одного вечера посьвіт у лїсї деле́ко. Хлопец лишив сестру, а сам пішов ид тому посьвіту. Приходит, а там великі двори на дванайцїть дверий — двері не позамикані. Він підгльинув, залїз у середину, а там усьикі їди, питьи, нема нїкого, но стара баба на печи. Вин закрав си, тай украв пальиницу хлїба и фльишу питьи. Понїс то сестрі тай каже: Ти їж сесе, та пий, а я йду, може бих ше шос украв їсти. — Пішов вин, відивив си, шо баба спит, пйина, твердо, пішов по покоях, найшов комору зі збруйов, вібрав шо найостріщий палас, стьив бабі шию, позамикав усї двері, викна, но одно викно лишив и став над тим викном з паласом. А то були двори дванайцїть розбийників, опришків, а баба ця була у них за кухарку. Приходьи опришки, ковтают у одні двері, у другі, далї у усї, а то замкнені. Вони гадали, шо баба спит. Аж прийшли, циби ни увійшли викном. Тай лїзе один за одним, а він кождому голов стьив а дванайцьитий мав на шиї бльиху, тай того на смерть ни зарубав. Опришок тот удав, шо неживий. Вин потім запрьитав трупи у пивницу, тай межи ними того, шо си затаїв, зачістив кров, зажьиг сьвітло, двері порозмикав тай пішов по сестру. Привів ї тай каже: Тепер маємо за тото жити! — Там вони жили довгий чьис а вин зачьив ходити на польованє. Сестра сидїла дома, и держьила собі бабу. Тій бабі лучила си засколоба, нога ї спухла дуже, тай кажет раз панови: Сину, йик би ти вібрав минї це з ноги, то дам тобі таку флойиру, шо йик у ню зайграйти три рази, то вся зьвір зійде си тобі до помочи й аби з йикої біди то тебе віратує. — Та вин вітьиг ту засколобу, а баба дала єму флойиру. Але сестра кажет до брата: Братчьику, ти дав минї ключі від усїх покоїв, а від одної пивници не хочеш дати; дай минї ключ від тої пивницї най я знаю, шо там є. — Вин ни хотїв, ни хотїв, але йик вона го зачьила нудити, то він гадаючи, шо трупи опришкіз уже розипріли, подав тот ключ. Сам пішов собі на польованє. Сестра тогди розимкла пивницу ту, тай найшла ше одного опришка живого, того, шо мав бльиху на шиї. Вона вергла си а опришок каже: Не бій си, не бій си! — Розговорила си вона з тим опришком, йик вона суди зайшла, а вин за себе розповів и за своїх товаришів, тай вона си з ним розизнала и пристала д' нему. Опришок кажет: Йик би ти брата стра-

тила, то ми би собі обоє тут жили. — Вона на це пристала. Він ї порадив аби вона удала, шо слаба, а єго аби віслала за лїками. Каже опришок: Ти кажи, шо ти снила сон, шо йик би брат пишов до млина и принїс видтив живиці, то тобі би лекше стало. — А то був такий млин, шо там був костьол, а чьорти костьол тот затопили и з того озера пустили млинівку тай коло него млин собі зробили. Опришок гадав, шо йик брат тої сестри піде до того млина, то чорти єго затратьит' Так вона зробила, и брат пишов до млина за живицев, йик вернув з польованя, а вона вдала слабу и розказала свій сон. Прийшов брат до млина а чорти йик го имили, то хотїли го розирвати, але вин си віпросив хоть у флойиру зайграти. Вони єму зизволили, вин зайграв три рази, а то зьвіри си збігли, аж загутїло. Чорти го си питают: Шо то так гутит? — То зьвір си так тїшит, шо ви мене тратите. Я ув одно ходив на польованє, то мене уся зьвір знає. — Нараз зьвір си збігла тай го питає: Шо з чортами зробити? — А чортів було всїх в тім млинї дванайцїть. Кажет він до зьвіри: Спалїт їх! — Так вони спалили одинайцїть, а дванайцїтий дуже просив си, був хромий, тай вин наказав хромого лишити: Ви того найте! — каже. Відтак казав тому хромому вінести тої живиці. Хромий вінїс тої живиці а брат каже до зьвіри: Беріт тай єго спалїт! — Зьвір хромого спалила. Зьвір си розийшла а на тім місци костьол вістав и дзвони задзвонили. Це учув опришок и каже до сестри тиї: Єго не стратили, бо костьол вістав а дзвони давно вже йик дзвонили. — Брат вернув до дворів а сестра удала знов, шо слаба, тай каже: Буду си, братчику, курити цев живицев, може відужьию. — Брат собі знов пішов на польованє а опришок радит знов дївцї, аби казала, шо слаба и шо снив ї си сон, аби вин пишов принести води живущої, то би подужьила. — Прийшов брат з польованя, а вона розказує єму вігадапий сон, шо аби вин пішов води цїлущої для неї вмивати си, шоби подужьила. Пішов він за тов водов. Идет він и находит сонце, відтак мороз, відтак веселицю и голод. Усї вони си го питали, куда йдет? — Вин розказав кождому а вони приставали д' нему, бути єму товаришами до тої води живущої та цїлущої. Приходи вин до тої води, а ту воду давала змия. Питає си змия в него: Чого ти прийшов? — Вин сказав, а вона каже: Я вам дам тої води, йик у цїй хатї переночуєте! — Прийшов вин у ту хату, а то хата ледьина! Змия заперла го у тій хатї, аби замерз. У ночи сонце загріло а веселицьи спивати зачьила воду з леду и він ни загинув. Рано приходит змия, а то у хатї пара (тепло) а він з товаришами спит! Товариші, то були сонце, веселицьи, голод и мороз. Змия уздріла, шо ничо ни вдїє, загнала го з товаришами в другу хату ночувати, а йик переночуют, то даст води живущої. А то була хата вже зелїзна а навкруги латри дров. Замкла їх у тій хатї, тай запалила навкруги дрова, аби їх у хатї спечи. Але йик зачьила си хата нагрівати, то мороз зачьив май потискати, аж ватра вігасла а вони цїло віночували.

На третий раз загнала їх у инчу хату, дала їм дванайцїть бочок води и дванайцїть волів и сказала, йик то віпют за ніч а воли из'їдьи, то даст тогди тої води. Але у ночи веселицьи, шо натьигне з одної бочки води, то на чьис стала порожна, а голод на чьис воли пожер, а рано змия з того питьи и мйиса не найшла нїчо, но єго и товаришів спйичих. Потім посильила на мори линви и застелила паперем и сказала: Йик почерез цей міст прійдеш, то дістанеш живущої води. — Але вин каже: Иди ти вперід, най я виджу. — Вона пішла, а вин за нев штовкнув паласом по линвах, а змия провалила си в море тай си затопила. Вин тогди пішов до єї хати, насипав собі теї води живущої, тай роздьикував си з товаришами и вернув до сестри. Сестра повидїла, шо вин си ни затратив тай сказала: Братчику, я буду си вмивати, може відужьию! — Брат пішов знов на польованє. Сестра знов радит си опришка, йик брата стратити. Вин ї радит, раїт: Кажи братчику, ти з дороги смолавий, я ти зладжу купіль, аби ти обмив си, скупав си. Відтак кажи: Ану, ци йикби ти мав зйизані руки, ци би ти встав з купелї? Тогди я поможу тобі єго стратити. — Прийшов брат з польованя а вона єму це каже. Запросила єго, вин улїз у купіль, а вона каже: Ци би ти встав зйизаний? — — А вин: Та ци тобі пусте в голові! — Ану, братчику, я запробую. — Вин пристав, вона зйизала єму навхрест з заду руки шовковов шваров тай каже: Тепер ти впав минї в руки, неволя би тьи вкрила! — Пустила опришка, а тот єго тогди ланцом оперезав а сестра йила му очі окропом гушкати! А брат каже: Пустїт мене перед смертьов на вікно, най зайграю у флойиру! — А вони гадали, шо вин їм у руках, не втечет. Пустили го, а вин зайграв у флойиру три рази! А птаха си злетїла, аж си счинив гук. Вони питают єго: Шо то так гутит? — Ви мене тратите, а то птаха так веселит си, шо я загибаю! — Нараз прийшла зьвір, поломила всї дванайцїть дверий тай питает: Шо з ними робити? — Вин каже: Накладїть глогову ватру, тай єго спалїт а ї ше найте. — Ше жьилував сестри. Зьвір спалила опришка, тай розійшла си. Потім вин жив, кілько жив, а прийшла чутка, шо дес, у якімс царстві жретва заперла воду до міста, а пан пустив чутку, шо хто би ту жретву вбив, тому даст половину царства и доньку. Брат загадав си женити. Йик віходив з дому, то присилив сестру ланцом до стовпа, дав ї околот соломи и цебер води, тай сказав: Ти меш солому їсти а воду пити! — Сам пишов до того краю, де ця жретва була. Прийшов там, а зьвір, де йика була, зійшла си тай жретву вбила, дванайцїть голов відрубала а брат склав ті голови на фіру, вірубав дванайцїть йизиків, тай поклав собі в кишеню и пішов до царьи. По дорозї лучив си йикийс циган и просит си на фіру. Циган сидїв з заду, тай пробив єго з заду ножем и верг з фіри в жито. Циган повіз сам голови до царя и каже: То я, пане, жретву убив! — Цар питає: Шо таке є насьвітї, йика зьвір, шо йизика ни має? — Циган каже: Змия ни має йизика! — Цар єму повірив, бо видїв, шо у жретвий

головах нима йизиків! Цар видтак вже лагодив си до весїльи и зачьило си весїльи. На тот чьис біг зайиц и налучив у житї вбитого. Знюхав єго, тай побіг ид медведеви и розповів, шо вже нашого газди (стрільця) нима, вбитий лежит в житї! — Медвідь каже зайицеви: То не може бути! Диви си, шо я тепер трудний дуже, натрудив си, йик жретву бив, йик я пусто піду, то ти біди наробю! — Нї, ни пусто підете, вуйку! — Медвідь прийшов, найшов го в житї, насипав на него живущої води и він ожив. — Йик ожив, тай каже: Я заснув трохи! — Медвідь каже єму: Але ви заснули, йик би не ми, то на-смерть були би заспали! — Чоловік каже: Там вже дес весїльи грає?! Йду я до царя на своє весїльи! — Медвідь каже: Пшов би я з вами, кортит мене! — Чоловік каже: Не йдїт, вуйку, ви би си впили, вбилибисте ше шо по пйиному, наробилибисте там шкоди ше! — Ні! каже медвідь, я буду по *честї* (чесно заховувати си, тверезо). — Можете врештї йти, але дивіт си не робіт шкоди. — Написав лист, дав зайицеви, аби поніс и верг кньигини на колїна. Кньигиньи си обдивила, прочитала, тай післала за тим, шо це письмо писав. Тот прийшов, тай принїс ті всї йизики дванайцїть, показав цареви, а цар каже: То тот брехав, шо змия не має йизиків! — Присилив цигана до двох коний, пустив полем, а вони цигана роздерли. Доньку віддав за цего и справив весїльи и дав половину царства. — На весїлю медвідь упив си тай пирвав у царя паркани, але шо то був гість, то му нїчьо не казали. Йик си тот оженив, сів з жинков у поізд и пішов до тих у хату, де лишив сестру. Прийшов, а сестра зз'їла околот соломи и цебер води віпила. Взьив сестру з собов за служницу. Вона була у него рік а він дав їй сотку. Але все мала гадку брата стратити. Зачула вона, шо є у жида кістка, шо нев стратити брата може. Дала жидови сотку а жид дав ї кістку, таку, шо йик ме братови стелити, та покладе на постїль, то кістка заштрикне у ребро, у бік. Йик застелювала, поклала кістку цю, брат поклав си, кинув си, а кістка заштрикнула єму в бік. З того брат умер, зробили єму трунву склову и пустили у Дунай. Зайиц то уздрів, тай сказав медведеви! Йик би то могло бути, аби він умер? — Пішов медвідь з вовком и зайицем ид Дунаєви. Там вовк узьив зайица на плечі, штрик у Дунай, поплили, имили трунву и притьигли до берега, вітьигли на беріг, розбили деревише, медвідь потьиг цмоком и вітьиг цу кістку, насипав на него живущої и цїлущої води и він ожив! Пішов вин відтак до свої сестри та вже ни жьилував ї, присилив до двох коний и пустив у поле а ті ї порвали.

(Голови, 8/7. 1902, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматій).

---

56. За хлопцьи та за єго лиху маму.

Була у царьи панна; цар замок ту панну саму в хатї, аби нїхто д' неї ни йшов, аби ї нїхто черево ни вчінив. І так замкнена стойила раз нараз. А вперед хати стойила кленица и то

перед самого вікна, таки в вікно вперало гільи. З тої кленицї впало зерно в хату кріз вікно. Вона то зерно уфатила тай з'їла тай зайшла від того в тьиготу. Цар зайшов раз до неї и дивит си, а вна шос зачьила товснути. Дьидьо питаєт си: Шо тобі є, дївко? — Тай пішов з хати. Приходит царева и кажет: Шо тобі, дївко є? — А вона кажет: Та шож би минї було! — Цар спровадив ксьондзи, пани и всьикі судові пани. И зійшли си всї з цїлого краю на цїсарску столицу. Прийшов цар межи них и кажет: Вас є богато судових, всеймуйте ви, шо з сев дївков робити, шо вона тьижка. — Одні кажут завісити, другі кажут порубати, а треті кажут стрільити. А дїдо йикийс був старий, лишив си на задї, ше ни прийшов, сїдий та дуже старий, він кажет: Ану, люде, вступіт си минї, най я йду межи сойм! — и приходит межи сойм и кажет: Шо ви тут сеймуєте? — А цар кажет: Ми сеймуєм, шо з цев дївков робити, ци забити ї, ци шо з нев робити? — А дїдо кажет: Зробити таку скриню, накласти богато їсти, пити тай забити дївку в ту скриню, тай пустити ї на море. — Цар послухав дїда тай так зробив. А та дївка пливе, пливе морем в тій скрини тай зльигла в тій скрини. Наколи вона зльигла, то дитина заговорила: Мамо! а де ми є? — Мама сказала: Ми є, синку, на водї. — Хлопец сказав: Я, мамко, хотїв би видїти, йика ту вода. Мамо! маєш ніж? — А вона кажет: Є. — И він взьив ніж тай провертїв скриню и кажет: йика ту вода сина. — А мама кажет: Я знаю, шо сина. — А він кажет: Мамо! мене кортит знати, йике в горі небо? — И взьив провертїв в горі дошку. Дивит си, а небо таки йисне, файне. Дивит си, а то йикіс два рибу ловльи. Та скриньи плавлет, а ті, шо рибу ловльи, ймили ту скриню та розбозували, а в тій скрини хлопец та жинка. Лишили скриню и пішли на нічлїг під смереку в лїс. Тай там хотьи ночувати. А іде Бог и сйитий отец Николай тай сйитий Петро. Находьи жинку з хлопцем під смерековс и кажут: Ви чо тутки? — А вони кажут: Ми хочемо тутки ночувати. — Сйитий Бог кажет: Може би ми з вами тут переночували? — А та жинка кажет: Ни спираю, сьвіт широкий! — А Бог сйитенький кажет тому хлопцеви: Я би тобі дав путеру велику, коби ти ни дав си помудрувати. — А хлопчіще кажет: Нї! ни дам си помудрувати. — А Бог сйитенький дав му шаблю и дав му кріс, а тот дістав тогди ше більшу путеру. Тай розійшли си. Бог, сйитий отец Николай и сйитий Петро пішли в оден бік, а хлопчіще з мамов в другий бік. Ідут обоє лїсом тай находьи хату, а в тій хатї нима нїкого, а то хата нова, велика, шо лише збудована. Тай син кажет до мами: Мамо! Ми мемо тут сидїти, будем старші и менчі у цих хатах; то наші будут хати. — Тай узьив шаблю тай узьив кріс, тай пішов на стрілецтво. У тій хатї був льох, а з того льоху вилїз дїдько. Тай кажет до тої жинки так: А! тепер ти впала си в мої руки; ти йик хочеш жити, то присьигни, шо свого сина стратиш, то я тобі дам поки (спокій). — А вона кажет: А йикжеж я можу свого сина стратити? — А він кажет так: Йик прийде твій син

з стрілецтва, то я си сховаю назад у льох, а ти си зроби слаба и скажеш синови, аби йшов за веприком у лїс. — Коли син вернув з полованьи, мама стала слаба. А він кажет мамі: Шо мамі є? — А вона кажет: Слаба! — Син питает си: Йиких вам лїків дібрати? — А вона кажет: Є в цїм лїсї свинї дикі, а ти йик бис зловив веприка живого и зарізав та дав минї зз'їсти, то я бих подужьила.— Тот берет, сїдлает коньи и їдет в лїс. Їдет, їдет и находит хату. З тої хати війшла баба и кажет: Стій! куда їдеш! — А тот кажет: Їду за поросьим, за веприком! — А баба кажет: Возьми свого коньи, заведи в стайню, а мого осїдлай тай їдь прудко, абис був на дванайцьиту годину в полудне там, бо свинї в саме полудне засипают. Але на тобі цес гребінь и щіточку. Йик уфатиш веприка, то йик меш утїкати, а свиньи вчует и мет бічи за тобов кусати, а ти абис верг гребінь, а то стане лїс а вона си зіпре; а відтак вломит вона тот лїс и мет бічи однаково, а ти абис верг щіточку, а тогди стане ше гірший лїс и вона не мет мочи дістати си. — Йик він був вже близко бабиної хати, а свиньи вломила другий лїс и вже біжит за ногами, війшла баба з хати тай кажет: Стій, свине! відкис війшла, назад там вертай си! — Тот узьив бабиного коньи, розсїдлав, а свого осїдлав и поїхав. Приносит мамі веприка, зарізав, мама си зготовила и їла. Хлопец узьив кріс тай шаблю и пішов на стрілецтво. А дїдько віходит з льоху тай кажет: Ай не мож того стратити! — А мама кажет: Нї! — А дїдько кажет: А чекайже; йик він прийдет, а ти абис була слаба назад; а він мет си питати, йиких трібуєш лїків, а ти абис сказала, шо там в лїсї межи кичерами є вода в колодьизи. Верх того колодьизи бют си кичера до кичери, и єго там убют. — Тот приходит з стрілецтва, а мама кажет, шо слаба, аби йшов по воду межи кичери. Він узьив фльишку, всїдлав коньи тай їдет. Їдет знов по при бабину хату, а баба війшла тай кажет: Стій! Куда їдеш? — А він кажет: Їду мамі по воду. — Вона кажет: Сїдлай мого коньи, а свого заведи в стайню и їдь прудко, абис на дванайцьиту годину там був. Там о дванайцьиті годинї перестают си кичери бити. — Він приїздит о дванайцьитї рівно годинї, набрав води у фльишку и тїкает відти, а кичери кинули си, а він тїкает тим конем, шо может. Баба віходит на двір, а він їдет, а кичери за ним гоньи си. Баба кажет: Стійте, кичери! Звідкисте прийшли, там назад вертайте си! — Кичери си вернули, а він узьив бабиного коньи, розсїдлав, а свого осїдлав, тай по'їхав домів. Приходит д' мамі тай кажет: Ади, я привіз води! — А дїдько від мами тогди пішов у льох. А тот узьив шаблю тай кріс, тай пішов на стрілецтво. А дїдько віходит з льоху и кажет: Не мож того стратити, а мама кажет: Ой *фе* (нї)! — Дїдько кажет: Йик він прийде з стрілецтва, аби ти взьила тай заслабла знов. Він мет си питати, йиких тобі лїків треба, а ти абис казала, шо є в лїсї срібна йиблінка, а на тій йиблінцї є йиблочка срібні, а коло кождого йиблочка є змія, кілько йиблочок, тілько змиїв. Йик він мет рвати йиблочка, то змиї заїдьи го и тогди він си стратит. — Тот

приходит зі стрілецтва, а дїдько від мами у льох. А мама кажет: Я слаба; іди там в лїсї є срібна йиблінка, а на тій йиблінцї є срібні йиблочка и возьми мині тих йиблочок! — Осїдлав коньи, а дїдько з льоху вилїз назад ид мамі. Тот їдет, їдет и приїздит ид тій бабі, а баба війшла и кажет: Стій, чоловіче, де їдеш? — А тот кажет: Там в лїсї є срібна йиблінка, а на тій йиблінцї срібні йиблочка, їду тих йибличок рвати, бо мама слаба! — Ой кажет баба: Розсїдлай свого коньи, а мого сїдлай и їдь борзо, абис на дванайцьиту годину був там, бо там коло кождого йиблочка є змія, а в дванайцьитї годинї змії всї сплют. А ти стрьиси йиблінку, а змії поспадают на землю, а ти абис міг цїлу йиблінку то вфати и утїкай добре. — Тот так зробив; вертаєт си, слухаєт, а то шос біжит за ним, а баба війшла з хати, тай кажет: Стійте, змії! Відкисте прийшли, там назад вертайте си! — Тот узьив, осїдлав коньи свого, а бабиного завів у стайню и поїхав до дому. Приходит до хати, а мама питаєт си: Є йиблочка? — А він кажет: И йиблінку сми гезде привіз! — Він подав мамі йиблочка, а сам узьив кріс, бо шаблю коло себе носив и пішов на стрілецтво. А дїдько вілазит з льоху тай кажет: Ни стратив си? — А вона кажет: Нї! здоровий. — А він кажет: Йик він прийдет з стрілецтва, а ти скажеш, аби си дав тобі скупати, то ти подужьиєш. — Наколи син прийшов зі стрілецтва, а мама кажет: Синку! ти ше з роду не купаний; йик би ти си дав скупати, то тогди би мині лекше було. — А син кажет: Мамо! не купавсми си з роду тай тепер ни потрібую! — и ни хотїв си дати скупати. Він ни хотїв, ни хотїв, але мама зачьила під'юджувати, зладила купіль и єго скортїло. Взьив розібрав си, а мама го купаєт. Сїв в купіль, а мама пішла до дїдька у льох, а дїдько дав відти шовкову нитку и кажет: Йик він си купаєт, можебис просила, аби си дав руки назад зйизати. — Колн він си купаєт, мама зачьила просити, може би він си дав руки назад зйизати, а син сьик так пристав и мама му зйизала. Мама кажет: Синку! Деби ти ни дав си зйизати, ти цеї нитки ни чуєш, нитка пуста, ти врвеш. — Відтак віходит дїдько з льоху тай кажет: Аж тепер ти си впав мині в руки! — Він вже путері ни маєт, бо шабльи на столу стоїт. Аж тепер тьи порубаю! — А він кажет: Виджу, шосми ти впав в руки. — Але си просит: Йик мет го рубати, аби заклав в бесаги єго крішки та поклав на єго коньи та вірьидив аж до села. — Йик єго посїкли, зібрали крішки в бесаги и поклали на коньи а кінь пішов голосьичи тов дорогов, куда ходив за свиньми, за водов, за йиблочками, а баба війшла тай кажет: Стій, коню! А ти куда їдеш? — А він тогди промовив и кажет: Їду до села, бо вже нима мого пана. — Баба взьила здоймила тоті крішки и вісипала на стіл и зачьила складати. Зачьила мастити цїлущев и живущев водов. Тай тот чоловік ожив. Але йик клали в бесаги, то очі вхватив ворон и він темний вже був; йик клали в бесаги крішки, то ни поклали жили, жили повітьигали та поклали на клинок. Тот чоловік живий, але ни маєт путері, бо не

маєт жилий и очій. Та баба взьила тай вірьидила свого хлопцьи и того чоловіка до єго мами та дїдька грати на бай. Вони прийшли на бай грати, а баба казала так: Йик мете на баї грати, абисте зрушили кобилку ту, шо на скрипцї, шо на нїй струни стойи; відтак вони мут си питати, шо тій скрипцї хибує, а ти аби казав, шо струни си пірвали; вони дадут тобі жили, шо на клинку стойи, а ти возмеш ті жили и сховаєш, а кобилку направиш и тогди підеш собі. — Так зробили. Тот приходит и приносит ті жили бабі. А баба кажет: Шо я зроблю, сину, з тобов тепер? Хиба бих тї рубала так, йик тоти тебе рубали и тогди закладу жили назад. — И взьила и порубала и назад жили заклала и помастила водов цїлущев и живущев, але ше хибувало очій. Баба війшла на двір, фівкнула в палец и всьика птаха прилетїла д' бабі. А баба кажет: Подайте очі, шосте взьили там и там! — А птахи кажут: Ше ни прилетїла ворона, на задї хрома лишила си, а ми ни брали. — Прийшла та ворона хрома, а баба кажет: Подай ті очі, шос вібрала там, а там. — Ворона взьила, принесла ті очі и подала бабі. Баба взьила тай заклала очі тому чоловікови и помастила цїлущев водов и живущев. И баба взьила два прутики и дала тому чоловікови, тай кажет: Ти сим прутиком, йик прийдеш під йиблінку срібну, удариш си по пйитї тай перекинеш си пташков. И ти абис лїтав по тій йиблінцї, а мама з дїдьком мут видїти и мут лазити за тобов; та йиблінка у мами перед хатов стойила. Вони мут бічи у вершьик за тобов, а дїдько вінесет шаблю з собов з хати та подаст мамі, аби мама потримала, а самий мет лїзти за тобов у вершьик. Мама покладе шаблю на землю и сама вилїзе за дїдьком тебе ловити; ти аби тогди злетїв не долину на землю, абис ударив другим прутиком по ногах тай си перевернеш чоловіком таким, йик вперед був єс. Шаблю тогди возьмеш и меш мати таку путеру, йик мав єс вперед. — Тот пішов и так зробив, йик му баба розказала. Тогди йик шаблю издоймив и переверг си на чоловіка, сказав до дїдька: Отепер ти впав си минї в руки! — А дїдько кажет: Та виджу, шосми впав ти в руки, але йик порубаєш ти мене, то абис зіклав у бесаги крішки и поклав на мого коньи и вірьидив так, йик я твого на дорогу. — Він так зробив, а кінь йик пішов, пішов лїсами, то порозсипав шо до крішки дїдька и самий здох. Теперки увійшли з мамов в хату и стойи у поровіни з мамов. Він берет и мечет раз тим мечем, мечет другий раз и третий. Відтак дає меч мамі, він кажет так само вергти тим мечом до трьох разів тай кажет: Ануко мамо, ви так мечіт, ци потрафите, йик я. — А мама взьила тай вергла раз, а шабля впала на шию мамі тай стьила ї голов.

(Ясенів горішний, від Миколи Вовкунця).

56. Про золотого хлопцьи и царівну.

Була одна жинка, шо свого чоловіка усе била, йик не принїс рибу. Одного разу пішов чоловік на рибу тай зловив одну велику рибу; він дуже урадував си, бо знав, шо жинка не буде бити. Але тота риба єму так каже: Пусти мене, а йик буде тебе жинка кльисти, прийди и зловиш мене. — Прийшов чоловік до дому, а жинка питаєт си: А шо, принїс єс рибу? — Та нї, не принїс, бо в мене риба віпросила си. — А жинка тогди на него: А брешеш! — Вібила тай післала по рибу. Він пішов тай ловит; зловив ту саму рибу, шо вперед, а риба говорит до него: А шо, кльила жинка? — Та най би кльила, а то и била! Тепер тебе не пущу! — Риба каже: Добре! Лиш йик мене принесеш, аби ти мене не їв, лиш, аби ти дав жинцї, кобилї и сучцї и абис решту закопав під йиблінку. — Добре, — каже чоловік. Приходит до дому, подав жинцї рибу, жинка зготовила и кличе чоловіка до обіду. А чоловік каже: Я не хочу! Най тобі! — А вона каже: Добре, більше минї буде. — Попоїла тай льигла спати, а чоловік узьив рибу тай дав кобилї тай сучцї а решту закопав п д йиблінков. За рік учинила жинка два золоті хлопцї, кобила два золоті коники, а сучка два золоті песики, а під йиблінков віросло дві рожі найкрасчі на ввес сьвіт. Йик усе тото попідростало, взьив більший хлопец одного коньи и одного песика, тай пішов вандрувати. Ишов він вандруючи, доки не зайшов у такий край, шо змий брав люде за чергов. Він прийшов йик раз у тот чьис, коли мав змий їсти одиначку царівну. Він приходит на то місце, де мают привезти царівну, став тай чекає. Аж тут везе паню йикис дїдо горбатий, немитий, нечесаний; привіз, а тот наближьиє си д' неї и каже: Я чув, шо вас тут привезли на смерть; може би так було, аби я вас оборонив? — Пані відповідає: Господи, коби то так було, я би стала твоєв дружинов! — Аж тут лїзе змий з девйитьма головами, а тот йик ударив єго своїм мечем, то сїм голов стьив, а єго кінь йик штрик, йик ударив ногов, то зірвав одну голову, а песок йик штрик, то зз'їв одну голову и змий вже неживий; тогди тот вібрав з усїх голов очи и йизики а пані дала єму свій перстїнь и так сказала: За рік аби ти прийшов до нашої палати. — Тот пішов собі далї и зайшов до одного дїдичьи, а шо він був золотий, то єго дїдич приймив у гостину и сказав єму: Зроби ти так, аби ми оба завтра їли обід з того начииьи, шо сам цар їст з него, то я тобі всей мій маєток даю а сам піду, куда буду видїти. — Добре, сказав тот, и пішов на місто, купив кошик, написав картку до царевої доньки, вложив у кошик, дав єго свому золотому песикови и пішов до дїдичьи. Пес к побіг до цїсарскої палати. Царева донька пізнала песика и прочитала картку; зараз украла два тарелї, дві лижцї, два видельця и два ножі, вложила до кошика и післала песиком. На другий день вже є начиньи до обіду. Потім каже дїдич: Я спечу собі ще два хлїби на дорогу. — А тот каже: Борони мене, Госпо-

ди, я не хочу, аби ви йшли собі, лиш я хочу, аби я з вами перебув один рік. — Так и стало си.

Йик тот дїдо вертав з царевов доньков до дому, сказав ї так: Коли хоч, абис жила, присьигни, шо ти підеш за мене, то я тобі ни зробю ничо злого, а йик ни хоч, то я тобі зробю смерть. — А царівна каже так: Коли мій тато не зволит, аби ти був минї дружинов! — А дїдо каже: Я буду казати, шо я змия вбив и тебе освободив, а він позволит! — Мусїла присьигнути, бо дїдо грозив смертев, але умовила си, шо аж за рік піде за него,

Минув рік, дїдо зачинає у царьи весїльи, аж тут приїздит тот на золотому кони з золотим песиком. Йик єго царівна увидїла, скрикнула: Татку любі, приїхав тот, шо змия вбив! Се моя дружина! — А дїдо приносит девйит голов на признаку, шо се він вбив? — Цар дивит си тай каже: А деж очи и йизики? — А тот золотий каже: А ось у мене, я убив змия! — И положив перед царьи. Цар казав дїда привйизати до двох *ворів* і розірвати. А тот золотий оженив си з царівнов. Одної ночи вздрів він крізь сон високу золоту гору, тай каже до жинки: Шо то за гора? Мушу піти, подивити си! — А вона каже: Не треба тобі іти там, бо то гора така, шо йик хто війде на ню, то закаменіє. — В тій бесїдї позасипали. Рано він устав, взьив свого золотого коньи, взьив и песика, пішов на гору; там горіла ватра, а коло ватри сидит баба и тримає в руках прут тай дрижит, а він питає си: Шо тут робиш? — Вона каже: Грію си! — А чож дрижиш? — Бо си бою твого коника й песика! Кобис взьив оцес прутик та вдарив ним твого песика та коника, то бих не дрожьила! — Взьив тот прутик и вдарив, и зараз усї три перемінили си в камінь. — Жинка чекає одну днину, другу днину, нема!

Там, де він уродив си, йик раз усхла одна ружьи. Брат молодйик удивив си, каже: Ого, нема мого брата; піду єго шукати, бодай в земли а найду єго! — Взьив свого коньи й песика и пішов, тай прийшов там, де єго брат взьив у царьи доньку; вона йик єго вздріла, врадовала си дуже, бо гадала, шо то ї муж и питає єго: Де ти барив си? — А він каже: Ходив по сьвіту шос дивячи си. — Льигли спати, а він поклав своє шабло межи нев а собов, тай він уздрів крізь сон тоту гору и в братової питає: Шо то за гора? — А вона кажет: Таже я тобі казала, шо то така гора, шо йик війдеш на ню, то закаменїєш! — Він тогди подумав собі: Там мій брат! Піду завтра, подивю си! — Рано встав, осїдлав свого золотого коньи, сїв, взьив песика й поїхав. Вилїтає на ту гору, а там єго брат перемінений в камінь; сидит там баба и тримає в руцї прут, коло неї ватра, вона гріє си й дрижит. — Він питає: Чого ти дрижиш? — а вона каже: Дрижу, бом змерзла, та бою си твого коника й песика; кобис узьив оцес прутик и вдарив свого коника й песика! — Але він вітьиг шаблю и бє бабу; бє шо бє, а баба кричит: Шо хоч, дам и зробю, лиш даруй житє! — А він каже: Ни хочу ничо, лиш хочу, аби мій брат ожив. — Баба посьигла в печеру, вітьигла фльишку

з йиковос водов, покропила, а то все ожило; тогди оба брати руки си подали, два рідні коні й два рідні песики си пізнали. Брати повістували собі усе: старший почув, шо єго молодший брат з жинков єго спав, вітьиг шаблю и стьив єму голов и пішов до дому. Прийшов у вечьир, повечьирали, польигали спати, але він не клав шаблю, бо то була єго вінчьина жинка, а вона питає єго у ночі: Чому ти тої ночи клав шаблю межи нас и казав єс мині, аби я тебе не докивала си, бо порубаю си? — А він тогди подумав собі: Я пусто свого брата стьив, піду до него, може він ожиє. — Рано сїв на коника, вілетїв на гору, та йик зачьив бабу бити, аж вона оскресила єму брата. Приїхали оба до дому и жили в згоді, лиш одно недобре було, шо жинка не знала, котре ї чоловік, а вони два не хотїли си признати. Одного разу вона так зробила: Зарізала кізльи, віфарбувала собі одїж кровю и впала з ножем на підлогу; братьи вбігают до покою й вінчьиний чоловік пустив си до неї а вона ножем втьила єму палец до підлоги и вже мала признаку пізнавати єго. —

(Жьибє - Ильця — Федір Химчак).

---

57. Хлопец віщун і єго зрадлива сестра.

Був ґазда, мав жинку тай двоє дїтий: хлопцьи тай дївчину. Їх мама рідна умерла; тато їх узьив мачоху. Вона не любила дїтий; вона усе ґазда біду робила, аби він їх завів дес у лїс. Він завів їх у лїс тай каже: Идїм, синку, у дрова в лїс! — Хлопец був віщуник, він знав де їх тато заводит, він узьив попілцу у жменю, куда йшов то все того попілцу сипав; прийшли у лїс; тато каже: Ви це гілє вілагожьийте, а я піду за грубшим; прийду сюди, покладемо на фіру! — Зробив довбню, тай завадив (завісив) на сук у бука; вітер хитає довбнев, а вона то в оден бік ковтне то в другий, а дїти кажут: Тато дрова рубає. — Зробив си вечір, то однако ковтає, а тато не приходе д' ним. Вони си взьили и пішли туда; прийшли там, а то вітер довбнев хитає. Вони завернули си и пішли за тим попілцем аж до самої хати третої днини и сїли під вікном на лавку. Тато та мачоха їдют вечеру, тай лишило си на ті дїти. Мачоха кличе: А видиш, йик бис був не відкочував, вони би були з'їли, най би ни збавйила си! — А вони з під вікна кажут: Та ми гезде, мамко! — Вона йик учула, тай каже до него: Ей, невольи би тьи втьила! От йик єс відкочував, вони знов гезде! — Взьив їх тато другий день и мусїв завести знов у лїс. Хлопец набрав ґрису. Тато лишив їх у лїсї, а самий пішов до дому. Вони здогадали си, що тато утїк, вони ґадали, що зайдут за ґрисом, але зайиц біг, злизав ґрис, вони вже не влучили на ту дорогу. В лїсї тім жили вони 15 років

у смерецї у дуплї. Хлопец мав пущину, він бив звірку, приносив, так вони годували си. Тот хлопец ходив дотн, аж надибав опришкові двори; йик надибав, сховав си в однім кутику. Опришки прийшли а він зачьив у тім кутї гриміти. Старший опришок каже менчому: Иди подиви си, що там гримит. — У кождого опришка була одна шабльи. Хлопец взьив собі одну шаблю и сховав си у кут. Йик тот прийшов дивити си, що гримит, хлопец утьив єму шию и знов гримит. Старший вірьижьиє другого; з усїма 11-и так було, аж доки всїм 11-ом шиї постинав хлопец; нарештї пішов и сам старший и єму стьив хлопец шию. Тогди взьив позабирав ключі від пивниців, від усего, пішов д' сестрі и каже: Ми тепер будем жити; я найшов хлїб. — Нїчо, добре, щос найшов; я вже на сьвіт нїгде не війду. — Хлопец прикочував сестру до тих дворів, де ті опришки були; убитих опришків наметав у одну пивницу. Сестрі дав усї ключі, а сам пішов лїсами, йик перше ходив. Йик давав ті ключі, казав: Диви си скрізь, лиш в одну пивницу нї. — А вона каже: Що се є, аби я не видїла, шо там є? — Розімкла. Ольикла си. Старшому опришкови шия не була добре дотьита, а він каже: Біг з тобов, синку, не бій си! — Вона си розговорила з ним, а він ї каже: Иди, дай менї води цїлущої и живущої. — Вона дала тої води, намастила шию, сцїлила си, йик має бути. Він тогди помастив усїм 11-ом и усїм посцїлювали си голови. Але вони бойи си того парубка. Радют ї, аби вона заслабла, та най вірьижьиє єго молока до зайицьи, потім до серни, а потім до вовка, а тот єго пережере. Приходе він; вона кажет: Ей братчіку; я заслабла, абис минї принїс молока перший раз від зайицьи. — Він пішов, зайичиха кормит, він стрільити хоче, а зайичиха каже: Стрівай, я дам молока. Він подоїв тай принїс сестрі. Вона віпила тай каже: Минї легче, але йик бис від серни принїс, я би подужьила. — Пішов до серни. Серна плекає серньита. Він хоче стрільити а серна каже: Стрівай, я дам молока! — Він подоїв тай принїс сестрі. Вона віпила тай каже: Менї легче, але йик бис принїс від вовчиці, я бих подужьила цїлком. — Вірьидила єго до вовка. Пішов. Вовчица плекає вовчиньита, він хоче стрільити а вона каже: Стрівай! Я дам тобі молока! — Він удоїв и принїс сестрі. Вона вже тогди нїби подужьила, тай каже: Принеси ще капусти від лева. — Він найшов лева, хоче єго стрільити а тот каже: Стрівай, я дам капусти. — Лев дав капусти, дав єму флойирку и каже: Иик тобі буде тьижко на души, абис собі у цу флойирку зайграв! — Принїс він капусту; уздріли вони, що нїчо єму не вдїют тай каже сестра до него: Ти за мнов так труждаєш си, ци би я тебе не скупала? — Мож, сестричко, каже. — Вона насипала купіль; він льиг у кадку, вона єго купає и каже: Я слабувала а ти був дужий. Ану завйижім собі пальцї оцими ниточками, та спробуємо, котре з нас дужче. Вона взьила завйизала єму за палец а сама взьила лиш у жменю. Він потьиг раз, ті ниточки утьили шкіру на пальци. Ану братчіку, ще раз. — Він потьиг, прийшла нитка до кістки. Вона

крикнула на опришки: Ходїт суда! — Вони вібігли, хотїли єго стратити. Він нагадав собі на флойирку, що єму дав тот лев и кажет: Зараз стратьте мене, лиш дайте фльойирку, най я собі заграю перед смертю. — Він йик узьив фльойирку, йик заграв у ню, то зараз збігла си уся звір, що молока давала и тих опришків з'їла, роздовбала на малі кришки а ниточку урвала, сестру закопала звір у землю по цицки и поклала під лїве око дійницу а під праве цебер, тай каже: йик будеш банувати за братом, то начурит цебер слїз из правого ока, а йик будеш банувати за опришками, то дійница слїз начурит из лївого ока. — Брат прийшов другий день, а то начурила дійница слїз; за опришками банувала, не за братом. Він пішов собі сьвітом, а ї лишив; там вона и померла и доси є на горі цебер и дійница.

(Жьибє, від Илька Грабарюка.)

---

58. Трійонсин.

Був отец тай мати; мали одного сина. Отец помер тай мати. Він лишив си сиротов, та наймив си у ґазди, а ґазда платив єму грішми. Він тоти гроші метав у воду. Служив у того ґазди 7 років. За кождий рік метав гроші у воду. Вже так си відслужив тай вода вінесла єму гроші. Він уздрів, шо везут ладан, тай заплатив тот ладан. Такі були запахи, шо аж учув Бог, тай зислав сьвйитка, аби запитав Трійонсина, шо хоче за то, шо зробив такий запах. Трійон сказав: Нїчого не хочу, лиш таку денцївку, аби нї в кого такої ни було, лиш у мене. — Сьвйиток дав єму таку денцївку, шо лиш у него така, а він наймив си у попа до коний и ходив з кіньми, аж уздрів через море поганого царя доньку и на пальци в неї діяментовий перстїнь, тай просив в неї тот перстїнь, а вона каже: Перейди суди, то дам! — А він гадає, йик би се перейти? Сїдає на одну кобилу тай иде через море, а далї ни змогла ити, бере другу. Друга лиш дійшла серед моря; але каже одно лошьи: Ану, бери мене, — а він взьив тай тим лошьим перейшов море и взьив перстїнь и перейшов на цес бік, аж коний нима. Він заграв у тоту денцївочку а конї прибігли, а він льиг спати, аж тут приходит пан, а він спит. Піп вилїз на дерево; аж прибудив си Трійонсин а коний нима. Він знов заграв у денцївочку а конї приходьи. Піп си здивував тай пішов д' хатї; аж у вечеріх приходит Трійонсин а піп каже: Ану зайграй у тоту денцївку. — Чому, я зайграю! — Попова залїзла у полибочок а він йик зайграв а попова так данцувала у полібочку, шо аж вмерла. Потім Трійонсин каже попови: Но заплатіт, за шо я служив у вас! — А піп дав єму шо найстаршу кобилу. Він каже: Я нїчо не хочу, лиш ото лошьи. — А піп кажет: Но, бери собі єго. — Він взьив тай пішов до того царя поганого и наймив си у него до

коний а найшов з золотоперної птички перце, и завше, коли кутає коні, покладе єго у стайню а оно єму сьвітит; другі слуги мали за зло на него, шо цар єго любив а їх нї, тай сказали цареви, шо він каже, шо би дістав тоту птичку, шо має з неї золоте перо. — Цар каже: Кличте єго суда! — Вони закликали єго, а цар єму каже: Дістань тоту пташку, бо йик не дістанеш, то мій меч зітнет твоє горло! — Він пішов ид свому коневи тай плаче а коник каже: Чого ти плачеш? — Він каже: Цар каже, аби я дістав тоту птаху, шо маю з неї перце. — Коник каже: Цит, не плач, ми дістанемо; сїдай на мене, тай приїдеш до скали и тупнеш в скалу, а птах скаже, чого хочеш, а ти скажеш, шо-с принїс дїтем їсти. Стара птаха стане на порозї, а ти вхопиш тай утечеш. — Він прийшов до тої скали, дупнув ногов, а пташок каже: Чого хочеш? — А він каже: Принїс дїтем їсти. — Стара пташка стала на порозї, він вхопив ї тай утїк и приносит до царя. Цар ше лїпше єго любит, а слуги дуже єго ни любльит, а кажут: Кажім, шо він каже, шоби взьив паню з моря! — Пішли, тай кажут. Цар каже: Кличте єго суда! — Вони закликали Трійонсина, а цар каже: Правда, шо ти дістав би паню з моря! — Він зачьив плакати тай каже: Деж я годен дістати паню з моря? — Цар каже: Йик ни дістанеш, то мій меч зітне твоє горло. — Він пішов ид' коневи, тай плаче, а єго коник, тот, шо він заслужив у попа, каже єму: Чо ти плачеш? Цит, ни плач, кажи цареви, шо ми дістанемо, лиш най купит 7 пар чобіт на одну ногу. Тай прийдемо до моря, то будим казати: купіт чоботи, а паня вийде, тай буде обзерати, а то все на одну ногу, а ти будеш казати: Гезде, гезде, тай лиш вхопиш. — Він так взьив тоти 7 пар чобіт, тай пішов до моря, тай каже: Купіт чоботи. Паня дивит си на чоботи, а Трійонсин лиш вхопив тай утїк; приносит, а цар ше лїпше єго любит. Слуги кажут: Чого, найййснїйший царю, місїць червоний? — Цар кажет: Бог знаєт! — А вони кажут: Трійонсин кажет, шоби відознав, чо місїць червоний. — Цар каже: Кличте єго суди! — Вони закликали а цар каже: Ти, Трійонсин, відознав би, чо місїць червоний? — Він зачьив плакати: Деж я годен вилїзти на небо? — Цар каже: Йик нї, то мій меч зітне твоє горло. — Тріонсин пішов ид свому коневи тай плаче. Коник каже: Тьижко, тьижко, але зізнаємо. — Трійонсин сїв на коника тай їде під небо, аж приходит до місїцевої ненї, а місїцева неня каже: Чо ти прийшов, Трійонсине? — А Трійонсин каже: Я прийшов зізнати, чо місїць червоний! — Аж на тот раз входит місїць, та каже до матери: Коби минї тут Трійонсин, то бих відразу спалив. — А Трійон схований! А мати каже: За шо би ти спалив! За то шо взьив паню зза моря, бо я там мав спочинок. — Мати положила місїця спати, а Трійонсин пішов, та приходит до царя. Цар каже: А шо відознав? — А Трійосин каже: Відознав чо! — Та чо? — За то, шо я взьив паню з моря, бо місїць там мав спочинок. — Цар ше лїпше любив Тр йонсина а слуги знов казали цареви, шо Трійонсин каже, шоби дістав води цїлої и живої.

Цар: Кличте єго суда. — Вони прикликали, а цар каже; Правда, Трійонсин, шо ти би дістав води цїлої й живої? — Він зачьив плакати, тай каже: Де я годен дістати води цїлої и живої?! — Поганий цар сказав: Йик нї, то мій меч зітне твоє горло! — Трійонсин пішов до свого коника тай плаче. Коник каже: Чого плачеш? — Він каже: Цар казав, аби я дістав води цїлої й живої. — Коник каже: Цить, не плач; тьижко, тьижко, але дістанемо. — Сїв на коника, тай пішов. Приходит на велике поле, а коник каже: ріж мене, то залїзеш у мене, а вороньита будут мене зарізаного дзьобати. Ти ймеш а старі ворони прилетьи, тай будут просити, аби ти подав вороньита, а ти даш їм фльишки тай скажеш: Дістанте води цїлої й живої, то подам вам дїти. Ворони озмут фльишки и принесут води цїлої й живої а ти подаш їм дїти. Потому помастиш мене тов водов а я си сцїлю, а помастиш живов, а я ожию. — Трійонсин так зробив, йик єму коник казав. Ворони принесли води цїлої й живої, він покропив коньи а кінь ожив тай приходит до царя. Дістав? — Дістав! — А цар каже: Ріж мене и посиплеш тов водов. — Трійонсин зарізав царя, й посипав неживов водов, а цар ни ожив. Тогди Трійонсин взьив собі за жинку цареву доньку и став царем а слуги тоти, шо на него брехали, відогнав в світ за очи.

А я, братчику, також там був, а Трійонсин йик на мене фохнув, то я аж от тутечки порснув. А далї не знаю, шо з ним сталo си, бо то є доста далеко. Чув я за него, шо єму не зле поводит си, він вже дуже старий и не годен лазити.

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

---

59. Колисаний дуб.

По потопі Ноєвім лишив си такий край лїсистий, що не затопив си; там були великі столиці; вони лишили си по потопі, не затопили си. Отже тот Юда-лектиборідка взьив собі там мешкати, не хотїв нїкого допустити.

Був собі господар богатий без дїтий; він сказав до жинки, шо би робити, аби мати дитину; тот чоловік утьив дуба, упилив кавалок клецка, поколов и віробив з сего таке йик дитину, з руками, ногами, головов, з усїм гет; уповив так йик дитину, зробив колиску тай стільчик, йик сїв на стільчик та колисав 7 років йик ніч так днина; а в сїм років в саму тоту днину, в саму ту годину запищьила дитина. Він каже: Богу дьикувати, маємо свою дитину! — Понесли до ксьондза хрестити. Тот питає: Відки ї маєш? — Тот розказав усе, а ксьондз каже: Коли хлопец походит з дуба а ти єго так довго колисав, то він най називає си колисаний дуб. — По часї каже хлопец до тата та до мами: Я мушу дес іти. — Він був дуже молодий, зробив довбенку таку, що в нїй

було 12 сотнарів зелїза, та такі ланци-гаклови (ними звьизуют дерево), се були у него за ретїзі. Уробив він їх тілько, що їх 12 раз в около него ішло и тота довбенка. Я собі дес мушу іти! — Пішов. Кілько ішов то ішов и приходит межи одні кичьири межи скали, відки видко лиш до Бога. Там найшов чоловік такого за великого йик він, але моцного, шо йике каміньи лише найшов, зараз тре на муку. Став тай дивит си и каже тому: Добрий день! — А тот: Дай Боже здоровя! — Що ти ту робиш? — Тру камінє, аби не заваджьило людем на дорозї! А чого ти сюди зайшов? — Шукаю товариша; може би ти минї став товаришем? — Чому нї, буду! — Зібрали си; ідут у двох до того лїса передпотопового; приходьи межи великі води; а тут сидит чоловік серед води, по обох боках єго іде вода, та нахилює си поверх него іти, а там, де він сидит, сухий зарінок!... Подумали оба: та то также сила Божа, що вода поверх отого иде! — Прийшли до него: Добрийдень! — Куди йдете? — Товариша шукати. — Я вам буду за товариша! — Идут уже всї три. Приходьи у лїси-дуброви; не можут тому кінцьи дійти, хоть ішли богато день. Вилїз колисаний дуб на йилицу високу и дивит си. Далеко вздрів він каменцї. Пішли далї. Прийшли; зачьили ходити по столицї, понаходили дейикого добра, але нема там нїкого. Колисаний дуб каже: Що робити? — А Трикамінь і Розлийвода кажут: Берімо гроші и ходїм відси, бо тут страшно бути; тут мусит бути йикийс великий силач від того. — А Колисаний дуб каже: Не ідїм нїкуда! — Лишили си там; о 12-ій годинї у ночи учули, гримит, гудит, шос ідет! Прийшло 12 арідників, синів лектиборідки. Ті кажут: Шо ви тут робите? — Тоти три кажут: Ми тут усажелї? — Шо ви тут робите? — Зачьили си перечити; одних було 3, а арідників 12. — Зачьили си бити. Сих три покалїчили на смерть усїх арідників. — Йик стратили уже послїдного, то тот каже: Чекайте, йик прийде наш тато, то він вас усїх укутає! — Вони порубали тих 12, спалили та у лїсї закопали. Переночували. Колисаний дуб каже: Я піду з Розлийводов на стрілецтво а ти Трикамінь, вари юшку, аби вона не була горьича нї студена, лиш добре уварена, та аби від кісток відпала. — Пішли. Тот приставив юшку, варит. Мали вже прийти з стрілецтва товариші, йик раз тогди прийшов старий лектиборідка; він вже знав, що синів нема, він бойив си дуже, що робити, йик тут зайти, аби їх по одному убити! — Приходит він до плоту, до перелазу тай кличе Трикаміня: Чухи! Чухи! Пересади мене! — Та ти не всох, пересади си сам! — Чухи, чухи! Пересади мене, бо буду їсти тобі на грудех тоту юшку, шо ти вариш. — Я тобі буду їсти! — Лектиборідка штрик, звернув Трикаменя, юшку на грудех віїв, пас из хорбака вікроїв и пішов собі. Встає тот слабий, приставйиє другу юшку. Приходьи Колисаний дуб и Розлийвода, а юшка сира. — Що ти робив? — Я кутав то тото, то друге, не уварила си. — На другий день лишив си варити Розлийвода, а Трикамінь та Колисаний дуб пішли на стрілецтво. Зробив так и з тим. Третого

дньи лишив си вже Колисаний дуб. Варит юшку, приходит лектиборідка и каже: Чухи! чухи! Пересади мене, бо буду їсти тобі на грудех тоту юшку, що ти вариш! — Лектиборідка зловив Колисаного дуба, а тот йик ним верже, та гакловами обйизав єго довкола, оббив довбенками и *заскалушив* (закрутив межи плечима). Поніж двора, був великий дуб; до того дуба покочував він лектиборідку и привйизав до него. Тоти на стрілецтві розказали усе оден другому. Сїдают обідати, юшка гарно уварена від кісток відпала, не горьича, не студена! Що то має бути? думают вони. Один на другого лиш покліпує. Пообідавши каже Колисаний дуб: Ходїм подивити си на вашого сопутника! — Пішли до дуба а тот Лектиборідка вітьиг дуба з корінем, тай пішов на тридевйиту землю. Колисаний дуб банував дуже за гакловами. Я мушу за тим піти и з него зібрати! — Пішли в лїс, зробили колиску з вужищем и спустили єго на тридевйиту землю. Приходит там, там вже розібрали Лектиборідку. Були там єго три донцї. — Лектиборідка мешкав там; стоят тота довбенка, та гаклови. Колисаний дуб питає у доньок: Де ваш тато? — Пішов; але йик прийде, стратит тебе зараз! — Що би робити, аби мене не стратив? — Порадимо, лиш озьміт нас усї три за жинки! — Добре, озмемо. — Йик прийде тато, скаже: Дай води! а ти собі кажи: Дай водички! Я дам татови слабущої а тобі дам дущої. — Приходит. Ти тут, Колисаний дубе! Тут вже не меш мене вйизати та бити! Дай, дївко, води! — Дай дївочко водиці, — каже Колисаний дуб! Дївка дала слабущої татови, а єму дущої. Йик напив си води, каже лектиборідка: Ходїм бороти си! — Ходїм! — Пішли. Колисаний дуб **у**хопив єго, тьив ним по земли! Тот зайшов по шию у землю, а Колисаний дуб по голові єго довбенков, стратив, та єго вже тепер нема.

Колисаний дуб поклав у колиску одну дївку по другій усї три а тоті у горі підтьигали. Йик прийшло єго вже вітьигати, він намість себе поклав камінь 12 сьижінь у довш а 12 у ширш. Вони тьигли у гору, тай гадали шо тьигнут Колисаного дуба, узьили перетьили вужище, а тот камінь упав назад на тридевйиту землю. Він тогди сказав до себе: От йик би були мене мої товариші стратили! Шож тепер робити? Нема йик на тот сьвіт си дістати! — Ходит він по тридевйитій земли, кілько ходит, в однім чьисї находит на поли двоє дїтий у йимцї. Він став їх питати: Де ваша мати? — Нема ї, але йик вона прийде, то убє та зз'їст тебе! Коби ти нас оборонив від вогню, аби ми не згоріли, бо мама кілько мала дїтий, усї згоріли и ми тепер маємо згоріти. Таке буде сонце гріти, що ми мусимо згоріти. — Він пішов у лїс, нарубав суча пластів, налупив луба и укрив халашик. Так сонце гріло, що тьижко було вітримати. Дїти були в холодї та не згоріли від того сонцьи. Він сховав їх під пласти, під фої. Йик ухолодло д' вечеру, летит жретва ід своїм дїтем и кричит: Тут є прісна душа! — Що то за душа, шо вас вона оборонила від сонцьи, шо ви не згоріли? — Е, мамко, ми би показали, коби ви ї не стратили! —

Я би не знати що дала за то, що вона вас оборонила. — Розкривают дїти фою, він вілазит з під неї, а жретва каже: Шо хочеш за це, шо ти менї дїти оборонив, що вони не згоріли? — Він каже: Хочу, абис мене вінесла на тот сьвіт. — Вона подумала и каже: Тьижко, тьижко, синку, але попробую, буду нести. Іди по сьвітї, абис настарав 12 бочок страви и набери 12 бочок води. — Назбирав він сего, бавив на тій тридевйитій земли 12 років; потім сказав, шо є все. Вісадив бочки тоті на жретву, тай сам сїв, вона пішла у гору з ними. Йик віносит уже на цес сьвіт, не було що кинути на закуску; він відав усе, йик вона єго несла; йик вона дивила си у правий бік, давав їсти, а йик у лївий, давав пити. Йик уже вінїс на цес сьвіт, не стало вже шо давати на закуску; він утьив кавалок ноги зи споду, вона зз'їла и поклала д' землї, тьижко здихнула и каже: Боже любий, що я си надсадила! Скажи минї, що ти минї таке добре кинув на послїдку на закуску? А він каже: Не мав-сме що кинути, та утьив кавалок з ноги, тай кинув. — Ей коби я була знала, що ти такий смачний, я би була там тебе спекла тай зз'їла! — Вона пішла собі у свій бік, а він у свій. Він пішов до своїх побратимів до Трикаменя и Розлийводи. Приходит, дивит си є 2 жинки, а трета за кухарку. Він зачьив просити си на ніч. Жинки кажут: Приймемо, йик чоловіки скажут! — Післали сестру кухарку питати си. Кухарка пішла и каже, що прийшов бідний чоловік, просит си на ніч. Та най де там ночує! — Єго товариші прийшли до дому и зачьили цотати горіхи, тогди не було нїяких вігадок, не грали в карти, один казав: ціт; другий казав: не ціт. — На кілько? Угадував... Йик угадав, то брав усї, а йик нї, докладав из своїх тілько, кілько забракло. — Він каже: Ци би не позволили ви минї цотати горішки? — Вони кажут: Можеш. — Був, каже, був господар богатий, тай баба, не мали своєї дитини, ціт 2 горішки, ітд... усе (цїлу казку) розказав від почьитку та цотав горішки, аж вони на послїдку спізнали, що то їх товариш, а він тогди зробив з ними справу, покарав їх.

(Юра Бендейчук — Жьибє.)

---

60. Закльитий цар.

Був такий цар, шо мав 500 років; єго Бог закльив, шо відколи народив си на сьвіт, доти не має умерти, доки не уздрит таку річ, шо ше з роду не видїв. Він мав три сини и післав одного з них шукати такого дїла, шо ще з роду не видїв. Він взьив осїдлав коньи тай поїхав. Їхав він, їхав, аж приїхав до мідьиного мосту, а там мідьина панна плете паньчохи; він каже їй: Слава Йсусу Христу! — а вна відповіла: На віки слава Богу! — и питає єго: Куда їдеш, паничу? — Я їду, куди минї треба! —

Уломив з моста бльишку тай пішов; приносит татови тай каже: Подивіт си, тату! Ви ше таке не видїли! — А він вітворив очі и каже: Я се сам робив. — Тогди бере отец, посилає другого сина за таков самов річов и тот таку річ принїс йик тот перший и тому тато так відповів йик першому. Бере він и посилає третого сина, тот приїхав до моста и питає панї: Де тут така річ є, шо мій тато не видїв? — А вона єму відповіла: Вертай си до дому, бо ти сим конем не приїдеш до такого дїла, шо твій тато не видїв; у стайни під середним порогом є закопана кіньска голова; озми рискаль, відкопай тоту голову та обмий; з тої голови стане кінь, тим конем заїхаєш! — Узьив він так зробив, набрав їсти собі и коневи, а кінь каже: Не бери минї їсти, лиш собі! — Поїхав тим конем. Приїхав він до того самого мосту и питає: Куда дорога, панночко? — А вона каже: Їхай, кінь тебе поведе! — Поїхав він далї и приїхав до срібного мосту; там срібна панна шиє шовкову сорочку, а він ї питає: Куда дорога до такого дїла, що єго мій тато не видїв? — А вона єму каже: Їхай, кінь тебе поправит! — Він їде далї, приїхав він до золотого мосту; там золота панна плете золоті рукавиці. Він ї питає: Куда дорога до такого дїла, що єго мій тато не видїв? — А вона єму каже: Кінь тебе поведе! — Він поїхав далї, приїхав до мідьиного лїса, уломив галузь и поклав за капелюх. Кінь єго питає си: Ци ти уломив галузь? — А він каже: Уломив! — А кінь каже: Стань тут під цим деревом, бо тут приїде мідьиний кінь из своїм стадом; йик я єго перебю, то рубай єму шию, а йик він мене, то порубай собі шию. — Над'їхав мідьиний кінь, стали си оба бити, доки кінь не перебив того мідьиного. Тот пустив си рубати єму шию, а він каже: Не рубай минї шию! Сьигай менї у праве ухо, вітьигнеш відти дзвонок; де ним задзвониш, там я тобі стану у пригодї! — Поїхав він далї, приходит до срібного лїса, уломив и там так само галузку. Питає єго кінь: Ци уломив ти галузку? — Уломив! — Каже єму кінь: Ставай під се дерево. Зараз прийде срібний кінь из своїм стадом и він буде бити си зі мнов; йик він мене перебє, то рубай собі шию, а йик я єго, то рубай єму шию. — Стали си бити, перебив срібного коньи; тот хоче шию рубати а кінь каже: Не рубай! Сьигай минї у праве вухо, вітьигнеш денцівку; де у ню заграєш, там я тобі стану у пригодї. — Поїхав далї; приїхав до золотого лїса, урвав золоту галузку и поклав за капелюх. Кінь питає єго, ци урвав, а він каже, що урвав. — Ставай під се саме дерево, бо зараз прийде золотий кінь та буде си бити зо мнов; йик я го перебю, рубай єму шию, а йик він мене, то рубай собі шию. — Прийшов золотий кінь, став си бити и перебив єго кінь. Тот пустив си рубати шию а він: Не рубай каже, сьигай менї у праве вухо, то вітьигнеш дзвонок, де ним задзвониш, там я стану тобі у пригодї! — Поїхав далї, приходьи до цїсарскої палати и каже до него кінь єго: Ставай на минї на ноги! — Став. Видиш ті двори? — Я їх виджу, але дуже делеко! — Я ще тебе

піднесу. Ти сам туди підеш; хто тебе буде шо питати, абис казав: Не знаю. — И пішов, сїв на лавку коло палати. Питає єго старший: Відки ти, чоловіче? — Не знаю. — Так до самого останку говорив: не знаю. У того царя були три донцї; у одну недїлю мали казати заповіди всїм тром донькам. Він собі погадав, де єго кінь, чим він поїде до дому; тогди нагадав він собі на дзвонок, задзвонив и приїхав мідьиний коник зи своїм стадом. Сїв він на того коника, поїхав на конец городу а відтив назад; злїз з коника, стадо помісило квітки, де йикі були, а панна видїла, шо він робив. Прийшов огородник улютив си и питає єго: Хто то помісив? — Не знаю! — Хоче єго бити рискалем, а панна кричит: Не бий, бо будеш завішений! — Огородник кинув рискаль и каже: Шо минї з такого, шоби я не пішов до косцьола, аби я не чув, шо піп говорит! — У другу недїлю такі самі збитки поробив, прийшов другий огородник и знов питає и знов хоче бити а панна знов кричит, йик уперед. У трету недїлю так само було. У тоту недїлю вібирала панна мужа и не могла вібрати, каже закликати обох огородників, може би вібрала собі. Закликали обох, подивила си на обох и дала дарунок тому, шо казав не знаю и потому з ним си звінчьила. Цїсар не хотїв зробити весїля у дворі лиш у стайни, а тот усе говорив: не знаю, аж по весїлю говорив до жинки. Відтак потім дав цар другі свої доньки огородникам за жинки. По весїлю післав цар обох огородників и єго на польованє и сказав: Котрий більше звіри принесе, тот буде царем. — Тот витьиг денцівку, зайграв, а вся звір зійшла си до него, а до тих анї одна. Вони просили єго, аби їм дав звіру а він сказав: Дайте минї ваші дарунки від жінок, то я вам дам усу. — Вони подали дарунки, тот дав їм звір. Але потому задзвонив у третий дзвонок, всьи звір збігла си до него у лїс назад. Так став він царем, але відтак потім покинув він тото царство, забрав жінки обох огородників з собов и повіз їх до свого тата своїм братям!

(Криворівня від Василя Якибюка.)

---

61. Вандрівка вислуженого жовньира Ганцина.

Був бідний хлопак, служив у войску; давно по більше служили років, йик тепер. Вислужив си з войска, йшов на урльоп; зафасовали єму на дорогу півтора хлїба и 3 грейцарі; він ишов по дорозї, найшов старцьи, шо просив алмужни; він узьив тай дав пів хлїба тай ґрейцар. Пішов далї, найшов другого, дав и другий пів хлїб, тай ґрейцар, пішов далї, найшов третого, тай знов дав пїв хлїба тай ґрейцар, собі вже не лишив нїчо. Иде дорогов тай стрічьиє чоловіка; йик бувало була бесїда: помагайбіг! Подай здоров, — каже, тот чоловік, — відки йдеш Ганцине? —

бо він си називав Ганцин. — Ой йду з войска. — Каже тот чоловік: Шо ти хоч за тоти три подарунки, шос дав? — А він каже: Я подарунки нїйикі не давав! — Та дав єс три хлїби и три ґрейцарі! — То я давав за простибіг. — Тот чоловік до него каже: Най буде за простибіг, але шо ти хоч, то дістанеш. — А він каже: Я би хотїв такі карти, де сьиду из ними йграти, аби мйи нїхто не перейграв, тай бих хотїв таку сопівку, йик у ню зайграю, то аби все данцовало, тай бих хотїв таку торбинку, йик бих уздрів йику *пренежду* на себе, то абих усе тото загнав до торби. — Сказав тот чоловік: Иди, найдеш на дорозї, тай меш мати! — Найшов перший раз сопівку, зайграв, там була *турма* овец; ті вівцї гуляли; спрьитав ту сопівку, пішов далї, найшов карти, пересунув карти — добрі; пішов далї найшов торбину, бігло пйить псів, він скаав: Гайд до торби! — То забігло в торбу, так йик би 4 ґрейцарі кинув. Сказав: Гайте з торби! — то си віхопило и пішло. Він прийшов до родичів, єго родичі харчували єго бідного три дни и сказали єму: Иди гет, ти на харч нїчо не даєш, а то вже буде з нас для тебе, — тай нагнали; а він бїдний пішов тай війшов до коршми, йик убогий чоловік тай сїв собі в коршмі. Коршмар дав єму порцію горівки тай кавалок хлїба тай він то їст тай позирає в другу хату а там пани у карти грают. Сказав до него один пан: Ци ти би не йграв старче у карти? Шо ти тут си так дивиш? — А він каже до них: Я бих зайграв, панове, але не маю з чим! — А пан один до другого зачьив си сьміяти и каже: Я старцеви даю 100 банок, йик пан з ним ни будут соромити си йграти. — А тот сказав: Буду грати! — Закликали старцьи межи себе: сїв він коло них и зачьили у карти йграти. Старец вітьиг свої карти, поклав межи нї и сказав: В оцї карти мемо йграти, бо ваші карти замазані. — Йик зачинали йграти, тот великий пан исказав: Або зайграємо, або прийграємо, то абис не гадав, шо ти бідний, то я тобі буду дарувати. — А він на то пристав, и старец до тої сотки дарованої віграв другу сотку. Приїхав сьвіжий пан спитав: Шо робите? — Вони відповіли: Играємо з старцем у карти, та вже вібрав від нас 200 банок. — Сїв тот пан аби вібрав двісто банок, та лишив своїх 200. Уже Ганцин має чотиристо; так пани сьвіжі приходили, шо віграв 1000, а на останку конї из поїздом та поїхав собі вітти в місто, купив собі мундур и йграв далї з панами у карти; віграв так, шо вже має на своїм поїздї куфер гроший великий. Вже їздив поїздом из фірманом так йик великий пан. Приїхав до одного коршмарьи у ночи и сказав собі дати постїль для себе, а коршмар исказав: Пани позальигали, то вам не буде де спати. — А він ше не відвик від бідноти, тай сказав: Я буду хоть де! — Тай пішов, тай занїс свій куфер, тай віддав коршмареви у руки; коршмар каже: Шо там є такого? — А він каже: Гроші. — Коршмарьи тенькнуло: йик би прибагнути, аби ті гроші лишили си в него. Каже до него: Пане, в мене є така хата, шо йик би ви в нї переночували, то я би вам дав ше тисьичу банок. — А він каже: Самарно переночую! —

Тай пішов до тої хати, засьвітив собі сьвічку, сїв на постїль тай судит. Віхапує си з груби одинайцьить чортів а 12-ий хромий; кажут до него: Уставай! — А він каже: Та чого? — Будемо гуляти! — А він каже: Та мемо гуляти, але хто нам ме йграти? — Вітьиг ту сопівку, зачьив грати а чорти зачьили гуляти; так играв цїлу ніч, аж когути пійили. Вони си в него просили, а він їх не пускав, перемісили підлогу, грузь изробили, так йик у стайни. При послїдку взьив свою торбину, розчімкав и все до торбини загнав. Другий день коршмар льокара прислав, аби з него кістки вімів; тот ключьима задзвонив, а Ганцин відти си обзиває: Я собі ліжко заплатив, чо хоч? — Тот відомок и вернув си до коршмарьи и каже: Тот пан ше живий, ше на мене накричьив! — А коршар каже: Ого, не абих сі гроші дістав, але своїх тисьичу пригравєм; але рихтуймо для него снїданок из трійлом, та однако він си лишит тут. — Ганцин відти війшов, з коршмарем си повитав. Коршмар єго спитав: Ци вам шо не докучьило? — Він каже: Менї не докучьило нїчо; шо було, то в мене все озде у торбинї! — А, прошу пана, заснїдаєте. — А він каже: Віддай менї вперед гроші, шо маєш дати! — Віддав коршмар 1000-чу банок, тот замок до куфра, снїдати не хотїв, забрав гроші, поїхав на місто. Там на містї була кузньи, а в ті кузни було 12 ковалїв. Ганцин приїхав перед тої кузнї, злїз из свого поязду и взьив ту торбину за собов, у котрі мав 12 чортів коршмаревих; зачьив просити ковалїв: Будьте так добрі, побийте менї сесу торбину, я вам заплачу так, йик за найдорожчу роботу. — Ковалї си з того сьмійили и казали до него: Ми молотами пірвемо тото вам! — А він казав до них: йик пірвете, я за то не буду си гнївати, а плату однако дістанете; але добре бийте, а я сам буду покачувати. — Йик зачьили розганьити си а тоту торбину на ковалї бити, такий си гвавт зробив у тї торбинї, шо аж усїх у кузни поглушило; гльиба було відержьити. Йик зміркував, шо буде, розімкав торбину и сказав до них: Гайте з торби! — Побив голови, обломив ноги, так шо кождий ледви поліз; він ковальим заплатив, сїв на поязд, поїхав через місто, удивив файну дївку на містї, сказав фірманови: Заклич тоту дївку суди! — Фірман закликав, дївка прийшла, він сказав до дївки: Ти би пішла за мене? — Дївка сказала: Я бих пішла, але я бідна, лиш оце, шо на минї. — Най буде, каже, сїдай на фіру! — Сїла дївка на фіру, поїхали, звінчьили си, купили мур, газдували рік, найшла си дитина, хлопец, він исказав фірманови: Упрьигай конї, підемо за кумами! — Поїхали, стрітив чоловіка; питає тот чоловік? — Куда йдете, Ганцин? — Ти йик знаєш, шо я Ганцин? — Каже: Бо я знаю! — Їду за кумами! — Може бис мене взьив у куми! — А ти хто є? — Я Петро сйитий! — Тебе не озму у куми! — А чому? — Бо ти не праведний! Я пішов у поле, файном си зібрав на самого Петра, а ти йик пустив дощ, збавив єс менї лудиньи; я ледви домів прийшов! — Поїхав далї, стрітив другого, тот чоловік поспитав єго так само, а він сказав, шо їде за кумами; а тот каже: Може бис мене взьив у куми? — А ти хто є? —

А він каже: Я Бог сйитий, каже. — Й тебе не озму! — А чомуж не озмеш? — Бо ти, каже, также не робиш так, йик си належит: и одному даєш занадто а другому нїчо! — Поїхав далї тай стрітив бабу. Куда їдеш, Ганцин? — А ти йик знаєш, шо я Ганцин? — Бо я знаю! — Я їду за кумами. — Озми-ко мене у куми! — А ти хто? — Я є смерть! — О тебе озму, бо ти праведна: и най буде богач або бідний, або старий, або малий, то ти забираєш из сего сьвіта; сїдай на фіру. — Приїхали; питає смерть: Котрий буде кум? — Ти та я, та будемо куми. — Пішли схрестили дитину. Тримав смерть три дни в себе; сказала смерть: Мемо си розходити, куме, бо три дни не гине нїчо в сьвітї! — Та мемо си каже, розходити; але ше йикис рахунок мемо мати: Шо ти менї відказуєш, шо я тебе таку окату та зубату у куми взьив? — Та, каже, відказую тобі, шо твій син аби си згодував тай много лїт аби жив; а тобі відказую, шо десьить рік меш жити, а в 10 рік я тебе зберу. — Провело си десьить рік, смерть прийшла по него; він зачьив ї просити йико куму: Позволь менї ше три годинї, аби я зробив відповідь на свою жінку и на дїти. — Вона єму позволила, він поскликав сосїди, відказав шо мав, для сосїд зробив трахт, а йик сам си піднапив, то подумав собі: Та де би я такий молодий та дужий умирав, тай жінку, тай дїти лишьив! Та на сесу є торбина! — Взьив торбину и сказав смерти: Гайт до торби! — Смерть заскочила у торбину и він зашінькав, замок до шафи, най стоїт. Тримав три роки; нї він не вмирав, нї в сьвітї нїчого не мерло. Зіслав Господь ангела до него, аби пустив смерть, шо вже три роки нїчо не гине та є такі, шо вже віходу їм нема, тай смерти нема. А він каже до ангела: Ая, пусти! та перший раз мене зітне! — А ангел сказав: Исказав Господь: Жий кілько сам хочеш! — Він каже: Хочу тілько жити, аби в моїх правнуках були пращурьита, тай аби я тогди вмер. — Сказав ангел: Будеш жити! — Пішла смерть від него и потому упала война тьижка; котрі старі були, умирали смертьов, а молоді на войнї гибли; шо мало вмерти за три роки, то вмерло за три дни. Він животїв до того чьису, доки собі віпросив; скінчив си тот чьис, вже такий був, шо єго у колисцї колисали; смерть прийшла и сказала до него: Тепер, куме, вже будемо йти на тот сьвіт, вже мйи відай не меш замикати — А вже не буду, бо вже чьис; але ти, кумо, будеш мати зо мнов ище *патрочі* (клопоти)! — Смерть єго запитала: — Йикі? — А він каже до смерти: Тобі би, кумо, брати мою сопівку и торбинку и карти на тот сьвіт, бо менї шо Бог дав, то я з тим перед Бога маю прийти. — Каже єму смерть: Давай суди, я возму! — Узьила смерть єго душу и єго річи, котрими си затрудньив на сїм сьвітї и попровадила до царства, и ше в тім часї більше праведних душ ишло з нев. Запала в двері до царства, спитали си відти праведні: Хто там є? — Смерть відповіла: Є добрі душі, тай Ганцин! — Тоти решту пустили до царства а Ганцина сперли и сказали: Ганцина тут не треба, бо Ганцин сказав на тім сьвітї, шо Бог неправедний. Він

сказав до смерти: Бери, кумо, мене, та провадь до пекла; але и там, абис ни казала, шо я є, бо мене й там ни приймут, та буду си цїлий чьис тьигати з тобов, а тобі мене не треба. — Смерть заклюпала до пекла, спитали си відти діяволи: Хто там є? — Сказала загальне: Є злі душі! — а за Ганцина не споминала. Отворили двері, зачьили душі вильми кидати в пекло а Ганцин из своєв торбинов, из картами, из сопівков засунув си за стіл, де діяволи пишут. Вони си на него вдивили, на послїдку сказали до него: Ти чо тут прийшов? Мучив єс нас на тім сьвітї, та ше й тут прийшов. — А Ганцин до них исказав: Мовчіт, злі духи! Ви вже мою торбину и сопівку знаєте яка є, але карти я вам ше покажу йикі є, ше мемо в карти йграти! — А злі духи сказали до него: Та в шо мемо йграти? — А Ганцин каже до них: Мемо йграти в душі; йик я в вас віграю, то абисте си не гнївали, а йик ви віграєте мою душу, то будете си мнов тїшити в пеклї, — Злі духи ше були й раді, тому из охотов сїли йграти. Душі з пекла йшли так йик би мотузом тьиг; віграв Ганцин з пекла шо до душі. Нарештї взьили тай Ганцина вітрутили від себе, сами смутні си лишили. Жде Ганцин на свою куму, на смерть; йик прийшла д нему, він до неї сказав: Кумо, тобіби мене брати, я залїзу. у ту торбину та ти мене возмеш до Бога за двері, там чьий Бог буде добрий, шо мене відти не віверже! — Узьила смерть єго и засунула з тов торбинов за двері у царстві; він там не має жадної прикрости, тілько шо не видит просьвітлости и там він стоїт и до теперішного чьису.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала К. Лисинецька).

---

62. Смерть.

Давно смерть то була жінка, шо по сьвітї ходила; ї було видко, вона говорила з людьми; котрому був чьис від Господа Бога, аби умирав, вона казала тому, аби приладив си на тот а тот день, бо він має умирати. Але один був такий цїкавий, шо сказав: Я би хотїв смерть зараз видїти. — А він не знав, що наколи він се сказав, вона уже се знала. Одного чьису прийшла вона до него и кажет єму: Лагодь си, шо тобі потрібно; роби деревище, бо маєш того дньи умирати. — А він каже: Добре, я си зладжу. — Взьив зробив деревище; приходит смерть тай питає: Злагодив єс си? — Так, каже він. — У тебе нїчо нема, лиш деревище? — Є, але се піпрьитане! — Маєш свічку, бо я тебе хочу рубати! — А він каже: Коби ти льигла у цу скриню, аби я видїв, йик я буду у цїм спати! — Добре, каже смерть. — Деревище було з замком. Вона льигла, а він ї там замок и верг у Дунай. І довго дуже не було, так, шо вже такі старі люде

стали, що не могли по сьвітї ходити, тому й були добивачі, що убивали людий старих. А була раз велика плова, великі води си зіграли и деревище знесли; воно ішло водов, а чельидь прала шматьи коло води и хотьи-не-хотьи добила си до води и дістала ту скриню. Вони гадали, шо та скриньи з грішми та розіткали ї; смерть щіре си запросила, бо вона була дуже слаба, така йик павутина. Пустїт мене, я вас не зітну, хиба Бог даст вам причку. — И вона пішла просто до того чоловіка и каже єму: Ти гадав, шо ти мене стратив, а я є; злагодив єс си тепер ци нї? — А він каже: Я усе злагодив, лиш чекав на тебе. Шож ти минї тепер скажеш? — Вона каже: Я тебе хочу стинати! — А він: Ти мене хочеш стинати, а я тебе хочу ще раз замикати! — Вона зачьила утїкати, бо вона си збойила, шо не звольила си Бога, ци вольно єго узьити. Вона побігла до Бога а він собі. Йик вона вертала від Бога, а він туда йшов, зістрітила си. Шо казав Господь Бог? — Казав, аби ти ше далї жив, бо великий непорьидок по сьвітї; я біжу трохи пощьищувати нарід. — Тай пішла. Коли вертала до Бога, стоїт тот чоловік на дорозі до Господа Бога, тай ї не пускає. — Я від Бога на сторожі. Ти була неправедна; через тілько чьисів ти не робила порьидку; я тебе не пускаю, бо ти грішна! Стій ти тут, а я піду до пана Бога! — Тай пішов, так каже до Бога, шо смерть єго післала тай питає, шо вона далї має робити? — Бог сказав, аби вона ишла молоді люде через 7 років рубати. Приходи чоловік до смерти тай каже: Казав Бог, абис ишла молодий лїс через 7 років гризти. — Вона ходила 7 років по лїсови, та гризла молодий лїс. По семи роках йде знов до Господа Бога, а чоловік переповів ї, шо Бог казав, аби ишла середний лїс через 7 років гризти. У третий раз він ї однако не пускав, и пішов у третий раз до Бога, а сес казав, аби старих людий 7 років рубала. А чоловік ї сказав, аби старий лїс через 7 років гризла. Вона знов пішла и 7 років гризла старий лїс. Тепер уже пустив ї чоловік до Бога; вона пішла. Бог питає ї: Шо ти робила? — Я 7 лїт гризла лїс молодий, 7 середний, а 7 старий! — За тото дав так Бог, шо тот чоловік став сйитий и лишив си там у Бога, а від тогди вже смерти не видко, хоть вона ходит и тепер по сьвітї.

(Яворів.)

---

63. Покараний стрілец.

Був оден такий стрілец, шо в сьвйито и в нидїлю до церкви молити си не йшов, але йшов на польованє. И він з того добре зискав: бив зьвіри, які єму си подобали, сама д' нему йшла. Чьис єго польованя не давав му спокою нїколи. Йик прийде тот чьис, шо має йти на польованє, стрільба єго сама си хи-

тала на клинку, и мусїв ити. Йик би не попилував ити, то стрільба єму вістрілила сама и буджьила єго. Одного разу на Воздвиженьи Христово він взьив стрільбу и пішов на польованє в гори далеко від села своєго, и то на два або три днї. На одній горі учув, шо шумит так йик вихір. Він си подивив а то змиїв велика сила йде. Прийшли акурат на перед него. Там був корч, котрий си називає жереп. Він си напудив и не знав, шо си з ним робит. Став на однім місци и дивит си, шо тоти змиї будут робити? Подумав собі у свої голові: А вже Господь мене покарав за свйиті врочисті и за неділї. — Тоти змиї йик си зійшли всї до купи на округ него, одна була межи ними старша и силна, на одних три сьижнї за довга. Косицю мала на голові дияментову, за велику, так йик йийце. Ударила у тот корч головов и пішла в землю и так решта за нев усї до послїдної. Він став и собі подумав: Ану, вдару и я у цес корч головов, шо си стане зо мнов. — Йик ударив, тай він упав межи нї, де си називає яд. Отже тогди пустили си змиї всї до него. Тота старша, шо була з косицев, загрозила тих молодших усїх и сама д' нему приступила и зачьила до него говорити чоловічьим голосом, йику бесїду він міг знати. И питає єго: Ци ти не вбив йику з тих змиїв моєї фамілії? — Він каже: Не вбив-єм и не буду бити! — Вона си поспитала тих змиїв: Він де не вбив у вас йикої дитини, або йику родину? — Вони відповіли, шо нї. Вона до него сказала: То ти відци війдеш разом з нами на Благовіщеньи! — А він каже до неї: Я тут згину з голоду, бо тайстра з хлїбом и стрільба лишили си зверхи на земли а земльи уже си зацїлила верх них. — А вона єму сказала: Ти не вгинеш з голоду, але абис то робив, шо ми робимо! — Сьвітло мали там від тої косиці, шо в старшої на голові. Змиї йик голоднїли, був камінь на серединї того яду, там було так, йик у хатї, а вони все йдут та тот камінь полижут, а він зголоднїв, тай він пішов на єї розказ и тот камінь полизав, тай вже не голоден став. Тот камінь лизали раз на добу. Так си вело від Воздвиженьи Чесного Хреста аж до Благовіщеньи Присвйитої Богородиці. Йик прийшла та днина, акурат у схід сонцьи, земльи си вітворила, а та змия шо найстарша обкрутила си три рази на округ него, штрикла и вінесла єго на гору. Там найшов він свою тайстру и свою стрільбу, уже єго річи й заплїснїли и зіржьивіли під снїгом через цїлу зиму. И він собі пішов назад до дому. Проповідував помеже стрілцї другі, аби в сьвйито врочисте и в неділю на польов нє не ходили, аби їм си не трафило таке, йик єму.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецька).

64. За нетленного.

Служив слуга у одного газди через кілька років. За шо си згодив, то нїм дослужив рік, то ци то були гроші, ци то була худоба, то доки дослужив то тото мусїло си дес дїти, так шо того не було. То пізнав тот слуга, шо він є нищісливий. Сказав тому газді: Ґаздо, я вам ше буду служити оден рік, абисте дали минї тоту плиту, шо є привйизана під порогом. — А газда сказав: Най буде! — Доки дослужив тот рік, то та плита так счезла йик канфір и не знали, де вона си подїла. Найшов він си з бабов и просит ворожку: Порадь минї, шо робити, шо я такий нищісливий! — Каже баба: Тобі би йти до нетленного *) там и там у лїсї. Йик прийдеш, то шо він ме робити, то й ти абис робив; тай він тебе порадит. — Він пішов до нетленного, прийшов під хату, нетленного не було дома; він сидїв, аж доки не прийшов; нетленний прийшов до него, нїчо не говорив, розімок хату, йде в хату а нищісливий за ним увійшов в хату. На столї стоїт кавалок хлїба, так на два рази в рот, тай стоїт свічка маленька, горит в лїхтари. Сїдає нетленний коло стола, коло того хлїба, тай нищісливий сїдає коло него. Укусили по разу тай льигли спати; свічка загоріла швидко и погасла. Чує нищісливий в ночи а то шос кличе під хатов. Ти спиш нетленний, ци чуєш? — Нетленний відповідає: Я не спю, я чую. — А тот з під хати відповідає: Сеї ночи сто душ си народило а сто вмерло! — Нетленний з хати відповідає: Тоти, шо вмерли, най їм Бог даст царство, а тоти, шо си вродили, най їм Біг даст таке житє, яка моя була сего вечера вечерьи! — Другий день встали, иде нетленний в лїс а нищісливий за ним. Прийшли в вечір и вже більше є хлїба на столї тай більша свічка горит. Повечеріли, знов льигли, то знов кличе під вікном, так йик тої ночи, и каже знов: Народило си 200 душ, а 200 вмерло. — Нетленний знов каже: Тоти, шо вмерли най їм Бог даст царство, а тоти шо народили си, то аби їх було таке житє, йика була моя вечерьи! — Третий день пішли знов так у лїс и прийшли з лїса застали на столї свічку велику, шо горит и достатку їсти и пити. То приговорили си вони при тї вечері. Каже нетленний: Чо ти хоч? — Хочу, абис менї порадив, шо я такий нищісливий, шо ни можу си нїгде нї доробити анї дослужити, шо собі завішу шо моє, то все щезає! — А нетленний каже: Иди там в тім селї є паньи, шо повдовіла, озмеш тоту паню, тай будеш жити; але шо є, то абис казав, шо то все єї, на себе нїчо абис й наменував. — Він пішов, взьив ту паню и так робив и єму си добре вело. Аж прийшли купцї купувати на ланах пшеницу нежьиту и спитали єго, ци то є все панино, ци шо є твого? — А він справив на маленький ланок. То

---

*) Нетленний — се чоловік що ворожить долю новонародженій дитинї.

все панине, лиш се моє. — А в тот раз имила си та пшеница и згоріла. А він каже: То я си помилив, то все, каже, панине, мого нїчо нема! — А пшеницьи знов стала так, йик була.

(Космач від Мих. Паліїчука зап Кл. Лисинецька).

ЕВГЕНА БІБЛІОТЕКА ТИМЧЕНКО

65. Йик легінь шукав страху.

Був такий легінь, шо він страху нїйикого нїколи ни видїв и не знав, шо то є страх. Він пішов у сьвіт страху шукати. Прийшов до одного села, там єго питают шо за чоловік, а він каже: Сьвітовий. — Чогож ти ходиш по сьвітї? — А він каже: Я ходжу страху шукати, бо я ше страху не видїв! — Каже єму панамар: У нас є така церква, шо йик би ти в нї переночував, то ти би видїв страх! — А він каже: Оввa! Шо то за страх у церкві переночувати! — И пішов купив собі три сьвічці, и замкнули єго на ніч у церкві. Він узьив засьвітив собі сьвічку и сїв коло дьикових книжок, зачьив читати. Читав до дивйитої години. У дивйитій годинї вздрів: двери си вітворили и вийшов до церкви піп, и пішов до вівтара, а тот встав тай за попом и зібрав попа так йик на службу си вбирає и поміг тому попови службу відправити, більше один до другого не говорив нїчо. Піп відійшов, а він си лишив. Рано прийшли єго пускати, питают си єго: Шос видїв? — Видїв-єм попа, приходив службу правити; я єму засьвітив коло престола и зібрав-єм єго, поміг-єм єму службу відправити, так йик будь котрому и більшесмо нїц не говорили, він собі пішов, а я си зістав. — Зачинают єго просити: Ше би тобі одну ніч поночувати, аби ти єго спитав, чого він ходит; а то не буде за дурно, але буде за велику плату. — Він сказав: Переночую, чому нї! — Пішов він ночувати. На другу ніч прийшов тот піп так само йик тої ночи и відправив службу знов; піп зачьив відходити; тот зачьив просити: Прошу, отца духовного, я бих хотїв знати, чо ви ходите, и доки мете ходити, и шо би зробити, аби ви вже мали спокій, абисте не ходили? — А він єму сказав: Ти би велику надгороду мав, йик бис то зробив, шо я тобі буду казати. Я на служби брав и всїм ни повідправйив за живота, та мушу ходити тепер, а є тут у церкві моїх грошей изпрьитано дві бербеници. Одні гроші відказую аби скликав сес сьвященик, шо є тут, собор 24 сьвященики, аби відправили службу соборну, и на моїм гробу аби зробили опровід. А другі гроші даю для тебе, шо здїлаєш тото, шо я тобі напоминаю. — Він того попа відпровадив аж до гробу, аби знав відповісти, котрий то гріб. И там дав єму тот піп коло гробу черевик з правої ноги и дав єму перізку тоту, котру си обперізує на службу и сказав єму: Тебе з цим черевиком и з цев перізков нїйика вра-

жа сила не побідит! — Отже. він тото розказав сьвященикови тому, котрий був у тім селї и то здїлав все, шо єму було від того попа наказано, и взьив ту перізку и тот черевик. Грошї тоти зостав там, а сам пішов далї в сьвіт и казав: Я ше тут страху не мав; я йду страху шукати далї. — Пішов тай зайшов у лїс; таменька вздрів блиск, иде він на тот блиск, находит фіру тай на тї фірі сидит фірман. Питає: Шо ти є за оден? — А він каже: Я є фірман нашого царьи. — А шо там, каже, за блиск? — А він каже до него: Иди, то меш видїти. — Тот пішов на тот блис, приходит там, а там сидит панна така красна, шо ше й не видїв на своїм житю такої, сидит тай плаче. Він ї питає: Шо ти є за одна? — А вона каже: Я є царева донька. Тато мій почьив войну, йик мене на сьвітї не було, погодив си из вражов силов, шо тото, шо в него в хатї нема, аби дав у 20 рік, то вража сила поможе єму войну доточити. А то він дав мене, шо мене в хатї не було. Нинї 20 років йик то си робило, а тепер мают прийти враги и мене взьити вітци. — А він сказав: Сїдай менї на колїна; я тебе не дам взьити, йик хочеш бути жінков моєв. — Отже через годину учув шум великий и вихір, чортову параду, шо йдут по ту кньигиню. А він сказав до неї: Дерзай си и не бій си; я тебе ретельно не дам позза Божої сили! — Йик приступили д' нему перед того стола и перед того сьвітла, зачьили єму казати: Віддай нам панну! — А він сказав: Проч вам, сатанники, від сеї панни; то є моя панна, не ваша! — Вони зачьили по ню сьигати, а він тим черевиком зачьив махати на них, та вони нїйиким способом не могли досьигнути. Сказали собі піти принести тот гак, котрим мішьиют у пеклї. Принесли тот гак, тим гаком зачьили сьигати, а сес шо держав панну, тим шнурком, шо мав від сьвященика, від того вмерлого, йик верг на тот гак, перізка си обмотала и тот гак вірвав и взьив до себе. Чорти сказали: Панну ти даруємо, але гак нам віддай, бо ми без того гака не варт нїчо коло пекла. — Ой я вам віддам гак, йик менї віддасте письмо цеї панни, шосте підписали нинї 20 років. — Изметали си за тим письмом, не могли найти, а ше був один у морю та в того було під пйитов запрьитане. Та єму віддали панну тай письмо, шо вони до неї дїла не мают, и забрали си всї, а він пустив си з нев ити з лїса тай найшли ї власну фіру, котров вона приїхала там, бо тот фірман ждав, аби видїв, шо си з нев буде робити. А тот легінь сказав ї, ше не дїйшли були до тої фіри, котров вона приїхала: Ти підеш до дому а я піду ше на рік у сьвіт, а в рік приїду тай си звінчьиємо! — Тот пішов у сьвіт, а вона сїла на фіру. Фірман мав віїхати з того лїса, испер конї и зачьив казати до неї: Ти мусиш бути моєв жінков, мусиш казати, шо то я тебе вібрав від тих чортів. — Йик можу казати, шо ти мене вібрав, коли то не ти! — То каже він до неї: Йик ти не меш казати, то я тебе страчу, мусиш перед мене присьигнути, шо ти будеш моя жінка. — Вона бідна мусїла присьигати и вітцеви казати, шо то він вібрав ї из рук злого духа.

От вело си девйить місьиців. У девйить місьиців напер тот фірман на царьи, аби робив из ним весїльи, а цар напер на свою доньку а донька си розболїла, пішла на три місьиці до купелю, аби си скінчив тот речинец, коли мав прийти єї кньизь, тот милий, шо єї вібрав из вражої сили. Прийшла вона з купелю, того ше нема; єї напирают, аби робити весїльи, а вона сказала розіслати по всїм краю, ци бідний, ци богатий, ци парубок, ци жонатий, аби прийшов на єї весїлє без жадного кошту. Сказала собі вібудувати великий трон, з котрого вона може усїх людий видїти, котрі прийдут на весїльи. Перед слюбом, йик си зійшло весїльи, вона вилїзла на тот трон и роздивйиє си по всїх народах и свого не може увидїти, того, з котрим вона має си вінчьити. Вже тут кажут, аби зладила збирати си до вінчьиньи, вона уздріла по дорозї далеко чоловіка, шо йде, и каже: Зараз иду, лиш най ше тот чоловік прийде! — Зачьив си зближьити, ї шос прийшло до голови, шо то тот; вона кинула на него: Ходи ближче! — и пізнала на нїм свій перстїнь діяментовий, на котрім було підписано єї намино, шо вона тогди єму натьигла на єго палец. Привела єго перед тата свого и обіймила и сказала: Тату, це є мій муж, котрий мене оборонив від смерти; на сего я ждала. — И тогди усю правду розказала йик перед фірмана присьигла, шо хотїв на дорозї у неї житьи взьити, та мусїла тимчасом слухати єго, шо він казав. Тимчьисом взьили того фірмана привьизали до двох коний, котрі були на стайни и в поли пустили, а з тим взьили тай повінчьили їх.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька.)

---

66. За три братя тай біду.

Мав чоловік три сини, два були розумні а третий дурний. Їх тато помер, а вони мали стойити коло тата на вартї, бо єго мали пороти; вони лихо си з чужими людьми заходили, нїхто не хотїв ити стойити на тій вартї. Тоті два розумні радют собі: Най иде другий на варту. — И він пішов на варту стойити, а тато каже: Ти тут, сину, менчий мій? — Я, каже він! — На тобі це злотне йиблічко, шо погадаєш, то меш мати, я тобі оце даю щьистьи.— На другу ніч, мав іти старший, а він не ишов, знов вірьидили того дурного. А ти тут, старший? — Нї, старший не хотїв ити, мене вірьидив. — На тобі оце йиблічко, оце щьистьи старшого сина! — На трету ніч мав ити середущий. Не хотїв ити, вігнали цего дурного. Він мусїв ити, бо бойив си їх. Тато питає: Ти тут, середущий? — Нї, він не хотїв ити. — На це йиблічко, се щьистьи середущого! —

Від того чьису усе старші тратили, а тому дурному за грейцар два йшло. Він нїчо не каже, лиш: Це біда! — А тоті два

розумні питают: Що тот каже? Идїм по сьвітї шукати біди, ци найдемо, ци не найдемо. Він лїпше зачьив си латати від нас, має вже худобу, а ми нїчо! Може він найшов біду, що каже, що се усе біда. — Вони си взьили и пішли оба у сьвіт шукати тої біди, циби вони так не забогатїли, йик тот дурний брат їх забогатїв. Идут, баба пасе вівцї. Вони кажут тій бабі: А не видїлас де, бабо, біди? — Баба каже: Я вже сама біда. — Ну, то добре, ми йдемо біди шукати. — Ходїт изо мнов. — Вони пішли з тов бабов. Прийшли. Баба вівцї загнала и узьила латер дров, напалила у зелїзній печі, тай сказала одному: Сїдай на цу колїсницу. — Він сїв, баба трутила єго у піч и він си спік. Баба вітьигла єго рано з печі и зз'їла и пішла з вівцьими. А тот другий сидит там замкнений тай собі думає: Оце то біда! Зз'їст и мене. — Але баба була слїпа на одно око; прийшла баба у вечьир. напалила у печі, тай хоче єго брати на колїсницу та у піч. А він каже: Матушко! Ви не видите на одно око? — Вона каже: Нї! — Я би вас злїчив на то око; у вас жкалька на оцї, треба ї ножиком з ока зібрати. — И вона каже: Збери! Я тебе не зз'їм, лиш аби я видїла. — И він кажет: Тепер не видко; рано йик провиднит си, зберу вам из ока. — Вона каже: Най буде рано. — Він вілагодив собі рожен, а вона приходе д' нему тай каже: Ану, віберай. — А він каже: Льигай горілиц на землю. — Вона льигла а він каже: Зажмуріт тото око, аби я єго не запорошив. — Вона взьила и зажмурила друге око, шо видїла ним, а він тогди взьив рожен, тай вісадив бабі тото око, шо вона видїла ним. Тепер баба слїпа на обоє очий. Він тогди узьив, тай стьив барана, облупив, тай тогди у шкіру си обгорнув; баба віпускає пасти вівцї и він тогди замішьив си у вівцї, баба мацькала, мацькала, ухопила єго за хребет, почула шо се вовна, тай пустила єго. Він вийшов на двір, утїк відтив. Ідет лїсом. У тої баби, в прокльитім дереві був затьитий топорец мосьижний. Він уздрів тот топорец тай каже: Се такий файний, я єго беру! — И лапнув руков за топорец, а рука прилипла до топірца. Баба голодна, люта бїжит до того топірца знати, ци кого нема; а він уздрів, шо баба иде, годї си відорвати, рука приросла до топірца, він мав ножик, відфатив другов руков, руку утьив, тай утїк. Прийшов до села тай каже: Я видїв тепер біду! —

(Жьибє, від Петра Томюка.)

---

67. В неволи у вірлів.

Одна вдовица мала два сини а одну доньку. Пішли тоти сини в поле орати. Сказали мамі, аби їм прислала обід. Післала мама доньков обід. Вона понесла и приходит на роздорожьи. Иде вона, кілько йде, тай приходит у лїс. Питаєт си орев, що стойив на

високій смерецї: Куди ти йдеш? — Вона каже: Шукаю дороги, куда в поле йти! — Він си зареготав, сходит из смереки, взьив ї за руку и каже: Ходїм; я тебе направю на дорогу, куди йти. — Взьив ї за руку, повів до своєї хати мурованої. Прикочував ї до хати, тай дав ї їсти зелїзного хлїба тай бобу зелїзного; тай присилив ї до слупа. — Сини вернули до дому тай питают мами, де сестра. Мама каже: Я післала ї в поле вам їсти! — А вони кажут: Йик ви післала сестру в поле, то ї взьив орев, зареготав си тай повів до свої хати мурованої. — Каже старший брат: Я йду по ню! — Пішов він по ню и прийшов до того роздорожьи, де була сестра. Орев зробив из ним так, йик из сестров. Мама зачьила си дуже журити за доньков и за старшим сином, зачьила плакати а молодший син каже: Цитьте, мамо, не плачте, не тоскуйте! Чейже Бог даст, шо я віросту и їх може вішукаю. — Прилїтає пташок до мурованого дому, приходит там, а вони плачут. Питає їх, чому вони так дуже смутно плачут. Вони відповіли: Ми вже кілька років, йик з дому пішли и не видїли нї брата нї мами. — Може, каже пташок, Бог даст, шо ви відси війдете! — Тої ночи приснив си мамі сон, що дес колис дїти будут у рідним домі. Вона си дуже урадувала и почьила менчому синови, що був дома, росказувати свій сон. Менчий син просив тогди три дни Бога: Дай менї, Боже, таку путеру, аби не було понад мене путері міцної, силнїшої. — Зсилає Господь Бог до него ангела свого. Господь сказав єму, аби передав менчому синови силу и путеру и розум, аби, йик він скаже, що схоче, що погадає, тото, аби він зробив, аби си єго жадна стрівба ни ловила. Погадав собі ангіль: Що то за чоловік такий, що я єму маю таке робити? — Господь Бог єго гадку знав и каже, що тот син хоче сьвітом мандрувати. Приходит син до ангела и зачьив си питати: Що Господь Бог казав, йик ти там був? — Ангел каже, що Господь твою гадку знав и тобі все тото дав, що ти собі жьидав; тепер можеш ити сьвітом. — Дав єму таку паличку, що тов паличков що помахає, то нїхто до него не ступит. Дав єму такий топорец, що сто волів не годни єго потьигнути. Приходит він до свої мами из цим топірцем тай з тов паличков и каже: Тепер маю ити з тим у сьвіт! — Журит си мама дуже и ни хоче єго пускати. — Ни журіт си, мамо, нигде не пропаду; тепер я вже маю рано в дорогу ступати! — А мама каже єму ще дров принести, бо не має чим ватри розкласти. Він пішов у дрова. Пішов у лїс, махнув топірцем и стьив такого дуба, що було в нїм з кілька латрів дров и притьиг го в одній руцї до дому. Вчула мама, гутит; уздріла, він таке везе, що сьвіта не видко. Напудила си мама, шо то таке, що син давно одно полїно на плечи нїс, а тепер в одній руцї такого бука несе; видїла, йик він тото помахав, порубав и у могилу склав. — Каже мама: Відки ти таку силу дров до могили склав, що на рік буде шо палити? — Минї Господь таку силу дав. — Тай пішов у мандрівку. Иде, кілько йде, тай прийшов до того роздорожьи. Орев

си зареготав, сходит тай питає: Куди ти йдеш? — Він каже: Иду шукати, куди пішли сестра тай брат! — А орев каже: Може вони суда пішли?! — Тай пішов до мурованого дому з вірлом. Приходит там до двора тай входит до хати. Дає єму орев хлїба зелїзного їсти тай зелїзного бобу. Він ни хотїв їсти, бо знав, шо має таку силу, шо си ни боїт. Орев каже: Їж! — а він ни їст. Прийдут старші тай тьи з'їдют! — Най їдют! — Иде він у перші двері, находит брата и сестру, лиш трішки живі, плачут. Питает си: Господи, хто се є? Йик ви тут зайшли? — А вона відповідає: Я понесла була братїм їсти, а орев мене взьив тай суди закочував. — Тай брат так сказав. А вони питают: Та хто ти є? — А він каже: Я вам брат! — Взьив він їх тай хоче ити сьвітом: Я вас озму, кобисте не дали менї на сьвітї вмерти! — Орев каже: Озмеш, а може не озмеш! — Тогди прилїтає найстарший орев и починає си з молодшим братом бороти. Зачинає орев у него стрільити. Кульи єго си ни ловит. А він став тай подумав, що се такий чоловік є, що єго си кульи ни ловит? Тот напудив си! Бере тот молодший сестру тай брата тай иде на море. Там вилїтає пташок тай питає си: Чого ви тут шукаєте? — Каже тот: Спускаємо си *пителькамі* (шварами) на тот сьвіт! — Каже до сестри и брата: Я иду зізнати на тот сьвіт, йик там є, а йик я пильно пительку відти покиваю, то тьигнїт на гору! — Йик тот спускав си на тот сьвіт и йик відти торгнув, то тоти ни дотьигли и серед сьвіта єго пустили! За то, що він не дав їм на сьвітї загинути, вони єго стратили! *(Ростоки, від Анни Влади, зап. Л. Гарматїй).*

---

68. Богач и сатана.

Був один богач, шо маєтку мав тілько, шо лїку єму не знав. Давав людьим худобу кутати и позвольив їм з тої маржини брати собі на житьи. Журив він си тим, шо з маєтком з маржинов зробити. Аж прийшов до него атік (якби) жовньир, чоловік и просит си на службу. Ґазда го приймив без згоди, без токми. По двох добах, ґазда просив го, аби шо їв, харчував, але слуга ни хотїв. Врештї кажет: Позволь менї одного вола. — Ґазда зизволив, а він собі зарізав, спік тай усего зз'їв. Другої днини спік два воли и зз'їв, третої доби три воли, четвертої штири воли. И так їв вин почерез рік по чотири воли. Аж газдї лишило си но сїм волів. Тогди вин кажет до газди: Ґаздо! Заріж ці сїм волів тай вроби таку кадку, аби усї увійшли; я собі озму на дорогу тай піду, але абис ни жьилував за оцими волами, то я тобі заплатю. Иди туда а туда и там йик прийдеш, то мене заждеш. — Ґазда йик пішов тов дорогов, то ишов півтора року. Прийшов на то місце и застав вівчьирів. Росказує вівчьирам, чого він суда заго-

стив. Кажет, шо мав слугу, тот слуга у него рік перебув а на кождий день штири воли їв. Поїв усї, тай пішов и казав себе тут ждати. Вівчьирі кажут: То був сатана. Він від нашого пана слуга. Наш пан найстарший сатана. Ви йдете суда по худобу, але ви анї худоби, нї гроший ни вінесли би. У него є ворок и палица. Кажіт собі дати цес ворок и палицу. —

Прийшов там, вони єго привитали йик гостий. Старший сатана питає: Чого ви суда загостили? — А газда кажет: Я вашого сина цїлий рік держьив, а я прийшов, аби ви менї заплатили за це, шо я го перехарчував. — Шо хоч від мене за то? — Дайте минї ворок и палицу. — И тот му дав. Пишов він з цим, але не питав, шо з цим робити. З дороги завернув си и питает си, шо з цим робити? Старший кажет: У ворку тім є твоя уся худоба, а на палицу сїдай, то вона тебе занесе, де загадаєш. — Пішов він на задвірьи и вздрів горбок далеко, сїв на палицу и гадає: Аби я був там, де цес горб. — Сїв, дивит си и вже там приїхав. Там закортїло го до ворка подивити си. А то йик розвйизав, то вийшло йик блохи и йик далеко си дивив, то си з того стала сама худоба скрізь навкруги. Ни знав шо з тим зробити. Так си засмутив, бо сидів кілька добів, и приходило си з жури минути. Аж четвертої днини приходит до него старий сїдий чоловік и питает: Чого ти плачеш? — Я віпустив цу худобу з ворка, а не знаю йик ї назад загонити. — Вин тогди кажет: Шо минї даш, я тобі ї зажену назад до ворка. — Дам, шо ти самий схочеш. — Я хочу то, шо в твоїм дому тобі є наймилїще! — Чоловік гадав, шо він хоче шос з маєтку а то було шо инше. Він, газда, йик віходив з дому, то лишив жинку в тьиготї и вона мала сина а чоловік за це ни знав. Дїдо тот став з буком и закликав: Гий, гий! А тота маржина йик блихи стала, зайшла до ворка и він завйизав и каже: Ни розвйизуй, аж прийдеш до дому. — Чоловік обіцьив му то, шо наймилїше. Йик прийшов до дому розвйизав ворок а худоби стало тьма тьменна. Він до хати не входив а пішов за людьми, аби розбирали худобу собі на пашу, и так піврік він ходив, доки люде не порозбирали худоби, бо худоби стало богато разів бірше, йик мав передом. А йик люде порозбирали худобу, він увійшов у хату и уздрів свого синка. Велику радість він з того мав, але зараз си потому засмутив, бо догадав си, шо то він дитину свою нечистому завдав. Від того чьису враз став смутний, нї худоба, нї майитки не тїшили го, бо сумував за тов дитинов. Жинка питає: Чого він сумує, бо є всьикі достатки и пари єму нима. — Йик жинка зачьила єму докучьити, то він сказав: Я тому смутний, бо я свого сина злому духови записав. —

Коли хлопец веселий ріс и віріс, то питав тата: Коли ви мене раз записали, то я маю бути смутний а ви будьте веселі. — Вони мали згоду, йик синови буде сїмнатцїт лїт, то аби го прислав сотанї. — Але тогди сатана ни казав, шо то син, але, ту помінку, шос мнї помінив, абис минї прислав. Але йик синови було

шіснаціт рік, то сказав до тата: Я иду на рік на вандрівку. — Попрощьив си з родичьими и пішов. Узьив з собов стрівбу, порох, шроти, капслї и пішов пущьими, полонинами. В однім лїсї находит він дуже великий став. До того ставу прилетїли три качечці и перемінили си у три панні. На них одїж була дуже красна а в одної найкраща. Коли панни порозбирали си, полїзли у воду купати си, він підкрав си и одїж найкращої панни відховав. Йик вони си скупали, тоти обі найшли свою одїж и поубирали си а трета не найшла и почьила плакати; тоти дві перевергли си назад у качечки и полинули а трета си полишила; лишила си и плаче. Тьигле плаче и каже: Коби си тот найшов и мою одїж повернув, тобих служила му вірне до смерти. — Він си зйивив, їй одїж вернув, вона си врадувала и питаєт го, шо він зą один. Він розповів, шо го тато продав сатанї, а він пішов на рік вандрувати. А вона кажет: Я того є донька, шо тебе купив. Але шосми сказала слово, то буду тобі служити до смерти. — Перемінила си у голубку а єго у голуба и полетїли до єї двора. Там си перевергла знов у панну а єго у паничьи и сидїли в окремім двірку. Йик минуло сїмнаціт лїт, післала єго до свого вітцьи (до сатани) по контракт, котрим го тато сатанї записав. Він приходит до сатани и каже: Я прийшов, аби ви дали менї контракт, шо мій отец дав вам на мене. — Я тобі контрахт віддам, але абис цес лїс, шо видиш, вірубав, вікорчував з того дерева, абис стоси поклав, тоти стоси абис попалив, поле стеребив, з'орав, засїйив гречков, гречка аби си вродила, абис ї віжьив и з неї зготовив кашу и абис минї завтра на обід принїс; тогди віддам контракт. Це усе цеї ночи. — Він віходит смутний и став на задвірю коло двора. Панна махнула фустков, аби він ишов до неї. Вона запитала си, шо тато казав? Він росказав. Вона сказала: Не бій си, не жури си! Ходи до двору, то усе си так стане. — Вона війшла на подвірьи и покрутила перстїнцем и збігли си на то усї сатани и питают: Чого хоч, панно крилївно? — Вона сказала, аби лїс зрубали, стоги зробили, спалили, стеребили, засїйили, аби віросло, зіжьили, змолотили, змололи, зварили, аби на обід мала кашу для тата. И вони так усе зробили. Рано дали ї кашу а вона дала паничеви а він понїс до єї тата и правит контракт. Тот кажет: Віддам, але на другу ніч маєш всокотити йиблінь, аби з неї нїхто овочьи не урвав. — Вин веселий гадав, шо се байка, ни тьижко, прийшов до панни и росказав. А вона каже: На це тобі вже не поможу, бо абис сто пйидий мав межи очима, то бис ни всокотив, але я мушу си и цим журити и буду тобі помагати. — Пишла до ковальи, зробила девйить палиц зелїзних, и втьила девйить прутів однолїтків, принесла єму и кажет: Тепер мусиш цю ніч ни спати и сокотити, а йик ни всокотиш, то обоє мусим померти смертьов! Вилїзь у дерево під самий верх и там абис сидїв. А в ночи буде дошь, бура, громи, дошь огневий, абис не бойив си, то усе перебудеш! — Вин усе то зробив. Забрав прутики и тоти палиці, вилїз у ту йиблінь и сидит. Прийшла бура, громи, тучі и великий страх

він там мав. Нараз йик би йикий чоловік на то дерево упав з неба. Але вона єму казала: Йик тот чоловік упаде, то абис єго имив, за лїву ногу почерез голову перекинув, абис на него зверхи бив дотив, докив тоти девйить палиць не поломиш и девйить прутів. Він тебе буде носити попід самі облаки, далеко, але абис си так увихав, абис на зорах тут був, бо смерть твоя и моя. — И так си стало. На конец, коли кури запіли, він го занїс у далекі сьвіти и там го лишив, але він йик зачьив ити, та ити, та ити, то на зорьих у дворах став. Тогди вона каже: Иди до мого тата по контрат, бо ти всокотив овоч, шо нїхто ни урвав. — Входит вин там, а єї татови голова провалена, очі повібивані, руки ноги поломані, нігтї з рук и ніг повідпадали. Він до него кажет: Абисте менї контрат віддали, бо я всокотив, шо нїхто овоч не урвав! — А тот кажет: Віддам я контрат, але абисте з моєв доньков прийшли до мене на вечьирю. Вона тебе на це нарадила, але вже бірше радити ни буде. — Вертає вин до панни и ї розказує. Вона кажет: Тепер біда! Тїкаймо в сьвіт! Але тїкаймо аж поза границї друг. го цара, аж тогди мемо бути увільнені від смерти. — Поклала черевик на лавицу, віник під лавицу, замітавку на припічок а лопату вперед печи. Сама си перевернула на голубку а єго на голуба и полетїли, аби перелетїти почерез границу. Ї тато чьикає до вечьира, а нима доньки нї паничьи. За йикийс чьис, посилає свого сина за доньков. Приходит син до двора доньки и кличе на вичьирю, а черевик питає: Чого? — На вичьиру! — Зараз, зараз, бо си вбуваю. — Чьикают годину и посилає другого сина. Замітавка си питає: Чого? — На вичьиру! — Зараз, зараз, ватру замітаю. — Чикає годину, посилає третого сина, тот пукає в двері, двері замкнені. Віник питає: Чого! — Казав тато ити на вечьирю! — Зараз, хату замітаю! — За четверту годину посилає четвертого сина. Приходит, двері замкнені, пукає: Чого? питає лопата. — На вичьиру кличут: Зараз, зараз, хлїб саджьию! — Чьикают пйиту годину и посилає пйитого сина, а тому си нїхто ни обзивав. Тогди старий сказав: Моя донька нас усїх змудрувала! Тепер идїт усї дванацїт сини и подогоньийте їх. — Великов бурев вони йшли. Аж тут тут подогоньиют їх. Аж каже панна: Ратуймо си, бо нас ймут, тай наша смерть! — Перемінила си з голубки у стареньку старезну церковцу, шо мохом поросла, а паничьи у старенького попа, шо службу правив. Надлїтают вони, тай стали вперід дверий церкви, ни уходьи в середину. Аж віходит пип, а вони си у него питают: Ци ни видїли такого а такого паничьи и панни? — Видїли! — А давно? — А йик цу церкву клали! — Е, це вже давно, вони си гадают, ни подогоньи їх! Тай вернули си до свого пана-тата, старшого, тай росказуют му, шо гнали си, гнали, та не находили, лиш стареньку церковцу и старенького попа, а йик си їх питали, ци не видїли такого а такого паничьи и панни, то казав, шо видїли, йик цу церковцу клали! — Ай! та то вони були! Летїт чим борше, и беріт їх, несїт суда! — Знов вони си пустили бурев шаленов, та ві-

тром подогоньити їх. А панна и панич знов перевергли си у голубців и тїкают. Але летьи вони за ними аж земльи дрижит, шум шумит, аж зачула їх панна. Тут-тут їх мают подогонити и имити а панна перевергла си у стару велику тополю а паничьи у старого дїда, шо рубає цу тополю. Надлїтают вони та уздріли того дїда, шо рубає тополю. Питают си у него: Ци не видїв ти такого а такого паничьи и панни? — Ой видїв! — А давно? — Ой, йик я цу тополю садив. — Е, гадают вони, це давно, не доженеми ми їх! — Вернули вони до свого тата старшого и розказуют єму, йик гостили. Ми ни находили вже нї тої церкви, нї того попа а видїли но старого дїда, шо рубав стару-стару тополю. Ми си у него питали, ци ни видїв він такого а такого паничьи и панни? А він казав, шо видїв, але шьи тогди, йик цу тополю садив, а то топольи дуже стара була. Це самі вони! Топольи то моя донька, а тот дїдо то панич! Це лихо! Вони вас змудрували! — Розлютив си на них и кажет: Иду я уже з вами, бо вона вас мудрує. — Йик займили си вони за ними гнати, то гнали та гнали, шаленов бурев, довгий чьис, то далеко далеко було їх чути. Уже тут-тут подогоньиют. Але панна перевергла си з тополї в голубку а паничьи в голубцьи, шьи тогди, йик но їх полишили, тай пустили си утїкати. Аж чуют, шо їх подогоньиют. Так кажет панна до паничьи: Аж тепер ми впали в бїду! Тїкаймо, шо можь! бо йик нас тато догонит, то смерть! Я чую, шо то си вже з ними тато женет за нами! — Тїкают — тїкают, тут-там, тут-там, далї, далї, аж прилетїли до границї, перелетїли почерез границу, а тато ї до границї тай став. Тогди кажет ї тато: Донько! Змудрувала ти мене! Ходи ид минї та попрошьий си зи мнов! — Донька кажет: Я прийду до тебе, але віддай цему молодцеви контрат, привйижи до каменьи и вержи у воду! — Бере ії тато, видовбує з своєї пйити, з лївої своєї ноги, привйизує до каменьи и мечет у воду. Перевергла вона си у качечку, понорила у воду, вібрала тот контрат и передала свому паничьиви. Тогди вже вона си ни йшла прошьити за границу до тата, но пішла з паничьим до єго тата. На дорозї кажет єму: Віратувала я тебе від вічних мук, а типер мусиш и ти мене послухати. Є у твого тата теперка маленька дитина. Йик ти прийдеш до тата, то вин будет си тобов радувати, бо вин си вже ни надївав тибе видїти. Аби ти ту дитину на руки ни брав! Бо йик озмеш, то я вид тибе зникну. — И вин си кльитвов закльив, шо дитину на руки ни озме. — И так вони прийшли до єго тата обоє разом. Тато з радости ни знав, шо з ними робити. Так вони жили два роки а панич сокотив си, шо ту дитину свого тата на руки ни взьив. Аж одного разу вона пішла в місто, и вин си забув и ту дитину на руки взьив. А вона з міста уже до него ни вернула, а він так си забув, йикби и свого тата від малка в шьистю здоровю зріс, и нїчого не знав за ню, нї шо з ним було.

Потому єго тато вісватав другу цївком дївку. Зробив усий порьидок и мали ити до вінчаньи. Збирав си тот молодий до слюбу у своїй хатї, и прийшла тогди та перша панна и в другій сьвітлици єму си показала. Поклала вона перед себе вогонь и ніж и промовйиє до вогню: Йик би ти мене уратував з такої прикрости, йик я уратувала сего молодого, шо сегодньи вступаєт до слюбу, шо би ти робив? — Вогонь кажет: Я би тебе в тій хвили спалив. — Питаєт си у ножа: Йик би ти мене, ножу, уратував з такої прикрости, йик я уратувала цего молодцьи, шо в цеї хвили збираєт си до слюбу, шьоби ти робив? — Ниж каже: Я би у тій хвили тебе порізав! — Тот молодец це все чув и видів з другої сьвітлиці и все то, шо си з ним дїйило и було, нагадав и ії си нагадав, вступає до неї, ії перепросив и ії берет до слюбу. Приходьи до церкви, тай та прийшла з свого дому. Питаєт си піп: Шо це є, шо він прийшов з двома до слюбу? — Тогди він розповів усе то, шо з ним було, йик єго тато запродав, йик го ца панна віратувала. Тогди піп призволив з першов слюб брати, шо го вікупила, а цу відрьидив. Тай вони си звінчьили, тай жили, жили, докив жили.

(Від Олекси Шкріблька з Яворова, записав Лука Гарматїй.)

---

69. Перчович.

Була одна баба, шо мала девйить синів а десьиту доньку. Дїти пішли у поле орати а біда прийшла, тай їх усїх прожерла. Баба стала без дїтий. Аж раз замітала хату, а то покотив си перец, вона тот перец зз'їла, тай від того чьису вчула дитину. Йик дитина си учинила, то за то, шо вона з перцу зайшла, прозвали ї Перчович. Перчович ссав до дванаціть років цицку. Аж раз каже Перчович, шо слабий, але я снив, шо йик би ви минї, мамо, дали крізь стїну ссати цицки, то я би подужьив. — Мама зрекла: Та йик я година тобі крізь стїну дати ссати? — Перчович каже: Ви йдїт на двір, а я буду собі на печи, підойму стїну, буду ссати. — Пішла мама на двір, він підоймив мизинцем стїну, мама упхала цицку, а він ссет. Перчович спускає поволи стїну, стїна притискає цицку а він питає си: А мали ви, мамо, девйить синів а десьиту доньку? — Мама каже: Нї! — Перчович щьи бирше спускає стїну на цицку тай питає: А мали ви, мамо, девйить синів а десьиту доньку? — Мама кажет: Нї! — Перчович добре спустив стїну, та йик стїна добре притисла цицку, то Перчович питає: А, мали ви, мамо, девйить синів а десьиту доньку? — Були! каже мама; бодай ти пішов туда, куда вони! — Віпустив мамі цицку з під стїни, тай зачьив собі зелїзну довбню плескати! Віплескав, тай пустив у гору під небеса! Аж чує мама, шос грими! А то довбньи летїла. Збудила Перчовича тай каже: Так шос гудит, шо сьвіт гине! —

Перчович прошумав си, війшов на двір, підставив палец, довбньи впала на палец, тай переломила си. Він узьив, шьи лїпше сплескав тай верг під небеса, а сам поклав си спати. Мама слухає, а то шос знов гутит! Будит Перчовича, бо шос гримит, шо аж сьвіт гине. Перчович устає, почухав си, віходит на двір, підставив мизинец, упала довбньи на палец, тай си трохи пібгала. Та він узьив, шьи раз лїпше сплескав ту довбню, тай пустив під небеса а сам лїг спати. Йик мама учула, шо шос гримит, знов будит сина. Устав він, війшов на двір, почухав си, наставив мизинец, упала довбньи, тай си и ни пібгала. Тогди він узьив ту довбню, тай пішов шукати своїх братів. Идет тай находит біду. Вона си у него питає: Ци пристаєш облупити зубрьи, ци порубати *скиртежьи?* (Зубрьи, то вепрьи, а скиртежьи, то бук). — Перчович каже: Я пристаю порубати скиртежьи! — Порубав, поломив тов довбнев скиртежьи на чьис, склав у латер, тай шьи поміг тогди долупити зубрьи! Мама бідина узьила скиртежьи, наклала ватри а з зубрьи зварила юшки. Сїв Перчович з бідов їсти. Біда каже: Хто перійш об'їст кістку від мйиса, тот тому уверже в груди, тай тот не має си усердити. Йик си усердит, то має битий бути. — Перчович борше обгриз кістку, тай верг бідї в груди, шо аж бідї задзвонило у грудех. Біда си не усердила. Відтак пішли на мідьиний тік си бороти, котрий буде дужчий. Зачьили си бороти. Метали си сторцом, аби си ноги ни зибгали. Вергла біда сторцом Перчовича, и забила го по котики. Перчович поправив си, та верг біду по колїна в землю! Біда си поправила, вергла Перчовича по пахи. Перчович йик си подув, то забив ї рівно з головов у землю. Тогди Перчович запитав си в біди: Де мої девйить братів и сестра? Кажи, бо тьи вбю! — Тогди каже біда: Моя мама їх зз'їла! — Йик їх від неї вібрати? — Абис з десьити вершьиків розклав ватру, нагрів довбню, аби була червона йик кров, тай меш знати йик відтак з неї вібрати. — Перчович лишив біду в земли, сам розклав ватру з десьити вершьиків (з вершків дерева), нагрів довбню, иде до хати, де бідина мама. Вона каже: Не йди дверми а вікном, бо я дверми йду вон! — Вона гадала, шо го изз'їст; але Перчович був віщун. Иде вікном а баба ни віходила вон, но причьикла над вікном, роззьивила рот, аби го прожерти. Перчович не лїз у вікно а всадив бабі ту довбню в рот. Бабі спарив хавки, тай баба здохла. Він тогди бабу розпоров, тай найшов у нїй десьить червачків; з них стали си девйить братів и десьита сестра. Забрав він їх з собов тай пішов. Але вібрав біду з землї, де ї був забив на мідьинім току. Пішов він з ними, тай льигли ночувати. Він льиг від дуба а вони польигали від краю, тай збойили си, шьо він їх вібє тай привйизали до того дуба, а сами пишли д' хатї. Він прошумав си, тай вірвав того дуба, принїс їм того дуба д' хатї тай каже: Ви хотїли мене стратити, а я вам дров принїс. — Лишив їх тай пішов у сьвіт з тов довбнев. Находит він у лїсї Трикаменьи. Питает си го Трикамінь: Ти шо за оден? — Я такий бідолаха, каже Перчович.

А ти шо за один? — Ге, я, кае Трикамінь; йик иму камінь у пушки, то нараз роздробю. — Перчович каже: Будем собі за товаришів! — Добре! Будемо, — кае Трикамінь. Пішли вони. Идут, тай находьи Гнибука. Питає си Гнибук: Ви шо за одні? — Я, каже Трикамінь, Трикамінь; йик иму камінь у пушку то нараз го розитру! — А ти шо за один? — Я, каже Гнибук, йик иму бука за вершьик, то нараз го до землї прибгаю! — А ти шо за оден! — питає си Перчовича. Ай, каже Перчович, я такий бідолах! — Не каже, шьо він си їх усїх ни боїт. Будемо собі за товариші! — Добре! каже Гнибук, будемо! —

Приходьи вони в лїс, тай зайшли до хати. А то хата була Ліктик-Бородика — біди (чорта). Ліктик-бородика ни сидїв у хатї но на поду. Лишьиют вони Трикаміньи за кухарьи їм їсти варити а сами пішли у ночи на стрілецтво. Слухає Трикамінь: Хтос каже: Отвори-ко двері! — Вин каже: Не всох єс, отвори собі! — Отворьиют си дверцї, а то входит Ліктик-бородик тай каже: Вісадь-ко мене на припічок! — Не всох єс, вилїзеш! — Вилїз Ліктик-бородик на припічок тай каже: Дай-ко лижочку! — Ни всох єс, озмеш си! — Він узьив тай каже: Дай-ко кулешки тай трохи юшечки, тай штучки! — Трикамінь зварив кулешку, юшку тай штучку для своїх товаришів тай дав Ліктик-бородї трошки штучки тай кулешки, бо си скупував а юшки дав гаразд! Ліктик-бородик зз'їв кулешку тай штучку та каже: Дай-ко шьи штучки тай кулешки, бо йик ни даш, то собі сам озму, а юшечку тобі у вочі вісиплю тай ремінь з хробаки (хребта) вікрою. — Трикамінь ни дав. Ліктик-бородик узьив собі сам штучки тай кулешки, а юшку Трикаменеви у вочі вісипав, вікроїв єму ремінь з хробаки тай утїк у під. Приходьи вони з стрілецтва, а Трикамінь нїчо не каже, варит кулешьу. А ти заспав, шьо лише кулешу вариш? — Заспав товариші! — На другий день лишив си Гнибук за кухарьи, тай так само погостив! Ліктик-бородик забрав сам собі штучку и кулешку а юшку вісипав єму у вочі, вікроїв ремінь з хробаки тай утїк у під. Прийшов Перчович и Трикамінь з стрілецтва тай кажут: А ти заспав, шьо типер вариш кулешю? — Заспав, товариші! — Нїчо ни каже їм, йик погостив з Ліктик-бородов. На третий день лишив си Перчович за кухарьи. Перчович пішов, найшов бука, відовбав у буцї таку диру на руки, ноги, голову и бороду, аби миг го там закувати, тай прилагодив золоті ланци. Приходит Ліктик-бородик тай каже: Отвори-ко дверцї! — Він отворив. Вісадь-ко мене на припічок! — Він вісадив. Дай-ко минї лижочку! — Він дав. Дай-ко менї юшечки, кулешки тай штучки, бо йик нї, то всу кулешку тай штучку озму зз'їм, а юшечку тобі у вочі вісиплю, тай ремінь з хробаки вікрою. Я й тим так зробив, тай тобі! — Перчович каже єму: То ти так шьи до мене говориш! Чьикай! Дам я тобі штучку тай кулешку! — Лапнув єго, вікроїв три ременї з хробака за своїх товаришів и за себе, понїс у того бука, тай у золоті ланци закував! Зварив їсти и поклав си спати. Приходьи Трикамінь тай Гнибук з стрілецтва а тот

шьи спит. Ти заспав? — Нї! Я зготовив вам їсти, а то шо вас засипало, то генде у буцї! Це вас засипало? — Це! — Похарчували вони, а Ліктик-бородик йик си у буцї розхитав, тай аж на тот сьвіт провалив си. Перчовичови дуже си банно вчинило за золотими ланцушками. Каже він до своїх товаришів: Ви би мене не спустили туди? — Спустим! — Поклали го у колиску, тай до половини го спустили тай хотїли го веречи. Але він каже: Нї! Не вержте, бо я д' вам війду! — Тай вони єго спустили аж на тот сьвіт. Він віслав відтив Трикаменеви зирницу за жинку, Гнибукови місьиць а собі сонце; тай каже: Абисте мині добре держьили тай шьинували сонце, аби вона у вас ни голодувала, бо йик війду, то бих вас вібив. — Пішов він тим сьвітом тай найшов Ліктик-бороду; розковав го, забрав золоті ланцуки тай пішов по тім сьвіту. Аж ударьиє вогньиний дожджь. Зачув він, змийиньита пищют. Приходи він, аж вони гинут від вогню. Накрив він їх собов тай уратував від загибели. Прийшла їх мама тай питає їх, хто їх уратував від смерти? Ми би вам сказали, коби ви єго не стратили! — Нї! ни страчю! — Тай показали її, де він си дїв. Вона прийшла д' нему тай питає: Шьо ти хочь, шо ти мої дїти віратував? — Перчович каже: Ничо билше від тебе ни хочью, лиш аби ти мене на тот сьвіт вінесла. — Добре, я тебе вінесу, але аби ти устарав дивйитнацїт бочок пива, тай дивйитнацїт бочок штуки (мяса). — Він постарав то все тай сїв на неї а вона єго несе. Він метав їй то усе шо чьис у рот, бо в неї поломінь тїкала з ирта на три сьижнї, тай вісихало в иртї. Вона могла єго спалити и сама себе. Тай ишли, а ни стало вже харчу війти на тот сьвіт, а вона каже: Вертаймо назад, бо тебе спалю и сама себе. — Вернули вони. Постарай минї двацьит бочок пива, тай двацьит бочок штуки, то тьи вінесу. — Постарав він то усе тай пішли вони. Идут вони, а він ї то мече в рот, аж на сьижінь не доходьи, бо ни стало штуки тай пива. Вона каже: Мечи! — а він узьив тай утьив кавалок литки, тай верг їй у рот а вона вінесла єго на цес сьвіт. Питає си єго: Шьо ти менї дав на послїдку в рот, шо таке було солодке, шо я ше такого з роду ни їла? — Я би тобі сказав, але, аби ти мене не зз'їла! — Перчович ї сказав: Я тобі свеї литки урубав! — Тогди вона ригнула, тай віригала ту литку єго, притулила єму до ноги, а литка прицїлила си. Змия пішла назад на тот сьвіт, а він пішов д' хатї свеї до своїх товаришів Трикаменьи тай Гнибука. Приходит він, а єго жинка сонце коньиче їст, а їх жинки їдьи юшки та штучки. Тогди Перчович вібив їх усїх обох Трикаменьи тай Гнибука а їх жинки, зирницу тай місьиць, вірьидив на тот сьвіт. Так він з сонцем жив докив жив.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

70. Сто синів рідних.

Був чоловік, шо мав сто синів. Найстарший син був віщун. Дьидьо тих синів напудив си їх сили, тай сховав си в жереб. Там лиш раз на днину їв, тай там була керничка, а з неї раз на днину пив воду. Старший син, віщун, питає братів: А кортит вас свого дьидьи видїти? — А чому би нас ни кортїло! — Но, то идїм у місто, накупім їди, питьи, ліжників, підем відтак дьидю у жеребі сокотити. — Поховали си у жереб, а коло тої кернички, до котрої їх дьидьо віходив пити, поклали їди, питьи, убори, столи, крісла а з собов держут ліжники. Йик війшов дьидьо пити води до кернички, уздрів там то все добро, то наїв си добре, тай каже: Дьикую Тобі, Господи, шо йис менї таке шьистє дав! — Тогди вони си пустили ид нему, вергли на него сто ліжників тай усї сто посїдали. А дьидьо був такий дужий, шо їх сто и сто ліжників на собі підоймив. Він си напудив їх. Вони тогди кажут: Біг з тобов, дьидю! Ни бій си! Ми твої сини! — Тай він тогди ни збойив си и пішов з ними д' хатї. У хатї кажут сини до него: За тото, шо ти нас лишив и втїк, то ми даємо тобі покуту таку: Бери плуг и конї, тай иди ори кицку одну так за довгу, докив не найдеш для нас сто дївок, рідних сестер, одної ненї и одного дьидї на жинки. — Пішов дьидьо орючи, аж находит попа. Боже помагай! — Дьикувати! — Шо робиш, чоловіче?! — От сини завдали менї покуту, абих одну кицку дотив орав, докив ни найду для своїх сто синів сто дївок рідних на жинки! — Лиши, каже піп, у мине є сто доньок рідних! Прийди до мене в старости! — Тот лишив орати, пішов по своїх синів тай пішов з ними до попа в старости. Поженили си всї сто, старший син из старшов доньков, аж найменчий з найменчов. Тогди идут вони від попа, а на дорозї син найстарший каже: Одні з нас идїм уперед хати класти, аби було де нам дїти си, а другі най идут з жинками, аби їх вікочувати. — Але брати єму відповіли: Иди ти сам уперед класти хати, а ми будем ити з жинками! — Добре, каже найстарший брат, але абисте мою жинку не кривдили, а йик мете ити лїсом, то абисте нїчо не кивали, аби шо вам си показувало, бо йик шо кинете (рушите) то абисте знали, шо мирно д' хатї не прийдете! —

Тай він пішов уперед класти хати. Идут вони лїсом, аж показали си їм усьикі квіти, усьикої барви: злотні, діяментові, срібні. Тот, шо був під старшим, брат, хоче рвати а молодший каже: А ви забули, шо наш старший брат казав, не кивати нїчо! — Е! шо ти, дурню, знаєш! Нас є тут, громада, нїкого си ни боїмо! — Зачьили рвати. Та наколи зачьили рвати, на тогди зо всїх боків стала скала, шо никуда війти, ни суда ни туда, нима куда, а з скали заговорило: Дайте минї, шо вам наймильнїще у душі, то вас пущу! — Вони сказали: Бери! — Тогди скала щьизла, а вони пішли. А то їм усїм наймильїщий був старший брат. Тай

вони єго продали тому, шо був у скалї, а в скалї був чорт. Старший брат зараз за це знав, але доклав хати, тай пішов на зустріч них, до чорта идучи. Зустрічьиє братів, тай каже: Биг би вас побив! Я вам ни казав, ни кивайте ничо! Тепер я йду до чорта, але знайте, шо йик я відтив від него не війду, то не мете мати прощі нї на цїм сьвітї, нї на тим сьвітї! Памйитайте, абисте мою жинку добре держьили, бо я на ню также хату поклав, бо йик бисте ї лихо держьили, а я війшов відтив, то бих вас вібив! — Розпрощьили си, тай вин пішов собі.

Чорт переверг си в щура, біжит за ним тай каже: Сїдай на мене, я тебе занесу! — Иди ти, сьикий такий, я тобов не требую, я собі сам дорогу найду! каже чоловік. — Идет, аж у лїсї уздрів хатку. У цїй хатчинї була бабка віщюнка; бабка знає, шо він гадає, а він знає, що бабка гадає. Бабка плаче, тай він плаче! Розказав він бабі, йик єго братя продали, а баба єму розказує, шо си з ним туда в дорозї має дїйити, йик він ме гостити. На тобі це перце! Йик прийдеш на море, перехрестиш море цим перцем, то війде тобі кінь, на ним перейдеш море, перехрестиш коньи, він у море знов пропаде. Кілько разів тобі коньи треба буде, тілько разів так зробиш, а він тебе перенесе! — На другу днину подьикував він бабцї, тай пішов собі від бабки.

Приходит понад море, тай сїв и плаче: За що я Бога так прогнївив? Йик я тут перейду? — Але нагадав си за то перце, шо єму баба дала, перехрестив море, відтив війшов білий кінь, такий йик молоко. Він сїв на коньи, а кінь каже: Цуглями мйи ни стьигни, а чоботами мйи ни сколи! — Тай пішли почерез море. На тім боцї коньи перехрестив, а кінь пішов назад у море. Так три рази переходив він море, а кінь усе однако казав. Цуглйими мйи ни стйигни а чоботами мйи ни сколи! — Він перехрестив, а кінь пропав у мори!

За третим морем були вже самі чорти. Він сховав си в жереб, аж уздрів: лежит дївка а їй на сьижінь поломінь з ирта тїкає. Прибігла, розібрала си, тай штрикла в море купати си. Він прибіг тай присїв їй лудинє, бо так му баба нараїла. Віхаплює си вона з морьи, набігає д' нему й каже: Подай минї лудинє, бо зараз тьи розрубаю, розпалю. — Він каже: Не подам ти, докив ми раз ни присьигнеш! — Вона єму раз присьигла, він подав лудинє. Відтак налїтає друга дївка, шо ї з ирта на два сьижнї поломінь втїкала, розібрала си тай штрикла купати си в мори. Він штрик тай присїв ї лудинє. Вона віхопила си тай до него: Віддай минї лудинє, бо тьи розсїчу, розпалю! — Не віддам, докив ми два рази ни присьигнеш! — Вона присьигла, він подав. Відтак трета надлетїла, шо їй з ирта поломінь на три сьижнї утїкала, розібрала си и штрикла у море купати си. Він знов присїв ї лудинє на березї а вона єму три рази присьигла, а він ї подав лудинє. Так баба му наказала робити. То були три дївцї, що їх на сим сьвітї продали за гроші. Теперички прийшов він вже до самого старшого Ирода. Ирод був прикований в ланцах,

каже д' нему: Що ти так мої слуги нагоньиєш? — Я про ваші слуги сам найду собі дороги! каже він. Я сам без твоїх слугий прийшов! — Ирод каже: Гей слуги! Зараз для него дати зелїзний хлїб, та деревйиний ниж,най кроїт хлїб та їст! — Він тогди плаче аж до вечера! У вечір приходит та дївка, шо му два рази присьигла, тай каже: Завтра має він, Ирод тебе виріжьити конї пасти, а то ми будемо за конї. Абис ту першу не дуже бив, мене дуже, а ту трету абис ше дужче бив, бо ми би тебе на смерть розбили! — На другий день сїв на першу та так збив, шо ну! У вечір приганьиє до Ирода а вони єго не розбили. Так вігонив він їх три рази пасти, та тим, шо дуже їх бив, вони єго не розбили. Це йикас біда, каже Ирод, він ше нас вітратит! — На другий раз посилає єго Ирод мірьити у пивниці, за кілько вина в бочках не стає. Та, шо єму два рази присьигла, приходит д' нему и каже: Йик ти мене озмеш, то я тебе поражу! — Возму каже він. — Абис знав, шо в тих бочках нима вина а кров. У першій бочці не стає за волос, друга ни повна за два волоси, а трета за три волоси. Йик змилиш, то вони тебе там завісьит, там уже є на тебе клинок у стїнї. — Повели єго слуги тай питают: За кілько волосів ця бочка не повна? — На оден? — А ця? — На два! — А ця? — На три. — Добре! — Тай повели го до Ирода. Ирод каже: Це йикас біда! У вечір має минї цу гору, що заступає минї на хати сонце, розкопати, аби минї рано вже сонце осьвітило хати. — А то була гора більша йик Скупова (гора). Тогди він зачьив плакати. Надходит д' нему та дївка, шо перше вже го раїла, и каже: Не бій си, на тобі цес батіг, йик удариш ним, то тобі си збігнут чорти йик фої та листу. — Він узьив тот батіг, ударив батогом по горі, а то збігло си чортів йик фої та листу. Шо хоч, пане? — Нїчо ни хочу, но абисте цу гору розкопали, аби завтра, йик сонечко зійде, засьвітило на Иродові хати! — Чорти нараз ту гору рознесли, розкопали, наколи сонце другої днини рано зійшло, на Иродові хати загріло! На другий день кажет єму Ирод з другої гори лїси вірубати, гору роскопати, просо засїйити, а коли сонце зійде, аби му вже нового проса на тарели принести. Зажурив си він, та знов та дївка каже єму: Не бій си! На тобі цу довбню, удариш нев по цій горі, то збігнет си чортів йик фої та листу! — Він у вечьирі ударив цев довбнев по горі, а то збігло си чортів йик фої та листу. — Шо хочь, пане? — Хочу, абисте минї цу гору розкопали, лїс вірубали, з'орали, засїйили просо, аби віросло, а на рано абих мав Иродови принести нового проса! — Нараз чорти одні се, другі те, вірубали, розкопали, віорали, засїйили, шкородьит, дуют аби борше просо доходило, аж стало все готове. Він узьив того нового проса и приносит Иродови. Ирод гадає: Це біда! — Довідав си Ирод, шо на все то доражьиє єму та дївка, тай загадав їх обоїх у ночі повісити. Дївка це знала, набрала гроший, усьикого добра, тай з ним утекли. Иродиха, жинка Иродова, збудила си в ночи, у першій годинї по упівночи, ити їх обох вішьити. Уходьи, а їх

нима! — Ото! каже, утекли! — Найко, йду їх сподогонити! — Займила си за ними. — Але та дївка и тот віщун перевергли си у качура и качку тай поплили морем. Вин си обернув а Иродиха віхапала в него очи. Що я тепер слїпий буду дїйив? — Не бій си! — Побігла, перебігла Иродиху, перевергла си у керницу. Иродиха си натомила, зибгала си води пити, а очи віпали в кирницу. Дївка перевергла си у качку, тай подала очи віщунови. Иродиха приходит до Ирода тай каже: От хоть сме у него очи вібрала! — Ано! покажи, йикі у него очи? — Вона до очий, а то нима очий! тай каже: А то дївка перевергла си в кирницу, тай відобрала у мене очи!—Біжуж я ще раз за ними, може їх подогоню.— Але вже їх нїгде не подогонила. Иик переплили море, то він перевергъ си у чоловіка а вона з качки в дївку тай пішли в місто. Там чоловік сказав ї, що жонатий. Вона каже: Біднаж моя головко, деж я си тепер дїну? Нашож я йшла з тобов, на щож ти мене брав? Минї там було добре! — Не бій си, каже чоловік, ше лїпше тебе му держьити, йик рідну маму! — Взьив накупив всьиких уборів для жинки и для неї, купили фиру, тай пишли горі. Приходьи а єго жинка пасе на дорозї свинї. Він ї пізнав а вона єго не пізнавала, бо си не надївала, аби си він відтив вернув. Питає си ї: Шо ти тут робиш? — Свинї пасу! — А чого ти свинї пасеш? — У мене був чоловік, каже, та братьи го продали а мене поставили за служницу, аби я їм свинї пасла. — То я твій чоловік! — каже він. Вона тогди обімлїла! Вони ї счьисали, умили, перебрали, тай проходьи до братий до хатів. Каже їм: Так ви менї слово додержьили? Так єсте минї жинку пошьинували? Йик бих не уважьив, шо ви мнї брати, то бих вас усїх вібив! Але за тото, від тепер мусите менї панщину усї з своїми жинками робити, податки минї платити! — Від цего чьису люде зачьили панщину робити та податки платити. Та вони дотив жили, докив жили, докив си їм ни пірвали жили.

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Л. Гарматїй).

---

71. Чоловік и жинка.

На одним селї був один пан. Більше дїтий ни мав, лиш одну панну. Другий був сусїд, а мав одного хлопчика. Хлопец був дуже порьидний школьирик, але був дуже бідний, ни мав шо їсти нї в шо одьигнути си. Пан учитїль за то єго богато кормив. Тота панна того хлопцьи любила. Потому тот хлопец вертав зі школи до дому попид скалу а пид скалов плита си отворьиє и говорит до него жертва: Приступи до мене близше, я шос ти скажу! — Хлопец зо страху дуже си спудив, що вже єго там смерть! Вона єму каже: Ни бій си, хлопче, приступи без-

печно! — Він приступив а вона кажет: Підойми отцу плиту! — Він підоймив а під плитов саме срібло. Вона кажет: Розстели фусточку и набери собі три рази пригорщьими цего срібла. Йик прийдеш до дому, будут си питати тато, мама відкив ти це маєш; абис не вповів, бо погибнеш так, йик другі люде тут погибли. Скажеш: Господь Бог це минї дав! —

Идет другої днини, кличе го знов жретва. Хлопец приступив а вона кажет: Підойми другу плиту! Бери собі цего золота на фустку три рази кілько можеш, и кажи свому дьидеви, аби тобі купив красний убйор, аби тьи зибрав, йик котре найкрасший панич! З цих гроший аби собі купив тато мудрі палаци и польи доста. Тілько тобі заказую, абис нїкому не казав, из чого ви забогатїли. Йик буде си питати пан учитїль, відкив ти маєш такий красний мундур, абес відповідав: Мій тато ходив у місто, дрова и воду носив и з того минї мундур покупив! Йик прийдеш до своїх лїт, ожениш си, жінка мусит тебе підійти, шо ти мусиш жинцї правду сказати. — Увзьив тот пан учитїль того хлопцьи до себе за пидручника. Тий дївчинї учителевій сподобав си цес хлопец тай повінчьили си. Тот хлопец став на селї паном, для громади писаром, робит всїльикі добрі порьидки, добре си має, люде йдут, єго в руку цулуют за єго розум. Жинцї, то вже си зробило дуже дивно, шо вона з панцкого роду а ї не цулют в руку, но чоловіка. Ей, чоловіче мій коханий, скажи звідкив ти таку ласку маєш на небі? — Ай, моя мила дружино, то я маю від Пана Бога! — Я знаю, шо твій тато дрова рубав, воду носив, може ти це маєш из злодїйскої речи?! — То відсив то відтив, доти жинка чоловіка мучьила, шо мусїв правду казати. Диви си, жинко, я тобі правду сказав, аби ти кому ни вповіла! — Ай нї, нї! — Вона борше біжит до стайнї и каже фирманови запрьигати конї, нїби їхати на спацир, а вона поїхала до своєї мами и розказала усьо на правду. Наколи вона си обернула назад до дому їхати, увсий маєток ї став вогнем, згорів на попів. Приходит вона до дому а чоловік сидит на дїдинци, лиш в мундурі, увсьо згоріло. Заплакав и сказав: Що єс наробила тепер, окаяна душе! — Присилив ї до шиї кадку зелїзним ланцом и дав ї у руку зелїзну клябуку. Докив ни наплачеш увсу повну кадку слоз и до рук докив зелїзну палицу ни прибєш, дотив гріх ни спокутуєш! — А вона єму таку печьитку дала: З лївого пальцьи з мизинцьи крови пустила и з правого боку на сорочцї хрест изробила. Коли хрест си відпустит, тогди абис си оженив. — Єго назад село поклало на пана а вона пішла край сьвіта. Ходила горами, долами докив ни наплакала повну кадку слоз и палицу ни приносила до руки. В такий вона зайшла край далекий, шо вона вже ни знає, відкив вона є? — Зайшла в одну пущу, нема де ночувати, але вздріла далеко, далеко сьвітло! Приходит до того сьвітла, там є баба. Просит си ночувати. Баба кажет: Ой, нї синку, бо прийдет мій син, то би твої и мої кости розметав почерез тебе, бо ти є прісна душа! — Якос вона си впросила

ни гірко, ни лехко, йикос тота баба приймила ї під зелїзну скринку. Приходит тої баби син, дуже лютий, острий, аж си мури зодригают! Дверми луснув: Мамо! Тут є прісна душа! — Нї, нема, синку! — Ти прийшов из сьвіта, увсьикі люфта чув, тай тобі си здаєт, шо є прісна душа у хатї. — Тот син сїв спочивати. Берет мама мастит єму руки, ребра, бо він дуже кривавий, побитий. Тот син закликаєт тоти люде, котрі збирают з островий снопи свої а острови лишьиют в земли. Що то за син? Тото вітер! Йик си вспокоїв, кажет до него тогди мати: Синку, є тут у нас прісна душа! — Вілази відтив, небого, бідна калїчоро, най я тьи вижу! — Вона вилїзла и кажет: Чоловіче божий, ходиш горами, ходиш долами, чис ни видїв на чоловічій сорочці з правого боку хрест? — Ой нї, я не видїв, хибабис пішла до мого брата и у него си спитала! — Переночувала, тай ї тота баба, вітрова мама, дала одну качечку злотну, тай вона собі пішла далїй! Идет. Приходит до другого такого дому. Там то само си на ніч просит. Йик прийде мій син, кажет газдиньи-баба, то я закаменїю й ти! Але зрештов иди, тай будем си якос хоронити. — Поклала ї під зелїзну скриню. Приходит лютий син. Аж лускают мури и з дахів цвйихи. Шо то є за син? То місьиць! Ей, мамо! Фе! Тут є прісна душа! — Нї, нима, синку, ти прийшов из сьвіта, тай єс си набрав пуху, тай гадаєш, шо й тут є! — Оспокоїв си син, кажет мама: Синку, є в нас прісна душа. — Ану каже син, най я ї бачу! Ано, бідна калїчоро, вілази, най я тьи бачу! — Чоловіче божий! Ти ходиш горами, долами, ци не видїв ти чоловічої сорочки, шоб був на нїй хрест из правого боку? — Ой нї, я ни видїв, хиба бис ишла до мого брата, може він видїв. — Переночувала вона. Баба дала їй другу качку срібну. Тепер собі пішла а на трету ніч, найшла такий самий дім йик и перший и другий. Просит си на ніч. Баба каже: Не меш, синку, ночувати, бо йик мій син прийде зо сьвіта лютий, то тьи спалит; але йик тьи мож схоронити, то ночуй. — Сховала ї під зелїзну скриню. Чує вона, приходит син дуже лютий и горьичий. Фе мамо! Тут є прісна душа. — Нї! Ти зо сьвіта, люфт маєш из сьвіта, тобі си так здаєт. — Сїв син спочиває и людий заклинає, котрі, у робітну днину, йик сонце палит у вечір, не дают припочьити и Богу си помолити; до темної ночи тримают робітники. Йик си вспокоїв, баба кажет, що є прісна душа! — Най ї вижу! Вілазьий, бідна калїчоро, най тьи вижу! — Чоловіче божий, йик ви ходите горами, долами, ци ви ни бачили чоловічої сорочки на правім боцї хрест? — Ой, кажет, видївєм, вже не далеко є! Кождої днини, йик в лїтї, так у зимі, тоту сорочку сушу! Три панні ї перут и ни можут ідполокати тот хрест! — Переночувала вона, а баба дала ї здрозлотну кужівку из веретеном и з кужелом. Вийшла вона вже з дуброви на поле, идет коло води, акурат перут тоти сорочку. — Йик вона вздріла ту сорочку, то кадка впала и палица также відпала. Приходит вона до тих паннів и просит: Будьте добрі, прийміт мене на су ніч из своїм паном пере-

ночувати! — Панна кажет: Чому, меш ночувати, але даш ми за це одну качку! — Чому?! Дам! — Запровадили ї до кухні и сховали. Панови дали вечирю и люту горівку. Пан віпив три порції горівки и цїлком без розума заснув. Вони взьили тогди тоту бабу до него трутили, а вона льигла коло пана йик коло рідного мужа. Вона пана киває, пан си не може прибудити. Вона плакала аж всу постїль слозами сповенила. Ни могла пробудити, аж зробив си день а дївки бабу вон вітрутили а вона пішла. Идет вона другої днини а тоту сорочку вони знов перут. Просит си їх ночувати. Вони приймили, але дала другу качку. Ни могла збудита и на другу ніч. У днину ї вітрутили а третої днини вони знов перут сорочку а вона просит си на ніч. Вони приймили але дали їм злотну кужівку від себе. На третий вечьир злагодили панови вечьирю и люту горівку. А пан подумав собі: Не буду все пити горівку и при вечьирі засипльити, а вдам, шо засну а горівку вісиплю за пазуху. — Взьили затрутили ї там ид панови. Вона си положила коло него спати. Скорньила го. Він подивив си: коло него проста баба. Гей, мій милий мужу! Вже давно спокутувала я свою покуту! — Покажи ми свою сорочку! — Він тогди не міг ї пізнати анї на лици анї на жадний спосіб, аж йик вона єго сорочку взьила и своїми слозами зажмйикала а хрест зник, тогди він ї спізнав. Вона зостала, десьить раз стали лїпшими панами, бо їх Господь Бог благословив за їх покуту.

(Голови, від Федора Кітлярука записав Лука Гарматїй).

---

72. Вдячний мертвец.

Мав оден цар три сини. Тот цар був глухий тай слїпий тай уже си дуже постарів. Але хтос єму приповідав, аби єму принести золотого птаха, то він би розвид, розглух и відмолод так назад, йик був за молоду. Тепер скликав цар усї три сини и сказав, шо тот птах мусит дес бути, аби всї розійшли си, може би котрий того птаха найшов. Вібрав си навперед найстарший принц и взьив собі коньи цїсарского и гроший мішок з собов и пішов. Ишов тот принц селами и містами и дуже зголоднїв. Наколи він прийшов до одного міста, найшов ровту людий, шо били умерлого чоловіка вже сїмнацїть років, шо поназичував гроший и немав відки віддати, а суд присудив, аби тоти гроші вони на нїм відбили. Коли принц увидїв, шо того умерлого бют, розпитав за що, а люде розповіли, шо поназичував гроший по людех и немає відки віддати, а суд присудив, аби тоти гроші люде відбили; за то єго бют. Принц коли то вислухав, казав ше лїпше бити, а шо був дуже зголоднїв, зайшов у тім містї до трахтирнї и казав дати собі їсти; тот трахтирник мав такі дві дївцї йик одна.

Трахтирничка сказала: Я вам, принцу, дам харчувати, але у мене є одна така дївчина, шо йик ви ї переїсте, то я дам вам усю трахтирню, а йик вона вас переїст, то возму від вас коньи и шо маєте при собі. — Принц на це згодив си. Тепер вона взьила и одну дївчину сховала в ізбечку, а з однов дала тому принцови харчувати. Та дївчина їла шо їла та пішла ше кращу їду принести и там си лишила, а голодна (та шо була схована в ізбечці) прийшла до принца и знов зачьила з принцом харчувати и перемогла принца в харчованю. Тепер трахтирничка за то взьила коньи у принца и обдерла з него все фантьи, а дала му пусте дранкаве и він пішов воду у тім місті носити, бо не мав з чим вертати домів, а птаха золотого йик не мав так не мав. Цар чекав на найстаршого сина три роки, а коли він не вертав си, то думав, шо вже го нема на сьвітї. Тогди посилає середущого сина. Середущий принц иде знов сьвітами и зайшов до того самого міста, шо найстарший. Йик війшов до того міста, найшов ровту людий, шо били умерлого чоловіка вже сїмнацїть років. И з ним так склало си акурат, йик з найстаршим. Тогди цар каже, шо вже нема тих двох синів, то вже третого не пускав з дому, хоть наймолодший принц сам просив дьидю, аби єго пустив за золотим птахом. Нарештї цар згодив си на це, а принц пішов тов самов дорогов и зайшов до того самого міста. Тут повидїв, шо умерлого бє товпа людий, тогди став и каже: Що, люде, робите? — Нам суд присудив, а ми тепер відбиваємо, бо він у нас назичив гроший и не мав відки віддати. — Принц каже: Дїти! Шо вам з того прийде, шо ви на умерлім відбиваєте свою працю?! Беріт, каже, и зробіт деревище, поховайте єго у цвинтари файно, а я вам кождому віддам за него, шо у вас назичив и за честь заплачу. — Люде услухали принца, перестали бити, злагодили деревище и поховали у цвинтари умерлого, котрого через сїмнацїть років били за довги. Потім зайшов наймолодший принц до тої самої трахтирнї, шо єго два брати старші, а трахтирничка зробила з ним таку саму угоду, йик з тими. Присїла одна дївка и йила з ним їсти, а потім хотїла принести иншу кращу їду, аби друга прийшла з ізбечки їсти, аби знов переїсти и цего принца. Але принц не позволив дївцї відходити, бо казав, шо їм донесут, шо треба буде. Принц ше харчує, а дївка знемогла, стала пнем, бо вже далї небізувала їсти и тогди принц віграв цїлу трахтирню з кіньми, з грішми, бо тота трахтирничка вже не одного пана обрабувала. Наколи принц віграв трахтирню, повіганьив всю фамілїю цеї трахтирнички.

Тепер взьив собі з трахтирнї всї конї, котрі брати и йинчі пани полишьили, позамикав усе и пішов у чужий край за золотим птахом. Иде він, иде, аж ту приїзджьиє в оден великий лїс, дуже густий та темний, де нїкого не видит, лише чує, шо шос за ним кричит: Принцу! принцу! принцу! — А він, ади, напудив си та ше дужче коньи вдарив, а то ше дужче кричит: Принцу! принцу! принцу! — Він обзираєт си и не видит нїкого, лише

чорного песика, шо біжит за ним и кричит за ним: Принцу. — Зачикав принц на того песика а песик прибігаєт до него и кажет єму: Бери мене з собов на фіру, бо куда ти йдеш, не маєш си, відтив вернути, йик я з тобов не піду. — Принц взьив того песика з собов и поїхали до того пана, шо мав золотого птаха. Приїхали вони до того пана, де у три рьиди ружні птахи стойили у клїтках коло палати. Принц став з песиком на дорозї коло двора и чекали, коли можна того золотого птаха взьити. Наказував єму тот песик так: Иди, принцу, там будеш видїти всьикі птахи, а бери з тих шо найчорнїщого, а тоти всьикі птахи то золоті, то срібні, то дійиментові лишьий, бо це було би зле. — Але принц не хотїв слухати песика и вібрав собі найкращого, діяментового. Отворив дверцї, посьиг за ним и зараз задзвонив дзвонок. Пан тих птахів віхопив си и имив того принца и каже: Коли ти такий злодїй, то иди у йинче село а там пан маєт ружні конї, а ти вкради золотного коньи, а я тобі за то дам золотного птаха. — Віходит принц на вулицу а песик єму кажет: Видиш, принцу, чомус мене не слухав, а тепер йик украдеш золотного коньи? — Але песик, сарака все знав, бо він був тот умерлий чоловік, шо єго сїмнацїть років били за довги, а цес наймолодший принц казав єго поховати и сам довги заплатив за него. Поїхали вони оба до другого пана и зачекали, докив добре неотовкло. Пізно в ночи зайшли вони до тої стайнї и каже песик брати найстрашнїщого, найгіршого, бо тот кінь того пана, шо єго післав за конем. Але принц увійшов и вібрав дійиментового и вівів на двір. Кінь на дворі заржьив, а варта пустила си за принцом и имила єго. Привели єго до пана а пан каже: Коли ти такий злодїй, то у мене є панна за синим морем завойована, а ти иди, та менї відти укради, я тобі коньи дам! — Песик знов єго ганьбив, шо єго не послухав и сказав єму, шо йик го ше раз не послухаєт, то вже загинут. Поїхали вони за сине море, де панна була завойована. Наколи приїхали до міста, песик му каже: Иди, принце, але роби так, йик я тобі кажу, бо инакше йик будеш робити, то наша обох смерть. Иди, там за першими дверми будут сидїти дві панни и вони будут тебе просити, цїлувати по руках та ногах, а коли це не поможет, то будут голосити перед тобов, але ти не диви си на них, нї говори, нї руки не подай, не засьмій си до них, бо то все ошуканство. В другім покою найдеш одну панну и тиж буде до тебе сьмійити си, просити тебе, пустит си за тобов, але ти йди далї, а до неї нїчого в сьвітї не говори. В третім покоїку будут три панни, а тиж нїчого з ними не зачинай. У четвертім покою буде пйить паннів, а ти также від них утїкай. У пйитім буде вісїм, але не заходи собі нїчого з ними, аби тї йик просили. У шестім покою буде дві паннї, а ти не говори з ними а йди до семого покою, а там буде та, по котру ти прийшов, сама одна чорна йик вуголь, ме сидїти коло стола, а на нїй не значно буде анї лицьи анї очий. Цу чорну йик вуголь озми за руку и віведи на двір. — Принц зробив так, йик єму

песик наказав, а коли вівів ї на двір, все чорне злетїло з неї, а стали самі срібні та золоті на нїй убори, а лице таке красне, йикого в сьвітї не бувало. Тота панна взьила и обцулувала принца від ніг до голови за то, шо ї відтив віратував. Він узьив ї тепер на фіру и вернули си до того самого пана, шо він коньи вкрав. Йик вони приїхали до цего пана, зараз пан пізнав свою доньку, а цему принцови, шо ї віратував з того льоху, дав найкрасшого золотого коньи. Потім приймали принца ше, а коли він си відтам вібирав, то панна просила дьидї, аби позволив ї принца трішки підвести. Дьидьо позволив їй підвести принца, а коли вона єго підводила, змовили си обоє и панна вже не хотїла си вертати з дороги до дьидї, але поїхала гет з принцом. Приїхали вони до того пана, шо має птахи. Приводит му того золотого коньи, а тот дає му за то золотого птаха. Поїхав принц з тов паннов и золотим птахом у свій край. Наколи він відтив від'їзджьив, то тот кінь, шо він припровадив панови за золотого птаха, вірвав си зі стайнї и за ним. Поїхали вони до рідного краю, але мусїли переїзджьити черет тот лїс, де песок тот принца перший раз уздрів и до него присїв а тепер в тім самім місци в тім лїску песик собі назад там з фіри злїз. Йик песок відходив, наказував принцови, аби живе мньисо з під шибениці невікопував; и песик признав си, шо він є тот умерлий чоловік, котрого били на містї, а шо принц заказав людем єго бити и поховати у цвинтари, за то він єму все то, шо до тепер здобув принц, пригаздував. И тот песик собі відійшов, а принц собі поїхав. Приїхав він у то місто, де він тоту трахтирню дістав и де били умерлого чоловіка. Йик він ступив до того міста, дивит си, а тут вішьиют єго обох братів. Нагльинув він си ближче и спитав людий: Шо ви там робите? — А вони кажут: Цї, каже, вкрали по вісїм крейцарів, та не мают, каже, відки віддати и за то їх хотьит вішьити. — Люде, каже, ци ви тут такі суди маєте, ци шо такого, шо за вісїм крейцарів двох чоловіків вішьиєте! — Вітьигнув тих шістьнацїть крейцарів тай верг їм. Нате, каже, то шо вони завинили! — Наколи братів увільнили, узьив їх з собов до тої трахтирнї, понаходив їх тото одїньичко, узьив їх на конї и сам сїв з паннов на фіру тай поїхали у свій край. Їдут вони, їдут, а на дворі дуже парно було и схотїло си їм пити води. Тоти два братьи радьи си з заду. Їде, каже, з паннов, веде коньи тай птаха, везе тай має з чим, а ми идемо з ничім д' хатї. — Тай зачьили си зраджьити. Подивили си, не далеко є колодьизь. Тай радьит си: Коби ми, каже, єго пригулили д' колодьизи, а ми каже, перевернемо єго туди. — Пішли пішки тай таки набігає старший тай каже: Ий, Боже любий, такої шесми кирницї не видїли з роду, йик оца! — А молодшого закортїло погльинути на ту кирницу, перехилив си, а вони оден з одного, а другий з другого боку тай перевернули єго у цу кирницу. Він докив долетїв до дна, то на кришечки си розсипав. Тоти два на фіру тай поїхали до тата у свій край, а тот лишив си там у студни. Йик

вонї вернули домів, зачьили си хвалити перед татом, шо то вони принесли птаха, але тато сказав: Шо, каже, минї з тою, коли я не виджу нї вас, нї панни, нї птахи, анї коньи золотого! —

Приходит тот песик до тої студнї, злазит у воду за єго костами. Збирає по кісточцї у водї и віносит у писку відти назад и складает так, йик були. Йик віносив усї кости и склав до порьидку, пішов до того краю, де була цїлюща вода. Набрав тої води цїлющої у писок, принїс, де лежьили кости, посипав їх тов водов, а кости назад си сцїлили. Потім пішов у другий край, де була вода живуща, принїс тої води и посипав нев кости, а вин ожив. Тогди песик кажет: Йикий ти чоловік, не хотїв єс мене послухати! Я тобі казав, аби ти живе мньисо з під шибениці не купував, а ти мене не хотїв послухати, а тепер видиш, шо тобі зробили! Тепер иди здоров до свого тата та сокоти си, бо я тобі уже відробив за то, шос мене не дав бити, шос за мене заплатив, тепер тобі уже білше нїчо не поможу! — Він пішов до свого тата. Йик він си зближив, то уже на милю було чути, шо грают музики, шо уже весїльи там є. Він приходит під палац, а там на горі весїльи си відбуває. Панна сидит за столом, а коло неї старший брат за кньизьи, а молодший за дружбу. Вінчаньи ше си не відбуло, лиш си гостї напивают, а вінчаньи має бути в опівночи. Він, наколи увійшов, лиш показав си наперед стола, а тоти братьи, йик лиш єго повидїли не сказали єму нїчо в сьвітї, лиш штрикли оден у одно вікно, а другий у друге вікно аж на землю, тай так си розбили, йик він там у кирници, на смерть. А він отак сказав: Ади, каже, чесне панцтво, не зробивсми їм смерть, сами собі смерть зробили! — Наколи він це сказав, тай коло тої панни за стів засїв, золотий птах засьпівав, а тато провидїв, тай назад учув и відмолод, тай уздрів свого сина тай панну, з котров принц звінчьив си ше тої самої ночи. Потім жили вони в шьистю та здоровлю довгі лїта.

(Ясенів горішний, від Павла Мартищука).

---

73. За богача, що свої маєтки на бідних потратив.

Були дїдичі и мали одного сина; маєток мали великий. Заслабли тай кажут: Шо буде з сином, що нижонатого лишьиєм? — Журили си; померли. Син зостав та думає: Того маєтку я би не переїв, не перепив, докив мого віку. — Зачинає у тим маєтку бушувати, пити, їсти, не трибує нїчим, не робит коло него, не дбає за него. Йик вин взьив си у тих набутках набувати, то була у него така установа, шо ци бідний, ци богач, ци пан, ци хлоп, ци старец, усї були рівні; одному ни дав за столом більшу порцію йик другому. Килько їв пан, тилько й старец, усї рівні за

столом. За килька рокив тоти маєтки змарнував; усе пишло и гроші и маєтки; лишив си йик палец. Йик змарнував це все, то зи встиду лишив своє місто, зайшов у дуброву. Нима шо їсти; їст лист. Думає вмирати. А біда йшла в слїд за ним. Питає біда в него: Пане! шо думаєш? — Вин си не вповідает. Видтак знов питает біда, а вин кажет: То думаю, шо нїчо ни маю. — В третім слові, третий раз біда стала чоловіком, тай ше питает: Шо думаєш, пане? — Аж тогди вин уздрів чоловіка, (а то була скуса). Скуса го шукала, бо тоти бідні, що він їх у себе в гостях рівнав, віпросили для него царство небесне, а скуса хотїла го збавити. Скуса кажет: Пане! не думай нїчо; підпиши си минї; шо загадаєш, то будет тобі тут зараз, ино станеш зи мнов до контрату. — Вин собі гадает: Зробиш менї таке забуркованє місто, усьикі склепи, на пйить моргів грунту, а серед него столицьи для мене. — Зробили контрат на роки, до речинцьи, але так, шо, каже, аби ми у тим містї ни филювало (хибувало) анї один звизд (гвіздь), бо контрат будет скасований. За то я буду твий з душев и з тїлом. — Тот зибрав свою силу, йик листу, збудував місто з всьиким крамом и столицу. Пан був там йик крульом. Заходили до него сторонні купцї, бо біда вробила дорогу крізь ту діброву, аби всї знали. Раз прийшов до того міста склепар тов дорогов за крамом. Накупив того краму, килько єму бракувало, бо дуже си єму сподобав тот крам. Вернув до дому и розголосив, шо є нове місто, и в ним всьика мудра крамшина. *Бовтарі* (купцї) то розизнали. Тот склепар знов поїхав за крамом до того міста. Та ни стало му гроший. Питает си в тих бовтарив, шо були у тим містї в *бовтах* (будах), а тоти сказали: Иди до нашого пана-крульи, йик вин тобі завірит, то добре. — Склепар прийшов до цего пана, а вин зрик, шо добре, спозволив на виксиль до речинцьи, бо вин богато торгувати давав. Склепар від'їхав. Приходит речинец, а тот гроший ни присилає. Тогди тот пан каже запрьигати конї и їде до склепара по гроші. Приїздит до него, склепар вздрів, борше стає, вітворьиє ворота и кажет: Я, пане, вам гроший ни відсилав, вібачьийте! — Але в тим чьисї дївка того склепара ходит, а цес ї уздрів. Склепар кажет: Я вам запізнив гроші! — А пан кажет: Я ни прийшов за гришми, я прийшов сватати дївку вашу. — Вже забув за гроші. Склепар соромив си, шо такий круль хочет брати у него дївку. Вісватав дївку зараз, бо тогди ни було, йик типер заповідий, але такий зараз брав дївку, йик си погодили. Забрав дївку до свого міста. Жили кілько жили; нима на це признаку, кілько вони жили. Але пан мав письмо до речинцьи кильки вин мав жити и біда мала друге в себе. Надходит речинец, віступати з міста, лишити маєтки. Вин зачьив си задумувати в послїднім роцї; з місїцї на місїць, так шо раз гірше думає; у послїднім місїци найдужче велика журба єго находит. Жінка си питает: Шо ти в такій журі? — А вин на то кажет: Я з дїдицкої кости, дїдицкий син, великі маєтки мав, усе протратив, тай записав си бідї за ці маєтки, шо

типер маю. Завдав си я з душев и тїлом, а тепер речинец прийшов минї йти. — Питаєт си вона: йик ви, пане мій, робили контрат? — А вин кажет: Так а так; а йик ме бракувати тильки, шо минї си відаєт за малий звізд, то контрат будет скасований. — А вона си схопила, закасала си, тай вирвала оден волос з межи ниг. Скрутила го в двох пальцьих, подала єму, тай кажет: Пане мій! Иди з тим у тоти крами, най вони дадут такий звізд! — А то волос тонюський, та, ади, ше й з білов головков, якурат звізд. Тай вин взьив то, пишов у місто. А там вже злетїли си вони, йик листу, брати єго. Вин приходит до єдної крамницї и кажет собі дати того: Оттаке минї пошукай зараз, тай йик є, то беріт мньи! — Шо вни си розлетїли, йик муряхи, земню дерли, пидлоги зривали, та шукали, але гляба було найти. За цес пунт скуса прийграла контрат. А так вже Госпідь сьйитий дав тий жонї, шо си любили, тай шьинували, таке шьистьи, тай єму, шо бідних шьинував, тай за дльи них маєтки потратив. Тай жили, докив жили, аж померли, тай пішли в царство, бо за ними бідні просили.

(Голови, від Леся Шекирьика, записав Лука Гарматїй).

---

74. Йик люта жінка вігнала з пекла чортів.

Був чоловик, шо мав люту жинку, шо чоловіка побивала. Так го загрозила, шо вин вже не знав, шо дїйити, йик си жинки збути. Пішов сьвітом, лишив жинку. Ишов лїсом, степом, тай надибав таку глїбоку йиму-диру, шо не міг ї дна догльинути. Так він здумав собі: оттут я збуду си жинки, кобих ї тут затратив. И у тій гадцї вернув си по жинку до дому. Приходит и кажет: Жинко, я би тобі шос казав, але я бою си тебе! — А жинка до кочерги и кричит: Кажи, бо зараз ти голов провалю! — А вин кажет: Та я найшов, сарака, грошї! — А вна скричьила: Де йис найшов? Веди мене зараз туди! — А вин кажет: Та тото дуже глїбоко, братиби линви, цебер, спускати би си. — Но, скричьила, бери цебер, тай линви й идїм! — Взьив вин то, пишов наперед, а вона за ним. — Прийшли до дїри, вин обйизав цебер линвов, сїв у цебер и кажет: Спускай мене в йиму. — Вин знав, шьо жинка ни маєт сили спустити єго. — А вна скричьила: Гой ти, нипоправнику, ти би ни взьив усїх гроший, ти би лиш подїлив їх; пускай мене за гришми! — А вин шьи си зрадував тому, тай кажет: Сїдай, жоночко, я буду тебе спускати! — Вна сїла, а вин зачьив спускати и дуже сохранно, аби не торкнув де в камінь! Але йик стьимував, шо вже спустив глїбоко, шо вже вона си нїгде не ймет, пустив бабу, а баба загриміла у печеру! Впала на

саме дно, а там було дванаціть чортив. Йик зачьила си сварити, вадити там з тими чортами, тай вігнала одинаціть чортив, а дванаціть був хромий, ни міг вилізти з печері. Сиділа там з тим хромим чортом рік на віру! А видтак чоловік, шос в рік здогадав си ї, пожьилував и загадав си ї видтив віратувати. Зибрав собі вужища, линви, тай цебрик, пішов до йими и спустив цебрик; гадает: Йик вона жива, то ймет си, тай вітьигну, а ні, то так будет. Спускає цебер у ту йиму аж на дно! Видтив шос му за пошторонок посіпало, а вин гадает: Шос є, буду тьигнути. — А в тим чьисї баба вснула, а тот диявол хромий гадав си віратувати вид баби и хотів, аби єго тьигнути. Вин тьигнет тьижко, гадает, то баба; вітьиг, а то вин — щезби! А вин тогди: А циж я, каже, тебе тьиг? А жинка де моя? — Ий, кажет діявол, буду тобі давати, шо сам схочеш; дьикую тобі, шос мене з пекла вітьиг! Там така жинка люта, шо нас одинаціть віїла, а я лишив си, бо хромий, ни зміг утечи! Шо ти за цу ласку хочєш, шьо ти мене відтив візволив від тої жинки, аби я тобі дав?! — Не хочю нїчо вид тебе, я пускаю за жинков, абих и жинку вітьиг! — Ий, чоловіче, змилуй си, буду тобі рик служити; я би з нев уже ни відержьив! — Пишли собі оба. Зачьив чорт єму служити. Вже ни вітьигают жинки. Вони так си порадили: Чорт будет людий мучити, а чоловик, аби був до того лїкарем. Ну та пишов чорт мучити богачьи. Чорт мучит, а чоловик идет го лїкувати, обібрав си лїкарем. Прийшов чоловик лїкувати богачьи, а чорт лишив мучити го. Дістав велику плату. Цїлий рик так робили: тот мучив, а чоловик лїчив. Зибрали дуже страшенно велику суму гроший. Минув рик, роздьикують си и розходьит си. Чоловик має з чого жити, маєт велику суму. Чорт кажет хлопови: Йик я вид типер буду кого мучити, абис ни приходив, бо вгинеш! — Пишов чорт и в одного йикогос великого пана-графа зачьив мучити дївку. А тот чоловік чутний був вже на цїлий край, вже си очутив, то пан впрьигает конї и посилает за ним. Приходьи за ним поїзд тай конї, а вин тепер задумав си, кого слухати? Пана ни слухай, то судовий пан, смертев карає; чорта ни послухай, таки угинеш! Прийшло си гинути. Бог типер дав єму шьисливу гадку: скликав собі людий, наймив музику цїлу, наймив фіри, посїдало то все на фіри, музика на фірах играєт, идут до пана. Приходьит уперед двора, стают люде и музика перед ганком, а чоловик тот лїкар, питает си: В котрій хатї слаба дївка? — Вони справили єму, в котрій хатї; вин берет свої люде и музику и ставит їх оперед дверий тої хати. Музика грає, а люде данцують; так наказав. Входит до хорої дївки и зачинает лїчіти, а чорт приходит до него и кажет: Мой! а я тобі ни казав, аби ти ни приходив там, де я буду. — А вин кажет: Нї, мой, я ни прийшов дївку лїчити, я прийшов тобі дати знати, шо весїлє твоє йдет; от музики и бойири, ти маєш ити з тов жинков вінчьити си! — Йик си чорт тогди спудив, то ни тїкав у двері, бо бойив си, аби си з бабов

ни стрітив, ни вікном, но зирвав стелю и дах и втїк у гору. Чорт ни знає гадок чоловика, йик Бог, тай дав си піддурити чоловикови. Так чоловик вилїкував дївку и прогнав чорта, то чорт вже людий ни мучив!

(Голови, від Олексїя (Леся) Сьинїтовича).

---

75. Калай війтом.

Був такий калай, шо дуже таки калай, а дїдько кажет Богови: Я цего калая запоможу! — Бог кажет: Йик я схочу, то ни запоможеш. — Приносит дїдько в вечеріх гроший и находит у печі два горшки у того калая. И в тоти горшки два насипав гроший тай засунув у піч. Тай гадаєт си, шо він ме брати горшки даві, тай найде в горшках гроші. А коло того калая сидїв близко війт. Даві приходит війтиха до тої бідної, бо вни були собі куми з тов біднов. Тай прийшла даві, тай кажет: Кумко, може бис позичила минї горшків, я би шос готовила! — А кума спит собі из чоловіком на постели тай кажет: Диви си, кумко, там горшки в печі стоят! — Вона ни знаєт, шо там у горшках є гроші. Війтиха горшки під плече, тай д' хатї з тими грішми. Даві приходит дїдько до Бога тай кажет: Я того ни можу запомочи! — А Бог кажет: Я тобі казав, шо ти єго ни запоможеш, доки я ни схочу. — А дїдько кажет: Я ше в вечеріх шос єму му піддавати знов. — Приходит у ночі, йик вни льигли спати, тай приносит два бурдюги з грішми тай підклав їм під голови. А війтиха другий день приходит тай кажет: Ви би, кумко, минї ни позичили макогона бурьишок товчи! — А калаї лежьи вбоє на постели, тай кажут: Ади в головах, бери, кумко, собі. — А та берет макогін, тай взьила тоти бурдюги з тими грішми. Дїдько приходит до Бога тай кажет: Правду казали, шо фе їх запомочи; але я ше буду прібувати. — Даві устав калай з постели и пішов дорогов цїсарсков. Идет він, идет, тай приходит на міст тай кажет самий до себе: Господи, йик тоти слїпі переходьи міст! — Тай взьив тай застав очі и йдет кріз міст. А дїдько поклав на міст два бурдюги гроший: гадаєт собі, шо він ме йти мостом тай озме собі, йик уздрит. А тот заслонив очі, тай пройшов, тай ни видїв. Приходит дїдько до Бога тай кажет: Вже би сми нїчо ни робив, бо сми ни годин запомочі єго. — А Бог кажет: Ануко, шо я запоможу. — Рада зійшла си, тай хотьи війта змітувати. Тай взьили, тай поклали цего калая на війта, а цего, шо був війтом, звергли. Старий війт и цес новий війт зійшли си обидва в коршмі а новий війт кажет: Я шо знаю, то знаю, а тепер вже му знати, йик війтувати. — А тот старий війт кажет: Братчіку, мовчи! Жінка принесе то, шо взьила. — А новий війт дібрав путері и ше дужче добират си до того. А старий війт кажет: Братчіку! будь такий добрий, жінка принесет то, шо взьила: бурдюги

та горшки, будь такий добрий, ни кажи нїкому. — Тай стара війтиха взьила и в вечеріх принесла тоти горшки тай мішки, тай кажет: На, кумко, шосми дістала від вас, то назад принесла! — А тот узьив новий війт понакупував за то солонини, маржину, забогатїв, а люде, зачинают казати, шо з людий забогатїв. А він кажет: Коли сми з людий забогатїв,то я си звержу з війтівства, — и взьив тай зверг си.

(Ясенів горішний).

---

76. За братів бідного и богатого.

Було два братьи. Оден був богач, а другий бідний. Бідний пішов до Бога просити, аби єму Бог дав овечку и каже: Йик скажеш: Потрьиси си, овечко, то будеш мати и гроші, и хлїб, и питьи. — Пишов вин з тов овечков и каже: Потрьиси, овечко! — Овечка си потрьисла, а з неї впали гроші, хлїб и питьи. Попоїв вин, напив си, забрав гроші и йдет. Переходит го брат богач зи своєв жинков и каже: Повертай до нас! — Вин повернув Питают си в него, видки вин усе має? Вин їм розказав. Вони си запитали, йик вин тій овечцї каже? Вин зрік: Потрьиси си, овечко! — Вони го впоїли, вин уснув, а вони цу єго овечку заперли в свою клїть, а єму підміньили, дали иньшу. Проспав вин си, взьив цу вивцу, пишов до дому. В хатї зрік їй: Потрьиси си! — А вона ни хотїла, ни потрьисла си, бо то була друга. Вин усердив си, порубав ї, наметав на ватру в піч. Згоріла. Виттак вин знов идет до Бога. Зустрічьиє го Бог на дорозї. Питаєт си Бог: Куди йдеш, чоловіче? — Иду до Бога просити, аби минї шьо дав! — Бог узьив и дав єму столик и кажет: Йик скажеш: Розкрий си! то вин розкриєт си и будеш мати шо хоч: їсти, питьи и гроші. — Пішов вин до дому и кажет до столика: Розкрий си! — Столик розкрив си, а вин наїв си, напив си, набрав гроший и йде. Переходит го брат и просит до себе. Пишов вин. Питаєт си в него, де вин берет їсти, пити, гроший, шьо має все, а такий бідний. Вин розповів, а богач го впоїв, тай підміньив тот столик, собі взьив вид него, а пустий дав єму. Прошумав си бідний, йдет до дому, а дома каже: Розкрий си, столику! — А вин си ни розкриває, ничо ни дає. Вин го порубав и верг го в піч на ватру. Идет знов до Бога просити. Зустрічьиє го Бог и питає: А куда ти йдеш? — Вин розповідає. Бог тогди дав му палиьку и каже: Йик будеш шьо хотїти, то абес казав: Розходи си, паличко, а йик тобі вже того ни буде треба, абис казав: Тпру! то вона стане! — Взьив вин ту паличку, тай пишов. По чьисї зголоднїв, тай каже: Розходи си, паличко! — А паличка йик си розийшла, йик йила го бити зі всїх боків, шьо мало го на смерть ни вбила. У тім

страсї та боли забув сказати : Тпру ! — Аж нагнали си на него тогди борючи бики. А вин каже : Тпру ! Не доста мене палиця бє, а й ви шьи хочьити ? — А палиця тогди стала. Бере вин ту палицю, йде. Перебігают го богач брат из жинков. — А шьо, брате, добра ца палицьи ? — Ий, шьи лїпша богато вид овечки и вид столика ! — Запросив го богач до себе, питає, йик вин до палички каже ; вин сказав. Богач го впоїв, аж бідний уснув. Богач уже ни відержьив, взьив паличку, закликав жинку и замкли си у клїти. Кажут : Розходи си, паличко! — Паличка йик си розийшла, то богачьи, то богачку, то одно, то друге, бє та бє. Аж бідний приспав си, прошумав си, чує : шумит шос у клїти, слухає, а то богач кричит, жинка кричит богачьи. Вин догадав си палички, а палички нима. Ага ! то вони вкрали ! — Най їх бє ! Жде вин. Ни зараз надходит ид клїти, аж богач просит : Ай, братчіку, ратуй нас, подаю тобі и овечку, и столик! Запри цу палицу, бо гинем ! — Бідний сказав : Тпрру ! — Паличка стала. Тогди богач подав братови овечку та столик, а бідний став богачем шьи биршим, йик єго брат. Вони їли вугльи та печіну, а ми то, шо Бог дав. Вони жили, жили, докив си їм ни пирвали жили. Я там був в кумах тай батьках, то все видїв, чув и знаю, тай за це розповідаю.

(Голови).

---

77. Бідний и вітер.

Був оден чоловік из жинков ; такі були бідні, шо на зарань та на вечьир заробили, то їли. Чоловік заробив а жинка ззїла. Дїтем пекла хлїб з отрубів а сама їла білий хлїб. Одного разу заробив чоловік гелетку зерна й поніс у млин, змолов тай несе до дому. Аж иде через міст, вітер завійив, а він упустив муку у воду. Приходит засмучений до дому, а жинка єго питає : Де мука ? — Він каже : Нїс сми через міст, вітер завійив, а я упустив у воду. — Жинка каже : Шо будем їсти ? — А вин каже : Я иду на міст казати вітрови, аби подав муку. — Пішов на міст тай каже : Вітре, вітре, подай муку ! — Иде за сьлїдом муки, тай приходит до йикоїс баби. Баба каже : Чо шукаєш ? — Прийшов сми, аби вітер подав муку. — Баба каже : Ховай си, бо вітер тебе озме ! — Він сховав си ; аж вітер приходит тай каже бабі : Тут є чоловік ? — Баба каже : Ба є, ба нима ! — Вітер : Ба є, ба нима, приведи єго суда ! — Баба привела, а вітер каже : Чого хоч ? — Я, каже чоловік, прийшов сми, аби вітер подав муку ! — А вітер дав єму козу тай каже : Йик хочиш їсти, то скажи : Потрьисиси, козонько ! Козонька потрьисеси сріблом та золотом ; за то купиш собі їсти. — Чоловік взьив козоньку тай прийшов до жида : О тепер, жиде, я буду жити ! — Жид єго упоїв, а він лїг спати,

а жид обміньив козоньку. Він устав, узьив козоньку тай веде до дому. Приводит д' хатї тай каже жинцї: О тепер ми будем жити! — Жинка каже: Циж не будем? — Він сказав: Трьисиси, козонько! А козонька ни трьисет си. Він убив ї, верг у беріг тай пішов знов на міст и каже: Вітре, вітре, подай муку! — Та відтак приходит до баби. Баба питаєт си: Куди йдеш? — Иду, аби вітер подав муку! — Баба каже: Ховай си, бо вітер тебе озме! — Аж вітер приходит: Шо тут за чоловік? — Тут нема чоловіка! — Ба є, ба нема! Веди єго суда! — Баба привела, а вітер каже: Чо хоч? — Я прийшов, аби вітер подав муку! — А вітер дав єму скатерть тай каже: Йик хочеш їсти, то кажи: Розпусти си, скатерте! А скатерть си розпустит, а ти будеш їсти й пити. — Чоловік взьив скатерть тай приносит до жида. Жид єго упоїв, він лїг спати, а жид обміньив скатерть. Рано встає чоловік, тай бере скатерть тай иде д' хатї тай каже жинцї: О тепер будим жити! — А жинка каже: Так йик з козоньков! — А чоловік каже: Та не так! Розпусти си, скатерте! — А скатерцьи ни розтулюєт си. Чоловік посїк ї тай верг у піч. Тепер иде знов на міст тай каже: Подай, вітре, муку! — Потім пішов там до тої самої баби, шо був уже два рази. Баба каже: Ховай си, бо вітер тебе озме! — Аж вітер приходит, тай каже бабі: Веди єго суди! — Баба привела, а вітер каже: Чого хочеш? — Я хочу, аби вітер подав менї муку! — Вітер дав єму бубонь, а він приходит до жида тай каже: Ану десьить хлопцїв, бийте у бубонь! — А то йик зачьили хлопцї бити жидів а жид каже: Подам тобі и козоньку и скатерть, лиш не бий! — Чоловік: Ану, залїзте у бубонь! — А вони у бубонь залїзти не хотїли. Жид подав козочку и скатерть. Він приходит д' хатї тай каже: О тепер ми будем жити! — Жинка каже: Так йик из козоньков и скатертев! — Чоловік каже: Не бій си! — Тай сказав: Козонько стрьисиси! — Козонька си стрьисла сріблом та золотом. Розстели си, скатерте! — Скатерцьи си розстелила, а то є шо їсти и пити. Він каже: Чого будемо бідувати? Идїм на війти ставати! — Прийшов до війта: Ану, десьить хлопцїв, бийте у бубонь! — Тоти вігнали війта. Були війтом 3 роки. Ходїм ставати на попа, — каже чоловік. Вігнали попа. Був попом шість років, а відтак сказав: Ходїм ставати Богом! — И пішов та вилїз на великого дуба и зачьив бити в бубонь тай упав тай забив си на смерть.

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

78. Бідний, чорт и прошак.

Ішов бідний у сьвіт шукати хлїба. Найшов єго тот, щезун, и питає: Куда йдеш? — Иду, аби найти чим свою душу и дїти погодувати! — Щезун каже: Дам тобі хлїба, девйит вепрів годованих, йик за рік відгадаєш девйить загадок: чого є одно, чого є 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9? — Бідний погадав и каже: Добре, відгадаю! — Розійшли си. Бідний вернув си до дому. Наблизив си рік, а чоловік си журит. У вечір підходит до хати прошак и просит си на ніч. Чоловік каже: Нї, брате, не можу тьи приймити на ніч, бо я зараз гину! — Не бій си, не меш гинути, а прийми на ніч! — Добре, але де тьи дїну, бо я си вілагоджую на смерть. — Умив си, обритив си, убрав си, поклав си на лавицу, зажог и свічку и так йик умер. Прошак поклав си на приспі; аж загудїло, заудиїло, зашуміло, забутїло: надлетїв щезун. Прийшов до газди: Гов! Ци ти дома? — Прошак відзиває си: Шо потребуєш? — Потребую загадки за 9 вепрів! — Питає чого є 1, чого 2, 3, 4.... 9? — А тот відповідає: одно сонце на небі, двоє очий, троєтрійцьи у церкві, чотири колїс у возї, пйить палців, шеста долоньи, сїм братів йик си бют най си осьмий не мішьиє, девйить вепрів вігулив у дурньи. — Щезун на це перднув и каже: На маєш це на цибулї! —

(Розтоки, від Микити Владики записав Л. Гарматїй.)

---

79. За три братя, шо служили у Бога.

Були три братя. Отец їм помер и неньи, а вони лишили си сиротами. Одного разу ишов найстарший син наймити си за слугу. Приходит до самого Бога тай каже: Ни наймив би я си у вас? — Бог каже: Чому нї! — А він не знає, шо то Бог. Бог наймив єго на оден рік, дав єму проскур и коновочку молока и каже: Гони оцу корову; куда буде ити корова, туда иди й ти! — Він пішов з тов коровов тай приходит на одно поле. Дивит си, аж у рові здохлий пес так вонит, шо не може си наблизити. Пригонит ту корову а Бог питає си: Шо видко? — А він каже: Там у рові так вонит пес, шо не можна наблизити си. — Бог каже: То ни пес, але тот чоловік, шо посьміває ся з того, шо вонит, коли умре. Шо хочеш в мене за це? — Він каже: Я ни хочу нїчо, лиш абих був дїдичем. —

Иде середущий брат, приходит до Бога тай каже: Не наймив би я си у Бога? — Бог каже: Чому нї. — И дав єму проскур и коновочку молока тай каже єму: Гони цу корову; куда вона буде йти, туда иди й ти. — Він ходит за коровов, аж находит пса в рові тай вернув си назад до Бога. Бог каже: Шо єс ви-

дїв? — Він каже: Видїв сми пса в рові, шо так дуже вонит, шо не мож си наблизити. — Бог сказав єму так йик першому, хто то є, тай питаєт: Шо ти хочеш за то, шо єс був у мене? — Він вібув цїлий оден рік, а гадає, шо оден день. Хлопец каже: Нїчо не хочу, лиш абих був менником! — Бог дав, шо він прийшов на готовий млин.

Идет найменчий шукати служби и приходит до Бога, тай каже: Ни наймили би ви мене на слугу? — Бог каже: Чому нї? — И дав єму проскур и коновочку молока тай каже: Иди з коровов; куда вона буде ити, туда иди й ти! — Хлопчина пішов з коровов, аж видит у рові здохлого пса. Вертає си до Бога, а Бог каже: То не пес, але тот чоловік, шо сьмієт си на посїжіню (коло умерлого). Бог каже: Шо хочеш, шо був єс у мене! — Він каже: Нїчо не хочу, лиш йику має думку моя жінка, таку и я хочу. — Бог так дав йик він хотїв. З тих трьох братів оден став дїдичем, другий менником а третий мав таку думку, йик єго жінка. Одного разу иде Бог нїби старцем тай приходит до дїдича, а відтам нагнали Бога, старця. Иде до менника. Цес каже: Чого хочеш? Тут в сунки забрати муку? — Далї иде Бог до того, шо має думку таку йик єго жинка. Там приймили Бога. Вони не знают, шо то Бог, але гадали, шо то старец. Рано встают, а то де був дїдич и менник, там стало озеро.

(Гринева — записав Дм. Єндик.)

---

80. Служба за три червоні.

Служив слуга великі роки від малого хлопцьи аж до того чьису, доки був чьис си ожинити. Так си заслужив, шо мав одну комору свою. В єго коморі вже білше добра було заслуженого, йик у того ґазди. Отже одного разу сказав слуга до ґазди: Та чьис менї вже відходити від вас, вже чьис и менї си на талан змагати! — А ґазда каже: Сину, йик твоя вольи; маєш свою комору, маєш свою маржину; де пляц меш мати, то собі займи и поведи добро своє. Але шо ти минї щіре служив, ми ше на послїдку мусимо си забавити. — Зробив ґазда бай, скликав сусїди и говорит до сусїд з плачем: От мій слуга хоче відходити, знаєте, шо він перебув у мене великі роки и вірне минї служив; я єму хочу заплатити, шо єго є, аби собі забрав; при послїдку скликав єм вас, абих си забавили из своим слугов, абих си попрощьили. — Йик вони там побули, ґазда отворив комору и вілучив єго маржину до загороди; може вартувала та єго працьи на яких тисьичу банок. Отже слуга сказав до ґазди при тих людех: Ви минї дайте три червоні! — А то кождий си удивит оден по другому тай говорит пошепки: Ци цес слуга дурний є, ци шо

єму є? — А слуга тот тото вслухав, шо тоти говорьи, відозвав си до тих людий: Ци ви гадаєте, люде, шо мене моя працьи поґуби, йик я лишу цесе у сеґо ґазди? — Ґазда з охотов вітьиг три червоні, подав єму йик на спрубу и каже: йик тобі не вістарчьиє цих три червоні, то вертай си знов до мене и возмеш собі, шо тобі треба, бо я ни хочу, аби ти лиш за цих три червоні був. — И взьив си слуга тай пішов. Зайшов відтив аж на трете село. Прийшов до ґазди просити си на піч. Ґазда був на дворі коло маржини и каже: Меш ночувати, иди до хати. — Війшов до хати; там є ше в хатї два братьи того, шо приймив на ніч и неньо їх сидїв на печи, цїлий вечір нї до кого нїчо не говорив. При вечері зачьив си тот подорожний питати синів: Ци ваш неньо такі нїколи не говорит, ци лиш тепер? — Ой, каже, в нашого неньи, йик є подорожний чоловік у хатї, то одно слово за червоного. — Він узьив вітьиг одного червоного, подав дїдови на піч, тай каже: Кажіт менї одно слово. — Дїдо каже: Сину, йик прийдеш до води, та велика вода, клади тріску на березї; йик вода буде ту тріску брати, то у воду абис не ишов, бо вода буде білша приходити тай втопиш си, а йик ме си низити вода, то перейдеш. — А тот си взлостив, тай не каже, але думає собі: Та я це знаю, шо йик велика вода то можна си втопити! — Вітьиг другого червоного тай подає дїдови: Кажи менї ше одно слово! — Дїд каже: Сину, йик си ожениш, то абис йику ґаздиню мав, жінку, без своїх очий абис ї нїкуди не пустив, та віру абис їй не дав, бо вона тебе може зрадити. — А він собі подумав: Хоть буду жебраним кавалком хлїба йти, то ше цес червоний даю третий. — Подав третий червоний: Кажіт ше слово! — Дїдо каже: Сину, йик будеш ґаздов, без своїх очий абис нїкому своєї худоби не позичьив, анї вола, анї коньи. — Переспали. На другий день, подорожний взьив си тай пішов. Акурат прийшов до води, вода велика, він прикладає тріску, так йик му дїд › казав, вода тріску займає и чим раз більша си робит. Він сїв коло води тай сидит: Приїхав вірменин верхом конем, на кони шкірьині бесаги (то давно вірмени були купцьими), нїц ни гадав, воду ни мірив, лиш з конем поїхав у воду. Прийшов серед води, вода прийшла гірша, підвалила коньи, він з коньи упав, вода єго займила, а кінь віплив, а тот коньи имив, розйизав бесаги, а там було по пів бесаг гроший самого золота. Сїв на коньи, поїхав до свого власного села, там де си родив, купив собі ґрунт, поклав хати, справив худобу и зробив си богачем більшим йик тот, шо в него служив, и пішов у свати до доброго ґазди, котрий був старший в селї и оженив си з того ґазди доньков. Жинка єму згідна и добра в ґосподарстві, дає лад усему и все кутає, у пустоту си нїйик не вдає, цалком так, шо він усе казав, шо вже лїпша не может бути. Одного разу було в єго тестьи весїльи, а він під тот раз си розболїв, зробив си слабим и сказав до жинки: Ти, жинко, бери фіру та їдь на весїльи, бо я не годен. — Вона поїхала на весїльи и взьила з собов маціцьку дитину. От у вечір

були заводини, підпили си всї, и старий и стара, и донька; слабий встав, зібрав си у инчий мундур, не в тот, в йикім він ходив, парсону взьив инчу на твар и приїхав на весїльи йико пан. У ночи пішов до чьистованьи, кинув у повницу богатo гроший и зачьив говорити до тої газдинї, шо єї весїльи було: Ци у вас би не було де окромішної хати, аби я припочив; кобисте минї вішукали, я бих вам добре заплатив и дав би гроший гаразд. — А стара каже до старого: Цес пан, шо є тут, добре платит, шкода, йик би чужі взьили. — А старий каже: То най буде. — Була хата окромішна на боцї, взьила донька дитину, трудна за весїльи, уснула. Тот завив дитину у шматьи, взьив у ночи и пішов. Принїс дитину до дому; була близко сосїда, шо плекала свою дитину, він свою дитину понїс до сосїди и віднїс ті дитинї молока и шо потрібно и заплатив ї дуже файно: Най сесьи дитина перебуде в тебе принаймі тиждень, я тобі добре буду платити за кожден день, лиш добре обходи ї. — А та донька йик устала, дитини нема и пана нема, набігла д' мамі: Иой, гвавт: я вже нещіслива, чоловік мене вбє тай нажене мене гет! — Стара каже: Не бій си, доню, шос ми мемо робити! — Тай взьила запалила хату тоту, де була дитина, и зробили гвавт: у весїлю дитина згоріла! Приїхала вона з весїльи, він лежит слабий а вона голосит; він си питає: Шо тобі, жінко? Чьо ти голосиш? — Ой, йик же минї не голосити! Згоріла хата у моєго тата та, шо була на боцї, тай дитина моя згоріла! — Він до неї каже: Мовчи, не плач, проси Бога, коби я здоров. — Хорий підньив си, сказав собі, то треба за ту дитину зробити обід; най буде, шо вона згоріла, то вже божа вольи. И сказав собі на обід запросити неньи и маму. Вона пішла запросила. Неньо з мамов прийшов, посїдали за стів, лиш добре зачьили їсти и пити, а він віхопив си на двір тай пішов до сосїди, взьив свою дитину, принїс, та показав перед старих и перед жинков и каже до них: Можна на вас си спустити, на всїх вас, шо ви є справедливі, шо добре свої дїти провадите! Тепер я вам тут скажу: Дитина моя, лишьию собі, а ви беріт собі доньку и заберайте си з мої хати, аби я вас більше тут не видїв! — Тесть упав єму до колїн и тещьи и зачьили єго просити: Даємо ше тобі на дві тисьичі и маєтку свого и ручьимо тобі, шо вже більше цего не буде, лиш не зроби тепер нам цес сьміх и встид, бо вже и так доста го маємо! — Тай він то приймив.

Два червоні єго си скінчили; ше прахтикує на третий, шо тото буде. Мав доброго сосїда кума. Одного разу прийшов сосїд до него: Ий, кумоньку, будь так добрий, позич менї своїх коний привести дров! — Позичу тобі, лиш абис не перебрав та не зноровив! — И, я вже знаю коло худоби ходити; менї не перше у лїс їхати! — Позичив він кумови коний; а кобила була одна надежна. Кум поїхав у лїс, а він си зібрав тай пішов боком за кумом надзирци. Кум фіру набрав, йику він знав, їхав з лїса, а там було в однім місци в гору так, що не могли взьити;

кум там узьив *підплетину*, та зачьив конї бити; конї мусїли брати тов силов, шо не мали; кобила си подвигала и там таки в тім березї пометала; він лошьи взьив за ноги, затьиг у лїс и кинув у бердо. Відтив си вернув и поїхав д' хатї. А тот зайшов, лошьи взьив, принїс до дому, вікинув на під, и там ноги розправив; йик тот конї привів, питає він кума: Йик ти гостив? — Добре, Богу дьикувати, тай вам дьикую, шосте зичьили коний, — тай пішов. А тот тримав лошьи на поду 7 років. У 7 років зробив бай. Коний мав богато; на баю люде сидїли в стола и за тоти конї зачьили говорити. А тот газда, шо єго конї, кажет: А шо би такий кінь варт, шо сїм рік на стайнї стоїт, та ше й на уздечцї не був? — А тот кум самий стаксував: Та то кінь повинин бути варт коло 500 банок! — А тот відповів до него: Дав бис за такого коньи? — А кум відповів: А чому бих не дав?! — А тот пішов на під, здоймив лошьи вісушене з поду и внїс до хати и сказав до кума при гостех: Йик єс отаксував, то заплати, бо се є тото лошьи, котре ти вігнав из моєї кобили сїм років тому; тепер би то був кінь и я єго тримав до тої пори, доки до гроший ишло; а то шо я єго не віхтовав, то не робив тай не їв. А ти заплати, колис сказав! — Не маєш шо й позивати. Мушу тобі заплатити. — Пішов до дому, принїс грошї и заплатив. Тепер си того слуги скінчив третий червоний.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала К. Лисинецька).

---

81. Дурень.

Була баба тай мала три сини; два були розумні а третий дурний; тоти два розумні пішли служити до йикогос газди, а тот дурний лишив си дома. Стало си раз, шо мама єго заслабла, а він пішов до тих розумних тай каже: Шо робити, мама заслабли! — А вони кажут: Иди до дому, наклади ватру, нагрій води и каміньи та скупай маму. — Він пішов, наклав ватру, держит воду у печи, аж вода скіпіла, а каміньи було таке, йик ватра. Накидав того каміньи в цебер, тай каже мамі: Сїдай там, бабо! — Мама сїла, а він окропом так маму обпарив, що мама вмерла. Він пішов знов до братів, тай каже: Шо робити, мама вмерла! — Вони дали єму гроший тай кажут: Иди в місто, купи хлїба, горівки, масла и ковбаси. — Він пішов, купив тай иде дорогов тай найшов землю розпуклу и каже: Сарака цесьи земльи, йика розпукла! — И вімастив масло у землю. Иде знов, найшов котюгу и каже: Сарака цесьи котюга, йика голодна! — И запхав котюзї ковбасу у рот. Иде він, а то пташки назад него усе: Цїв, цїв, а він каже: Сараки цесї пташки, йикі голодні! — И покидав їм хлїб. Иде він, а горшки на плечех тор, тор, а він каже: Бідї

бисте торкали! Не мете вже білше торкати! — Склав горшки на дорозї и побив їх. Прийшов до тих розумних, а вони питают: Купив єс? — Купив! Та що з того, що я купив, коли нема, — и розказав, що зробив. Тоти кажут: Коли ти так зробив, то ховай маму чим хочеш, ми гроший білше не дамо! — Пішов до дому, взьив маму на плечі, понїс и поклав під двері жидівскі, а сам торкнув у клямку и сховав си; вібігла жидівка тай каже: Забирай си, бабо, бо я тебе зараз буком убю! — Він підбіг знов під двері, торкнув у клямку и сховав си; вібігла жидівка, ударила бабу буком по голові, баба скотила си на землю, а він прибігає тай голосит: Йой! Жидівка убила менї маму! — А жидівка до него: Будь тихо, я тобі дам гроший! — Жидівка дала гроший, а він взьив маму на плечі и понїс до пана у горох, припер маму до плоту а сам засїв у горох и воркотит. Уздрів пан бабу и каже: Тихо, бабо, бо я тебе застрілю. — Він знов заворкотїв, а пан стрілив у бабу. Він біжит и кличе: Йой, пан застрілив мою маму! — А пан каже: Тихо, я тобі дам гроший! — Дав пан а він принїс маму до дому тай поховав ї.

Прийшли тоти розумні дїлити си ґрунтом тай кажут: На шо тобі ґрунту? — А він: Я не хочу ґрунту, лиш дайте ступу! — Дали єму ступу, ґрунт продали тай вертают на службу. Він узьив ступу тай идут враз; уздріли під дубом трийцьить жидів а при дорозї трийцьить возів. Лїзьмо на дуба, — каже до них! Полїзли а тот тьигне ступу за собов. Посїдали, а тот каже: Я би ссьив! — Тихо, нас убют жиди! — Не бійте си, — каже тот и зачьив ссьити на жиди, а вони поздоймали йирмурки тай кажут: О, вже маннички божьи! — Сидьи вони, а дурний каже: Я хочу ср.....! — А розумні кажут: Тихо, бо нас убют жиди! — Не бійте си, каже тот, стьигнув портки тай робит своє, а жиди поздоймали йирмурки тай кажут: О вже манна божьи! — Сидьи вони а він каже: Я би пустив ступу на жиди! — И пустив. Жиди загаркотїли и повтїкали, лиш один жид лишав си, тот шо став коло ватри. Він каже: Я втну єму йизик! — И утьив. Жид біжит за тими и гаркотит; жиди гадали, що то вони ганяют си и утїкают шо мают сили. Братьи забрали жидівскі маєтки и питают дурного: Шо ти хочеш? — Дайте менї мішок ладану! — Дали, а він приходит на полонину и запалив. Приходит до него ангіл и питає: Шо тобі дати, шо ти цїлий сьвіт запашив? — А він каже: Дайте менї сопівочку таку, шо йик я буду играти, аби уся звірина коло мене гуляла, тай йик будут шо за мене говорити, аби я знав. — Ангіл принїс сопівочку и дав єму. Приходит він до попа и став на ганку. — Вийшов піп тай питає: Шо ти за оден? — А він каже: Я зайшлий! — Не наймив би ти си у мене за пастуха? — Чому нї, найму си! — Піп післав єго пасти корови, він трохи попас и зачьив играти, а корови зачьили гуляти. Пригонит худобу а піп питає, чого худоба така голодна; а він каже, шо не хоче пасти. Пігнав він другий день а піп каже до попадї: Я иду дивити си, йик він пасе худобу! — Пішов и сховав си у корч. Тот зачьив

играти, корови зачьили гуляти а піп у корчьих и собі. Приходит піп до дому обдертий а попадьи питає: А се що? — А піп каже: То біда, не пастух; він має таку сопівку, шо йик зайграє, то вся зьвірина танцує. Я сховав си у гліг, а він йик зайграв, то и я так гуляв, що обдер си. Я пішлю єго завтра у лїс по дрива, там єго вовки изз'їдьи! — Післав; тот запрьиг воли тай пішов. Рубає дерево и уздрів вовка, шо хоче їсти вола. Він каже: Не їж вола, бо будеш тьигнути дрова! — Вовк не слухав, зз'їв вола; слуга злапав вовка тай запрьиг; набрав дров, привіз до дому и загнав вовка до стайнї меже худобу. Устав піп рано, пішов до стайнї, худоба вже покалїчена, а вовк йик уздрів попа тай утїк. Приходит піп до хати тай каже: Наша маржина покалїчена; привів пастух вовка до стайнї. — Прийшов тот до кухнї а піп зі страху перед ним пішов на стрих, влїз у бочку, а попадьи каже до пастуха: Ану зайграй на сопівку! — Слуга зайграв, піп став гуляти у бочцї, упав зі стриху, а попадьи ухопила лопату тай собі гуляє; розбила лопатов гр.бу, побила вікна, аж тот перестав грати. Каже піп: Нема шо робити, сїдлаймо конї! — набрали три міхи сїна и поїхали. Приїхали над море, а піп каже: Се вже ніч и ми вже далї не заїхаємо; льигаймо тут спати. — Постелили сїно позалазили у міхи и льигли спати. Слуга льиг від краю, потім їмость а потім піп. Приходит ангіл и каже до слуги: Сокоти си, бо піп хоче тебе вкинути у воду! — Слуга відсунув попадю ид краєви а сам льиг у середину. Устав піп у ночи, гадав, що то з краю слуга и кинув попадю у воду. Усгав піп рано: слуга є, а попадї нема!

(Криворівня, записав Лука Гарматїй.)

---

82. За злодїї.

Були три злодії. Одному старшому було имйи Иван. Жили собі в пущі у хатї. Ходили красти в село, а люде казали Иванови лишити красти а оженити си. Ой, кого я озму? За мене нїхто не піде! — Є дївка одна походжена (стара), має маєток жени си з нев. — Пішов Иван оженив си з нев, а тоти два в лїсї, йик крали так крадут. Иван, куда иде, наказує жинцї, аби таких а таких два люде слухала, йик коли прийдут, шо вони мут говорити. Приходьи вони до Ивана, а Ивана не було дома. У Ивана був вепер зарізаний, завішений вудити у поду. Дала вона їм їсти; ишли з хати, оден подивив си в гору, уздрів солонину и кає другому: Я заріс! — Тот кае: Цить, цить, у вечір підголимо си! — Прийшов Иван: Шо вони говорили? — Нїчого; йик ишли казав передний: Я заріс, а тот задний: Цить, цить, у вечір підголимо си! — Каже Иван до неї: Идїм здоймити солонину, бо вкрадут у вечір! — Пішли здоймили, поклали у комору, замкли

а ключ поклали в полицу. Прийшли вони два, продерли дах и зазнали: Нема солонини! Був у Ивана підміт (грядка) капусти. Віпустили товар у ночи злодії в капусту. Оден прибіг п д вікно: Иване, Иване! Товар в капустї! — Иван си віхопив, гонив за товаром, а оден вбіг у хату и питає: Де ключ? — Вона відзиває си: Ти не знаєш, шос поклав у полицу? — Злодій взьив ключ, пішов у комору, украв солонину, пішли. — Иван увійшов у хату, а вона каже: Ти поклав ключ у полицу и питаєш де ключ! — Иван каже: Ого! Мали вкрасти солонину! — До солонини, нема! Взьив рискаль у руки, побіг на поперек дороги, перекопав дорогу и сховав си. Надходьи вони з тов солонинов, найшли перекоп и каже один: Иди шукати д' горі дороги! — Пішов, а Иван віхопив си з за корча и каже до тото, шо лишив си у перекопі: Дай суди солонину, а йди шукати в долину дороги. — Тот прийшов з гори а тот з долини: Де солонина? — Та я тобі подав! — Я не брав солонини! Ти подав Иванови! — Обернули си навпоперек, прибігли д' хатї Ивана, завив си оден у фустку, так йик Иваниха, сїв на приспу и плаче: Иване, Иване! Де наша солонина? — Иван подає злодієви: На, жинко, не плач, иду в хату, гезде солонина! — Подав солонину, а сам пішов за стїну з потребов, а дотив вони утекли. Приходит у хату и каже: А ти, жинко, дурна плачеш, йик би шос укусило тебе! — Я не віходила, відколи ти пішов! — Ігі, на твоє лице! Я ще їм на приспі подав солонину! Ой біжу я! — Побіг, забіг у ту їх хату и сховав си в комин. Давних чьисів не було сїрників, мусїли ватри кресати и роздувати. Креше оден, а другий пішов форосту. Цес креше ватри, а Иван з комина искри фатає! Напудив си злодій, вібіг и кличе другого, бо напудив си. Иван доти скок из комина, солонину на плечі и пішов д' хатї! Входьи в хату, наклали ватру, хочут кроїти солонину, глип на лавицу, солонини нема! Гай! попрьитали вогонь у піч и побігли назад. Прибігли до Ивана, оден прилїпив кляйстер до вікна, відавив вікно, посьиг у вікно. Имив Иван за палец и втьив бричем палец. Вітьиг руку оден, каже другому сьигати, бо може в него довша рука. Имив Иван за два пальцї, урізав два! Ой мой, утьив менї пальцї! — А тот: Ой и менї перше втьив! — Прошу, мої панове, до хати; будем цеї солонини кушьити. Доста мене мудрувати! — Позавивав їм пальцї, вкроїв по кавалкови солонини и каже: Аби тілько найшли си в моїй хатї! —

(Ростоки, від Лукена Польика зап. Л. Гарматій.)

83. Три сини.

Був дїдо тай баба, мали три сини. Вони усї три пішли шукати служби, тай зрадили си, куди би пішли. Вони пішли на роздорожьи. Більший сказав: Забиймо ніж у цес дуб! Йик йикий умремо, то цес ніж заржьивіє, а йик нї, то він такий буде, йик дзеркало. — Старший сказав до братів: Ви йдїт оцуда, я йду оцуда, — тай пішов. Йшов кілько йшов, тай приходит до опришків. Опришки сказали: Ти вмієш красти? — Він каже: Умію. — Вони сказали: Укради нам тоту телицу, шо чоловік ме гнати. — Він каже: Дайте менї пушку: Я ни буду стрільити. — Вони дали єму пушку, а він пішов, сїв за *туриш* (корч), тай сокотит. Дивит си, а чоловік жене телицу. Він здоймив пушку й кинув на дорогу, а опришки пішли за ним надзирцї, тай сидьи. Чоловік привйизав телицу до дерева, а сам пішов брати пушку. Хлопец утьив голов телици й завісив на тичку. Чоловік приходит на місце, аж телицї нема! Він зачьив шукати й уздрів голову, тай каже: Неволя би тебе утьила, ти чо там залїзла? — Чоловік з жьилю за телицев розібрав си и залїз у воду топити си. Хлопец узьив лудинє, тулуб телици, тай пішов. Приходи до дому, а опришки єго питают си: А шо, украв? — Украв! — То ти будеш тепер у нас за старшого, — сказали опришки. Він тепер каже до них: Йдїт украдїт минї коньи з сїдлом! — Вони пішли й украли. Він сказав: Йдїт, украдїт ше дві парі коний. — Вони пішли, а він сїв на коньи, тай взьив, що було чемне й утїк. Пішов до пана и наймив си, а пан каже: Йми минї з межи череди, йик мут гнати на йирмарок, вола. — Пішов у місто, накупив всьикого срібла тай золота. Потім узьив, тай навішьив на пньи. Йик ишли вакарі з худобов, уздріли то блищуче, пішли брати, тай повибивали си над тим. Хлопчішьи взьив вола у линву тай д' хатї. Вітак раненько взьив вола зі стайнї, тай до пана. Пан дав сто левів и каже: Іди укради минї попа. — Тот хлопчішьи взьив тай наловив раків и прийшов до попа. Скорньив попа, тай каже: Мене прислав Бог, аби я вас принїс до Бога; всї сьвьиті прийшли за нами, аби ми прийшли до Бога. — Він принїс попа до дому, а раненько понїс борше до пана. В пана зачьив попа вітрьисати, піп так відти утїкав, шо аж заболїло коло серцьи. З того піп заслаб. Пан сказав до хлопчішьи: Укради минї мої панї перстїнь. — Хлопчішьи пішов и розвішьив повішьиника. Коли поклав того повішьиника, тогди пан пішов стрільити, бо гадав, шо то тот злодїй, а то повішьиник. Тогди він увійшов до покою, тай сказав: Їмость, дайте ко перстїнь, бо злодїй прийде, тай украде. — Пан прийшов, тай питає: Де перстїнь? — Панї каже: Та ти узьив! — Таж я ни брав! — Таже ти прийшов, тай кажеш: Подай перстїнь, а я подала. — Раненько приходит він, а пан каже: Йди укради минї зі стайнї коньи. — Хлопчішьи пішов у місто, тай купив пів ока *журилихи* (горівки), тай перемішьив зі згуров. Потім у вечиріх прийшов

до стайнї, а там стоят варташі. Чи ни напили бисти си журилихи? — Дай нам тої журилихи. — Вони йик напили си, так усї поупадали. Тогди хлопчішьи взьив коньи зі стайнї, а з соломи зробив соломньиного. Сам сїв на коньи правдивого, тай вйо! Рано приходит до пана. Пан каже: Ти будеш великий злодїй-опришок. —

Від пана пішов у лїс й здибає ровту опришків и питає си: Ци умієте красти? Йик умієте, то йдїт и украдїт коньи, сїдло й мілїйон грошей червінців. — Опришки привели осїдланого коньи й мілїйон червоних. Тепер він їм сказав: Йдїт до кінцьи сьвіта и украдїт найкрашу царівну. Хто ї украде, то возьме ї за жінку й дістане тот мілїйон червінців. — Опришки пішли до кінцьи сьвіта. Коли тот тьимував, йик вони вже за далеко, тогди забрав собі лудиньи, мілїйон червоиих, сїв на коньи, тай поїхав до дому. Коло дуба здибає своїх братів, а вони питают, ци ни бачив хлопцьи більшого від нас. — Він сказав: Шо минї дасте, то я скажу. — Оба сказали: Дамо тобі в нишьистю своє житє та товариство з тобов. — Тогди він каже: Я ваш брат, шо коло сего дуба з вами розийшов си, а знакомо, шо жаден з нас не вмер, бо ніж в дубі ни заржьивів.

(Жьибє).

---

84. Клинко злодїй.

Клинка, злодїя дьидя був злодїй; він ходив з своїм братом на злодїйщину. Але йик дьидя помер, то лишив три сини, а вуйко взьив раз одного пробувати, ци ни стане му за помічника. Вийшли вони у лїс, а хлопец каже: Ото, вуйку, бучьи, добре було би на йирем! — Вуйко собі погадав: Се не буде злодїй; цес на ґазду вдав си! — На другий раз бере другого хлопцьи; йик прийшли у лїс, тот каже: Ото, вуйку, це було би добре вийце до волів! — Цес ни буде злодїй а ґазда, подумав вуйко, тай завернув си д' хатї. Взьив третого з собов, пішли у лїс. Третий у лїсї кажет: Це, вуйку, був би добрий бук до ночи! — Ага! погадав собі вуйко, аж це буде добрий злодїй, — тай пішов з ним на злодїйщину. Идучи вони стрічьиют вірменина, шьо вів козу. Вуйку! — каже хлопец Клинко, — я украду цу козу, тай похарчуєм, бо сми поголоднїли! — Иди, ти шмаркачу, каже вуйко, ми ни такі були з твоїм дьидем, та у днину очивидьички ни крали, а ти би хотїв украсти! — А будете видїти, вуйку, шо украду! — Буду видїти, каже вуйко. — Пішов Клинко наперед вірменина, тай зверг один постіл, а вірменин пройшов, а Клинко зверг видтак другий постіл на дорогу, а вірменин уздрив другий постіл, тай погадав: Це добрий постіл, новий! Шкода, верну си по тамтот, тай буде пара! — Лишив козу при дорозї, а сам вернув по перший постіл.

Тогди Клинко набіг, зарізав козу, голову верг у мочіло, поніс козу до вуйка, сам вернув си до мочіла, а вуйка лишив козу лупити. Прийшов коло мочіла, а вірменин надходит тай шукає кози. Клинко зачьив верещіти, йик коза, а вірменин уздрів голову козьичу на водї. Розбирає си тьигнути козу, кажучьи: Де єс залїзла до примхи! — Залїз у мочіло тай лапнув за голову, а кози нема! Щизай, бідо! Це дїдько козу узьив! — Клинко набіг, хапнув постоли и утїк. Вірменин лишив голову у мочілї тай вилїз убирати си, а з того дива забув, шо постолів нима, тай пишов д' хатї. Клинко приходит до вуйка, а тот козу пече и каже: Будем їсти; ти меш цу худшу половину, а я буду ситшу, бо я старший! — Клинко каже: Нї, я маю їсти ситшу половину, бо я украв! — Тихо, дурню, мовчи, я тобі кажу! Иди віполочи шкіру! — Клинко пишов шкіру з керви полокати, бєт шкіров по смерещї тай кричит: Гвавт, люде, то вуйко украв козу, не я! — Вуйко учув, шо хтос лускає та гадав, шо Клинка имили тай бют, лишив козу, а сам утїк. Клинко приходит на то місце, до ватри, а вуйка уже нема, но коза. Зз'їв ситший бік, тай худшого ше богато над'їв. Пішов Клинко далї сам. Приходит до одного пана. Пан си у него питає: Ти шо за один? — Я Клинко, злодїй, каже, шо уздру, то украду! — Йик ти такий злодїй, то укради у мене коньи зи стайнї, а як не украдеш, то будеш битий! — Добре, пане! — Пан поклав одного слугу на коньи, другому дав держьити узду, третому держьити фіст, двох держьило з боків, а один пид конем держит коньи зи споду. Клинко купив фльиші горівки з медом, поклав у йисла, накрив сїном, сам вилїз у пид, провертїв дїрку тай у ночи капає з поду кріз дїрку тої горівки їм на руки. Вони дивльи си: шос капає на руки одному, нюхают — то горівка, кушьиют — солодка, наставльиют роти, тай один по одним розсмаковують. Кинь зз'їв сїно, тай писком прогортає у сподї, аж то зацоркотїло шос у йислах. Вони зазирают а то фльиші. Посмотрили, а у них горівка. Понапивали си так, шо попадали, йик неживі. Тогди Клинко злїз, поклав одного слугу на спид, на него терницу, на терницу посадив другого, заставив двох держьити з боків, а одному дав у руки узду, а тому з заду дав держьити повісмо намісьць фоста, сам вівів коньи и сховав. Рано приходит пан до стайнї, а слуги усї пйині коло терницї спйит. Приходит Клинко до пана и приводит коньи. Пан уздрів, шо Клинко такий злодїй, каже єму: Йик ти такий злодїй, то укради у моїй панї перстінь з пальцьи. — Добре — каже Клинко. — Пан поклав си спати з панев на ліжко, а слуги у кухни. Приходит Клинко до кухнї, тай верг межи дївки калюх з тельити, повйизав їх кісками до купи, а бабі, шо *тїшила* дитину у пана, забив карабки у гу....; межи пана и паню наметав *прічини* (розчини з тїста). Баба стара, шо закашляє у снї, то карабки заиграют; шо дївка, котра си рушит, то сїпне другу за кіски. Ловльи си руками тай вадьи си: Ти мене крачеш! Нї! ти мене крачеш! — Найшли калюх межи собов, тай вадьи си: Ти учинила байстрьи! —

Нї! Ти учинила байстрьи! — Віходит пан до кухнї дивити си, шо то йграє у карабки, чого си слуги вадьи, тай пообтерати си! Тогди Клинко вилїз з пид ліжка, тай борзо каже до панї: Давай менї перстїнь, бо Клинко набігне, тай украде! — Панї дала. Клинко натьиг на палец, тай утїк. Другої днини приносит панови. Пан каже: Укради ти у мене паню, йик ти такий злодїй! — Вкраду! — каже Клинко, злодїй. Пан берет паню, тай тїкают до другого села перед Клинком злодїєм. Клинко злодїй перебіг їх на дорозї, той имив си ногами за вербу и повісив си стрімголов. Пан и панї подивили си, тай поїхали далї. Клинко злодїй відвісив си, тай знов їх перебіг, тай знов так завісив си. Але пан хоче си подивити, ци се тот самий. Шо це за біда? — Злїз из воза, тай дерет си до верби. Клинко пустив си, набіг до панї, тай украв и понїс продавати до чорта. Шьо хоч за паню? — питає чорт. — Цес *наголовник* (капелюх) червонних гроший! — Чорт пишов за грішми, а Клинко злодїй вікроїв у наголовнику диру. Приноси чорт чьирвонні, тай сиплет у наголовник. Сиплет, сиплет, аж насипав цїлу копицу и повний наголовник. Клинко забрав гроші, тай пишов до пана. Приходит перед пана, а пан питає: Де єс паню дїв? — Продав чортови за наголовник червоних! — Відкради менї паню вид чорта, дам половицу маєтку! — Добре — каже Клинко и пишов до чорта. Идет селами тай збирає старе рубйи, шкабрьи, корзини, снури старі, волоки, усе старе дрантє, несет над озеро. Приходит над озеро, шо у ним сидїв чорт, тай починає то озеро обсновувати, та обкладати тим дрантєм. Чорт віходи и питає: Шьо хоч тут робити? — Давай минї паню, бо буду класти тут костьол! — каже Клинко. Дам тобі паню, али ше мемо си переганьити! — Добре, каже Клинко, але я самий ни му бігчи, бо ти мене ни годин имити, може бис имив мою дитину! — Пішов, зловив заяцьи, тай каже: Фивкай на него, кричи, то го имеш! — Чорт пустив си за зайцьим, фивкає, кричьит, та зайиць займив д' горі, а чорт вернув з нїчим и пишов до старшего на раду. Старший каже чортови: Бори си з ним на мідьинім тоцї; хто кого глїбше забє у тік, тот паню озме. — Клинко каже чортови: Ти ни годен мене побороти, але бори си з моїм старшим вуйком, може го побореш! — Медвідь йик лапнув чорта, йик ним верг, то забив чорта по пахи у мідьиний тік. Ледви чорта вітьигли з того току. Знов старий чорт каже: На тобі цу довбню, хто нев вісше верже, то того паня буде! — Верг чорт довбнев, то не зараз вона назад спала. Клинко берет довбню, але довбня така тьижка, шо Клинко ледви ї зміг подоймити, але не мечет нев, но зазират у гору. Ти чо там зазираєш? — питає чорт. Я си дивлю, бо уздрівсме там у небі таке виконце, шо йик вержу кріз то виконце довбню, то уже николи ни спаде, докив світа того! — Най, ни мечи, каже чорт, бо ми без цеї довбнї нїчо не годні зробити у пеклї. — Ой мечу! — каже Клинко злодїй. Най, Бог би тьи укрив! — цїлує Клинка, та просит. Клинко кажет: То давай паню! — Побіг чорт до старшего знов радити

си, а тот каже: Хто дужче фивкне, тот паню возьме. — Вібіг чорт до Клинка и каже: Фивкаймо, хто дужче, тот паню возьме! — Добре, каже Клинко злодій. — Йик фивкнув чорт, то впала усьи фоя та лист, а видтак Клинко кажет: Завйизуй очі у плат, бо я йик фивкну, то тобі очі віштрикнут зараз! — Чорт завйизав очі у плат, а Клинко йик здоймив цу довбню, йик нев ударив чорта у потилицу, то аж чорт упав заглушений. То ти добре фивкнув! Дужче йик я, бо аж я д' землї звалив си! — Ой так я фивкаю, — каже Клинко злодій. Аж тепер подала біда Клинкови паню, а тот занїс панови, тай узьив половицу маєтку.

Пішов Клинко злодій до жида, тай украв срібні чоботи жидівцї. Жид займав си за ним ловити, а Клинко залїз у лабуз, а там баба стара громадила поліг. Баба дивит си, а жид біжит. То хто біжит? — питає Клинка. То тот, шо баби ріже! — Де, вери, я би си сховала? — Ховай си он там під копицу! — Баба забила си у копицу, а Клинко став коло неї, тай накрив ї гуз... руков. Надбігає жид. Але жид Клинка не видїв ше, тай го ни пизнавав. Питає Клинко жида: Докив біжите? — Та, каже жид, Клинко злодій украв моїй жінцї срібні чоботи, а я біжу, аби го ймити! — Е, каже Клинко, ви єго не годні ймити; нате, каже, держіт цу бочку з вином, аби ни вичуріло, а я го догоню! — Жид запхав палец бабі у гу.... тай держит, а Клинко втїк. Жид держит, поки держит, але захотїло си му води пити, тай загадав напити си вина, тай віймив палец, а баба захотїла сьцьити, тай сикнула, а далї присїла ср... тай уздріла жида, тай до втеки, а жид верг си баби, шо з бочки стала, тай собі втеки! Але йик жид обдивив си, шо то баба, тогди закликав: Ни бій си, ходи суда! — Баба прийшла, а жид питає: Ти чо ховала си пид копицу? — Та то Клинко сказав, шо ви баби ріжете, тай я си сховала! — Та то Клинко був?! — Клинко! — Жид займив си за Клинком, але Клинка вже нї чути, нї видко нїгде!

(Голови, від Петра Шекирьика, записав Лука Гарматїй).

---

85. На злодїю шьипка горит.

Була одна баба ворожков у селї; шо кому хибувало, то йшов до неї ворожити; в тім селї був пан; у того пана три злодії удерли си до хати и вкрали мідьчний збанок злота гроший. Пан сказав слугам: Идїт тоту бабу приведїт, най минї поворожит, де мої гроші. — Пішли слуги, привели бабу перед пана, а пан каже бабі: Достас людем ворожила до тепер, а тепер мусиш поворожити менї, де мої гроші си дїли! — Баба сказала до пана: Я вже нинї другим ворожила, а вам буду аж завтра. — Баба рада була си відурити від пана, аби втекла, бо не знала,

що сказати. А пан сказав бабу заперти до арешту до другого дньи. Ночує баба в арештї, а злодії говорьи собі: Треба йти слухати, шо баба ме у арештї говорити. — Прийшов оден в опівночи під арешт, а когут у тот чьис запіяв, а баба в арештї сама до себе: А Богу дьикувати, вже є оден! — Баба казала за когута, а злодій гадав, шо за него. Надійшов другий ид тому, когут знов запіяв, а баба знов каже: Вже є другий. — Прийшов третий, а баба каже: Вже є третий. — йик запіяв когут. Злодії гадали, шо баба говорит за них, тай говорьи собі: Сьи баба добре знає за нас; вона скаже панови, та ми будемо потрачені. — Зачинают вони кріз вікно бабу просити: Будь така добра, не скажи на нас, бо ми погинемо; ми грошї принесемо и підвержемо; закопаємо коло стайнї кінскої у гній, а ти скажеш панови, та меш мати плату від пана, тай ми тобі дамо, шо сама хоч, лиш на нас не віповідж! — Баба йик сесе вчула, на них си з'острила: Та я, сьикі такі, абих через вас у арештї сидїла?! Йик минї ни дасте, шо я хочу, а грошї не покладете, то будете потрачені! — Ой ми дамо, шо ти хоч, тай грошї покладемо! — Кинули бабі кріз грати 30 червоних, тай панцкі грошї принесли, закопали в гній там, де казали. Другий день пустили бабу з арешту. Пан имив муху у кулак, тай держьив и спитав бабу: Угадай, шо я маю у кулаці? — А баба сказала: О тепер сарака мушка упала си панови в руки! — А пан муху пустив, тай сказав: Добре сьи баба знає! — А баба називала си Мушка. Баба йик уздріла, шо на тім віграла, тай каже панови: Я скажу панови й за грошї, де вони, але за який пай? То минї треба заплатити. — Пан узьив, шо баба сказала то заплатив, а баба сказала: Идїт, ваші грошї закопані коло вашої стайнї у кінцкім гною! — И пішли, відкопали и грошї найшли. Баба не знала нїчо, а йик Бог схотїв, то бабу не погубив, бо бабі було пообіцьино, шо буде страчена.

(Космач від Мих. Палїйчука зап. Кл. Лисинецька).

---

86. Спілка жида з Грицем.

Був оден бідний Гриць; він пішов рано у гриби у дїдицкий лїс; коло того лїса був став дїдицкий, а Гриць придивив си, шо там шос у ставу при краєви рухає ся в водї; він май туди, а тото лис сокотив на щупака; йик щупак пас, а лис штрик, та гадав, шо йме щупака за голову, а він имив за верхну вилицу, а щупак єго за спідну и затьиг щупак лиса у воду; а Гриць бідний на то си вдивив, залїз из тим міхом, шо мав на гриби, тай загнав тото в міх, зньив на плечі, тай несе по при жида, по при шинкарьи такого, котрий дїдичеви був в-одно на перешкодї. Віхапує си жид: Чуєш, Грицю, шо там, будь ласкав, несеш? Може шос несеш, шо би минї продав? — Шо я несу, то несу, тото не для

87. Недотепний хлопець.

Післала мама хлопчіща півтора лижечки олїю до сосїди позичити. Хлопчіще ше був малий, не міг собі за одним разом півтора лижечки стьимити. Іде и все дорогов говорит: Півтора лижечки, аби ни забув. А їде тов самов дорогов ґазда сїяти збіжьи в поли. Хлопчіще дивит си на ґазду й говорит: Півтора лижечки! Ґазда схопив си з воза, ймив хлопчіща, тай бє, шо си влїзе, тай все промовльиє: Аби си минї ни вродило, лиш півтора лижечки? — Хлопчіще голосив, шо голосив, а далї кажет: А йик же мав сми казати, ґаздо? — А ґазда кажет: Було казати: аби цесе ни переносити, ни перевозити, аби цего ни тілько було! — Коли це сказав, пустив хлопчіща. Іде хлопчіще, здибаєт, шо везут мерцьи ховати. Хлопчіще став и кажет до людий: Аби цесе ни переносити, ни перевозити, аби цего ни тілько було! — Люде злапали хлопчіща и бют, а він си просит и кажет: А йик же мав сми казати? — Хтос кажет: Було сказати: Аби за цесе ни видати, ни чувати, аби цесе нігде а нігде ни було! — Пустили хлопчіща, а він на дорозї надибаєт молоді, шо йдут до вінчаньи. Став близко них и кажет: Аби цисе ни видати, ни чувати, аби цисе нігде а нігде ни було! — Молодий имив хлопчіща, шо ни бєт, він си просит, тай кажет: А йик же мав сми казати? — Було казати: Многих лїт з ґаздинев, в здоровлю и шьисливий пробуток! — Коли це му сказав, пустив хлопчіща, а він иде и надибаєт ґазду, шо веде свиню до кнура. Став хлопчіще рівно коло ґазди и кажет: Многих лїт з ґаздинев, в здоровлю и шьисливий пробуток! — Ґазда ймив хлопчіща, бєт и кажет: Ти, котюго, ни міг єс сказати: Аби ти ротичок масненький по вущка, талїр тай ножичок! — Коли це му сказав, пустив хлопчіща. Йде хлопчіще, надибаєт чоловіка, шо кальив у рові и став коло него тай кажет: Аби ти ротичок масненький по вушка, та їр тай ножичок! — Цес йик ни схопит си, та до хлопчіша, ймив, та бєт, а тот си просит, та кажет: А йик же мав сми казати? — А ти, неробе! Ти ни знаєш, шо йик таке видиш, то верж каменем! — Пустив хлопчіща, а він при дорозї здибаєт штири баби, шо си обіськают. Він взьив, тай плитов верг межи баби, а баби фатили хлопчіща, тай бют, шо си влїзе, а потім кажут: Ти мой, йик таке видиш, то прийди близче, та настав и свою головку, тай кажи: Люде добрі! пообіськайте и мою головку! — а люде пообіськают и твою! — Пішов хлопчіще, тай надибаєт котюги, шо си жерли. Хлопчіще зблизив си д' ним, наставив головку и кажет: Пообіськайте и мою головку, люде добрі! — Котюги кинули си на хлопчіща, та роз'їли єго.

(Ясенів горішний, від Кутащука).

88. Казка-небилицьи.

Було три братьи, вони вібрали си в далеку дорогу. Ідут, ідут лїсом тай захопила їх ніч. Вони схотїли ночувати під смерековъ у лїсї. Два братьи були розумні, а третого мали за дурного. Ніч була студена, вони захотїли ватру під смерековъ класти, але сїрника ни було ни в одного. Тоти два братьи розумні кажут: Ходїм, братчіки, дістати де сїрника, або ватри! — Тай пішов найстарший, найшов колибу, а в тій колибі старий дїдо кладе ватру; сидит собі при ватрі, тай файку курит. А тот найстарший братчік приходит у колибу, тай просит ватри у того дїда: Бо, адї, заночували під смерековъ, та ватерки даст Біг! — А дїд подивив си на парубка, тай кажет: Я дам ватри, але ти присьидь коло мене, та скажи казки- нибилицї, а йик ни скажеш, то вікрую тобі пас через плечі! — А тот зачьив казки-нибилицї говорити, тай ни вмів, а дїд узьив вітьиг ніж, тай вікроїв пас через плечі, ни дав ватри. Приходит тот ид братьом, ни признаєт си, шо му дїд зробив, але кажет: Є ватра, а дїд не хочет дати! — Ідет середущий брат, также розумний; приходит до того самого дїда и просит ватри. Дїд кажет: Я дам ватри, йик присьидеш коло мене, тай скажеш менї казки-нибилицї, а йик ни скажеш, то ти вікрою пас через плечі, а йик скажеш, то ти минї вікроїш. — А тот ни вмів сказати, дїд узьив, тай вікроїв пас через плечі. Приходит межи тоти два братьи, ни кажет, шо му си стало, але кажет: Ни дав ватри! — На кінци пішов третий брат, наймолодший, шо го мали за дурного. Тоти два старші братьи, розумні, спирали єго, ни пускали, казали: Йик ми ни дістали, то ти и тим бірше ни дістанеш! — Але він ни схотїв їх слухати, тай пішов. Идет и находит ту колибу и того дїда в тій колибі, де тоти два розумні братьи були и просит ватри. А тот дїдо кажет так, йик тим казав. А тот дурний кажет: Я ти скажу казки-нибилицї, але йик ти даш, аби сми тобі вікроїв пас через плечі и ватри, аби сми взьив. — Дїдо на це пристав и тот зачьив казати казки-нибилицї. Кажет: Моя мама була мнов тьижка, тай загадала шпаків їсти, я вздрів, шо шпаки летьи и взьив сокиру, тай верг за шпаками, сокира впала в ватру, згоріла, а топорище си лишило. Я ввидїв, шо шпаки залетїли в вербу. Прийшов сми до верби, та пхаю ногу, ни может си влїзти, пхаю голову, ни может си влїзти, пхаю руку, ни может си влїзти, а відтак я взьив, тай склав си в десьитеро тай влїз. Тай набрав шпаків и пхаю голов, руки, ноги, а відти фе (не мож) вилїзти. А я штрик за сокиров, тай узьив сокиру, тай вірубав си з дупла. Принїс шпаки мамі, а мама забагла йийиц. А минї Бог винен звйизку йийиц, а я ввидїв вербу, тай тов вербов вилїз до Бога до неба. Прошу Бога, аби Бог віддав йийцї, бо мама ни может мньи вчинити и забагла йийиц, а Бог кажет: Ше кури си ни нанесли, забирай си відси, бо тьи стручу. Я си верг Бога, а тут нима вже тої верби, шо я нев вилїз до Бога. Я шо

тут робити? Дивлю си, а мама з дьидьом вієт гречку. Я віпросив у дьидьи и у мами миску гречки, та я ту гречку у млинї змолов на крупи и з тих крупів сплїв курмей и тим курмеєм спускаю си від Бо:а з неба. Тай дивлю си, а курмей за короткий и ше далеко до землї ни стає. Я взьив, тай мав коло себе ніж, тай утьив д' горі, надточив у низу, тай злїз. Приходжу и кажу мамі, шо ше кури си ни нанесли, аби їла біду. Мама, йик це учула, тай мине вчінила. Йик мине вчінила, зараз післала до тебе, дїду, за ватров. — Коли це сказав, витьиг ніж и вікроїв дїдови пас через плечі, набрав ватри и принїс братьим під смереку.

(Ясенів горішний від Юрка Кутащука).

---

89. За гнїв.

Один отец мав три сини; йик він умер и єго поховали, каже старший: Я иду наймати си! — Наймив си; а тот газда так зговорив си: Йик ти си за шо нагнїваєш на мене, то я тобі утну ніс, а йик я си на тебе нагнїваю, ти утни минї. — Відтак вірьидив газда слугу молотити пшеницу; слуга молотит до полудньи, молотит до вечера, а їсти ни дают. Приходит газда, тай каже: А шос умолотив, сараку? — Умолотив богато, але так зголоднїв, шо страх! — Газда каже: Може ти си нагнївав на мене? — Та чомуж бих си ни гнївав! Я молотив цїлий день, а минї їсти ни було! — Газда вітьиг ніж, тай утьив ніс, а тот утїк д' хатї своїй. Так з'орудував старший.

Тепер пішов служити середний; тот газда зговорив си з ним так, йик из старшим и вірьидив єго молотити пшеницу. Молотит він до обід, молотит до полудньи, молотит до вечера. Прийшов газда и сему утьив ніс, йик старшому, за то саме.

Пішов наймолодший наймати си; и з ним зговорив си тот газда, йик з тамтими и вірьидив єго молотити пшеницу. Молотит він до обід, молотит до полудньи, молотит до вечера, а газда їсти ни дає, а він бесаги у руки, набрав пшениці, поніс до жида, тай продав за горівку, тай за булки и вінїс там, де молотив. Приходит газда, тай питає: А шос умолотив, сараку? — Умолотив богато, але я був зголоднїв, продав пшеницу, за то вінїс горівки та булок; сїдайте и ви, та попоїжте и напийте си! — Газда сїв, попоїв и напив си, а слуга питає: Ви може гнївається си, шо я продав пшенуцу? — Нї! Чо я бих гнївав си? — Другий день вірьидив єго газда з биками орати туда, куда ме сучка Петрушка бігати. Він бики у руки, тай оре, а котюга Петрушка штрикла по через пліт, а він бика порубав, наклав ватру, спік, та їст, бо був дуже голодний, бо газда не давав їсти. Віходит газда д' нему, та питає: А шос уворав? — Уворав, аж котюга

Петрушка штрикла, та я дуже зголоднів, порубав бика, спік та їм. Ви може си гнівaєте? — Нї! А чо я би си гнівав? — Відтак вірьидив ґазда єго пасти свинї; пасе він, пасе до вечера, а ґазда не несе їсти, а він відрубав фости у свиний тай пометав у болото, а свинї продав. Приходит ґазда, питає за свинї, а він каже: Ади, твої свинї потали у болото! — Ґазда лапнув за фіст, аби вітьигнути свинї з болота а то лиш фіст, а свиний нема! Слуга каже: Може ви си, газдо, гнівaєте? — Нї! Чо би я гнівав си?! — Відтак вірьидив ґазда слугу пасти корови, а він одну корову привйизав фостом до смереки а другі продав. Приходит газда и питає: Де корови? — А слуга каже: Ади! Усї корови утекли, лиш я одну имив тай присилив. Може ви си гнівaєте, газдо? — Нї! Чо би я си гнівав?! — Прийшли до дому, каже ґазда жинцї: Вилїзь у смереку, тай кукай а я буду казати слузї: Ади, генде зазульи! А він ме гадати направду, шо то зазульи! — Вилїзла жинка у смереку, тай каже: Ку-ку, ку-ку! — А слуга ухопив кріс тай застрілив; вона упала на землю, а слуга каже: Може ви, газдо, гнівaєте си? — Він каже: Чому бих си не гнівав?! Ти менї стратив маєток тай жинку! — А слуга вітьиг ніж, утьив ґаздї ніс тай утїк д' хатї и каже братам: Ади, ви безносі, а я ше один принїс! —

(Жабє-Ильця, від Николи Гайчука.)

---

90. Скасованє панщини.

Давно була тьижка паншина, робили у Ромашкана на Віжници по пйить день на тиждень, ишли тай робили тьижко. Ходив старец сйитий. То не був старец, але цїсарский син. Прийшов до чолов'ка на ніч, тай кае: Приймилибисте мене на ніч? — Тот чоловік каже: Прийму. — Тай приймив єго, а самий си нуждує, шо треба ити рано на панщину; а тот старий каже: А чо ви си так, газдо, нуждуєте? — Я маю ити на панщину; йик си запізню, то бют, дают по дванацїть буків. — А тот старец каже: Я піду за вас на панщину. — Ґазда каже: Коби, то би добре! — Ґазда каже рано: Идїт, бо си забарите, та мут бити вас. — Старец каже: Що ви, газдо, такі? Йик мут бити, най бют; я умисне на то упізню си, ци мут бити ци нї. — И пішов на ту роботу; то вже сонечко підійшло в обіди, то вже нарід робит на панщинї а він лише прийшов. Окоман сказав єму: За кого ти прийшов? — За того и за того. — А чо ти так забарив си? — Так минї віпало, шо я си забарив. — Ну, колиж тобі таке віпало, то біжи до канцелярії, неси суда лавку и бука. — Принїс він лавку а окоман сказав єму: Льигай! — Дав єму окоман 12 буків и пішов старец робити; робив до полудньи; ще по полудни, котрий

не сфатував си вставати, также давали по 12 буків. И він (старец) собі поволеньки їв, не вставав борзо и на полудне дістав ще 12 буків. Йик їх дістав, вірьидили єго, аби пішов води принести, пити. — Він пішов тогди води нести и написав собі квіток и принїс и тот квіток прибив у Ромашкана на одвірку; тай принїс воду а сам пішов на бік; йик пішов у дуброву, тай утїк з панщини. У вечеріх прийшов окоман до кухні, тай уздрів, що є квіток на одвірку підписаний. Вони прочитали а то був цїсарский син. — Вони рушили за ним, але не могли єго злапати. У послїд того прийшло від цїсара, що нема панщини, а Ромашкан згорів у зелїзній печі.

(Жабє, Стефан Шовка.)

---

91. За жидівского Ивана и дурних жидів.

Дес давно були жиди дурні, не такі йик тепер; були и хлопи розумні. Иван мав возок. Раз був він з возком на горі; надійшли жиди. Иван взьив си мудрувати жидів. Пустив возок на долину и сїв тай кермує. Жиди уздрівши, шо возок сам їде, берут си в него купувати. Він їм продав з батогом за добрі гроші. Жиди сїдают на возок, поганьиют батогом а возок на долинї не кивает си. Идут до Иваиа и кажут: Шо ти нам продав? — Він їм каже: То ви зопсували, бо кождий тим батогом поганьив, тепер вже зопсований. —

Пішов Иван до дому, взьив гарбуз и сїв. Жиди прийшли до него и питают: Шо робиш? — Сиджу на йийци! — Шо будеш віводити? — Лошьита! — У него був у городї зайиц; він пішов и спудив го. Шо то, Иване? — питают жиди? То лошьи, шом вісидїв! — Продай нам тоти йийцї! — Продам! — Дали єму гроші, взьили гарбузи и посїдали на них, гарбузи попріли а лошьит нема! Идут до Ивана и кажут: Шо ти продав? — Я продав добрі йийцї, а ви застудили! Абисте так попріли, йик вони! — Пішли жиди!

Иван казав жинцї наварити пирогів, взьив тай понїс у лїс и насипав у дуплавого дуба. На долинї поробив воронку (дїрку, вічко). Відтак взьив сокиру и почьив обрубувати. Надійшли жиди и питают: Шо робиш? — Він зарубав у вічко а відтив посипали си пироги. Жиди си зачудували. Шо се? — То така сокира, шо йик рубати нев, то вісипают си з бука пироги! — Продай нам! — Продам! — Жиди дали гроші а він їм каже: Йик хочете мати пироги, то обрубайте бука три рази довкола а тогди будут сипати си пироги. — Жиди пішли тай пробували; але рубали від рана до вечіра а пирогів не було. Идут до Ивана и дерут очи а він їх наганьбив и сказав: Ви рубали тілько, кілько не треба и зопсували сокиру! — Тай нагнав їх.

Потім узьив Иван горнец, вігріб йиму, поклав на це плиту, розклав ватру а йик зробив си жьир, диму не було, заткав; аж прийшли жиди, а горшок кипит. — Иван їм каже: Такий у мене горнец, шо де прийду, покладу мйисо в горнец, а він сам варит. — Жиди купили за великі гроші, клали на плиту иншим чьисом, але горнец не варив. Вони тогди потьигали сире мйисо. Пішли до Ивана и кажут, аби їм гроші віддав! Він питає: А ви йик то робили? — Один носив воду, другий полокав, третий клав мйисо в горшок. — Ви дурні! То оден мав то все робити. Ви зопсували минї горшок! — Прогнав жидів.

Иван казав жинцї напустити керви в гусьичу шийку и повісити на пацьорку; потім, йик він буде вадити си, аби вона впала, йик він ї се проріже; а йик вдарит гарапником, аби встала и добра була! Сварит си Иван з жинков, приходьи жиди. Він за ніж, прорізав, а кров жинку обільльила. Жиди дивльи си. Шо ти зробив Иване? — Та шо, не журіт си! — Взьив гарап, вдарив жинку, а вона встала и добра була. Тогди жиди йили казати, шо у них лихі, сварливі жинки, добре би було їх зарізати, аби потім добрі були. Купили вони від Ивана ніж и гарапник. Вони порізали жинок, набили але пропало. Осиротили пусто дїтий від матери. Пішли до Ивана, берут єго у міх а в другий камінь. За смерть, смерть! — кажут. Лишили Ивана на березї а сами пішли збирати каміньи. Надійшов панок. Иван говорит з міха: Гей, хто вчений, най мене ратує! Я не вмію нї писати нї читати, а мене хотьи за війта класти! Хто хоче війтом бути, най мене розйиже! — Панок розвйизав, Иван вілїз и панка у міх завйизав. Сам пішов горі. Жиди пана утопили. Тимчьисом Иван наймив череди, шо ишла з полонини и жене против жидів. Йик уздріли, шо він жене череду, питают, йик він до такого маєтку прийшов? Він каже: Ви мене утопили, а я череду з води вібрав собі. — Вйижи нас у міхи и топи у водї, аби и нам так було! — Він їх повйизав и потопив и так си їх збув.

(Ростоки, від Ивана Савчука записав Лука Гарматїй.)

---

92. За дльичого жиди голови гольи, ино пейси лишьиют.

Жиди давно були дурні, не були такі чвалі йик нинї; а був Иван, шо си вальив коло них. Одного чьису зачьив си збирати, а жиди питают єго: Куди ти, сараку, Иване идеш? — Я му йти там а там. Йик то вже за далеко буде, там Боги си посходьи, буде ваш Бог тай буде наш, та буду видїти, котрий буде кращий, та дужчий. — Ах, може би, Иване, и ми пішли з то-

бов? — А Иван каже: Беріт горівки тай харчу до-статку, тай підете зо мнов. — Вони набрали доста їсти и пити для Ивана и для себе тай пішли. Ишли до вечера, у вечір прийшло ночувати. Кажут вони до Ивана: Иване, йик би ми спали, аби ми були нї одно крайне? — Була купа мурашків, він сказав: Льигайте на округ коло сеї купи! — Вони поприпирали си на около, він повьизав їх до купи и сказав тогди: Вже тепер не будете крайні! — А тот подражнив мурашинец; йик мурашки си рушили, зачьили їсти жидам очи и в вуха лїзти, вже не треба було жидів розсилювати, сами си порозсилювали. Ишли другу днину, прийшло ночувати; вони знов єго просьи, аби не було крайного але не так йик тої ночи; він сказав: Вже так не буде. Сїдайте в колесо и плетїт ноги до купи! — Жиди посїдали, так зробили, йик Иван казав; нїм діждали днини, то ноги потерпли так, шо не розумно, котрий котрі ноги має брати. Отже кажут до Ивана: Иване, будь так ласкав, роздїли нас ногами! — Иван сказав: Я зараз вас роздїлю! — Пішов та втьив прут, та жидів по ногах так, йик цїпом; кождий хапав и казав: Се мої ноги! — А на трету ніч прийшло ночувати в лїсї; кажут Иванови жиди: Иване! де би ми ночували, аби нас шо не зз'їло? — А Иван каже: В мене місце є на вас. Вилїзьте на дуба високо! — Нарубав гильи и зробив постїль на гіляджу и сказав жидам: Лїзте суди; вже тут не мете си бойити! — Жидів було до 12 и всї вилїзли там. Одні польигали, другі сидїли на гілю йик кури, аж дуб си вгинав. Иван відтив злазив, тай за собов відтинав гильи, обчімхував, дуба гладкого лишив. Вони си питали: Иване, шо ти робиш? — Ой, я чімхаю дуба, аби шо не вилїзло, тай вас не поїло. — Иван узьив тай шос зробив під дубом, тай вилїз на другого дуба. Жиди там переночували, рано повставали тай кажут: Иване, Иване, йик ми відци злїземо? — Каже Иван, — а там був оден товстий жид: Най тот си ловит за гіляку, а другий най си тим спускає в долину; так си ловіт, абисте аж землї досьигли, тай одні другими злїзете. — Имило їх си там скілька, решта сидїли на гілядзї; гіляка си вгнула, а жид каже: Иване, я зараз си пускаю, мене руки больи. — Иван каже: Ти, жиде дурний, озми та поплюй, тай знов си имеш! — Жид пустив си сплювати, впали всї на землю, и тоти шо на галузї були; усї си побили, але не на смерть, тай лежьи під дубом, а Иван бере тай острит ніж; жиди питают: Шо ти, Иване, меш робити? — А він каже: Буду одного різати, та тих решту лїчити! — А вони кажут: Ми всї дужі! — Вони не знали, котрого ме різати з межи них; а на то, шо Иван зробив під дубом, то казав до них: Видите, жиди дурні, кілький сьвіт єсте йшли тай нїчогосте не видїли; тут був ваш тай наш Бог, та си бороли, та наш Бог дужчий, наш вашим йик тріпнув до землї, то, ади, шо ваш зробив! — А жиди кажут: Наш Бог, тай наше цесе! — Тай взьили, тай повімазували голови цим, тай вернули назад. А Иван з ними назад

ишов, бо би си був не дохарчував, а близко того міста сказав їм: Жиди дурні! Ви таке си вімастили, а то каже я зробив! — А жиди: Ай вей! тай узьили тай обголили голови гет, тілько пейси си лишили.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька.)

---

93. Чому Волохи куці сорочки но по ремінь носьи?

Була в царьи донька. Біда ту доньку відокрала. Привела собі в печьиру тай була з нев. Вчьинила ї троє дїтий, два хлопці и одну дівчину. Цар зажурив си за доньков так, шо ни знав, шьо робити. Розголосив по сьвіту: Хто би вішукав, де моя донька, тобих дав пив мілїйона! — Ходили вівчьирі тай найшли ї у печьирі на сам Великдень и питают си в неї: Шьо ти тут робиш? — Вона розповіла, шьо ї біда вікрала тай учьинила їй троє дїтий. Питают ї: Де тепер біда? — Она пішла до старшего чьорта на сесію, здавати рахунок, шо робила почерез цїлий рик. — Так усї біди ходьи на Великдень до старшего складати рахунок. Я би з вами пишла, та однако він би нас подогонив тай би вітратив. А ви приходїт на другий Великдень, озміт з собов дванатцьить попів, протесії з церкви, тай відправите тут Службу, цу печьиру осьвйитите, цї дїти охрестите, тай тогди я відсив війду, а вин ни ме знати, де я си дїла. — На другий Великдень так, йик вона сказала, все то принесли, прийшли, все то зробили тай ї відти взьили. Йик прийшла біда, йила в тугу свистати (у *протьиж*, тужно), ни найшла ї, нї дїтий и пустила си за ними шукати ув погоню, та не могла їх вдогонити. Тогди йила в тугу свистати и кричьила в-одно: Дїти мої, дїти, де єсте си дїли? — тай пишла біда плачьучи. Дегле кажет: Аби з цего мого поколїнї куцо си носили, та в тугу свистали! —

(Голови 11 5. 1902 від Петра Шекирьика, записав Лука Гарматій).

---

94. Циганин.

Прийшов циганин до газди, а тот си жьилует, що мат шкоду на маржинї. А циган кажет: Куме, а шо даш, то я тобі пораджу, шо бірше не меш мати шкоди? — Та вже шо вімантив то вімантив, та відтак каже до кума: Не держи, куме, маржини, так йик я, то не меш мати шкоди! — Тай так порадив, йик порадив газдї, а собі гаразд порадив.

(Голови.)

---

95. Дїдько в Сиготї.

Є там стовп зелїзний, затьитий сталеним топірцем; Довбуш єго затьив. Против стовпа є великий мур (дім). Там би прийти до пана в першій станції и просити, аби продав чортика. — До чого? — До права, до богацтва, до маржини, до чого хто потребує. — Подай пйитку! — Покласти би на стів, а пан згорне в шуфлядку и кличе у трету станцію. Там є на одній стїнї три полици. На нижній є у скльинних бутльих по парі чортиків, він и вона, та в-одно підтанцьовуют. На середній полици є май трохи більші чорти, а на верхній полици ше більші у бутлях завбільшки йик коновки. Тот пан питає, котрих хоче, ци більших ци менчих, а потім бере сїрник и сьвітит сьвічку.

Під противнов стїнов є столик, а на тім Розпйитьи и дві сьвічцї. Сьвітит сьвічки и каже присьигати: Присьигаю, шо тот буде минї служити цїле житьи, а по смерти я єму. Потім каже з мізильного пальцьи кров бризнути три рази, на Розпйитьи и плюнути три рази. Йик не хоче того зробити, то бере дротьинник-гарапник и прогоньиє за двері а пйитка пропала и віверже аж за зелїзний стовп и не зараз віверже капелюх. Там тисьичі пйиток пропадає.

(Ростоки, записав Лука Гарматїй).

---

96. Война хлопа з Поляком.

Давних чьисів, йик хотїв круль из Руснаком воювати, то йик не могли си погодити, то вони не точили войну так, йик сими чьисами войни бувают из зброєв, але вісилали два мужа. Трафило си, що вісилав Поляк одного мужа, а другого мужа Руснак на поєдинку. Поляк післав офіцира из шаблев, а Руснак посилав простого хлопа из цїпом; увійшли на пляц обидва. Каже Поляк до Русина: Ти з чим, каже, вийшов д' минї на поєдинку? Я, каже, з шаблев, а ти зйизав йикіс два буки до купи, та шос гадаєш минї зробити?! — Руснак до него каже по руски: В мене бук старший йик у тебе шабльи! — При ті бесїдї злостили си оба и пішли до штурму. Поляк шабельков вівивав, а хлоп ше на него вважьив; Поляк хлопови цюкнув шаблев у мізилний палец, а хлоп йик си подивив, шо єму з пальцьи кров иде, взлостив си гірше, йик розправит цїп, йик урве Поляка по шиї, Поляк упав, а тот цїпом молотит, йик по снопови. Поляк лежьички руку зньив и кричит до хлопа: Пардон! — А хлоп каже: Перди, не перди (хлоп цего не розумів), я ти не дарую, я ше таки бю, ти минї пальцї не рубай! — Така то старосьвіцка война була!

(Космач, від М. Палїйчука, записала К. Лисинецька).

---

97. Иик множат си брехнї.

Сперечьило си двох, шо в кождій брехни є трішки правди. Оден каже: Є! — А тот каже: Нема! — Тай каже тот: Жди; я му знати з чого брехнї походьи! — Отже сказав свої жінцї: Жінко, я бих тобі шос исказав, коби ти нїкому не сказала! — А вона каже до него: А деж би я сказала! — Він каже: Я сеї ночи вродив сороку! — А вона пішла до сусїди тай каже: Я бих тобі шос исказала, коби ти не сказала нїкому, аби лиш ми дві знали. З мого чоловіка сеї ночи вілетїла сорока! — А та сусїда найшла си з другов, тай тій сказала: Тут из одного чоловіка вілетїло дві сороцї! — А тот чоловік пішов у вечір шукати тої брехнї, тай найшов из одної сороки у вечір десїть. За одну днину так си брехньи розмножила.

(Космач, від Михайла Палїйчука записала К. Лисинецька.)

---

98. Гостина у Жьибівцїв.

Йик брали сировицу Жьибівцї и йик ходили за вовнов до Сиготу, або у полонини, то все мали у нас нічлїг; вони видїли, йик у нас в хаті, оден, другий, третий. Ми и сїнцьи коньим не пожьилували, а все у нас нічлїг. Ми їх гостили мудро, не шкодували ліжничка постелити. А мій Семен побалакав з ними, я все запораїла, та дала похарчувати, и банкошу (бануш — кулеша на сметанї варена) и всьичини. Вони запросили одного разу нас обоє з Семеном до себе в гості; погостили нас файно, тай йик ми вже хотїли ити до дому, війшли на подвірьи, а їх син вівів коньи красного. Звелїли коньи осїдлали, сїделце убрали коверцьими, стремена закосичили и биндами вузду убрали, поставили в три рьиди колачів коневи на голову и три сьвічцї прилїпили до колачів, зажегли, підоймили мине, посадили на коньи, обкрутили три рази коньи зо мнов, розцїлювали си, повінчували щістьим, здоровльим и сказали, що сесе минї за простибіг дают за то, шо ми їх у себе гостили. — И так нас вірьидили до дому. Семен сїв на свого коньи и взьив того, шо я приїхала на нїм, попри себе а я втїшна їхала на тім, шо дали за простибіг. Тепер вже и Семена нима, вмер, а минї вже 73 роки, але люде подорожні моєї хати не минают, все по давному поступают. А Бог минї дає, шо маю и хлїб и до хлїба, є чим погостити, тай и за небіжчика Семена за простибіг є що дати. Ми з собов жили більше йик 50 годів, я за ним газдинев була, він мене шьинував, тай я за него згадую; все за спасибіг даю за єго душеньку.

(Космач, від Настуньки Сіреджучки зап. К. Лисинецька.)

---

99. Йик жид стрітив си з мерцем.

Трафило си в Космачи: жид ходив на купецтво, там и обночував у одного газди зимної пори; положив си спати и нагадав собі, шо має термін на завтра до Косова; він устав и збирає си в ночи, газда тот каже: Куди ти, Мортку, йдеш? — От я йду, бо я мушу! — А газда каже: Тепер нічна пора, термін хоть утратиш, не великий страх, а ти тепер не йди! — А він таки пішов и дійшов аж на село коло лавки під дїлом. То місьична ніч була, єму си показав чоловік, котрий з ним знакомий був. Тот чоловік був війтом зза молодих лїт, а старість доживав о жебранім кавалку хлїба; жид єго спізнав тай питає єго: Що ти тут робиш, Злепку? — А він до него промовив: Бідую! — А жид нагадав, шо тот чоловік вже не далеко рік, йик умер, тай си спудив, тай каже сам до себе: Та я добре знаю, шо сес умер, а я з мертвим говорю! — Обернув він си назад себе, дивит си, а то чорний пес такий, йик лошьи бігає. Він зачьив тїкати а тот Злепко за ним близко йде, тай забіг до пропінації, тай пропінатор пустив єго; єму замкло рот, шо він не міг говорити; аж не зараз проговорив, и зачьив приказувати так а так: Мене переходив тот чоловік, шо недалеко рік, йик умер и прийшов зо мнов аж тут.

(Космач, від Наступьки Сіреджучки зап. Кл. Лисинецька.)

---

100. Про віщуна та когута.

Був віщун давно колись; він знав, що яка птаха по своєму говорит; раз пішов він у йирмарок из жинков; мав коньи, кобилу жеребну а жинка була тьижка. Жинка сидїла на кобилї, а чоловік на кони; чоловік ишов конем на перед у воду у брід, кобила ишла за конем; кобила си пошпотала, загнула голову під себе, кінь знїс голову до гори, нащурив уха, подивив си на кобилу а вона си запудила, а кінь засьмійив си тай каже: Ти спадеш у воду! — А кобила каже: Тобі добре, ти сам сильний и одного чоловіка несеш; не чуєш, ци сидит він на тобі ци нї; тобі смішно а минї нї, бо я жеребна а жинка тьижка, а штири душі велика вага! — Чоловік сидїв на кони, почув се, та засьмійив си з того; жинка зачьила чоловіка просити, аби він сказав, з чого він си сьмійив, а єму не мож було того казати, бо він би зараз умер (він лиш сам міг знати — віщун); він був добрий газда, пестив дуже жинку. Вона сказала: Мусиш сказати, хоть умирай. — Дома увійшли у хату, а жинка каже: Ну кажи! — А він: Сучи сьвічку! — Всукала. Неси лудиньи прилюдне з комори! — Внесла. Убрав си. Стели постїль, йик до смерти! — У него було 12 ку-

собі з него сердак, гачі, онучі и напрьитав тілько молока, аби зміг годувати си з тебе одної, то будеш мати таку путерію! — Вівцьи сказала: Не хочу старшувати и не хочу носити таке, бо мої маленькі ноги уломили би си під тим. — За су сьмілість, що вівцьи хотїла старшувати над чоловіком, відобрав Бог у неї и всеї диханї мову и позволив лише раз у рік, у північ новорічну говорити. — Ї мож тогди послухати; треба зайти у стайню о годинї 12-ій в ночи, там мож почути. Але такий не буде більше жити, йик 24 годинї. Тої ночи говорит усьи диханя з Богом, йик ї тут жити, йик обходит си з нев чоловік, ци дає ї їсти. Тому підстелюют того дньи добре під худобу, та нагодовуют ї, аби не жьилувала си на чоловіка.

(Яворів, від Мик. Кобчука.)

---

102. Стара котюга и потьи.

Жив чоловік з жинков тай мав при хатї котюгу. Але тому котюзї не давав їсти, а котюга вже стара була, та шо брехне то пердне. А жинцї то си з'уритило тай кажет до чоло іка: Може би ти, чоловіче, відвів де котюгу, бо вона нам вже не здала; віведи де далеко в лїс, аби вона бірше не приходила д' хатї. — Чоловік послухав жинки тай відвів ту котюгу від хати в лїс тай там ї лишив. Котюга лишила си сама в лїсї, тай вішукала собі давну колибу бутинарів тай там собі пробувала. Одного разу приходит ид тій котюзї вуйко (медвідь) и питає си котюги, шо вона тут робит; а вона повістує, шо вона швец. Вуйко йик це почув, запитав си котю и, ци вона не вшила би єму чоботи. Котюга сказала: Чому нї, ушию; але не маю шкіри; кобис принїс менї вола, то будут добрі чоботи! — Вуйко пішов за в лом а котюга думає собі, шо має робити, коли вуйко принесе вола? Думала котюга, шо думала, а коли вуйко принїс вола, сказала єму, шо за два тижнї будут чоботи готові, аби приходив по чоботи. Вуйко кажет: Але, куме, аби певно були готові, аби я си дурно не трудив до тебе! — А котюга кажет: Певно, кумцю! — Вона собі обрахувала, шо того вола за дві недїлї зз'їст. Коли минуло дві недїлї, приходит кум-вуйко за чобітьми до котюги, а котюга кажет: Чоботи готові, але треба їх вісмарувати, бо на тім волї була дуже тверда шкіра тай чоботи з тої шкіри такі тверді, шо йой! Я чув, кажет котюга, шо у попа є великий веприк, кобис, куме, принїс, то вже були би чоботи мйигкі, тай тогди бис так шо але, куме, си убрав. — Вуйко си тому врадував, пішов до попа вепра красти, а котюга собі розгадував, йик довго ме того вепра їсти. Вуйко пійшов у село и вбив того вепра попови на толощї тай принїс єго котюзї. Кумочку любий та ел-

ний, кажет котюга, абисте за пйить днїв прийшли за чоботами, бо за пйить днїв шкіра добре змйикне. — Минуло пйить днїв, а вуйко прийшов по чоботи. А котюга єму сказав: Ей, кумочку, вібачьийте на мене, бо чоботи не готові, минї трохи не стало масти, бо чоботи наколи я зшив, то ше бірше затвердли тай забрали дуже масть. Отжеж просив би я вас, абисте пішли до села, а там у попа є гуска, а у дьика малий веприк; принесїт їх суда, а вже тогди чоботи будут дуже добрі, бо будут мйигкі и не мут тиснути. — Вуйко послухав и принїс гуску тай веприка. Котюга подумала, за кілько днїв может гуску тай веприка зз'їсти а потім сказала: За три дни, куме, будут чоботи готові, абисте прийшли за чоботами. — Минуло три дни, вуйко старий прийшов за чоботами тай котюзї кажет: А готові, куме, чоботи? — А котюга вівалив очі та і допитує си вуйка, йикі він хочет від него чоботи? — А вуйко сказав: Та тоті, шо ти робила менї! — А котюга кажет: Агі на тебе! де ти видїв, аби котюга чоботи шила! — Йик котюга так сказала а вуйко кажет: А деж ти дїла вола тай два вепрі тай гуску, шо я тобі принїс? — А котюга кажет: Я зз'їла. — Вуйко йик це почув, кажет: Но то я на тебе спроваджу войну! — А котюга кажет: Нїчо! Провадь! Провадь! — Вуйко пішов и закликав собі вовка, вепра дикого, тай лиса. А котюга пішов у село, сай вівів собі кота, когута тай качку и залїз из ними у печеру. Йик вуйко прийшов з вепрем диким, вовком тай лисицев, стали коло тої печери. Йик вони стали коло тої печери а з тої печери когут: Кукуріку! — А вуйко кажет: Ану слухайте, трубйи! — Потому кіт відзиває си: Урвав! — Вепер кажет: Так! Так! — А лисица кажет: А чуй! Кажет: Шо так! — Тогди вуйко вилїз з вовком на дуба, а лис сховав си в корч, а вепер залїз у дубове листє. Всї си добре поховали, лише вепер не сховав добре фіст у листю. Кіт війшов з печери и уздрів у вепра нисхований фіст и гадав, шо то миш. Він кинув си за тов мишов и злапав вепра за фіст. Вепер напудив си и штрик, а кіт ше дужче си напудив шо то миш така велика и плюнув в лаби тай у дуба, а вуйко з вовком вергли си, шо то за ними кіт у дуба віштрик. Вуйко з вовком з дуба штрик на землю тай оба розсїли си. Тим чьисом вепер з лисицев втекли, а котюга пішла у село з котом, когутом тай качков.

Котюга припхала си до того газди, шо була вперед. Трохи в лїсї вуйко підгодував котюгу и наколи прийшла до того газди, зараз зачьила брехати. Газдинї вібігла з хати, йик учула, шо йикас котюга коло хати брешет тай пізнала, шо то та сама, шо вперед була. Ввійшла в хату тай кажет до чоловіка: Чоловіче! Прийшла наша котюга назад до нас, але уже брешет тай не пердит. — А чоловік кажет: Добре, присили ї, будет у нас далї. — Жинка пішла, присилила котюгу, але знов не давали ї їсти. Котюга кілька місьиців брехала, йик належит си, а потому йик добре віголоднїла, знов зачьила пердїти. Газдиньи знов з'уритила собі котюгу. Радьи си з газдов, де би ту котюгу відвести, аби

бірше не приходила д' хатї. А чоловік кажет: Я йду за горшками в місто и озму котюгу з собов тай заведу по дорозї дес до двора, там може мут давати їй їсти. — Пішов у місто и взьив з собов котюгу. Прийшов на чуже село ид дворови и там лишив ї, а самий пішов за горшками. Котюга найшла си з потьитем и зачьило потьи говорити до котюги: Може би ми були в товаристві? — Котюга сказала: Чому нї, будемо! Але я голодна. — А потьи сказало: Йик ти меш мене слухати, то ти меш їсти и пити. — А котюга сказала: Я вже таки голодна. — А потьи кажет: Меш зараз їсти. — Потьи кажет до котюги: Зараз на обід будет на ґанку панї цїдити пироги, а я влечу в покій, а паньи лишит пироги тай підет за мнов, мене ла ати тай лишит пироги на ґанку, а ти аби тимчьисом пироги зз'їв. — Потьи улетїло в покій, а дїти почьили кричьити, шо потьи улетїло. Паньи лишила пироги на ґанку тай пішла до покою. Потьи лїтало по покою, а йик тьимувало, шо котюга пироги вже зз'їв, то назад вілетїло на двір тай каже до котюги: А шо, товаришу, попоїв ти, ци нї? — А котюга кажет: Попоїв. Теперки, товаришу, я би водиці похлептав, та нема де. — А потьи сказало: Чекай трошки, меш пити сметани, лиш ідїм до другого двора! — Там потьи уздріло, шо панйи робит у глеку коло кухнї масло. Коли потьи тото побачило, то полетїло до котюги и кажет: Знаєш що, там коло кухнї робит паня у глеку масло; то я влечу в крайний покій, а ти доти абис убіг в кухню и абис сметану віпив. — Потьи зараз влетїло в крайний покій, дїти панцкі йик уздріли потьи, то зачьили кричьити на паню. Паньи лишила сметану и пішла до покою и хотїла потьи зловити. Потьи йик стьимувало, що котюга сметану віпив, то назад вілетїло з покою а паньи пішла до кухнї, а там котюга забила голову у глек та ни могла вітьигнути. Паньи взьила дриво и шо мала бити котюгу, то вдарила по глеку, а глек убив си а котюга утекла. Тогди потьи прилетїло ид котюзї и запитало си: А шо, товаришу, ти напив си? — А котюга кажет: Я наїв си и напив си, товаришку любий! — Потьи кажет: Коли ти вже наїв си тай напив си, то тепер я му їсти, а ти вартувати. От видиш, тут є лан пшеници, я лечу в лан а ти сиди на дорозї и абис не пустив нїкого нї горі, нї долів. — Потьи сїло в лан, а котюга сидит на дорозї тай сокотит, аби нїхто не надійшов. Дивит си, а з міста їдет тот ґазда, шо вона в него служила. Котюга йик уздріла того ґазду, то зачьила так брехати, шо не пустила єго далї їхати. Ґазда відчепив орчик и вдарив котюгу по голові так міцно, що котюга на місци здохла. Коли потьи увидїло, що товариша чоловік забив, розсердило си дуже и прилетїло на віз и зачьило горшки довбати. Потьи довбало горшки тай довбало, аж продовбало шос три горшки, аж відтак залетїло у горшок. Чоловік зрадував си тому, шо потьи залетїло, а він убєт потьи. Захватив чоловік з дороги камінь и верг межи горшки, а горшки втовкли си, а потьи втїкло тай кажет: То тобі за товариша мого! — Відтак полетїло потьи ко-

неви на голов и зачьило коневи довбати очі. Чоловік злїз з порожного воза и взьив камінь, тай верг за потьитем, а потьи втїкло, а він ударив каменем коньи в голов так сильно, шо кінь здох. А потьи втїкло, тай кажет: То за товариша! — Потому сїло на голов другому коневи. Чоловік злїз з воза, тай взьив ків, тай хотїв потьи ударити, а він вдарив другого коньи по голові и другий кінь здох, а потьи втїкло, тай кажет: Маєш заплату за товариша мого. — Тогди тот чоловік спізнав си, чого потьи єго коний так си вчепило.

(Ясенів горішний, від Миколи Прокопюка).

---

103. Стара котюга и вовк.

Був в одного газди старий пес, уже був глухий, спустїв; вони не давали єму їсти, тай нагнали гет. Пес льиг у рові, тай лежит голоден, а вовк приходит, питає єго: Шо ти є за оден? — А він каже: Я є швец! — А вовк каже: Ти би минї не вшив чоботи? — Тот каже: Вшию, але треба, каже, абис менї имив коньи, аби був ремінь добрий; я бих тобі з того вшив. — Вовк каже: Ходи зо мнов! — Пішли оба, прийшли на долину, а там пас кінь. Каже вовк до пса: А звурсав'єм си? — А пес каже: Звурсав! — А посоловіли ми, каже, очи? — А пес каже: Посоловіли! — Вовк у тот чьис штрик и ймив коньи, та заїв. Питає вовк, а пес каже: Прийдеш за дві недїлї. — Пес тих дві недїлї їв и вдужьив. Вовк у дві недїлї прийшов и питає: Готові чоботи? — Ше не готові; кобис притьиг ше вепрьи, аби було чим дратву мастити! — Вовк пішов, притьиг из села вепрьи, та дав псови, тай питає: Коли вже будут чоботи готові? — Прийдеш за тиждень. — Вовк прийшов за тиждень: Готові чоботи? — Він каже: Готові; каже, женит си мого газди син, та дістав чоботи до вінчаньи, але, идїм, каже, на вісїльи, а по вісїлю тот чоботи скине, а я тобі віддам. — Прийшли оба на весїльи; пес вовка запровадив під піч, а там була бочка з горівков; йик починали горівку, то миску підложували, горівки в миску натекло. Пес каже вовкови: Пиймо горівки! — Пес пив трохи, а вовк потьиг богато, тай си впив. Склали за стів людий, зачьили люде співати бервінкової, а вовк під пічьов собі. Учули люде, шо шос виє під пічьов. Люде перетихнут, тай вовк мовчит, йик люде зачьинают, то вовк собі. То був вечьир, засьвітили сьвітло, подивили си під піч, а то вовк из псом! Йик справили хлопців, взьили буки, набили вовка и пса, вігнали на двір. А вовк пйиний до пса, та хотїв зз'їсти, а пес тїкав туди, куди єго газда сїтку клав. Пес почерез сїтку перештрик, а вовк упав у сїтку. Каже пес до вовка: А можем тьи не убув? — А вовк

каже: Та я виджу, шос убув; вже аби си не трафило нїкому білше, йик мині си трафило! — Добре то каже пословицьи, шо кому ти не даш загинути, тот тобі не даст жити. И пес пішов по газду; газда пішов из стрілбов, тай вовка вбив.

(Космач, від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецька).

---

104. Лис и кіт.

Лис мав хату и був газдов, а кіт був хромий, волочив си без осїдку. Здибав си раз з ним лис и кажет: Шо тобі так бідувати! Ти би був мині за чоловіка; приходи до мене сидїти! — Кіт прийшов до лисиці и став за чоловіка. Лис ходив на здобич, а кіт сидїв дома, за доматора. Але зьвір друга ходила коло хатий лиса, та греміла в одно поверх хатий. Тай каже раз кіт до лиса: Кажи-ко тим волоцюгам, аби менї ни греміли поверх хатий! — А кіт, йик то буває, не дуже любит стукоту коло свого леговища, тай трохи боязливий. Лис хотїв пошьинувати свого чоловіка кота, тай каже раз до зьвіри: Казав мій Грицко, аби ви ни дуже греміли мині коло хатий, бо йик мете ше раз греміти, то вам таку біду заведе, шо ви мете видїти! — А зьвір каже: Нас кортит видїти, хто то такий Грицко? Ми хотїли би єго видїти! Скажи нам, де би ми могли єго видїти, де би він д' нам прийшов? Там а там най вин прийде, аби ми єго видїли! — Вони си зійшли всї и ждут. Але він не приходит. Так вони посилают раз заяцьи знати, другий раз, але кіт (Грицко) ни приходит, аж пішов третий раз заяц, тай набігає д' ним и кажет: Ховаймо си, бо вже йдет! Несе пушку на плечах и в-одно каміньи збирает! — А то кіт задрав хвіст, а заяц гадав, шо пушка, а шо кіт був хромий, та в-одно д' землї хильив си, то заяц гадав, шо вин каміньи збирает. Тогди медвідь и вовк ни втїкали, але ше хотїли видїти Грицка, тай медвідь сховав си в лист, а вовк у дуба вилїз, а увса иньша зьвір у ростїч, втекла. Надійшов кіт, а медвідь кинув фостом, бо муха го вкусила, та кіт штрик, атїк (як) на миш. Медвідь верг си, та гадав, шо го кіт ловит, та на втеки. Кіт спудив си медведьи, та на втеки в дуба. Вовк на дубі гадав, шо кіт ловит єго в дубови, тай штрик відтив, тай си розсїв.

Так кіт напудив почерез дурного заяцьи усу зьвір. Лис позбув си цїкавих вид свої хати.

(Голови, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматїй).

---

105. Когутик и курочка.

Був когутик тай курочка; обоє пішли гребати на сьмітьи. Когутик найшов у сьмітю кремінь, тай удавив си. Курочка побігла до своєї сестрички, тай каже: Уже мого когутика нима! — тай плаче, а сестричка каже: Не плач, біжи до мора, запроси води и дай когутикови напити си; когутик ожиє! — Курочка побігла до мора, запросила води, а море каже: На шо тобі води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Він удавив си! — Море каже: Иди, принеси менї молока, тогди я дам тобі води! — Курочка побігла до коровки, тай каже: Коровко, дай минї молока! — На шо тобі молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби море дало води! — На шо води? — Бо когутик удавив си! — Иди, принеси минї сїна, то я дам тобі молока! — Курочка побігла до косариків. Косарики, косарики, дайте минї трохи сїна! — На шо тобі сїна? — Корові! — На шо корові? — Аби дала молока! — На шо молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби дало води! — На шо води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Бо удавив си! — Иди принеси нам солонини, то ми дамо тобі сїна! — Курочка побігла до веприка: Веприку, веприку, дай минї солонини! — На шо тобі солонини? — Косарикам! — На шо косарикам? — Аби дали сїна! — На шо сїна? — Корові! — На шо корові? — Аби дала молока! — На шо молока? — Мореви! — На шо мореви? — Аби дало води! — На. шо води? — Когутикови! — На шо когутикови? — Бо когутик удавив си! — Веприк дав солонини, курочка понесла косарам, косарики дали сїна, курочка понесла коровцї, коровка дала молока, курочка понесла мореви, море дало води, курочка понесла когутикови, а когутик напив си, тай запіяв!

(Криворівня).

---

106. Так сьвіт платит.

Отже так: була змия; зайшла під великий камінь и камінь си осїв, там ї привалив так, шо вона відти нїяким способом не могла вийти. Йшов стрілец на польованє, сїв на тот камінь відпочивати и вчув, шо під каменем шос говорит: Хто би мене відси віпустив, то би велику нагороду дістав. — Він мав сокиру, пішов, утьив пільги, підважив тот камінь, а під камінєм змия велика, з котрої мала си робити язя; він ї віпустив відти, тай гадав собі, шо вона справит єго на йикі гроші, йик то давно звикли, шо опришки ховали. Зачьив казати: Шо ти минї за нагороду даш, шо я тебе відси віпустив, шо ти тут не вгибла? — А вона каже:

Я тобі таку нагороду дам, шо я маю тебе зз'їсти! — А він каже: То так сьвіт платит; кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвітї жити. Та жди, каже; тут лиш ти, тай я; та ше є звірина, будемо ї кликати, аби нам робила право. — Закликали вовка, росказали, йик було; вовк сказав: Так сьвіт платит; кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвітї жити. — Кликали медведьи, также так казав, кликали білше звірини, также так казала. А закликали лиса; йик прийшов лис, казав до него из тиха: Кобис ми дав курку, я би тебе оборонив від сеї язї. — А він каже: Я бих дав и десьит, абис минї порадив! — Тепер, йик прийшов лис, то сказав: Я инакше вам право не можу робити, лиш мусите ити на то місце, де єс ї віпустив. — Вони там пішли на то місце. Сказав лис: Лїз там, тай льигай, най я вижу, йик ти там лежьила. — Вона залїзла и льигла; лис на того кинув: Тручьий камінь так, йик був! — Тот трутив камінь, змию провалив, и лисови файно си вклонив и сказав: Прийдеш у вечір за курков! — Прийшов до дому, росказав жінцї, йик було. Але треба дати лисови курку, шо мене від смерти оборонив. — А жінка відмовльиє: Я бих курку не дала! — Лис прийшов, тай по подвірьи шукає, де та курка зладжена. Але скликав собі білше лисів на празник до тої курки. Тоти були на боцї, а тот пішов ид хатї. Уздрів чоловік лиса, тай каже до жінки: Жінко, треба вінести єму ту курку! — Вона каже: Йик маєш свою, то вінеси, я свою не дам! Я тобі кажу, аби ти взьив рушницу, та абис того лиса вбив! — Він послухав жінки, взьив рушницу, стрілив у лиса, и лиса вбив! Лис йик здихав, то тогди зарув, тай исказав: Добра то є пословицьи, шо кому ти не даш загинути, тот тобі не даст на сьвітї жити. — Решта лисів, йик учули, так набігли и того стрільцьи коло хати розз'їли. Через курку, шо жінка не хотїла дати, то погиб и лис и стрілец.

(Космач, від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецка).

---

107. По через шо шуті кози?

Бог сотворив дрозда (птаху), а дрозд ни мав шо їсти. Бог задльи него сотворив вивцї. Дрозд брав та одно ссав, а друге віпорпав ямку тай в йимку відоїв, шо не міг вже віссати. Бог видтак сходит д' нему и питає си: Ци напрьитав єс шо молока (гусльинки)? — Дрозд кажет: Ий, Господи, то молоко шурубуру то все пішло в пашу, бо вивцї їдьи пашу, то и молоко йде в пашу. — Вин однако добре казав, бо молоко йшло в землю у пашу. Бог кажет: Чьикай, коли ти такий, шо ни умієш прьитати молока, то людем дам цї вівцї тай молоко; вони мают судник тай уміют прьитати. Тобі нїчо ни дам, бо ни вмієш прьитати

тай вівці обходити. — Так Бог дав людем вівці. Біда вздріла у людей вівці, тай собі наліпила з глини кози, але вони ни були живі. Бог кажет: Чьикай, ти, дай мині ці кози! — Біда дала. Бог узьив, зрік: Будьте живі! — а вони стали живі. Біда тогди йик вздріла живі кози, жьиль ї си зробило, тай зачьила плакати тай просити, аби ї Бог віддав ці кози. — Бог кажет: Най бих ти дав одну, бери за роги з заду за собов, але абис си ни обзирав, бо йик си обіздриш, то вна вид тебе втече! — Біда взьила, веде за собов, держи ї у руках роги, тай ни обзирает си. Бог тогди так дав, шьо роги лишьили си єму в руках а коза втекла ид божьим козам. Вин приходит д' хатї, а то єму роги лиш лишили си в руках. А це шьо таке? Де коза?! — Вин вернув си ид Богови тай зачьив просити хоть шкиру з кози. Бог каже: Добре, але абис ни кроїв! — Бог взьив тогди, облупив бордюгом и дав єму шкиру. Біда взьила шкиру, зробила з шкири дутку (кобзу) а з рогив пишьика й зачьила йграти. Чєрез тото дутка дїтьча, а флоєра божьи.

(Голови 11/VI. 1902 від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій.)

---

108. Орел и мурашок.

Орел казав мурашкови, шо він дуже мудрий. А мурашок каже: Я тому мудрий, бо я й дужий. Ану озми ти олова йикий єс за великий та за грубий, та вінеси у смереку у самий вершьик. — Орел не міг підоймити від землї, а мурашок йикий він за великий, йикий за грубий, такий кавалок узьив, вінїс на сам вершьик смереки, припочьив там трохи, та назад иззнїс. За тото буду твоїм дїтем очи виїдати, йик їх меш віводити, — сказав мурашок. Тому тепер віводит си орел марта, коли ще мурашок нема.

(Яворів, від Мик. Ковбчука.)

XIX. Повірки про опришків і скарби.

1. Олекса Довбуш.

1.*) Чорногора, се одно пасмо наших Карпат у Косівськім повіті, котре тягне ся 7 миль від сходу на захід. Майже середина єї хребта зве ся „Кедроватий“, здає ся тому, що у підніжю єго ростуть поміж ялицями і кедри. Спускаючи ся з Кедроватого на північний схід, побачиш дві скали. Утомлений тяжким ходом, спочинеш на одній з них і мимохіть розглядаєш ся по цїлій околиці. Око твоє сягає на право аж у гори буковинські, на лїво у станїславівські; а в около тебе гарні полонини, на них вівцї, корови та конї; за часок почуєш голос сопівки, що таємничо розлягає ся воздухами і по скалах лунає. Поглянувши в сторону, побачиш побіч себе веселого бовгаря або вакаря, котрий вигравае на сопівцї уже довший час, але котрого ти, вдививши ся в несказану красоту, перед тим навіть не замічав. Надивившись на гори та наслухавшись голосу сопівки, приступаєш мимохіть до вакаря, та спитаєш дещо про красоту тих гір, хто в них давнїйше мешкав, а як тепер тут живуть. Пічнеш єго розказів слухати і здивуєш ся, коли він тобі скаже, що тоті дві скали перед півтора ста роками замешкував славний гуцульський опришок Довбуш, і що ти стоїш на тім місцї, з котрого він давав прикази на цїлі гори. І я спитав привітливого пастуха дещо про житє Довбуша, а він став так розказувати:

Довбуш, то був вакар, родом з Ясенова;**) він був з роду дуже слабий. Пас вівцї по Чорногорі, а що був малий і слабий, то збиткували ся над ним старші вакарі. Одного разу загнав він

---

*) Передрук моєї статї з 11. числа „Зорі“ за рік 1882. — *В. Ш.*

**) Довбуш був сином бідних зарібників Кабалюків з Печенїжина. *В. Ш.*

вівці оттут на Чорногору, нараз почало страшно греміти та блискати, а громи били один по другім. Треба вам знати, казав далі, що по Чорногорі чорти прохожують ся. В ту годину вихопив ся із Чорногори він, щезби! та став плечима туди, відки блискало. Довбуш добув пушки, сцїлив, вистрілив а щезби впав на землю, перемінивши ся в деготь. Заким Довбуш успів подивити ся, що він таке вбив, отворилось небо і ангел Гавриїл вилетїв з него, став перед Довбушем і питав ся, що він за се хоче, що вбив чорта? Довбуш не хотїв нїчого. Ангел полетїв до неба, вернув ся зараз у-друге і намавляв Довбуша, аби він коньче за свій чин чого у Бога просив. Коли вже так, каже Довбуш, то прошу у Бога, аби менї дав таку силу, аби нїхто над мене не був сильнїйший. І дав же єму Бог, чого він бажав. Коли Довбуш вернув ся до стаї, а вакарі стали збиткувати ся над ним, як перше, то кидав він одного по другім з гори, мов каміньчиками. З того часу зібрав він коло себе легінїв з пятьдесять, вибрав отсей Кедроватий за мешканє, поставив там у долинцї над рікою собі хату і почав иньше житє. Він ходив з товаришами по цїлому сьвіту: у Волощину, Туреччину; обійшов усї гори в здовж і в поперек, забирав у нехристів та у могучих людий гроші і дїлив їх поміж бідних та своїх товаришів. На Кедроватий вертав ся все, як уже богато золота і срібла у богачів набрав. Оттут видовбаний єго *сїдец* (крісло), з котрого він на всї гори приказував. Отся друга скала, то єго комора, в котрій він гроші ховав. Одного разу відходячи, казав він своїм товаришам вхід до тої комори так залагодити, аби він, вернувши ся, не пізнав входу. Від того часу сеся комора замкнена так сильно, що жадна сила в сьвітї єї не отворить. Будують люде через більші гори зелїзні дороги, а сеї скали розбити не можуть. Є в нїй рущницї та пистолєти оливою позапускані, срібла, золота та всего богацтва без лїку, не дурно то й кажуть:

Як би си Кедроватий отворив,
То би на ввес сьвіт засьвітив!

Пробував Довбуш тут 7 років. В тім часї довідав ся цїсар, що є в єго панстві чоловік, що єго з товаришами жадна сила не убє; от він запросив Довбуша до себе, помірити ся з цїсарським військом. Пішов Довбуш з товаришами до Відня, де на великім майданї без числа війська против Довбуша стало. Стріляли до него і єго товаришів довго, але кулї все від него відбивали ся, та жовнїрів убивали. Пошкодував цїсар жовнїрів, казав не стріляти більше, а Довбуша запросив до себе на великий баль, та три дни і три ночи приймав єго з товаришами. А потім дав єму волю воювати без кари по цїлім панстві.

Довбуш був би ще й дотепер жив, як би єго не збавила була єго любка, Дзвінка. Вона жила в Космачи і напирала заєдно на Довбуша, аби він їй сказав, якою силою можна збавити єго житя. Довго Довбуш не хотїв їй казати; аж солодкими словами вимогла вона на нїм, і він їй сказав, що як би хто кулею срібною та ярою пшеницею, над котрими би 12 служеб відправило ся,

єго в голову вцїлив, тогди він загиб би. Дзвінка сказала се своєму чоловікови Стефанови, а той наймив 12 служеб, зробив дубові двері з міцними замками, заложив ними хату, а сам сховав ся на під, та ждав Довбуша. Коли Довбуш з товаришами прийшов і ті двері нові дубові побачив, казав товаришам, аби зараз підважили двері; колиж вони сего зробити не встигли, натис він сам своїми сильними плечима, виломив замки, двері отворили ся, але в сю саму пору Стефан до него з рушниці вицїлив і зранив єго тяжко в голову. Довбуш не міг уже двигнути ся. Нагадав, що єго Дзвінка зрадила і в остатний раз промовив до товаришів отсї слова:

Ідїт, хлопцї, газдувати,
Нам більше не панувати,
Озміт мене на топори,
Занесїт мньи в синї гори;
В Чорногорі я спочину,
Я там зріс — най там и згину!
А ви злото забирайте,
І самі си розходжайте,
І топірцї занехайте,
І крови ни проливайте! —
Людська кровцьи не водицьи,
Проливати ни годит си.

Коли Довбуша по єго волї на топірцях у Кедроватий занесли, мучив ся він іще дуже, аж нарештї напив ся аршенику, тай помер. Єго тїло поховали на Чорногорі, але в котрім місци сего нїхто нинї не знає.

Довбушеви приписує нарід якусь висшу, незвичайну силу. Гуцули повідають, що сьвята Неділя припадає як раз тогди, коли сонце перший раз на Кедроватім, іменно на сїдци Довбушевім, показує ся.

За одно порекають Довбуша Гуцули, а то, що він вибив старця. Мало воно так бути: Довбуш вернув ся з товаришами з Болехова, відки богато золота та срібла принесли, розложив ся на спочинок коло Косова на скалї, а золото і срібло казав висипати на купу. Під той час прийшов до него старець і просив милостинї. Довбуш позволив старцеви набрати золота і срібла скілько хоче, а сам відійшов враз з товаришами в корчі для наради. Старець увидївши, що нїкого в округ него нема, прикляк і почав випаковувати пазухи, кишенї та що лише міг, золотом та сріблом. Набравши гаразд тих скарбів, трібував він встати, але вага золота не позволяла; довший час силував ся старець з тим богацтвом здіймитись на ноги, не відкидаючи і кавалка з забраного скарбу. Один з товаришів Довбушевих підійшов до него і поміг єму двигнути ся, але старець упав у-друге. Не відкидаючи і тепер нї кавалочка срібла, силував ся старець підіймити ся на ново, та знов не встиг. На те надійшов Довбуш з товаришами, вибив старця за лакомство, і сказав єму, аби нїколи не бажав і не брав більше, як єму треба!

2. Довбуш був сином бовгаря Макія з буковинцких гір. Малим хлопцем провинив си він шос, та за тото хотїв єго тато стратити; Довбуш підслухав, тай утїк. Ішов дорогов, шо йшов, подибує єго чоловік, тай питає, відки він, шо за оден, а тот нїчо не каже, бо може и не знав. Забрав єго газда з собов, а йик підріс, дав го за спузара у полонину. Раз пішов він пасти вівцї, тай забрав з собов кріс; він зайшов на таку скалу, шо в ню бив грім дуже, бо у нїй сидїв Ирод. Пустив си дощ, зачьило лискати, а хлопец дивит си, а то йикис хлопец віскочит из скали та вігонит зад до Господа; тот пустит грім, заблисне, а хлопец ховат си зараз, грім уже в него не лусне, але у скалу, відлупит камінь, а хлопец знов показує зад. Чекай, каже спузар, я тебе застрельну! — Поцїлив, тай убив єго. Зараз заспокоило си, а до него зійшов ангіл тай питає: Шо хочеш, спузарю, за то, шо ти так покарав Арідника? — А Довбуш каже: Хочу мати таку силу, аби нїхто другий таку не мав, тай хочу, аби мене нїяка сила ни збавила! — Будеш, мати, каже ангіл, а вмреш лише від срібної кулї и від йирої пшеници, над котрими би 12 ксьондзів 12 служеб служили. — Сказав и полинув у небо. З того чьису став Довбуш добувати срібло та золото у богачів и роздавав бідним. Се сподобало си легіням, не одні приставали до него; одні помагали бідним, а другі таки опришкували; але тих карав Довбуш дуже, замикав їх у пивницї, пік горьичов смолов, та ше инак.

Довбуш нальигав на ногу,*) а все таки ходив по усїх горах, ходив и в Молдаву, був у Болехові, був и на тім боцї (Угорщина); так лїтом, а зимі сходив у села, де проживав межи людьми, а найбільше заходив у Космачі, де мав за свою любаску, жінку Стефана Дзвінки. Тот Дзвінка наважив си стратити Довбуша, тай стратив єго. Раз у ночі прийшов під єго хату Довбуш, тай став зивати, аби єго пустила любаска у хату; він став під двері, а з хоромів стрельнув до него сьвяченов кулев Дзвінка. Довбуш упав, тай ше крикнув на хлопців: Палїт хату! — Вони схопили си єго брати з собов, але він був дуже тьижкий и вни не встигли понести єго далеко, бо и сами бойили си погони, то поклали єго за загородов и прикрили ріщем,**) а сами утекли. Йик би були забрали з собов у Чорногору, був би си віходив Довбуш; він там мав свої підземні хати, комори, стайнї, усьике, а так облишили єго, богато крови вічуріло з него, він здвиг си по чьису, доволїк си ше трохи, та там и зажив тріла, від йикого погиб. Йик єго там погоньи найшла, почетвертували єго тїло, та вішьили по дорозі на стовпцьих.

(Юра Бендейчук — Жабє.)

---

*) Брат єго Иван затяв єму сокирою ногу в коршмі в Печеніжині, де вони по пяному зайшли у суперечку. — *В. Ш.*

**) Добуш помер з тої рани 24. серпня 1745 р. в Космачи. — *В. Ш.*

3. Довбуш проживав у лїсї, бо в селї не хотїли єго приймати, бо він був друкас. Він мав пушку, бив звірі, шуби продавав, а їдними харчував си. Єму повідали, шо громи, йик гримйи, то Илія хоче щезуна палити. Тогди він погадав: Коби я єго уздрів, то бих го вбив. — А бив, ино пушку лапнув! Того чьису вдерив дощ сивний, а Довбуш сидїв верх потока и відти видко му було під скалу. Там блискало, а з під скали віхопила си коза и заголила фіст! Залупила фіст и дрочила си з громом. Довбуш видїв так два рази, але він ї нїчо не робив, ни дїйив, ни стрільив. Раз потому знов зачьило блискати, а він, Довбуш, погадав собі: Йик ше си раз покаже, то буду бити з пушки. — Показала си коза, залупила фіст, а Довбуш ї вбив, а вона покотила си у потік. Цїкавий він був ї видїти, йике то. Але нїм він пішов дивити си, сходит ангел з неба и питає: Шо ти хочеш за то, шо ти вбив біду? — Я хочу, абих такий дужий був, аби си мене не брала нї стрівба, нї сокира, нї ніж, нї вода! — Дав єму ангел так, аби не ловило си тото и дав єму живот вічний. Він хотїв, аби знав, коли схоче умирати, йик зробити єму, аби вмер, коли єму вже навтьимит си жити. Тогди ангел сказав: Можеш умерти від кулї срібної і від йирої пшеници, над котров 12 попів 12 служеб служили; абис того нїкому не вповів, бо згинеш! — Він уповів Дзвінцї и таки від того мав смерть. Він був пан, бо бідних обдаровував.

(Ростоки).

---

4. Довбуш, йик був хлопцем, то служив у газди за вівчьирьи тай пас вівцї. Але до овец приходив дес медвідь, тай хапав по одній. То вже так докучьило Довбушеви, шо вин раз став си скаргувати газдї, аби того чорного котюгу ни пускав, бо йик ше раз го захопит коло овец, то убє. Вин гадав, шо тот газда має такі котюги. Ґазда каже: Ни бій си, вбий, я ти нїчо ни скажу. — Раз вин присокотив и имив того котюгу (медведя) живого, тай склав усї ноги до купи, тай принїс газдї. Ґазда, йик уздрів, тай каже: Шо хоч за це? — Нїчо не хочу, но дайте менї ваш кріс, шо є у вас! — Газда дав му кріс, а тот з того креса стрільив кожду зьвір, птаху, лиш людий ни бив. Він ходив відтак з козами, а коза ходит скалами, тай вин за ними. Аж раз удерив дощ, вин став пид смерековв коло скали, а в тій скалї була печера. Наколи блисло, то з печери вібігав гей чоловік чорний, віголив си, тай ховав си в печеру; грім удерит, а то пусто в скалу. Так віхаплював си тот з печери кілька раз. Вин си придивив, тай склав си з креса, націлив си, тай убив. Дивит си, а то лиш покотило си. Вин си наблизив, а то чорний чоловік. Господи! — погадав собі Довбуш, може то такі люде чорні, а я буду мати гріх, шо сми вбив! Аж надійшов чоловік сїденький, а Довбуш так си

верг, шо впав до землї, гадав, шо то дьидя того, шо вин убив. Але тот сїденький чоловік каже: Не бій си, ти Біду вбив, вона си богато Богови глумила, тай богато громів си нагримало тай ї ни вбило. — Тот чоловік, то був ангіл. Шо хоч у Бога, шо ти цесу Біду вбив? — питає. Довбуш каже: Нїчо не хочу, лиш аби над мене ни було дужчого, буйнїщого, жвавіщого, аби мене си ни ловили нї кулї, нї зелїзо, нї вогонь! И хочу, аби я нїколи ни вмирав! — Але тот чоловік сїденький каже: Сус Христос був Бог, та вмер, тай ти меш вмирати, але будеш дотив жити, докив сам меш хотїти. Я тобі за цу смерть скажу, але абис нїкому за ню ни казав. Йик схочеш смерти, то згинеш від йирої пшеници, вид золотої кулї и вид золотого волосу, йик над ними дванайцїть попив дванайцїть служеб мут правити. Тов кулев, тов йиров пшеницев и тим золотим волосом, шо у тебе на голові, мож тебе застрілити під праве плече. Під лїве плече не застрільи тебе. — Тогди тот дїдо вікроїв Довбушеви з хробаки йимку и поклав му там кулю и йиру пшеницу, так у груди хрест, у лїву и праву руку хрест, а у голову дав вірости золотому волосови. Иди и за це нїкому ни кажи. Йик скажеш, то загинеш! — За то, шо на тих верхах, у тій горі Довбуш убив чорну Біду, чорнокнижника, за це тоти верхи називают си Чорногора.

Пішов відтив Довбуш сьвітами, тай гостив усьико. Раз ими-ли го були Угорце, тай варили го в *зерівнім* (мідянім) кітлї в си-ровици, а вин собі грав у фльойиру; єго не парило, сьмійив си. Стрільили єму в рот, а вин харкне в жменю, віхаркне кулю та йик верже у того чоловіка, шо в него стрільив, то на смерть вбив. Йик тут за Черемошем були Турки, то Довбуш у Марії Тереси просив, аби єму дала зробити палаш из самої стали, дов-гий на дванацїть сьижінь, з обох боків аби мав вістрє, тай тим паласом вин Турків вігнав з Буковини аж у Туреччину, а Марія Тереса забрала Буковину до себе. За цесе Довбуша цїсарі любили, шо міг їм на помочи стати, будь котрому. Кажут, шо вин угиб на Угорщинї, и там Дзвінка на Угорщинї жив, тай Дзвінкове по-колїнє на Угорщинї жиє. За це, шо Дзвінка вбив Довбуша, то цар заклав на Угорцив таку кару, шо тепер ше Угорце платьит тілько золота, кілько в Довбушів череп си увійде. Довбушів че-реп цар казав вікопати; тот череп є до нинї, завеликий такий, шо гилетка, ци пив гилетки в него си ввійде. И тот череп стоїт у Гутинї на Угорщинї и там Угорце цїлий рік змітують золото у тот череп, докив ни наповнит си. Тоти гроші идут до царьи. Кож-дого року мусьи повний череп золота скласти. Красноїлю нази-вают Дїдушковов річков, бо там жив Дїдушко, шо єго Довбуш стьив. Дїдушків прадїд війшов дес від Львова з далеку, був дї-дицкий син, тай над потоком, шо впадає до Черемоша Чорного, з правого берега вище Устєрік, обрубав дїльниці, обробив ґрунт, тай усий ґрунт над тов річков був єго. За це тоту річку и тепер називают Дїдушкова річка. Дїдушко був перший ґазда на тий річці. Він там поклав хати и був йик дїдич, богач, мав зо трий-

цьит слуг. Та раз пишов вин почерез Ясеново до Криворівні у Бережницу до майстрів лагодити пушки, креси, пістольита. Два конї натерхав збруйов, а сам ишов третим. Він нїс тоти пушки лагодити, бо чув, шо вже Довбуш ходит туда горами. Прийшов вин до Ясенова, та йик минув Млинский потік, находит старчука оброслого. А то був перебраний Довбуш. Слава Богу! — Сла' на віки! А докив гостите, газдо, докив вас Бог провадит? — Гев, несу лагодити стрівби у Бережницу, бо чую, шо йикис дручок Довбуш ходит, то хочу вілагодити стрівби для слуг, бо йик би прийшов до мене, то хочу го вбити. — Довбуш каже: Правда, то великий дручок, Довбуш! А шо, йик би вам хто з него тут голов принїс? — Та, каже: Йик би хто з него принїс голов, то бих дав цес наголовник (капелюх) червоних. — А мав великий, білий *повстьиний* (з високов головков) наголовник, йик давно носили. Та Дїдушко ше си згонорив, пидоймив д' горі и потрьис ним. А Довбуш каже: Тьижко то, тьижко, бо це великий друк. — Та відтак розийшли си. Дїдушко вілагодив стрівби и вернув д' хатї. — Дес перед Петра прийшли два старцї до Дїдушка у Красноїлу. Слава Ісусу! — Слава на віки! — А де Дїдушко? — питают старцї. — Пасе йигньита в пастівнику! (на граници Голов). А не треба би вам слуг? — Не знаємо, кажут доматорі. Питайте си у газди! — Пишли вни до Дїдушка в пастівник, тай привитали си, йик тому звичай, и питают си, ци не треба би єму слуг? — Чому би не треба? — Идїм д' хатї, будемо шос говорити, може бих си стокмили! — Пішов з ними Дїдушко д' хатї. А тото були перебрані опришки. Йик прийшли до облазу на устю потоків Чорного и Білого, пид скалов циганцков, имив один за одну, а другий за другу руку Дїдушка, тай так го привели до єго хати. У хатї вже ждав Довбуш. Йик си маєш, Дїдушку, кажет Довбуш, не давно сми си видїли! А тьимиш, Дїдушку, йик ми стрічьили си на Ясенові у Млинцкім, колис нїс на мене стрівбу лагодити? — Тьимлю! — кажет по легоньки Дїдушко. А де ти дїв тоти червоні, шос мінив за мою голову, тот наголовник великий? Давай тоти червоні, бо я свою голов принїс сам, а йик нї, то тьи вбю! — Мої червоні на кабівках пид порогом у хатї, у зерівнім китлї! — кажет Дїдушко. Тогди пішли два опришки на кабівки и принесли червоні, що з пид порога вікопали. Потому питает Довбуш: А де тоти стрівби, шо ти на мене вілагодив? — Дїдушко посьиг за пушков на стїну, а Довбуш удерив го стусом у груди, припер до одвірка, тай відтьив голов Дїдушкови. Голов Дїдушкову забрав Довбуш з собов. Вин дав голов нести в гугелю, а наголовник Дїдушка порубав на штуки, тай наметав у корита свиньим, а свині го зз'їли. Маєток, шо му си вдавав, забрав з собов, а лудиньи и иньше роздав бідним, а хати запалив из чотирох бокив и они згоріли. Довбуш голову Дїдушкову вінїс у Синицї, де мав свої хати в скалї. Там на ту голов набив зелїзний обруч, а в обруч поклав каганец, а в каганец поклав діямент, шо ше й тепер сьвіти серед єго хати у Синицях. Голов завісив

на ланцах, що навхрест у тій хатї перетягнені від угла до угла. У кождім углї є пйить кітлів чьирвонних, а та голов висит на ланцах по серединї а на нїй у каганци сьвітит діямент. Тота хата є в Синицьих. До тої хати не мож дійти, бо змий ни пускає та ни мож найти дверий.

Довбуш ходив до Дзвінки и наклав їй хати самі тисові, що в панів таких хатий не було. Раз Дзвінка обіськала єго и найшла в єго голові тот золотий волос и вірвала го. Віпитувала си го, від чого він мав би смерть? Довбуш не хотїв спершу ї сказати, але вона йила єго допрошувати а він сказав, що аби нїкому вона того не вповіла; вона си вперідь ним присьигала, шо нїкому не скаже. Тогди ї сказав, шо від йирої пшениці и від золотої кулї, йик на тім дванайцїть попів будут дванайцїть служеб, дванайцїть всеночнів правити, тай аби го під праве плече влучити. Так вона тот волос, тоту пшеницу и золоту кулю від него добула и дала свому Штефанови, аби на тім відправили 12 попів 12 служеб и всеночних. Тай на ту памйитку ше тепер на кождім всеночнім сьвйитьи пшеницу.

Йик Довбуш прийшов до неї потом, то Штефан Дзвінчин набив тим пушку и вилїз у пид. Дзвінка не хотїла го пускати а Довбуш підважив двері топором, уломив, а Штефан тогди встрілив Довбуша під праве плече. Довбуш від того зараз не умер а ше казав: Ни вірте хлопцї жинцї йик остатній суцї; цу к..ву розрубайте, цї хати запалїте, мене возміт на топори, у Чорногору занесїте! — Опришки Дзвінку и Штефана порубали, хати запалили и Довбуша на топорах у Чорногору на єго сїдец ще занесли живого. Там він казав вікопати йиму и сказав: Ви, хлопцї, не гайнуйте, але ходїт по домах и газдуйте, бо вже такого другого, йик мене, не найдете. Шебих жив, але знаю, що з того вже не вібуду, а тьижко минї си карати. — Посьиг у табівку, напив си аршенику тай тогди вмер.

Отак Довбуш жив, йик тот цьвіт на веснї: цвив докив цвив аж косарі прийшли тай нараз зрубали, а єго слава нараз упала. Довбуша поховали там коло сїдцьи в Чорногорі, а опришки розійшли си по домах. Тот сїдец є на Чорногорі; то в скалї такий вірубаний сїдец и на плечі, на руки и ноги, є де сперти си.

Цу повість рознїс Семен Семчук, — пес би в нїм ожив, що таку смутну и веселу повість зложив.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

---

5. У Космачі найшов собі Довбуш файну молодицу Звінку; він обібрав собі ї за любаску. І чоловік не спирав єму свеї жинки, лиш аби мав усего подостатком. Йик за то дізнали си пани та жиди, стали Штефана підкуплювати, обіцьили єму богато злота

и срібла лиш за то, йик він через жинку довідає си, йик и чим би можна Довбуша спрьитати. Штефан підмовив жинку, аби вона підійшла Довбуша, аби си ї признав, від чого може єму смерть бути. Коли вже вони любили си довгі роки и Довбуш зачьив си ї надоїдати, одного разу, коли вони самі були и добре си понабували, сїв Довбуш ї на колїна, а вона єго обіськала и зачьила єго файненько просити, аби ї сказав, відки він має таку путерію и від чого може єму смерть бути. Довбуш зачьив ї казати, що се ї не придаст си нї нащо, але що вона вже була підпрошена від панів та жидів, а він був пйиний, то сказав ї, що єго можна би з'йизати лиш жилов від оґіра а смерть могла би єму бути, йик би 12 попів соборну службу відправили на кули срібній и аби при нїй була йира пшеница, и йик би тотов кулев набити пушку и о 12-ій годинї о півночи в него стрільнути. Вона тото розказала Штефанови, а тот пішов до панів та жидів и все так віладили йик Довбуш казав. Штефан набив вітак тот набій у пушку, віладив собі дїру у дверох, бо знав, шо Довбуш буде си до дверий добувати. Коли Олекса прийшов, Дзвінка не хотїла єго пустити у хату, а він зачьив з легіньими добувати си, Дзвінка з поду стрільнув єму з боку в серце; Довбуш пізнав зраду и сказав до легінїв, шо вже скінчило си єго житьи, шо він від сего чьису не буде їм батьком, аби ишли собі, куда котрий хоче. Легінї розбрили си, йик лиш почули погоню; Довбуша узьили до арешту, а суд засудив, аби єго на четвертину розрубати. Йик мали єго розрубувати, він попросив горівки, йик єму подали, вітьиг він з за пазухи аршенник, вмішьив до горівки, віпив и сказав ще: Тепер робіт зо мнов, що хочете! — Тай зараз помер.

(Ясенів горішний, від Кутащука.)

---

6. Був оден газда, Фока Шумеїв, що тримав Чорногору; він собі там спрьитав *лїтовище* (вівці змішані свої и чужі) и наймив собі до них вівчьирьи. Було и сотце товару там. Ґазда мав доньку и вона не хотїла бути коло того товару; вівчьир старший, що ходив поперед овец, полюбив си з нев; в осени вона лишила си в полонинї, бо ї було стидно ити у село, бо вона була веремінна. На полонинї уродила си дитина, там вона ї кутала цїлу зиму и друге лїто, потому пішла до церкови, вівела си, але у село не пішла. Хлопец ї ріс йик з води, так живо; йик він мав 5 ци 6 років, став він до кіз за козара менчого; пас одно лїто, на другий рік став за старшого козара и вже ходив сам з козами; він зайшов у лїс у велику пушу; дощ ударив, мрака сїла, пітьма си зробила, він зайшов у діброву и заблудив. Вечір зробив си, а він ледви дістав си на поле, и прийшов до стаї; котре кози були старі, розумні, прийшли до ватри до стаї, котре були молоді, польигали від дощу під смерічку тай спали. Уходит він до

стаї, не постиг сїсти а ватаг бере тай дає єму їсти. Він каже: Ватаге, ватаге, минї си їсти не хоче, бо я так измок, що минї лиш трохи очи видко; а ватаг каже: Я тобі казав, не заходити далеко з козами; я иду дивити си, ци є усї кози. — Пішов; зачьив рахувати, зачьив козарика молоденького не пізнавати, а козарик зачьив си просити: Ватаге, ватаге, дай минї на сьвітї жити! Кози си поховали, я не міг їх повігоньити. — Ватаг ухопив пушку з клинку, зачьив казати: Пушка набита, иди за козами; меш видїти, меш стрільити. — Від стаї зачьив ватаг за ним бучьим кидати, а козар молоденький пішов у ночі кози вігоньити; козарик молоденький пішов козей шукати, шукає, нї суда нї туда козей не видати; плова очи засипає, що сьвіта не видати, в одній площи під смерековв став, зачьив думати; дощ иде, блиск блискає, грім гремит, козар молоденький під смерековв сидит тай думає, що душа з тїлом відай сеї ночи си розлучає, що він кіз нїгде не переймає. Подивив си він в долину, гора си здригнула, а йик з неба з хмари блиск измигнув, Юда з горба у долину штрикнув; йик того хлопцьи (Юду) він побаче, шо тот у долину скаче, він пушку з плеча здоймає тай у того хлопцьи зміряє. Лише на тот чьис хлопец вібігає и Богови си вікриває; Господа Бога він так прогнївив, що така фортуна стала, що майже сьвіт на водї сплив. Господь Бог однако єго не стратив, але цес стойив тай примірьив; йик хлопец лише з скали вібіг, козар молоденький у него стрілив и єго убив, лиш тот у долину си ногами перекотив. Ангел сходит, зачьив си козара питати: Що би тобі, козару, за цесе дати? — Козар молоденький си напудив, не міг заговорити, а ангіл каже: Козарю, не меш си що бойити, бо тобі за се ме Бог усе звольити; я тобі буду казати, що мене зіслав Господь Бог; я є ангіл; що ти хочеш, тото тобі Бог за се, що ти чорта убив, даст. Що сила Божа йика, вже сїм років, йик він Богови корив, а Господь Бог єго не вбив. Йика сила Божа, а не могла єго убити, а ти, такий козарик молоденький, з такої маленької пушки єго вбив. Господь Бог зіслав мене, ангела, аби я тебе запитав, аби ти сказав, що ти за се жьидаєш. — Він каже: Я жьидаю, абих був дужчий над дужчими, смерти абих не мав, нїхто аби мене не міг перебити, нї порубати, нї спалити, нї скувати, нї спечи, нї завісити, нї затратити; сокира аби си мене не ловила, ланци аби си мене не ловили, замки аби мене не спирали, мури аби си від мене розсипали, пальцї аби на фльойиру грали, дужий аби я був над дужими, сего я у Бога жьидаю. — Ангіл пішов до Бога; Бог зачьив си єго питати, йикий розказ дав, що у Бога жьидав. Ангіл зачьив Богови казати, Бог зачьив думати, задумав си и на се все сказав: Бог оден є такий, що смерти не має; козар смерть мусит мати, але лиш від йирої пшениці, від срібної кулї, що 12 служеб служили над нев 12 ксьондзів; більше єго нїчо не име си. — Ангіл зійшов, зачьив єму то казати а козар молоденький йив си того приймати. Ангіл єму в уха нахухав, на бесїду єму наговорив: Шос у Бога просив, тос собі

заслужив. — Йик си приймив, за невелекий чьис усї кози повігоньив. Йик він увійшов до стаї, зачьив єго ватаг питати: Йик ти, козару, гадаєш, цї кози допасати? — Він зачьив ватагови казати: Вже тобі, ватаге, голову до наклада треба стинати; ти вівчьирьи и козарьи більше не будеш зневажати, бо вже тїло твоє з душев би розлучати. — Йик війшов козар, зачьив на струнках играти и всї хлопцї зачьили того козара пізнавати. Шо ти, козарику, таке наробив, шо ти ватагови голов до накладу втьив? Нема коли тобі на струнки сїдати, бо тебе, козару, зараз мут ковати. — Не бійте си, вівчьирі, мене не мут ковати, не мут мене козара з під Скорушного (полонина) брати. — Прийшли шандарі, зачьили си дивити. Не сесе, не тото, лиш козареви зачьили у груди змірьити. Один каже: Козару, відкладай рушницу, бо хочемо стрільити! — Змірьити будете, стрільити не будете! За маленький чьис, аби вас 12 було, не мете здоровйи мати. — Шандарі не стрільили, але до него приступили; йик до него приступили, йили го ковати; йик єго ковали, кресом закрутили и в стаї у Скорушнім до верклюга присилили, сїли, жентиці си напили; йик си напили, одни на других си подивили: жентица добра була; на кози си подивили: кози за струнками стойи! Подивилис один на другого. Шо ми наробили, козара присилили, кози сми всиротили. Нема що казати, лиш кози передавати, а цего козара у Путилову брати. — Йик єго відти розйизали, руки єму на задї на вхрест з'йизали; два на перед идут, а три на задї женут. Йик війшли на високу гору, на Чорногору, він зачьив гадати и каже: Сїдайте, паничі, бо я хочу шос казати. — Посідали. Тепер треба мене розкувати. — Ми тебе не будемо розковувати, бо ти меш далї голови стинати. — Він зачьив казати: Я си оттут уродив, тут би менї й умирати! — Тай став ланцушки з рук ирвати; йик урвав, став си дивити; а шандарі з гверів зачьили стрільити. Кулї сипали коло него йик граду, а він сидит у фльойиру грає. Шандарі подивили си один на другого, шо всю мунїцію спалили, козара молодого не убили. Він зачьив їм казати: Дайте минї поки, паничі, бо ви мене не мете брати. — Шандарі си закрутили, у плай рушили, плаєм ишли, до Півневого Семена в Зеленій повернули; то вже не було з за рана, але в нічній годинї. Ци ти, Семене, дома? Пускай, Семене, до хати! Семене, Семене, иди у село мельдунок дати. — Семен у Зеленім у дзвони задзвонив*) ровта си зачьила збивати, пішли у Чорногору козара молодого ковати. Шандарі кажут: Пушки-креси не треба брати, бо у него мет си лише змірьити, не мет си стрільити. — Штолюк каже з Юріштаном: Ми не будем креси-пушки брати, лиш будем козара молодого сокирами рубати. — Йик прийшов Штолюк з Юріштаном до стаї, затьили у браму: Стій козару! — А козар став си дивити: Ой, каже, Штолюку, Юріштане, вже нїкого не будеш бити! —

---

*) властиво Юрко Тихонюк, пізнїйше наймолодший ватажко пушкарів у мандатора Гердлїка в Устєріках.

А Штолюк, Юріштан нї сеє нї теє, лиш зачьили козара молодого ловити. — Ой Штолюку, Юріштане, дайте супокій! Бо нам би си сходити, бо козареви молодому на цу ровту нема шо си подивити. — Иик ровта*) обступила, йик кошьира обгороджена, він став у серединї, нимав що робити, що махати, лишень затьив у наклад (пень) сокиру, хапнув фльойиру, сїв та зачьив у фльойиру грати. Ровта обступила йик трави та листу, він зачьив у фльойиру грати вігравати. Обертайте си, каже, люде добрі, бо через годину вас не буде познавати. — Йик ровта до него приступила, йик єго линвами увйизали, так єго омотали, йик павук павутину омотує. Йик єго омотали, зачьили го бити, а він си зачьив просити: Ви не бєте мене, але ви худобу осиротите! — Так єго били, шо їм си здавало, шо руки поломили и єго з собов узьили. Одні ведут, другі женут а треті кочуют, а було се в вечір. Козарик загадав собі: Де мої козиньита ночуют? — А йик гадку згадав, то ид землї упав; йик д' землї упав, зачьив невставати, зачьила єго ровта на руки брати. Не дав си козарик мудровати, бо мудрасія не удаст си. Та бо цес козар, узьити не даст си. Йик сїв, йик си руками напйилив, усу ровту коло себе повалив; йик ногами шпоргнув, плечьима потис, усї ланци, усї петельки си урвали; тогди Штолюк, Юріштан, усї люде Довбуша силу пізнали и тогди вони по хатах си порозсипали а козар молоденький д' козам повертає и з своїми козоньками він балакає. Йик зачьив у трембіту трембітати, зачьили Довбуша з селей пізнавати. Він дав у село знати, аби війшов нарід кози вібирати, бо він хоче мішані розлучати. Зачьили си люде бойити, зачьили люде єму худобу лишьити тай д' нему неприходити; він зіслав вівчьира у село: Дай мішьинникам знати, бо я хочу вівцї розлучати, бо я, йик зийду в село, а хто не ме ити у полонину на розлучінє, то тот не ме си з своїм сьвітом пізнавати. — Кождий газда мусїв війти и собі худобу розібрати. Йик війшли мішьинники на розлучінє, зачьили пити: Козарику молоденький, пий горівку, бо не знаєш, ци меш жити; бо ти вже цими рагашами з козами не меш ходити. — Ой бо я, братя, за ватага буду кози розлучьити; ватаг не буде вже людскі дїти бити, та у ніч лїсами нагоньити и не ме фалшиво бриндзу відважьити. Я з вами, братьи, хочу си файно обходити, але жидам и попам не дам на сьвітї жити; буду бити, буду грабувати, тогди ви и ваші дїти мете мене пізнавати та за мене по сьвіту розказувати. — Козар бриндзу людем повіддавав и на Юріштана та Штолюка поморгав. Ви вже не маєте у своїм дому газдувати, лишень из Довбушем грабувати, бо Довбуш Бога просив, лїсами ходив, людску худобу не зневажьив; він Бога упросив, котрого собі парубка влюбив, то того и взьив, ци панцкого, ци руського, то він мусїв піти, йик він сказав и нїц си не бунтував и нїц не казав, бо не було йик казати, бо він зараз

---

*) у тій ровтї були Штолюк, Юріштан, Ліватрюк, Сесунюк, богацькі сини, шо були під тот час у полонинї.

шию стинав; єму Бог дав таку заслугу, що він схотїв, то він зробив, за ничо гріха не мав! Тогди була Буковина Кошуцка; на Віжници був царем Кошут; він переступив до Кутів під нашого пана цїсарьи, зачьив си там розгаздовувати; він мав касу на Старокутах; пан Довбуш прийшов до Віжниці, Віжницу ограбував, до Кутів перейшов, у Кутах військо Кошуцьке вібив, каси забрав, старі Кути вбив, до Косова повернув, каси у Косові забрав, срібло, злото людем бідним пороздавав, у Пістини сьнїдав, а в Космачи у Дзвінки обід мав; пообідав, тьижко здихнув, на сонце си подивив, гадку погадав, аби над Косовом велику памйитку він поклав. Він встав, пішов до Косова, тай поклав там над скалов хрест великий. Довбуш стратив на тій горі на пасовиску двоє людий, та тому там є маленький цвинтар. Потому пішов Довбуш з товаришами на Писаний камінь, там поклав у комору гроші, а йдучи через Плоске (в селї Яворові) сьпівав:

Почерез Йиворів та почерез Плоску,
До Фудугова*), туда ми дорога!
Прийшов до Фудугова, повів очима,
Подивив си на стів, а вже горівка уточена;
Хто ї заплатив, ци тота Задурьинка чемна,
Горівка оковита та з йирого жита!
Напиймо си, братьи, йика вона смаковита!
Ой пилисмо, братьи, тай и попивали,
Відки, відти до Задурьинки повертали,
По наголовникови**) у котев дзерівний гроший зсипали.
Чож ти, Задурьинко, Бога не просила,
Абис в сріблї злотї до віка ходила? —

Пішли на Писаний камінь, закопали там гроші тай закльили. Там Довбуш підписав си, вилїз на камінь тай став си дивити на Чорногору за тим йивором, під котрим він си народив. Але що був малий, то підскочив, а йик упав, то під ним камінь си завалив и розлупив; один стояв коло него тай тримав збанок мідьиний з грішми; тот верг си, упустив тот збанок у шпару, то він до нинї ще стоїт там, а в місци, де шпара зробила си, стала керницьи.

Відси пішов Довбуш у село Космачі, де він мав дївку; дївці було імйи Дзвінка, а ї чоловіка Штефан. Вони си дуже любили; вона зачьила єго просити: Довбуше, пане мій коханий, відки ти такий походив, відки ти таку силу взьив, що ти найсильнїщий и найрозумнїщий и що би ти жив и смерти нїколи не мав; йик ми си кохаємо, аби ти такого серцьи був милого, йика я тобі мила, йикий ти минї милий, шоби ти сказав, від чого би ти умирав? — Не можу тобі сказати; на шо тобі знати, аби це хто узнав! — Але, пане Довбуше, не бій си, нїхто не ме знати, бо

---

*) потік; ще до нинї живуть там Задурьики.
**) головка капелюха.

такого срібляка я не мала и не буду мати. Я би дала свою шию, йик би це хто знав. — Він лїг ї на колїна, вона зачьила єго обіскати, напоїла єго йикимс напоєм, він си загадав и він це дурній к...ві сказав. Він наносив срібла, злота, доста всего було; він пішов опришки збирати, а Дзвінка зачьила свому чоловікови Штефанови, казати: Знаєш шо, Штефане, що би робити, аби Довбуша стратити? — Штефан зачьив казати: Коли єго не мож помудрувати! — Ой Штефане, він пішов ровту збирати, а я єго вімудрувала; іди ти 12 ксьондзів наймати. — Пан Довбуш срібла, злота наносив, було за що служби наймити. Пішов Штефан наймив 24 ксьоидзів; по 12 ксьондзів на йирій пшеници, на магнесовій кули по 12 служеб зачьили служити и Довбушеви Дзвінка вже зачьила смерть робити. Довбуш ходив, куда ходив, хлопцї збирав и в опришки підкликав, а до неї на кожду ніч повертав; вона в хату не хотїла пустити, бо Штефан пішов служби над кулев робити. Раз він ишов до неї, тай каже до своїх людий: Хлопцї, молодцї, убувайте си в постілцї римьинниї, у волоки шовковиї, у онучі бавйиниї; будем ити до Дзвінки на ніч. — Оден меже ними був віщун тай каже: Вере, ци не будем мати зради? — Не маєте си чого зради бойити; вас 24 стане за вороти, а я стану під віконце. — Пішли; дорогов сьпівали. Прийшли до Дзвінки. Довбуш під віконцем зачьив казати: Марисечко уставай, вже високо сонце! — Марисечка встала, йила говорити; Марисечка в хату не хотїла пустити; це Довбуш не знає, що Штефан пішов у під з рушницев си вілагоджьити. Пан Довбуш осердив си, зачьив на порекло казати: Ци ти, Дзвінко, спиш? Ци ти, Дзвінко, чуєш? Ци ти, Дзвінко, дома ночуєш? — Ой я вас, не пущу, бо у мене двері тисовиї а замки сталевиї. — Добре тобі це так, Дзвінко, казати, Довбушевими грішми двері та замки класти! Ану, хлопцї, тоти двері вломити! — Прийшли 24 хлопцї, тоти двері ломили и від 24 хлопців тоти двері не здригнули, лиш хлопцї тьижко здригнули; пан Довбуш сказав: Не бійте си, тьижко не здихайте, лиш на мене уважайте! — Лишеньки пан Довбуш прийшов, та плечьими примірив, то вже тоти двері звірив. Лишеньки пан Довбуш плечем припер, а вже тоти двері утер; йик пан Довбуш двері утер, Штефан з поду з рушниці у голову стрілив. Йик у голову стрілив тай убив, а Довбуш був моцний и ще д' землї не упав, креви єго обсипали, йик би дощ на сьвітї ударив; сипнули си 24 фустинами обтирают, вівели на задвірок пана Довбуша обзирают; пан Довбуш зачьив казати: За це минї нїхто не винен, товариші; не треба було правду к...ві казати. — Пан Довбуш моцний не дуже си засмутив, що тот три дїри кулев у голові зробив, він ще си д' земли не повалив. Товариші зачьили дрібними сльозами плакати: йик ми, пане Довбуше, без тебе на сьвітї будем жити? — Ой хлопцї молодцї, не кажу вам ити грабувати, лишеньки подїлїт си сріблом злотом, та ідїт газдувати. Заказую вам, що, молоді ви хлопцї, не треба вам к...ви мати, ї нїколи правди не сказати, аби си христила,

молила и кльила, на то нима віри, йик на бистрій водї піни. Бо йик к...ві правду скажеш, то борше умираєш йик на лавку сїдаєш. Ище борше бис угиб, йик бис у воду штрик. Хлопцї-молодцї, до Сочьиви будем ходити и признаку будем робити. — Пішли до Сочьиви, уробили камінь 12 сьижінь в шир, а 8 у товщ, закопали у землю; 18 ковалів уробило стовп зелїзний, закопали стовп у плиту, пан Довбуш написав на тім стовпі, шо 12 вже день по-стрілений; 12 опришків и 12 ковалів здоймали стовп здоймити, у *мрию* (насада срюби) закласти; у пана Довбуша голова на троє розлупана, воском облїплена, рушником завита; пан Довбуш став, топірцем си підпер, руков си похилив, перед смертьов однов руков тот стовп узьив; йик ударив у ту мрию, то так, йик би тот стовп був там саморідний; пан Довбуш перехрестив си, Бога щіре запросив, аби Господь Бог так дав: Аби си народив такий йик я самий, аби цес топорец узьив и аби смерти не мав від цего, шо я мав. — Тогди пан Довбуш имив си лївов руков за клуб и тот топорец, шо він з ним ходив, у стовп затьив, а тот залетїв аж по обух. Післьи того сказав пан Довбуш: Хлопцї-молодцї, беріт мене на топірцї, занесїт мньи в Чорногору, де я си уродив, там би минї и гинути. — Туди занесли єго, там він умер и там єго поховали.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

---

7. Довбуш родив ся в Микуличинї; він був наймитом у Микуличинского чоловіка; ходив з маржинов у провали, в лїси. Одного разу зчинила си бурьи з громами и вдарив великий дождж. Довбуш стулив си під деривину; він мав при собі стрільбу. Йик загреміло, єму си показала миш у скалї, шо підоймає фіст до гори против грому; він замірив, вбив тоту миш и спудив си; відтак з'йивив си ангел перед него и сказав: Ни бій си, шьислив єс, шос убив; шо хоч, то дістанеш. — А він сказав до ангела: Нїчо білше не хочу, лиш абим був такий дужий, аби лиш оден Господь Бог був дужчий надімнов! — Ангел відійшов, а він зачьив почувати си в силї. Зачинав тонке дерево вімикати, того він не чув; зачьив си брати до грубшого, то вже вздрів, шо вже дужий. У вечір прийшов з маржинов ид стайнї; подоїли коровки, зробило си темно; не було в стаї води, зачьили єму казати: Піди-ко води, хлопче! — Він сказав: Йик піти, то піти! — Зйизав дві берби-ници тих, шо кінь носив, поставив на топорец и пішов по воду; говорили до него другі: Та ти то не вінесеш! — А він сказав: Йик минї Бог поможе, то вінесу. — От другий день віслав по него війт, аби си ставив у село; хотїв єго віддати за другого до воська; а він зібрав си и пішов. Прийшов до села, до Микуличина; тот війт взьив и дав поліцїяна, аби єго відпровадив до

комісії до Станїслава. Й вони си взьили и пішли; прийшли там на селце, на Дору; він до поліціяна заговорив: Може ти би мене пустив, бо ми собі не товариші! — А поліціян не хотїв пустити. Мусиш ити зо мнов до Станїслава! — Довбуш си прилишив від него на задї, та взьив у руку такий камінец, йик кульи; на тім поліціянї була сорочка довга, а він йик взьив, та верг тим камінцем. тот прохопив си кріз сорочку на скріз помежи ню, йик куля. А поліціян спудив си, шо він такий дужий. Пішли далї, найшли жидка, шо віз горівку и спочивав на попасї коло ватерки. В того жидка була стрільба на візку коло горівки. Довбуш був малий и вигльидав на хлопцьи и ше й кривий був. Взьив ту стрільбу у руки Довбуш обзирати, а жидок каже: Покладь то гет, бо то не до тебе! — А він жидкови каже: Минї си здає, шо то не до тебе, але до мене! — А жидок пустив си до него, а поліціян сказав: Дай поки, бо не зробиш нїц! — Він поліціяна и жидка лишив, до Станїслава не дійшов, а пішов и зібрав собі других хлопців одинацїт; а Довбуш був дванацїтий. И перший раз прийшов до війта до Микуличина, шо єго віддав и шо в него служив и шо єго дуже збиткував. И сказав своїм товаришам, аби війтови голову відтьили и сказав обістьи, хату и комору запалити. Хата горіла и комора, масло, бриндзьи, з того вогню потоками текло, бо тот війт був дуже богатий. То сьи робило під берегом. Довбуш взьив з війта голову и кидав у беріг до гори; голова си качьила назад ид нему, а він відси топірцем бив и назад до гори завертав, йик гарбуз, и пішов далї. Прийшов до міста Болехова; там був оден склеп такий, шо жадні опришки не могли си дістати до него, з дубельтовими залїзними дверми. Протів тих дверий було трошки горовато. Там на містї були навожені дуби, він узьив четверо колїс и заставив вісадити дуби на четверо колїс; на передних колесах пустили сьижін на перед дуби и привйизали ланцами, відвели колеса з тим дубом далеко від дверий и розгоном ударили у залїзні двері два рази; за другим разом отворили, пустили замки и все поломили. Відтак взьили, кілько треба, тай шо бізували и понесли в гори и поховали. Узнані були опришки, шо вже їм си нїхто не зіпре; де приходили до міста, то вже сами їм віносили, шо їм треба було. Відтак пішли до Станїслава, по дорозї здибали, шо бідний чоловік віз дрова маленьку фіру и малими биками; Довбуш єго здибав и спитав єго: Шо ти за тоти дрова торгуєш? — Бідний чоловік каже: Та йик бих уторгував на мірку муки, то добре, а йик нї, то жиди зібют си до купи и розберут у мене за дурно. — А Довбуш сказав до него: На тобі мій мундур и будь тутечки з моїми товаришами за містом, а я піду и тобі тоти дрова продам. — Убрав си Довбуш у одежу бідного и поїхав до міста Станїслава. Жиди йик уздріли, шо він иде, а вони гадали, шо то тот бідний, шо в него забирали дрова и зачьили си жидки стискати до купи, обступили фіру на около и зачьили казати: Продай дрова! — И зачьили єму розтьигати з фіри так, йик тому бідному завше.

А Довбуш йик зачьив брати и за жидами метати, то йик кинув раз, то падало по десьить жидів на смерть убитих. Всї тоти дрова розкидав и сильно покалїчив, без рахуби, сам сїв на ту бідну фіру, тай їхав через місто, та співав собі так:

Славне місто, Станїслав, Довбуш дрова продавав,
Невелико вторгував, за жидами розметав! —

Відтак дав бідному повну шьипку чьирвоних, тай тот бідолаха вже білше дрова не возив.

Довбуш мав комори в горах; шо де забрав, то там складав, а відтак бідним роздавав. Йик ходив воюючи, придибав жінку Дзвінку, полюбив ї, а то, шо вона була жінка Штефана, то єму було байдуже. Він до неї приходив и всьичино ї приносив. Він би був довго жив и був би не погиб, але любаска єго зрадила. Він мав два волоски золоті в волосю. Ксеньи, жінка Штефана, тото уздріла, тай питає єго, а він ї сказав, шо йик би тоти волоски вітьити, то він би свою силу стратив и йик би на стрільбі и на кулї и пшеници 12 служеб відправити, то тогди би єго вбити мож. Вона то сказала свому чоловікови Штефанови и він так зробив и Довбуша вбив. В родині Дзвінчуків є й доси тота стрільба и писмо, яке Дзвінкови дали за то, а вони то сокотьи, йик які скарби.*) Штефана Дзвінки жінка називала ся Ксеньи, так у митриці стоїт.

(Космач від Мих. Палїйчука зап. Кл. Лисинецька).

---

8. Лесь Довбуш був слабий хлопец, що пас *хромаки* (кози) в полонині. Що лиш Лесь провинив, зараз єго ватаг або другі збиткували дуже. Але мав він добру збрую, таку, йик би прийшов медвідь або йинчий зьвір на маржину, то би вбив тов збруйов. Але одного разу гримів грім, хотїв ити дощ, а чорт віфатит си все з скали тай кривит си Богови, заголював си, а тот Лесь йик стрілив з тої збруї тай вбив того чорта, тай имила си тогди тота єго рушница тай зачьила горіти. Тогди йивив си ангел, тай зачьив питати си: Що ти хочеш за то, що ти вбив чорта? — Довбуш був си впудив дуже, але йик зачьив си ангел допитувати, а він сказав: Хочу, абих був дужий такий, аби мене нїхто не збиткував. Сказав єму ангел: Будеш такий дужий, що не буде тебе нїхто збиткувати, хиба би лиш тебе вбив срібнов кулев тай з нової рушниці, та аби би 12 служб си відправило над

---

*) Видане 20. жовтня 1745 р. кн. Йосифом Яблоновским, воєводою новогродским, увільняюче підданого Ст. Дзвінку od wszelkich danin, podatków, czynszów i innych jakichkolwiek powinności, tak dworskich, jak i gromadskich, na całe życie za zgładzenie Herszta Opryszków, Ołeksy Dowbosza, herszta wszystkich nieprawości i zbrodni, smoka wychowanego w zapruckich górach, pożerającego życie i substancyę obywateli pokuckich.

рушницев и над кулев, и аж тогди вбє тебе и то навіть дитина. — Та сказав єму ангел, аби він не казав нїкому правди; а він не казав доки не казав, а відтак такий си раз найшов, що він повів усе своїй коханцї, тай від того й вгиб. Та тогди він борзо не згиб, лиш так пострілений був чоловіком тої любаски, Штефаном.

Гей по під гай зелененький
Ходит Довбуш молоденький,
Топірцем си підпирає
На ноженьку нальигає
Тай на хлопців покрикає:
Ану, хлопцї, ви молодцї!
Підемо разом у гостї,
Всї раненько повставайте
І файно си повбирайте.
Ми підемо лїсом свистом,
Бо запала стежка листом,
Тай підемо лїсом слїдом,
Бо запала стежка снїгом.
Нам би Кути не минути,
До Косова повернути,
И у Космач нам до Дзвінки,
До Штефанової жинки! —
Ой Довбуше, ти пане наш,
Там тепер є здрада на нас! —
Прийшов Довбуш тай під хату
Зачьив Дзвінки си питати:
Та ци спиш ти, та ци чуєш,
Ци ти дома не ночуєш? —
Ой я не спю, тай я чую,
Сама дома не ночую! —
Та ци пустиш нас до хати,
Ци будїм си добувати? —
Йик мете си добувати,
Будут вам пси кров хлептати.
В мене двері тисовії,
Тай ще й замки сталевії! —
Я йик зложу плечи свої,
То си вломльи двері твої! —
Зачьив Довбуш розмикати
А Дзвінка зачьив зміряти,
Та йик змірив, з поду встрілив,
Так під праву руку вцїлив.
Упав Довбуш та на землю
Тай так сказав хлопцйим своїм:
Ану хлопцї, гей молодцї,
Беріт мене на топорцї,
Беріт мене на топори,

Несїт мене в синї гори,
Беріт відси бочку меду,
Бочку пива та горівки,
Тай там пийте, тай там трубіт,
Тай відти си всї розходїт.
Лишіт хлопцї розбивати,
Людську кровцю проливати:
Людська кровцьи не водицьи,
Проливати не годит си! —
Ой Довбуше, ти пане наш,
Велика пригода на нас!
Де ми будем лїтувати,
Білу зиму зимувати?
Пішли би ми в Волощину,
Там сми того царя вбили,
Тай царівну з собов взьили. —
Вкрийте мене листєм, ломом,
Би мньи Ляхи не зловляли
Аби мньи не збиткували. —
Взьили Ляхи та й спіймали,
Одних хлопцїв виловляли,
А другії повтїкали.

(Пеньківцї, присїлок Старих Кутів, від Миколи Бойчука записав В. Полїщук.)

---

2. Юра Оженьик.

Опришок, Юра Оженьик з Космача ґаздував зо своєв жинков кілька лїт и мав двоє дїтий; хлопцеви на мньи Стефан, 3 роки було, а дївчинцї, Оленцї, 2. Юра встарав собі коханку, сестру рідну своєї жінки на Микуличинскім боцї у Польиницьих. Збиткував свою жінку зза неї и оббирав з своєї жінки лудиньи и носив до тої. Вона решту лудиньи передержувала в тім льоху, шо си колопнї сушьи. И він ібрав си и лишив єї. Взьив собі товариство до себе дванацїтьох. Одни були з Микуличина, другі з Йисїньи; пішли воювати, воювали всего дванацїть недїль. Шо си нарубали, нарозбивали, йой-йой! Кілько було опришків, а жаден з них не вдав си в Довбуша: Довбуш був милосерний, знав бідного пожьилувати, тому бідолахи си розбивали йик учули, шо Довбуш в село приходит; все си сходили и він їх дарував, тай люде єго сокотили. Довбуш собі безпешно ходив, куди хотїв; єго був би нїхто зверхности мандаторам не вийивив и не відав; йик би си був любаску ненапитав, був би собі жив. Отже Оженьик воював лиш дванацїть недїль и все, шо забирав у людий, то зносив до своєї коханки, котру мав жьиночу сестру.

У дванаціту неділю прийшов у село, на Баньки Березівскі. Там мав знакомого попа, шо додавав єму до стрільби порох и кулї. И прийшов тамечки до церкви у неділю. Товаришів лишив у коршмі. Сам був у дубленику (сердак из червоного сукна), льиг у церкві крестом на землю и тамечки ци молив си, ци шо робив, то не знати; відти встав и зібрав дзвінки з церкви и пішов дзвоньичи до коршми. В тім селї, на Баньках, в одного чоловіка була жінка веремінна на тих дньих. Сказав ту жінку привести тому чоловікови. Чоловік привів свою власну жінку перед него и він взьив рушницу и дав тому чоловікови и сказав до него: На тобі оце; маєш за жінку! — Тот чоловік ту рушницу взьив обзирати, а опришки нагнали єго, він пішов плачучи, бо си своєї жінки збув у лихі руки. Вони взьили завйизали жінцї очи в платьи и хотїли тоту жінку пороти, аби вібрали з неї живу дитину, а з дитини живої, аби вібрали серце и аби тото серце зз'їли, аби їх си кульи не брали. А вони не знали, шо над ними вже є погоньи. Лишень схотїли то робити, а то село є під лїсом, війшов оден з тих опришків-душегубців роздивити си, тай уздрів, шо з того лїса йде йикас ровта. А то ровта була з дваціть чотирох Довгопілців (село) стрілців, тоти, шо були призначені опришків вітратити. Ше тоту сироту жінку не розпороли, лиш вікна позастелювали, тот штрик ид хатї и крикнув: Тїкаймо, бо йикес нешьистє; ровта йикас иде ид нам! — Нїм вони си вібрали тїкати, Довгопілцї си зближили. Та два втекло на під, а решта віхопили си на двір, тай си розлетїли, куда котрий міг. Оженьик відбіг поза оден потік и зміркував, шо вже єго кульи не досьигне, а годний був, шо знав, шо вони єго не ймут, тай мав шьипку з сороківцьими три рази оббиту, тай здоймив и тим Довгопілцьим уклонив си з за потока, так яко на збитки їх мав, шо му нїчо не зробльи. А оден з тих Довгопілців йик помірив из свого креса, бо тогди ше стрілби на кремени палили, тай прийшла кулька Оженьикови у правий бік у комору, тілько повисла, шо не прийшла у серце; у оден бік зайшла, а в другий си віхопила и він там упав. Сильний був чоловік, креви з него на мураву вісипало си, так, йик би з водоніски насипав. Усьи тота ровта Довгопілців збігла си д' нему и тої креви так хлептали, йик скоти, котрі належьи до псів. Питали їх люде: Через шо ви тоту кров пєте? — А вони казали: Через то, аби перед нами опришки нїгде си не вітримали. — Поклали Оженьика на коньи, а такий був рослий, шо голова по однім боцї по земли волочили си, а ноги по другім боцї по земли, и занесли на кони назад до тої коршми, шо хотїв жінку пороти. Там имили двох на подї и питают їх: Шо ви з тов жінков гадали робити? — А вони сказали їм на правду, шо хотїли серце зз'їсти, аби їм си добре воювало. — Отже тоти решта втекли. Вони тих трьох, Оженьика, він межи ними був ватажком, и тих двох з ним, віддали у руки, котрі могли віддати їх мандаторам, а сами пігнали си за тими решту и зловили трьох у Станиславскім бицирку на полонинї у стаї, а шість уте-

кло у Венгри, шо не знати, шо си з ними стало. А тамтих відпровадили до Яблонова и віддали під арешт. И Оженьик ше жив, до третого дньи дали знати єго жінці; тай вчула тота єго любаска, жоньича сестра, з котров він си кохав, и прийшли д' нему обі на сквізиції. Тота єго коханка голосила: Відки тьи му візирати, милий та солодкий? Кому буду білу постїль слати, срібний мій, золотий мій! За шо вони тебе прострілили?! файний мій, та красний, та любий, та пишний! — А жінка ганьбит, каже єму: Ци ти не міг газдувати? Ци ти не годен був робити? А цис може не мав на чім? Цис не мав ґрунту, тай си взьив до пустого? А двоє дїтий, тай мене лишив єс сиротами! — А коханка голосит, тай каже: Дай му поки! — А вона вповіла: Тобі добре, бо шо брав и розбивав, то до тебе зносив! — Ше й при тій смерти нешьисливій сказав до любаски: Иди домів, там під Куратулом (гора в Космачи) є бук дуплавий, подібний так, йик дїжка, — є тот бук и нинї, — в тім буцї є насипані гроші; прорубай з долини, тай віберешш! — И вона пішла, так зробила и тоти гроші узьила и великий маєток на тім місци був си розпровадив. Пішло з дїтий на дїти и нинї за нїчо пішло в чужі руки. По протокулї, йик тепер кажут, везли Оженьика на Чигринівку, котра є коло Косова вішьити, из тими двома. Оженьик на дорозї вмер, а однако довезли єго там и вже неживого вішьили, а тих двох живих также повісили. А з тими вже трьома, шо в Станїслав займили, не знати, шо си стало, бо давно так ґазети и відомости не переходили, йик тепер. По тім, йик го повісили, то приходили гайдуки до єго жінки, Анни, шукати добра того, шо забрав у людий. А ї не було на тот чьис дома, лиш були дїти мацїцькі; одному *3*, а другому *2* роки и лазили у грьидочках перед хатов, на котрих була морква. А тоти гайдуки оден з них брав, тай тоти дїти паличков збиткував, бо казав, шо й вони їли люцку кров. А другий гайдук казав: Дай поки, бо вони хоть би їли, то не знают! — И тоти гайдуки нїчо не найшли, бо він усе до коханки позносив.

Пишіт ше и це: Тоти дїти си згодували. Тота донька, Олена, віддала си и мала доньку, а тої доньки унук, Михайло Палїйчук, розказав за прадїда, за Юру Оженьика, усю сторію за опришка.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала Кл. Лисинецька).

---

3. Оршан.

Післьи Довбуша був опришок Оршан, Космацкий родич, він мав своїх побратимів; він розбивав и крав. О! з тим варко було си зістрітити в лїсах або репах. Вже не то, шо Довбуш, шо бідним роздавав. Оршан був страшний, шо награбив, то

собі брав; єго забив Никорьик, также Космацкий легінь з Рушор; тот кут села тому так називали, бо йик вповідали старі люде, туди не бізівно було поволи йти; такі були густі лїси та позаростані провали, шо треба було борзо рушьити, аби не здибати си з бідов. Никорьик придибав Оршана на Акришірскій польині, тай хотїв єго з заду зайти и стрілити; на тот чьис Оршан відкрутив си тай встрілив до Никорьика, але єго пистольи спалило а Никорьик вістрілив и поклав Оршана на місци.

(Космач, від Михайла Палїйчука записала К. Лисинецька.)

---

4. Дмитро Марусьик.

Був Дмитро Марусьик Космацкий, служив у богача, у Курила Леньдюка; там єго збиткували малим, и він пішов відти и діждав свого зросту тай зробив си ватажком опришків. Ходили вони воюючи; сказав раз: Ходїмо ми до мого давного ґазди, до Курила! — То було в недїлю, коли люде пішли до церкви. Вони прийшли, уломили великим камінєм двері и забрали усе добро на коні, йике мав. Йик дали знати Курилови до церкви, шо в него є опришки, то він уже не йшов ид ним. Опришки забрали и пішли до другого. Там застали дївки дома, забрали, шо бізували тай взьили собі найкрасчу дївку, Олену, у війта, тай забрали згарди (намиста), порошники и пішли лїсами. Дивют си, йде баба, шо єї вже було 110 рік. Баба вздріла дївку, шо ведут, упала на вколїшки перед ними, та взьила си просити: Пани чесні та любі, абисте тревали! Панцю срібні та злотні, будьте такі добрі, душки мої файні та чесні, дав би вам Біг панованє, пустїт мою дївку! Шо я, сирота, му робити без неї?! Вона мині лижечку водички подаст; вона мині харчику зготовит! Шо я, сирота, без неї варт?! Пустїт, пустїт! — Марусьик си зґльинув на бабу, жьиль му си вчинило, тай пустив дївку, ще й дав бабі гроший, тай дївцї шо найкрасчу згарду, шо собі сама вібрала, тай пішли далї. Тота дївка не була бабина; баба їх лиш піддурила, аби дївку віпросити. Віттак дївка взьила бабу до себе, а вона була богацка тай обходила бабу йик рідну, та догаджьила бабі аж до смерти. Тай похоронила бабу йик Біг приказав. Опришки відти йшли у гору Пожерету коло Лисини, котра є над Космачем. Подибав їх там чоловік, котрого син служив у того ґазди, и зачьив просити їх: Будьте такі добрі, я спізнав свого сина лудиньи, котре мав заслужене у Курила Леньдюка. — А они сказали: Бери собі! — И дали єму коньи, аби собі занїс річи синині до свого дому. И то ше зза сининих богато віпросив и Курилового лудиньи; а за коньи сказали: Або тримай собі, або йик знаєш чій, то верни єму! — Марусьик вдав си був на Довбу-

ша, у богатирів брав, а бідолахам роздавав. Пішли далї, зострітили одного чоловіка, Васильи Палїйчука у плаю, що йшов з полонини від маржини, и питав єго Марусьик: Ци ти пізнаєш мене? — А він добре спізнав, але казав до него: Я вас не знаю! — Марусьик єму більше нїц не казав, лиш сказав: Роззуй постоли! — шо мав нові на собі, а тот постоли роззув а Марусьик сказав д нему: Віборсай собі волоки! — Він віборсав волоки, а Марусьик сказав: Обмотай собі унучі волоками, абис босий не йшов. — И більше єму нїчо не стало си. Тай дійшли за границу венгерску, тай там їх розігнали. Так си розстекли, шо нї одному нїчо си не стало. Марусьик утїк на волоский бік, до Румунії, до Молдави. И потому заходили космацкі люде туди в роботу и він їх витав; там вони го спізнавали, але він си там не признавав, шо він за оден, йикос инакше назвав си. И розповідав тим людем космацким, на котрі горі кілько грошей є закопаних. Казав, шо в Пригодищах, на Микуличинскім боцї, є 12 кітлів під йивором на однім ланци ссилені; йик дванацьитеро коний вінесло самих сороківців, то так їх там закопали. Шукали люде много тих гроший и не могли страфити, бо тот йивір ци вітер вломав, ци си розігнив, шо не було знаку. Оден кітлик з грішми з єго приказу найшов Текуцкий чоловік на Куратолї горі близко над Космачем. И конец.

(Космач, від Михайла Палїйчука записала Климентина Лисинецька).

---

5. Бойчук.

Опришок Бойчук познаходив собі 12 легінів; він перебував в Йисинові. Він ходив по рабунках; але війшло з Соколова від Дїдушицького и зі Львова з губернії письмо, аби відати Бойчука и єго товаришів, бо инакше село військом спльондруют. Бойчук був на Печіщу у Тиглія. Йик з губернії війшло письмо до віта, саме тогди прийшов Бойчук з легінями з рабунку до Тиглія и питає: Шо чувати в селу? — Тиглій каже: Не добре чувати, бо пани прислали письмо з губернії, шо йик не мож буде вас цїлих відати, то принаймнї ваші голови. — Бойчук став допитувати си, чи воно по правдї війшло таке письмо, а Тиглій кажет, шо правда и шо він сам побоюєт си, аби немав йикої біди. Бойчук казав тогди Тиглієви варити обід. Тиглій зготовив обід, Бойчук з 12-ма товаришами напили си, наїли си, легінї поклали Тиглієви у поклін на стіл миску золота и срібла, Бойчук спитав ще раз Тиглія, ци и тутешні люде злі на него, а Тиглій сказав, шо лише з боязни, бо войско має вийти село пльондрувати. Тогди Бойчук увидїв, шо нема жьирту, розказав легіням розбігати си, куда їх очі несут, бо він вже їм не батько, а сам

утїк у Рус - Молдовицу. Дес пізнїще по скалах познаходив свої гроші и поклав за них дві церкві на волоскім боцї и вже більше від того чьису в Йисинові не показував си и дес на тім боцї таки умер.

(*Ясенів*).

---

6. Кричук.

Кричук з Криворівні був також опришком, але вже сам без легінїв. Він мав любаску Ткачучку в Йисинові. Вона мала від него їсти та пити, та всьикі убори, кілько сама захотїла; але прийшов наказ з Соколова та Львова, аби Кричука відати, инакше село буде мати біду. Йик Кричук пішов на рабунок, наказував любасцї, аби єму було їдло та пити у тім а тім місци и вна аби на него ждала. Пани просили Ткачучку, аби вона єго в йикий спосіб відала, бо прийшов такий наказ; впевнили ї, шо їй си добре буде поводити, аби вона з ним війшла у лїсок. Ткачучка обіцяла їм так зробити, бо побоювала си, аби и вона не мала йикої біди. Коли вона єму вже у лїску приготовила харч та питьи, приходит Кричуки вони обоє сїдают собі та пют та їдьи и коли він си вже добре упив, она перевернула си и зачьила єго обіськати, а коли вона єго обіськала, він заснув коло неї. Вона тогди махнула руков на варту, тота зачьила поволи близити си д нїй, вона відступила си а варта з сокирами прибігла и зарубали єго на смерть; — він ше був на тілько дужий, шо стрілив раз з пистольита, але нїкого не трафив, бо тоти сокирами затьили му в самі груди, в серце.

(*Ясенів*).

---

7. Мирон Штола.

Посьлїдним опришком в Косівских горах, був Мирон Штола; називали єго Штолюком або Миронюком; він був родом ци не з Криворівнї; опришком став він з того чьису, як утїк з войска; з ним опришкувало 3 до 4 легінї; вони не убили нїкого, а лише крали або рабували у богатих купц'в Вірмен, що з цїлими таборами ішли через верхи гір на ярмарки в Угорщину, везучи з собою на коньих сафіян; відти вертали си вони з чересами набитими червоними — дукатами. На повертаючих чатували опришки и обрабовували їх. Штолюка имив Юріштан ватажко пушкарів і тримав єго в Устріках (властиво в Стебнех, де жив Гердлічка) у Герличковій неволї. —

Юріштан побудував у Стебнех коло мандатарнї підземні мурованї пивницї, в яких було 12 комірок званих гуцулами, *катуші*. У ті катуші вохкі, студенї засажував він людий, часто цїлком невинних, навіть за се, що їсти давали незнакомим, або їх переночували; нераз було їх там тілько, йик пстругів у вирі; там їх змушувано до зізнань голодом, холодом, каньчугами (плетїнка дротьина на 4 пальцї груба), або кайданами в 10—12 вік, якими вйизали руки и ноги до стовпа и так добу держали, потужуючи заєдно кайдани, аж катований на заєдні приговорки: Чьо си даєш мучити, кервити? — признавав си нераз и невинно до вини. Гердличка мучив їх надто роботами при ставах у верху, де розплодили си лини з вбільшки $1^1/_2$ пйиди; ті стави заляли нинї повени та замулили їх рінею. Бувало і таке, шо у тих катушах гинули люде.

У тій Герлічковій неволи вітримав Штола півтора року, доки не зрадив своїх товаришів. Відтак взьили єго до Віжницї закованого на кони; руки звйизали назад плеча а ноги попід коня, З ним везли и Козика з Тюдева. В Гльидаві за Вижницев у згарі під обічев повісили їх. Всї Вірмене й люде з кождого села ходили з мусу дивити си на кайиньи; з Кутів, Вижницї а навіть з Гриневи гонили дивитиси.

(*За оповіданєм Танасія Йилейчука з Гриневи, котрий був пушкарем під ватажкою Юріштаном.*)

Конець опришкам.

По тамтих ворских опришках, забагло си двом товаришам також того си взьити, та стрібувати того хлїба. Та ба! Вже не мали тої путері. Оден звав си Семенків, а другий вже не тьимую, йик на мйи. Вібрали си вони раз на Молдаву на кішню та гайда в одної баби рабувати скортїло; вийшли до хати розгльидают си, нема нїц лиш два клубки висит, тай стрівба була трома кульими набита, також висїла поруч з клубками. Та такого страху додала їм та стрівба, шо взьили си тїкати, забігли до лїса и зачьили си додумувати, шо з клубками зробити. И додумали си, тай розтьили клуби, и найшли по дванайцїть талярів в однім, а 12 у другім клубку. Відтак йик прийшли ид хатї у Космач з кішнї тай стали газдувати.

Такий був конец опришкам.

Йик я ще був май молодший, — бо тепер, бачите, не дуже: 80, — наперед би більше! — то йикисмо бувало косили, то йик зачнут фраштиканти розказувати за Семенка, то так си регочем, аж лунає царинками. А найно тепер вдаст йикий стати опришком! Нинї супокійному чоловікови гльиба відержьити, вже и медведїв повігонили машини з лїсів, а з нами жидова шо робит! То давно було тут добро: *Гуцул и лїс — лїс и Гуцул!*

(*Космач, від Федора Кушнїрчука.*)

XX. Про скарби.*)

1. Ой-йой-гой! Шо то гроший в землици є позакопуваних! Тоти шо опришки поховали! То чисті гроші. А йик кого вбили и тоти гроші закопали то над ними Щезби сидит. А є и закльиті скарби; злі духи сокотьи тих скарбів. Аби тоти скарби дістати, то треба зробити. Так приповідували старі люде, шо робили так давно, и все гроші находили. Та тепер люде гріхуют си так робити. От на Петруневім, таки на церковнім кавалку, є такий льох, приповідают, шо там є великі скарби, та раз одного чоловіка закортїло влїзти туди. Тай одного разу він влїз туди, але йик ним відти вергло, шо йой далічко, тай зачьив пійити йик когут; піє тай піє, тай много провело си, нїм говорити взьив си. Нїчо не тьимував, ци далеко був там, и шо з ним було. Старі люде приповідали и робили так: На Благовіщеньи треба взьити пшениці и йичменю, и піти йик зазоріє до схід сонцьи у млин и нїм сонце зійде змолоти, але на зістріть (в противну сторону камінь обертати), відтак взьити ту муку и змішьити зо спузою и піти на то місце, де приказуют, шо є скарби закопані и посипати доокола и зараз покаже слїд на тій муці або чоловічий, або курьичий, або йигньичий, або шкапйити, або свиньичий, будь йикий. Тогди треба тому голову відтьити, чий слїд показало, и занести и там покласти, а гроші забере и скарби также забере. Та ще йик покаже слїд звірини, ну то най там, але йик чоловічий, то таки *варко* (страшно) так робити. Можна лиш поміпити того або того голову так: Тобі даю за скарби! — але и так небезпечно, бо буде мучило. И йик тот, шо єго помінив, уперед вмре, то цес має спокій, а йик він сам борше вмре, то єго душьи

*) Згадка про видобуванє земних руд, яке зарядило з кінцем XVII в. австрійське правлїнє, а до того оповіданя про гроші, які опришки мали позаковувати в горах дали повід до вірувань про закопані скарби; а що сї віруваня вяжуть ся з повірками про опришків, то подаю їх зараз за тими повірками.

вже в нечистого записана злому духови; а злі духи походьи у вітру невідомому. А йик хто найде чисті гроші, то треба покласти хрест, або капличку, аби люде молили си за того душу, шо гроші сховав.

(Космач — від Анни Жеґалюк, запис. Кл. Лисинецька).

---

2. Скарби закопані в земли горят голубов полумінев. Йик йикий щьисливий уздрит, бо не всї тото можут видїти, то треба застромити ніж у землю на тім місци, де стоїт, йик уздрит. То аби було и йик далеко, тот вогонь буде горіти, аж доки тот прийде, шо ніж застромив; тогди вогонь загасне и він гроші забере. Мій прапрадїдо Матей за такі гроші горішну церкву поклав. А воно було так: Віходит одного разу в ночи з хати, дивит си: горит у лїсї, а тогди ще тут усюди був лїс, лиш дес не дес хата. Він уздрів, хап ніж з ременьи тай в землю а сам иде до того місцьи, тай молит си: Господоньку, допоможи минї сесе взьити, то поставлю свйитичку на тім місци. — Приходит до того місцьи а вогонь погас. Він зачьив відгребувати и найшов бербеницу, шо була повна грошей: половина червінців а половина талярів. Йик пообіцьив, так взьив си зараз лїс рубати и на тім місци церкву класти. Поклав Матей церкву, дав тот город, шо коло церкви для попа и ту сїножьить, шо зве си Кут або Мел, а є того 80 моргів. Йик поклав Матей церкву, то здивувала си зверхність, відки бідолаха гроші взьив? А тогди ще в наших горах, розказували наші дїди, не так було, в чобтках дес колис то левізор прийшов. Йик уздріли слїд панича з обцасами, так оден другому давав знати. Тай таки разу одного завдали Матея до циркулу. В циркулї питают: Ти відки тілько грошший набрав, тай поклав церкву? — Та шо? Взьив тай поклав, бом так хотїв! — А вони питают: А ти не знаєш, шо нас у циркулї треба питати, ци можна класти? — А Матей вповів: Я на своїм поклав тай зо свого дерева! — А вони взьили тай засудили на три роки криміналу, тай відсидїв не знати за шо. Та йик війшов, то казав: Богу дьикувати, шом поклав сьвйитичку. Хоть посидїв, а таки церква стоїт а праправнуки згадують за єго душечку, тай таки нам велично, що Матей наш родич.

(Космач від Мих. Палїйчука, записала К. Лисинецька).

---

3. Оден Кость Березівский найшов гроші у плаю над Космачем, котрі опришки сховали, и тих гроший взьив принїс до дому и купив собі коньи. Йик купив коньи, у вечір льиг спати, двері були позамикані, увійшов чоловік до хати; він учув, встав,

засьвітив, то чоловік великий, носатий, зубатий, цалком великотварий, говорит до него: Віднеси тоти гроші, бо я у тебе душу возму! тай счез. Він узьив коньи, продав и гроші тоти назад мусїв покласти и накрити так, йик були. А другий знов гроші находив Василь Гуд...; находив котел червоних и нагльидав на тоти гроші, аби їх узьити. Одного разу прийшов брати, и прийшов у тот чьис, шо гроші обчищували си, так казати: горіли. Коло тих гроший лежав чоловік зарослий так йик жид и говорив до Васильи: Чо ти тут нагльидаєш? Ти йик хоч ці гроші взьити, то мусиш дати душу. — А тот у тот чьис від него втїк, и вже більше не ходив, а гроші тоти стойи и тепер, не кортит брати, варко, бо то нечисті гроші.

(*Космач — від Федора Рибчука записала К. Лисинецька.*)

---

4. Хто хоче скарби викопати, має собі того щезби вігріти из *снозка* (маленьке курьиче йийце) и то так, що має тот снозок через девйить день носити під лївов пахов. Уперед мусит свою душу записати чортови, а йик из снозка вігріє си щезби, то тот має чоловікови цїле житє служити, а післьи того душа такого пропадає.

(*Жабє, від Мик. Илюка.*)

---

5. Кір-зїлє росте в Чорногорі, єго рідко видати, бо йик на на него подивити си, то дотив єго й видко, а йик лиш глипнути де инде, то воно щєзає. Єго брати би зараз, наколи єго си вздрит. Йик хто хоче шукати гроший закопаних, шо горат, то брати би це кір-зїлє и сьвічку, що мерлец, йик умирає, держит зажжену. Але тої сьвічки не хочут давати, але ї би вкрасти. Це кір-зїлє засукати би у цу сьвічку и взьити би ї у праву ногу межи великий и другий палец и сунути би по земли. Йик прийде на це місце, де є гроші, то вона сама від себе зажже си. Там би шукати за грішми.

XX. Про земні боги та про не́прості люде.

1. Лїсні-Лїсниці.

1. Йик дївка учинит дитину, а закопає ї в землю в лїсї, а тота дитина перетріває 7 рік у земли, кличе вона хреста; йик хто учує та схрестит, то з неї не буде лїсницьи, а йик нїхто не вчує и не схрестит дитину, то робит си з неї лїсна-лїсницьи; крижми вона не має; пере́д ї покритий, а зад нї. Вона ходит, людий туманит; вона того утуманит, котрий має дївку або молодицу; йик єму 9 ночий снит си єго дївка, а він нїкому за тото не говорит, то дивйитої ночи прийде лїсницьи д' нему, покажет си єму тов дївков або молодицев, шо він ї має; йик вона єго си учьипит, тьижко си ї збути. Аби си ї збути, має дістати тот *кордач* (пояс), шо піп си заперізує; тот кордач має під себе постелити. Не має ї тогди пустити спати з лївого боку; він ї мусит оперезати тим кордачем тогди, йик будут когути пійити и має ї затримати до білої днини, а рано пустити; до 9 ночий не має іти спати на тото місце. Він си ї збуде. Лїсна псує такому усу роботу, ци в бутинах, ци на подонинї; розгонит маржину, віпускає гет з кошьири.

Йик лїсницьи любит си з йиким вівчьирем, то єго вівцї ходьи, куди ходьи, пасут дуже добре; їх не вчіпит си медвідь; вони самі вернут си на місце, де вона з вівчьиром кохает си. Лїсна кличе по имени вівчьирів; йик котрий зараз обізве си, то вже вона до него пристане; від неї не може вже *скарацкати си* (збути ся єї). Чоловік такий стане мізерний, пожовкне, в нїм не буде вже цьвіту. Збуде си ї лиш повисшим способом.

(Жабє — Юра Бендейчук).

2. Лїсні на їх данцовищу так собі співают:

Не мий ногу ногою
Не пий воду рукою!
Йик би не лук-чиснок
И не оделен-зїльи,
Мати би сина
На сьвіт не сплодила!

Йик їх видко, йик вони гуляют, то округ не доходит: відки зачне, там приходит и назад вертає. По їх данцови сьлїдно на весні, йик паша си робит. Йик сьнїг згине, то на їх данцовищи зелено си робит. Ище нїгде паші нема, лиш на їх данцовищу, де перший раз трава си робит и зазеленїє.

Лїсна засїває на весні траву та усьике зїльи; йик воно зацвите на Ивана, вона зриває чічки и косичит си ними.

(Космач, від Мих. Палїйчука записала Кл. Лисинецька).

3. Лїсна так вігльидає, йик чельидина, з котров молодий чоловік кохає си. Вона на самий тот образ єго туманит, або на жіночий або на дївочий. Перший раз туманит єго у снї, вігльидає єму спйичому, снит си так, йик єго коханка, з котров він си кохав. Аби му си снила 9 ночий и аби си встидав и нїкому не казав, то в 9 день може го втуманити, шо піде за нев у пущу аж до ї призначеного помешканьи и тогди до него має таку міць, шо може го відурити від з межи людий у вечьирі, бо вона приходит и сміє си и співає голосом єго коханки.

Трафило си раз на полонинї, шо играв легінь у фльойиру у вечьир, йик ишов конї зганьити; шо він скаже на конї: Ці! —. то вона собі скаже: Ці! — А йик скаже: Птру! — то вона собі каже: Птру! — И так прийшла за ним до стаї.

Тот легінь прийшов до стаї и играв у фльойиру, а вона за стаєв співала и вівкала. Вона сьміяла си голосом таким, йик єго коханка; всї люде, шо з ним були, всї чули. И єго неньо там був. Тот легінь з межи тих людий пустив си тїкати на двір ид нї. Єго неньо крикнув на тих других: Не пустїт єго, бо єго лїсна вікликає, шо єго не буде вже видко. — Тоти ймили єго на дверех и затьигли до стаї и взьили привйизали єго; неньо взьив підкурив єго и обмив оделеном и зрад-зїльим и вона си відступила від него, моци не мала єго взьити, тілько пакости їм зробила в стаї: перевернула котев, шо мав у собі півтора терха жинтиці и забрала си відти.

(Космач, від Настуньки Сіреджучки зап. Кл. Лисинецька.)

4. Одного чоловіка, на мньи Федор, узьила си була лїсна при горівці и вікликала єго з хати у ночи. Ніч була місьична, йик вона єму співала під хатов и кликала єго. Він си не обзивав,

приходив до вікна и дивив си, шо то єго кличе; то єму показувало, шо є 9 чельидин під єго хатов. Він ид ним не віходив, зачьив си страхати и шукати лїку. Єго вилїчив М. П. оделеном и зрад-зїльим и ардановов водов.

(Космач).

5. Межи людьми є така поведїнка, шо йик ночує сам на поли, або в лїсї, або в пущі, або з другими у *варівкім* (страшнім) місци, то аби собі сказали йику будь маціцьку байку, або сам собі аби ї віговорив, то вже безпешний. Бо вповідают люде, шо є така лїсна, шо йик би чоловіка обманила, то так би завела в пущу, шо вже би си не вернув відти. Отже дльи того кажут собі байки, бо лїсна тогди моци не має до них приступити. Трафило си одному чоловікови, шо обіймила го ніч у пущи, отже він уздрів далеко сьвітло и прибив си таменьки. Там була йикас хатина, а в тій хатинї мешкало дві лісні. Він зачьив казати, аби вони приймили го на ніч, а стара сказала: Ми тебе приймемо, але абис нїйикої байки не казав. — А він исказав: Не буду! — Вони го мали потьити. Отже він вітьиг кусень хлїба, тай схотїв вечьиріти, тай зачинає говорити коло тої вечьирі. Так, каже, за хлїб: Сараку хлїбец треба єго змолоти, а відтак причиньити. — А вона каже єму: Та бо ти байку кажеш! — А він каже: Нї, я лиш кажу, шо си з хлїбом робит, а відтак го си спече и їст! — Йик посьлїдне слово вімовив, тай тоти обі лїсні си розпукли. Задльи того люде собі байки говорьи, йик самі ночуют, аби над ними лїсна моци ни мала.

(Космач, від Настунї Сіреджучки записала Кл. Лисинецька).

---

2. Нявки-Мавки.

1. Нявки-мавки се такі бісиці, шо з переду йик чельидина, а з заду видко їх утробу; ноги у них, йик у дитини, а голова жіноча. Се несхрещені душі дїтий, шо перед зелеными сьвйитами блукают по польих та над водами, та голосьит: Мав, мав. Вони ізсисают людий. Вони сходьи си на *розіграх*, свйито перед Иваном, та співают тонким голосом:

Йик би ни цибульи, ни чиснок
Та ни кидрове зільи анї юдове зїльи,
То би був наш сьвіток.

Вони не любйи анї чиснок анї цебулю, бо то вонит, тай свйичене нї. На великдень сьвйитьи зерно та відтак аж садьи. На розіграх не мож на дворі спати, бо нявки ходьи та співают, а чоловік у просонку учує и схопит си заспаний, вони єго обманьи; він гадає, шо то правдива чельидь и він з ними идет лїсами,

степами; йик заведут єго у лїс, Юда си єго йме, обманит ище білше, переюдит єго, він уже у лїсї си лишьиє, межи люде не йде, бо єго водит Юда; він вже не умиває си, оченаші не говорит, а йик загине у лїсї, то душу єго озме зараз Юда.

Люде сьвйиткують розігри, аби нявки, йик справйиют весїльи, не взьили кого з собов, не заманили співом. З давен давна приказують, шо на розігри, йик нявки гуляют, пльишут та сьпівают, не вольно робити нїчо, лиш сьвйиткувати.

(Бервінкова — Юра Шеребурьик).

2. Нявки вігльидают з переду йик дївка, а з заду отверте тїло и видко, шо висьи з неї калюхи. Сходьи си на розігри в тиждень по Сьвйитій недїли на горі Скуповій, або на инчім високім верху в днину на полудни и гуляют, данцуют, грают си. Йик би льиг спати на Скуповій або на високім горбу, аби ни твердо спав, тоби їх видїв кріз сон, але аби мати зїлє одилен и чиснок гадьичий або лукатий при собі. Нявки тогди грают си и сьпівают:

Йик би ни лук-чиснок, ни одилен-зїлє,
Мати синка породила, ми би єго взьили!

Йик би того зїльи ни мав, то тоти нявки-бісиці узьили би з собов, шо би нї чув, нї видїв. Йик би у тот день хто у полудне спав, то би єго нявки взьили. Тому люде у ту днину не спльи у полудне. У сю днину припадає церковне сьвйито, тай одни люди сьвйиткують, а другі нї. Хто не сьвйиткує, то йик би нявки си розіграли, то туча би городи гет вібила.

(Красноїля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматій).

---

3. Русавки-Люзони.

Берут си з дївок, шо померли перед вінчиньим. У них одна половина жінки, а друга половина риби. Вони віносьи усе з води. Вони сидьи коло води и співают усьикі співанки. Йик дуже файно у лїтї, віходьи люзони на беріг, особливо на св. Юрія, на Івана, на Петра або у Сьвйиту Недїлю, та співают усьиких піснїв, вігадують байки та молитви; люде слухают, та переймают від них. Їх нема у горах, але у далеких краях над великими водами. Вони мают велику силу и ідут лиш великов водов, а до нас у гори не приходьи.

(Жабє, від Мих. Гутинюка).

---

4. Нічниці.

Се такі дївки, шо по смерти їх душі йивйиют си чоловікови у ночі; вони відбирают єму сон, або знов на того, шо має чогос пильнувати, насилают сон. Вони показуют си лиш тому, до кого вони чуют йикус пімсту; чьисом нападают вони дїтий такого.

5. Мамуни.

Се жинки-бісиці. Є чоловічі и жиночі мамуни. Жиночі, то такі жинки, йик нявки, лиш чисті; вони маньи до себе чоловіків дес у безвісти у пропасти; йик така покаже си, то зараз чоловік остовпіє. Чоловічі мамуни уводьи жинок. Через мамунів є межи людьми богато блудства.

Є й такі мамуни, шо приходьи в опівночи під хату, де є нехрещена дитина, та йик нема у хатї сьвітла, перемінюют свою дитину на хрестиянску; така дитина ув-одно плаче; ї треба нести на межу и там бити тернем; бісицьи прийде, ї жьиль свеї дитини и переміньиє назад.

6. Потопельники.

Се душі тих, шо си потопили. Вони показуют си біло в місьичні ночи у вирах, де хто утопив си. Вони можут збавити чоловіка, шо в ту пору туда ходит або купає си, а дїтий, то хапают таки у днину. Вони небезпечні и для тих, шо сплавами идут; їм показує си усьике, а вони задивйи си на то, не сокотьи плоти, вона улетит у вир, розібє си, а чоловік топит си у тім варівкім місци. Люде кладут там на знак хрести, аби сокотили си и тоти, шо идут плотами и тоти, шо таки так, ци водов, ци коло неї туди ходьи. Потопельник віходит у ночи и сушит си протів місьицьи; єму не вольно в инчу пору віходити з води. Він кричит: „Тут було, тут нема!“ Він сидит на тім місци, де утопив си доти, аж другий там утопит си; аж тогди іде душа єго до Бога на росправу.

7. Відьми. — Опирі.

1. *Відьма* се така жинка, що йик льиже спати, то тїло ї зістає у хатї, а душьи йде задом по сьвітї, до чого вона є, ци до коров, ци до овец, ци до людий, ци до чого; є й такі до води. Відьма то кругла душьи, йик клубок; через ню видко, вона летит тай *ниґає*. Відьму не мож уловити анї убити; у руки би ї не ймив: лиш чельидина може ї имити полами сорочки а чоловік ґатками; у руках би ї не затримав; не затримає у нїйикій судинї, лиш у макітрі.

Йик би имив душу відьми, або йик би тїло обернув або взьив з того мїсцьи, де воно вснуло, то така жинка не ожиє, хотьби душу имлену віпустив: але йик аби тїло назад поклав, йик воно було спершу, жинка ожиє, але у ночи, в днину нї.

Є відьми родимі, їм стирчит маленький *кострец* (хвостик) из заду, а є и неродимі, без фоста, що переродилиси з лютих жинок; тамтоти є від молока, від маржини, а неродимі від людий.

Відьми сходьи си що ночі на йикіс горі, або на межи и там мают свою раду и пораду: там роздає їм чорт шерсть, аби мали чим потинати людий. Йик люде заріжут свиню то кидают шерсть у гній; тоту шерсть забирає чорт для відмий.

Відьма *потинає* (збавляє, шкодит матеріально), вікликає хоробу тото, від чого вона є. Від відьми усихає лїс або сад, бо вона гризе єго. Там, де худоба ходит пити воду до керниці або до корита, вона збирає из сьлїдїв манну з худоби и мече з худоби шерсть, з дійків вібирає манну и робит маленькі бербенички*) ховає їх у смереку, де червачки точьи смеречьи. Йик хто найде тоти бербенички, розбирає їх и дає корові їсти, то добре на манну.**)

Відьми сїдают у ночи на терлиці або замїтавки, та їхают на них, йик кіньми.

Опир се такий чоловік, що у ночи душа єго розлучьиє си від тїла й ходит по сьвіту до чого вона є: ци до коний, ци до рибацтва, ци до польованя; йик раз так йик відьма. Опир знає, котра межи жинками відьма; він може роботі відьми поперечити, а йик він знає си з відмов, або йик він має відму за жинку и вони себе спізнают, то опир перекидає си в коньи а єго відьма їздит на ним.

Опирі є родимі и нї; се йик раз так йик відьма, лиш тоти: жинки а опирі: чоловіки.

Чоловіка або чельидину пізнати, котре опир або відьма. Вони дуже погані на очи. У них в оцї у здрічку видко чоловіка головов у долину; а до того в опира або відьми суромота***) гола.

---

*) Се кукли хруща: Monochamus sartor.

**) В тот час коли черваки в кукли перетворюют ся, найлїпша паша.

***) mons Veneris.

Відьма розумна, — тота, що не має за зле на нїкого, — йик иде жинков у хату або межи худобу, каже: Тну тай не дітну! — тогди нїчого злого не стане си, а йик вона не скаже нїчо, мовчит, або йик лише скаже: Їй йике воно (тельи, ци що инше) файне, воно певно згине; або аби корова доїла си, а відьма скаже: Їй, йике вімйи! — корова тратит молоко, на другий день даст кров.

Чьисто не мож знати, хто опир або відьма; тому кождий, що входит у хату а найде тельи або дитину, то зараз сплюне тай каже: Абих не урік! — а домашні кажут: Неурічливі! —

Йик опир або відьма умре, кладут лицем до землї, аби не бачила проміньи місьицьи, що через дїрку пронре, тай так, аби до сходу була голова, а отец духовний запечьитує гріб и у ногах и в голові, аби не вийшов опир ци відьма відтив.

(Бервінкова, від Юри Шеребурьика.)

2. Відьма то чильидь, жинка, що маєт тїло зверхи йик кожда инша жинка, но не має цицок, на природжіню не має волосьи а на купрі, на заду має *кострец* (фіст) йик шпіль веретїнна. Єї душьи з неї віходит, а тїло лишьиєт си у хатї у снї, йик без душі завмерле. Коли має ити з хати за маннов, то мусит бути або викно, або двері, або кагла у єї хатї витворені. Жинка *послонит си* (ляже спати), а душа віходит йик капшук, йик пихур круглий, сьвітит йисно йик зирница и кочьийит си загородами, польими, так що від неї видко и ї уздрів би. Богато є, що ї сокотьи, аби ї имити. Тот пихур можна вбити но гачами и то так, аби ногавиці взьити в руки а гузичниками вдерити по тім капшуці. Тогди капшук пукнет а та жинка в хатї, тїло відьми, умрет на віки.

Тот капшук-відьма кочьийит си до загороди під корову лежьичу и ссет манну а молоко нї. Нассет си повно в себе в капшук, и несет цу манну, кочьийит си до хати. Манну з себе віситает, а сама, цес пихур-капшук, заходит ротом у ї тїло. Йик би хто тогди, коли тїло відьми спит, обернув то тїло ногами туди, куда воно було головов, то йик вернет душа відьми, цес капшук, и схоче зайти в тїло своє, то бєт си у то місце, відки вийшла тай так побиваючи си, может си розсісти и та жинка загинет. Коли би хто вбив ту відьмину душу, капшук тот, то значно зараз будет, відки воно вийшло, бо зараз у тій хатї хтос умрет. Раз чоловік подорожний в одній хатї ночував и видїв, йик душьи відьми вийшла, а він спйиче тїло обернув у другу сторону головов. Відтак йик прийшла душа, тот пихур, и хотїла зайти у тїло, то довго побивала си коло ніг, то віходила на двір, то вертала то знов віходила, аж він обернув знов тїло йик лежьило; тїло аж впріло, тай здихнуло дуже тьижко, бо душьи не могла зайти.

(Красноїля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматїй.)

3. Опир то мущинин, а значно єго по тім, шо ни має нї вусів нї природжіня.

Йик умрет чоловік - опир, то может бути цїлий слотавий рік, або дуже спека. Аби того ни було, то немож опира ховати, йик кождого инчого чоловіка, але треба би голову відрубати, або долів-лиць у гробі покласти. Кождий опир йик умрет, то з гроба вілазит дирков и по тім значно опира, бо єго гріб завалений, запалий и маєт дирку до середини.

(*Красноіля, від Василини Рибаручки записав Лука Гарматїй*).

4. Відьми родимі. Йик є сїм дївчьит у кого, а хлопец не *переложит* (нема жадного хлопця), то межи тими сїмома є певно одна відьма родима, А йик є більше йик сїм дївчьит, то всї справедливі. Так само йик є сїм хлопців а жадної дівчини межи ними, то оден є родимий опир, а йик би було и 15. хлопців, то всї справедливі. Дитина може стати відьмов, йик вона народит си и лежит без сьвічки, тогди чорт обміньиє дитину, кладе свою, з якої буде відьма або опир. Є відьми так само и опирі, від дожджу, від посухи, від морозу, від усьикої біди. Таких брали давно тай вйизали ланцами; брали на дручок и пекли, аж доки си не признало и не відвернуло посухи або дожджу, або шо инче, шо зле вчинило. Приказували старі люде, шо не одно и в руках згинуло, а таке запекле було, шо си не признало. Йик умре таке, то доти буде або дождж або посуха, доки єму голов не відрубати. Разу одного, — скілько вже років буде, не тьимлю, ше за покійного отцьи духовного Дрогомирецкого, — такі плови були, година бє, та бє, а то відьма вмерла. Взьили та забрали си три люде та в ночи взьили ліжники, сьвічок, тай горівки и пішли на цвинтар, пообстелювали гріб, аби нїхто не видїв, тай відкопали. Дивлют си: а в трумнї всьикий цьвіт и лїд и відьма вівалила йизик. Оден си спудив, бо відав сам був опир, тай не хотїв голову рубати, тамтоти два віпили горівки, тай відрубали голову, а кров живіська потекла. Втьили ї кіску, тай поклали на гріб, на знак, тай собі на біду, бо за то завдали їх до суду.

(*Космач, від Анни Жеґалючки записала Клим. Лисинецька*).

5. Відьми відбирают молоко, йик котра від того. Раз зачьили си жінки дивитк: нема молока у їх коровок! Шо се таке? Додумали си тай зібрало си їх скілька, йдут до тої відьми, а вона сидит під терлицев, застромила ніж у терлицу тай доїт, а молока повен цебер!

Аби пізнати масло, шо відьма робила, треба вергти трішки на воду; йик масло чисте від газдинї, то риба приплине тай буде їсти, а йик від відьми, то всьика нехар до такого масла йде.

(*Космач, від Анни Жеґалючки записала Клим. Лисинецька*).

6. Йик хоче відьма відобрати масло від корови, посилає великого мурашка, *масьльинника*; сес лїзе через шпару у хату, де є молоко; вібере з неї масло и вертає назад; відьма ловит єго, здушує у него масло тай дає тото масло у соли своїм коровам и вони тепер дают молоко масне, а тамта корова дає молоко, йик вода.

(*Жабє*).

7. Родини відьми. Була одна жинка, тай мала доньку; трафив си з другого сєла легінь, шо ї засватав; вона си віддала и пішла на друге село. Пришло си в йикис чьис, вона си надїяла тай каже: Чоловіче, я піду до мами на злоги! — А він не хотїв пустити. Вона си просила, він помйик тай пустив. Але пішов *назирци* за нев, хотїв знати, чому закортїло жінку конче до мами. Прийшов тай став у ночи під вікно и дивит си, а жинка на постели; йик вродила си дитина, мати взьила фльищину з полиці, помазала чимос дитину и взьила и поставила на постїль коло донькн; відтак узьила шнур, подала оден конец доньці на постїль, а сама взьила за другий конец и розтьигнула по через хату шнур, а сама стала у *кочергах* коло одвірка. — В гуцульскій хатї кождий кут має свою назву: коло мисника, — коло вишнього вікна, — коло постелї и в кочергах. — Отже стала в кочергах, приложила пальці до губ тай фівкнула, а дитина схопила си тай по шнурі ид бабі, а поліжницьи собі приложила пальці до губ та фівкнула по над шнур, а дитина від баби д' мамі. И так перебігло воно три рази по шнурі а вони фівкали по над шнур. А чоловік дивив си кріз вікно, тай спудив си тай думає собі: Ото мерза; отом си дістав у руки! Боже відверни! Ще й мою дитину відьмов зробили! А том си дістав меже відьми! — Тай засмутив си. Відтак прийшов рано нїби до дому, тай нїчо не каже: А відтак, йик жинка відужьила тай прийшла д хатї, ходит чоловік все сумний та сумний. А вона каже: Ти чого такий сумний? Чому межи нами нема щирости та веселости йик перше? — А він каже: Я шос видїв и знаю, та тому минї не весело! — А вона: Та скажи, скажи! — Та шо скажу, шо коло тебе Бога нема! Ой, ой, та я видїв, шо ти, відьмо, робила з меї дитини з своєв мамов-відьмов; аби й з неї була відьма! Та кликалисте злі духи! Ой, ой! Отом си дитинки діждав! — А ї жьиль вчинило си чоловіка, тай каже д' нему: Знаєш шо? Піди-ко до попа, та най и мене и дитину заклине! Там є в книгах заклинаніс; тай від нас злі духи відступльи и я тай дитина вже не мем належьити до них! — Чоловік пішов, запросив попа, піп закльив, а вітак вже жили собі, йик Бог приказав.

(*Космач, від Мих. Палїйчука записала Клим. Лисинецька*).

8. Служив в одного газди слуга; а газди того газдиня була відьма! Отже тот слуга докмічував си, шо вона є відьма и то старша межи відьмами. Нового четверга слуга тот

сокотив, шо з нев буде си робити. Йик позбігали си відьми до неї у завльиги и взьили угарки, — давно сьвітили скіпками — одним кінцем сьвітили а другим спороли перед печи припіч и посїйили лен перед пічьов. У годині си уродив и достиг и зібрали го, вітовкли и зробили з того насїньи олїй; а все то нечиста сила дїлала. Слуга на лавици не спав, на то си дивив. Йик понамащували си тим олїєм, и посїдали — а то їм чорт помогає — на замітавки и вілетїли всї крізь кагли и поїхали на Гутин, на гору, на своє призначене місце. А череп тот забули перед печі. Тот слуга встав, взьив тот череп з тов мастьов; що було в хатї посудку, коновок, цебрів, горшків, все то понамащував и сказав їх слово, так йик вони казали, йик ишли крізь каглу; до того посудку він сказав: Ну! — увес посудок кріз каглу повіскакував до сїний. А сам сїв у зільницу, у ту, шо си платьи золит, и помастив себе и ту зільницу, и вілетїв кріз каглу. Він из тов зільницев поїхав за ними на ту гору, де вони си баталюют. А то була зимна пора; на тій горі найшов усьику овоч, так йик лїтї у наймудріщім городї: сливки, йиблука, грушки, виноград, всьикі лїтнї овочі и нарвав того з кождого дерева и наклав д' собі у ту зільницу. И відьми за него потьимили и зачьили єго шукати и говорити д' собі, шо тут дес прісна душьи вонит. А він из тим утїк назад до дому, сказав: Ну! — и дома! И вісипав то за постїль у царок тай льиг спати. Вона рано зачьила єго буджьити, йико газдиньи слугу, и каже до него: Вставай! — А він не хотїв послухати сим разом але сказав до неї тихо: Відьмо! — Вона пішла д' газдї, зачьила си вадити з газдов, що слуга ї не хоче слухати. Газда прийшов д' нему и питає: Чьо ти жинку мою називаєш відьмов? — А слуга каже до газди: Бо вона таки є відьма и то таки над відьмами старша відьма! — А газда каже: То не може бути! — Каже слуга: Я вам дам довід, бо я сеї ночи не спав; я ходив на Гутин, там, де вона си баталювала з відьмами и принїс сми відти всьикої овочі, котрої зимі не родит си у нас! — И взьив та показав. Вона вздріла, шо нима куди крутити. Газда пішов по попа и привів д' хатї, аби ї благословив и заклинав, аби вона вже відьмов не була, аби була чистов чельидинов, так йик кожде.

(Космач, від М. Палїйчука записала К. Лисинецька).

9. Прийшло раз войско у село, тай оден жовньир став на кватиру у одного газди. У вечьир уснув газда тай дїти, а жинка крутила си по хатї, та нїби порає си, хоть усе було покутане в хатї. Тот жовньир був цїкавий, тай здогадав си, шо баба жде, аби він уснув. Він притаїв си, а все спозирає, шо баба робит. Вона взьила фльищину з полиці, помазала си, сїла на кочергу, тай гайда в комин пішла. А він встав, взьив и бере фльищинку и розібрав си, помазав си; було и тельи в хатї, а він и тельи помазав и сїв на замітавку, пішов у комин та гайда за нев, ше и тельи взьив

з собов. На чьис упав там у сьвіт сьвітельний межи відьми, а вони си бют на тій горі, а тельи бігає межи ними. Йик би був тельи не взьив, були би го рознесли. Вони си бют, але знаків не робльи собі, бо примовльиют собі. Вони знают, бо щезники їм помагают. Відьми собі примавльиют: Шо тну, не дітну! — а жовньир каже: Шо тну, в нї (них) дітну! — тай всї чарівниці позначив. Відтак каже газдиньи до жовньира: Розумний єс, шос тельи взьив; був бис сам загинув, а так сїдай на мене, бо й за місьиц не будеш дома з сеї гори! — Тай зробила си кобила з неї. Лишень сїв на кобилу, тот чьис опинив си в ночи в знаємім містї. От є ковач; він збудив єго: Куйми зараз конину на всї чотири нозї на остро. Тай вона не говорит д' нему, бо стала білов кобилов. Підкував, приїхав ид хатї, злїз, пішов, льиг спати. Вона війшла в хату жинков, побеленділа, и: Ґвавт болит, підкови на руках и ногах! Йик була кобилов, то ї не болїло. Понакривала си на постели та стогне: Йой, йой! — Шо тобі, жинко, питає чоловік? — А жовньир відзиває си: Я вам скажу. Я їхав на нї, и я мусїв ковати, бо підбила си. — Чоловік каже: Иди собі вид мене в сьвіт! — Бояв си, а суд сказав: Та лиши; от дїти, шо меш дїяти? Вона там вже не піде, най таке щезне! — Підкови якос повідривали, та вігоїла си, та вже більше не їздила на кочержї межи відьми.

(Космач — від Анни Жиґалючки).

10. Були два побратими; наймили си не далеко, оден в одного газди, май богатшого, а другий в утлїшого. Тот, шо си наймив в утлїшого, каже: Шо ти, хльо, такий мізерний? Ци тебе лихо стравують, ци шо з тобов є? — А тот каже до иего: Я добре знаю, шо мене так не стравують лихо, лиш моя газдиньи кождого місьицьи мнов иде на Ґутин, йик конем! — А тот каже: Жди, я тобі пораджу. Тої ночи, коли вона має їхати тобов, то абис не заснув; йик ме закладати на тебе вузди, абис закинув на ню, то з неї зробит си кобила. — Отже він то так зробив: верг на неї вузду, тай сїв йик на кобилу тай поїхав на друге село; там приїхав до ковальи, и зачьив просити: Ковачу! встань, підкуй менї кобилу; шо хоч, я тобі заплачу! — Коваль устав, найшов підкови, підкував, и він поїхав; поїхав на ту гору, де вони мали схід и махав си з ними, йикби вона. Відти о півночи приїхав до дому, льиг собі на свою постїль, а вона на свою. — Чоловік рано устав до обходу, а вона не встає, а слуга каже: Ану, диви си, чоловіче, шо є їй на руках и ногах! — Тот відкрив ліжник; а то на руках и на ногах підкови. Тот газда ї питає: Шо то є? — А слуга відповідає: До тепер вона їхала мнов, а сеї ночи я нев; вона си ховзала а я в Річцї (село) підкував ї. — Зачьив розказувати газдї, кілько раз вона ним їхала: А мене, каже, відтак другий порадив, то я їхав нев; вона є справедлива відьма; був сми там, де всї відьми си сходьи, на Ґутинї. — Чоло-

вік узьив, привів ковача, тай ї розкував и вона швидко вмерла. Говорьи люде, шо ї піп уже мертву заклинав, аби людем біди не робила. Йик заклинана, *не гія* (не можна) вже голову втьити, а йик незаклинана, то відрубували, а за то брали до криміналу. То давно так було, а тепер вже люде май мудріщі.

(Космач, від Мих. Палїйчука записала Клим. Лисинецька).

11. Був оден чоловік, шо мав жинку відьму; по чімос ї хтос пізнавав, шо вона є відьма; казали єму люде, шо твоя жинка відьма. А він казав, шо то неправда. Тай говорив він з другим сусїдов, казав: Мою жинку поблїчат, шо моя жинка відьма! — А тот сусїд также шос знав и єго порадив, каже: Ану-ко озми нового четверга у опівночи, — бо то четвер відьм, — озми-ко та оберни ї спйичу там, де спит головов, то таменьки оберни ногами, тай меш видїти, ци відьма ци нї. — И так газда изробив: там де спала головов, там обернув ногами. И рано жинка не вставала, у в обіди также нї. Він ї буджьиє, вона так йик завмерла, не встає и не обзиває си а тїло тепле. Уже в днину в полудне обернув ї назад так йик була, и вона си пробудила и встала. И говорила до чоловіка, шо си заспала. Чоловік на ню посварив и вона си признала, шо є відьма від маржини, від дійла. И сказала, шо є їх много, але не всї до одного. Одна є до худоби, друга до вужей, трета до жидів, четверта до зьвірів, пйита до людий, шо їх потинає, до всьикого, до дожджу, до граду, до посухи, до всьикого.

Людий потинают так відьми: Збирают шерсть на пометищу, — шерсть тоту, котру шкребчут и кидают а злі духи идут візбируют; відьми тоту шерсть сїчут и тим потинают, людий робйи калїками, або й на смерть потинают.

А тот чоловік питав си свої жинки: Чомуж ти не вставала так довго? — А вона єму сказала: Ти мене обернув там ногами, де я була головов, а дух тот, котрий з мене вийшов, то в ногах місце не мав найти, аби зайшов у ноги, а в голову на инче місце не міг піти; а йик ти мене обернув головов на то місце назад, то тот дух назад зайшов, тай я встала.

Ой так, славити Бога, шо то вже сими чьисами перевело си; йикос нечувати, а давно то йик сусїд з сусїдом чого погнївали си, то оден на другого насилали жьиби, вужі, всьику нехар, все то д' хатї лїзло. Приповідували старі, шо так було. Покійна Марія знала до того; та, бувало, йшли до неї и вона воском *вісукувала;* бо йик потне відьма шерстев, то тїло зачне пухнути, а вона, бувало, возме воску и по тїлї зсукує и шерсть си вісуче всьи у віск, тай лекше си зробит и відужьиє. А тоту жинку також піп заклинав и благословив, аби була чьистов чьильидинов.

(Космач. від Мих. Пилїйчука записала Клим. Лисинецька).

12. Була одна дївка, кохала си з парубком на другім селї; він ї тримав на слові, шо ї озме за жинку. И трафило си, шо він помер, а вона не знала. Одного разу він прийшов у ночи до неї и сказав їй: Збирай си, підеш изомнов! — Вона не мала нї вітцьи нї мами, бідна дївка була, зібрала своє лудиньи, яке мала, и пішла за ним. Прийшли в єго село; вона не знала, шо він помер; прийшли против церкви, він повертає на кладовище, вона гадала, шо по при кладовище лише йдут, а він привів ї до гробу; гріб єго відтворений, він каже до неї: Лїз тут из усїм! — А ї страх изібрав и каже до него: Лїз ти на перед, а я за тобов! — Він залїз до гроба, а вона тим міхом, шо був з лудиньим, кинула верх него а сама втекла. Уздріла в селї у одній хатї сьвітло, забігла до тої хати тай за собов двері замкнула. Увійшла у хату, там мертвий лежит на лаві, самий такий опир, йик тото, шо перед ним тїкала. Тот другий надбіг за нев и скричьив на того під дверми: Пускай мертвий мертвого, будемо шукати живого! — Вона зо страху утекла драбинов на під. Тот мертвий устав, мертвого пустив, тот зачьив лїзти за нев на під, и зачьив питати ї: де є? — А вона си сховала по за йикис луб на подї и до него си відзивала: Я гезде за лубком! А чому ви когутики не пієте? — Когут збив крильми у тот раз и запіяв! Тот мертвий на драбинї завис, а тот другий льиг назад там на лаву, де лежьив. Посходили си рано тоти, шо перед мертвим повтїкали з *Грушки* та лишили єго одного, а тепер застали двох! Тепер тим мертвим шиї повідрубували и тогди їх *попрьитали* (поховали).

А то такий приклад через то и тепер собі у Гуцулах люде тримают, шо доки когут не запіє, то вони оден бойи си ити куди, а йик когут запіє, то вже кажут собі, шо їх злий дух нїгде не може перейти. Тілько хиба лютої звіри си бойи, або злого чоловіка живого, котрий може на дорозї перешкодити.

(Космач, від Мих. Палїйчука записала Клим. Лисинецька).

13. Йик хто хоче дізнати, кілько відьм та опирів є в селї, то треба взьити з йигньити з нїжок кісточки и закопати під поріг у церкві, то чисті люди повиходьи з церкви а відьми и опирі лишут си.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

---

8. Нетленні.

Се люде не́прості, лїсові; йик родьи си дїти, то ангели приходьи до нетленників у вечьир, тай питают, йик тій дитинї має бути, йика народит си тої ночи; нетленний знає вже, так му Бог

дав, йик повістувати, ци аби було богате, ци бідне, ци здорове, ци йике, аби жило ци аби вмерло. Відси то є усьикі дїти на сьвітї тай в одних родичів є одні здорові, другі хирльиві а инчі вмирают.

(*Жабє — Юра Бендейчук.*)

---

9. Мольфарі.

1. Вони богуют; то такі люде, що можут стратити чоловіка або худобу. Вони закопуют під ворота або на инчий перехід або під поріг *мольфу*: Йик хоче збавити худобу, набере шерсти, набере сьлїду з тої худоби, зробит із того слїду куклу (вола ци корову), а з шерсти зробит фіст; купит игол, несе їх на перехід корові, йику хоче збавити и кладе так, аби корова тото переступила. Досьвіта відкопує игли и кладе у каглу; потім натиче куклї тих игол усюди: у хробак, у йизик, аби худоба не могла їсти анї пити, потому кладе у хату, аби тота худоба схла; держит ї у каглї та бє игли у тоту зроблену худобину, а правдива від того болит та сушит ї так, йик тамта схне у каглї.

Йик мольфар має завись на другого, то попросит дївку, аби взьила з єго убраньи йику шматинку и набрала єго слїду. Из слїду робит мольфар куклу чоловіка, а в шматку убирає тоту куклу. Йик би не мож волосьи дістати, треба дзеркала, бо там є образ чоловіка того, що мольфар хоче збавити. Тоту куклу поставит так, аби тот, на котрого заважив си мольфар, ї переступив. Йик ї переступит, купує мольфар у містї игли, бє тоти игли у куклу и сушит там куклу; може тримати того, шо завзьив си на него, довго в ліжку, де тот усихає, а йик добре потисне, то зараз умирає.

Йик мольфар шо робит, то він каже: Невольи би тьи втьила! Ти минї досолив! Я тебе за то сушу, я тебе колю, я тебе печу. Я хочу, аби ти так почорнїв йик дим; абис так усох, йик усихає підпалена деревина, хоть вона нї сира и не суха а така завйила! — Тим він скликає Юдів до свеї роботи.

(*Юра Бендейчук — Жабє.*)

2. М о л ь ф а р се такий, що йик він жьидний другого из сьвіта зігнати, то бє у чисту землю йик раз просто сволока ківки. Йик хоче зараз стратити, то набє відразу богато ківків, а йик лиш по трохи, то бє по одному по два; а йик хоче, аби тот подужьив, то вітьигає ківки.

(*Яворів, від Мик. Ковбчука.*)

---

10. Чинатарі.

1. Вони чиньи всьикі вчинки и то такі: варьи мурашки з мурашковинов, та клинут, аби тоти а тоти гризли си, кидали си, сварили си; йик тоти мурашки у печи мелют си, так аби и тоти люде не мали нї відки поратунку. Переварені мурашки сиплют у хату; у тій хатї люде сварьи си, бют си, гризут себе и дїтий та нераз и убивают си.

2. Таке то, таке водит си помежи люде. От тота чинатарка йикас, шо Молдавами волочит си, та шо віробила! Ой, йой, йик їм мешканьи знївечила, шо не дай Господи! Та то кажут, шо нарадила друге, та взьило креви з різниці, де товарьита ріжут, та *ревеща* (земльи з купини мурашок, йику волґи рогами розбивают, та мечут по собі ревучи) и жмйикотиньи з під *валуба* (жолуб), де двоє свиний годує си и вони си жрут, и песьичок, и то до купи йик змішьиє и посипле в хатї чїїй, то так там будут си жерти и бити до креви, що йой! Такого матрігана вона нарадила! А за що? За тото, що тота свого чоловіка придибала з нев! Таже йик сьвіт сьвітом, то чоловік одної не може держьити си; та йик би була матрігану не нарадила, то було би нїчо! А так, так си *сварушьийи*, шо най Біг боронит від такого.

(Космач).

---

11. Місьишники.

Се такий мущинин, що він раз жинка а раз чоловік. Місьишники ходьи ув дно у мущинцкім убраню. Домашні знати можут за се, хто у них місьишник, більше нїхто. Він може бути годину, двї, днину або $^1/_2$ місьицьи жинков; се находит єго при змінї місьицьи.

---

12. Вовкуни-Вовкулаки.

1. Се такі місьишники, що перемітуют си у вовка у тот чьис, йик загибає старий місьиць а настає новий.

На місьици є два обличі; вони на перестороґу грішникам. Були два брати, що перечьили си над однов полонинов. Один другому не хотїв попустити. Вони вінесли відро на полонину и згодили си так, шо вісиплют воду: куда вона побіжит, межа буде. Набрали води у відро, а вода почуріла більше в один бік.

Один з братів кривдував собі, та з того війшло в суперечці таке, що один другого вильми пробив, та спустив кровцю у відро. Прийшла мати, уздріла кров та прокльила: Аби сьи полонина заросла жерепом! — Жереп має такі корінці, що стельи си гет делеко землев; на такій полонинї, де жереп росте, вже нїчого не заросте.

На пізнаку сеї суперечки дав Бог на місьици таке, шо поклав на місьиць тих двох братів, відро та вили!

Вовкуни се з тих двох братів. Вони жрут си помежи собов, жрут и місьиць, аби тот образ на нїм затерти; так обгризують єго та далї не можут, бо їм пора стати людьми, бо вони мают лиш йикийс чьис вовкунами бути. Від сего лишьиє си кавалок місьицьи; він потому наростає, зновльиє си назад.

(Яворів, від Мик. Кобчука.)

2. Був один чоловік, що дуже любив си из своєв жинков, а це було ци в Березові, ци Яблонові; там чельидь ходит у спідницьих; тай одного разу кидали сїно, вона на сїнї а він подає вильми; єму надходила тота година, що він мав перекинути си у вовкулака, тай каже: Живо, жинко, складай д' горі, бо я дес маю йти, а тут може шо прийде, то на тобі вили, абис си боронила, абис била, лиш диви си, аби не по голові! — Тай пішов. За йикис чьис прибігає вовк тай до неї. Вона си спудила тай зачьила вильми по голові бити; він май на сїно, тай хап за спідницу, и відер кусень тай утїк. За чьис приходит чоловік з розбитов головов. Вона каже: Ти де був, шос голову побив? — Та я упав у рипу та так побив си! — А тут каже вона, був вовк. — Він зачьив сїно подавати тай вішкірив зуби д' нї, вона си дивит а то з ї спідницї тай каже: А се шо у тебе в зубах? — Він віймив тай каже: Ой знаєш, я вовкулак! — Вона си спудила: Ой, ой! — А він каже: Не бій си; я йик тобі признав си, то я вже чистий став! — Бо вповідают старі люде, що йно, доки не признаст си або відьма, або опир, або вовкулак, то доти є такий, а йик признаст си, то стає чистим чоловіком.

(Космач, зап. К. Лисинецька.)

---

13. Верхоблюд.

То такий чоловік, що має в собі щезника; він уробит в собі анклюза: такий гріш, що йик єго поставит межи чужі гроші, то и він и тоти гроші щезнут и найдут си у верхоблюдника.

Аби анклюз зробити, возме гріш у понедїльник у вечір у черевик під лїву пйиту; девйить день не умивайит си, соленого не їст, до людий не говорит, нїкуда не ходит, нїхто єго не видит,

Богу си не молит, не христит си, нігтї не обтинає, нїзащо не гадає, лиш гадає за анклюза. У девйить день у саму тоту годину, засвербит єго пйита, а доти пекла йик вогнем, але він мусїв терпіти, йик хотїв стати верхоблюдником; тогди з пйити до него щезник заговорит: Що єс хотїв мати, ти то собі зробив; дай минї службу, аби я тобі служив, доки ти будеш жив; йик ти угибнеш, то я собі тебе возму, аби ти минї тілько служив йик я тобі. Йик мене приймаєш, идемо у *міну* (згоду), а йик не приймаєш, то я собі далї піду. — Йик уже на то пристали, иде верхоблюд у йирмарок, то лише даст анклюза, то тот єму усї гроші забере; нераз чоловік подивит си, де вони є, а їх нема.

Жиди пізнают анклюза; вони кидают гроші до стола, пізнают єго по голосї.

Аби анклюза затримати, треба єго зубами закусити, тогди мож уже єго до мошенки ховати, вже він від того не піде, хиба що сам чоловік даст єго другому. Тому кождий гуцул бере гроші у зуби а потім кладе у мошенку. Гуцул дуже *сохтівний*, єго тьижко змудрувати. У него розуму так набито, йик у стїнї плїшок.

(Жабє, Федір Кіндрачук).

---

14. Ворожки.

Ворожка се така чельидина, шо ворожит из звіздів, ци чоловік буде жити, ци умре. Йик вона хоче ворожити, мусит перебути на дворі через цїлу ніч и дивити си ув одно на звізди; аж рано вона може сказати, ци хорий *вібуде* слабість, ци він умре. Вона пізнає из звіздів, ци від Бога прийде смерть, ци слабого хто другий хоче стратити. Вона знає, хто хоче стратити та й каже.

Йик кольфар наважит си на кого, а тот піде до ворожки, вона спізнаст из звіздій, хто набив ківків, вона так само на того відбиває ківки, але нараз так, шо єго моцно ухопит. Тогди він посилає до тамтого та просит: Попусти ти, то и я попущу. — Попускают та подужьиют.

Йик котра чельидина або чоловік хоче стати ворожков ци ворожбитом, то мусит 9 день не вмивати си и не молити си и через тоти 9 день носити йийце під лївов руков, під пахов; але при тім мусит віречи си Суха Христа й віри й неговорити нї до кого 9 день. По девйити дньох віведе си з того йийцьи чортик, котрий буде усе казати тому, шо єго носив під пахов.

Є й такі ворожки, шо ворожьи зі сну або з руки; найлїпші до того циганки; є й межи дївками такі, шо ворожьи, але то

пусте, вони віливают воску на воду, або розтопленого олова, та з того нїби шос вічитуют, але то пусте.

Ворожити уміє лиш тота чельидина, яку мама ци хто другий цего навчит; вони не родьи си ворожками а стают, йик прахтичьиют; відьми то родьи си; є родимі відьми.

Йик би йика ворожка вийивила за свого житьи тото, шо вона знає, уже не може ворожити, а лиш тота друга.

Йик ворожка умирає, мусит усе переповісти другій чельидинї, инакше буде дуже несупокійну мати смерть, буде си дуже мучити.

(Жабє — Илвко Мицканюк).

---

15. Ворожбит.

Він ворожит на фасольих, горохом або кукурудзами. Він повідмічує по троє зерньит 12 раз, потому змішьиє разом, дивит си у бік та питає того, шо прийшов до него: На шо хочеш, аби тобі ворожити? — Я хочу ворожити, чо минї слабує худоба, ци вона подужьиє? — Або: Йикий я буду мати йирмарок, йику дорогу? — Або: Пропали конї, ци найду їх? — Або: Жинка лежит хора, не знаю, ци то від Бога, ци від йикого мольфара, шо хоче ї зо сьвіта згонити? — Ци моя хата на щісливім місци? и т. и.

Йик уже ворожбит знає, шо має ворожити, каже: Ну тепер дїли оцу могилку збіжьи! — Тот подїлит. — Ворожбит не дивит си на зерна, а пересуває *митузь* руками (одною в право другою в лїво) по 3 зерньитка на бік, аж з одного боку нїчо не буде. Тоти, шо лишили си, відсуває тепер гет. И другий раз так робит; так 12 раз. Кілько облишит си за кождий раз, се він окроме відсуває на бік. За кождий раз значит собі, кілько війшло. Йик уже 12-ий раз зерньитами переверг, складає решту з усїх 12 разів у купку и каже до того: Дїли! — Тот дїлит. Ворожбит пересуває вже лиш до 3 разів. Пісьльи того днвит си на тоти, шо лишили си, йикі вони, ци вони утлі, ци здорові, ци малі, ци великі, рахує кілько їх є, та з цего пізнає тото, шо тамтот забаг знати.

---

16. Сточники.

Се такий чоловік, шо усе знає зробити, шо усему силу знає; сточник може грати хоть на *шкаберцї* (тріска) такого, шо другий й у скрипку не втне; але до того треба способу, а нераз и гріх неспасимий за се, як хто зробит си сточником.

Музикант-играч.

1. Йик хто хоче, аби грав у фльойиру так, йик нїхто другий, то иде у місто, купує фльойиру: шо за ню заправит, має дати, и має так нести, аби нїхто ї не видїв, аби не з'урочив йикий; несе до дому, купит горівки, або козьичого молока від кози-первістки, перевертає на собі убраньи на віворіть, сипле у фльойиру горівки або того молока, затикає дїрки фльойири и несе на границу двох сел, там закопує в землю, в місци, де сходьи си три дорозї; пісьльи того завертає си до дому и мусит сидїти дес у йимі так, аби він нїкого и нїхто аби єго девйить день не видїв. Сам не має він умивати си, анї рстити си, анї нігтий обтинати, нїчо гадати, лиш гадає, шо він усе у фльойиру грає й руками перебирає. И в девйитий день, по девйитій годинї идет туди фльойиру брати; там приходит, там щезники вже баюют и уже усьикі фльойири грают и єго чекают и візирают, а судцї Божі стойи на боцї плачут и судьи: ангел сидит єму на правім плечу, а Юда на лївім плечу; ангел шепче у праве ухо а Юда у ліве; йик Юда перешепче, він від судців Божих си відтьигає и перепише си до щезників и з ними пристає; а йик ангел перешепче и переможе, шо біда не переюдит, то щезник йик то уздрит, то спудит си и тїкає. йик Юда переможе, каже єму: Ти будеш таким играчем-сточником, шо не буде понад тебе; так меш играти, шо меш ходити скрізь весїльими; поки ти меш жити, не меш ти грати, але я; ти меш фльойиру тримати а я му пальцьими перебирати. — Йик він приходит фльойиру брати, а судцї судьи и кажут єму, а він *поводит* (послухає) судців и ангела на правім плечу, йик тот буде єму говорити: Тобі Господь дав на сьвітї, йик Бог дав жити! — А судців 12 судьи: один каже: куди си наважив, туди най иде; другий каже: най буде Божим духом, най не завдає душу в дїдьче, бо він тут лиш, йик блиск на небі, або на земли цьвіт черешневий. — Инші кажут так: Будем видїти, хто переможе Йик вони перемагают, то вони собі зараз записуют. Знов инші кажут: Їх лївий бік, а наш правий! — Йик уже всї вісудили, крикне дванайцьитий: Беріт ви за свою руку, а вони за свою! Йик вони переможут, то най собі берут! — Тепер тьигают; йик арідники вірвут у судців Божих, то ангел штрикне з него з плечьи, єго зірницьи паде з неба, а він каже: Від вас душі (ангели) уступаю, а з цими буваю! Я їм служу, а вони минї по вік служьи. — Арідники записуют єго собі. Тепер бере він фльойиру, пє з неї горівку, та миє си нев. Вони єго забирают на науку и пускают, аж когут запіє.

Так само робити треба у всїх играх: у трембіту, скрипку, денцівку, гет на всу музику.

(Юра Шерибурьик — Бервінкова).

2. Йик чорна первістка має чорну первістку, а тота має тельи, надоїти зараз из тої другої первістки молока у скрипку або у фльойиру, або трембіту, до чого хто має охоту, понести о 12-ій

годинї в ночи нового місьицьи на роздороже, де є 9 доріг и закопати там. У 9 день приходити треба голому у тій самій порі и відкопувати: йик відкопує, дає єму Юда усьикі *пуди* (страхи); йик відкопає, утїкає зараз не обзираючи си; йик прийде до дому, дивит си, шо там є, там зробила си з того молока кров; він тото пє; від того чьису музиканта над него не найде нїхто; він став музикант-сточник.

(Жабє).

3. Йик музикант хоче збавити другого музиканта, озме скрипку у лїву руку а смичок у праву, перекладає смичок через скрипку того, котрому хоче збавити и каже по-тихо: йик си переплела скрипка з смичком, так аби си переплели твої руки и твій розум від сеї гри! — Потім хапає руки назад себе, утре свої руки у свій зад и каже: Абис так нїчо не знав, йик моя ср..... нїчо не знає! —

(Жабє).

Майстер-сточник.

1. Йик хто хоче бути майстром, аби не було по над него, то він рано на великдень до схід сонцьи иде и на порозї хоромйинім значит підвалини сокиров, йик би їх зарубував и розмірює и важит гет усе, йик би завйизував хату: відтак иде на хатїний поріг, тай робит тото саме и каже: Я з Сусом Христом си не здибаю, але сокиров рубаю! Сус Христос воскрес, каже отец духовний, а я кажу, шо вйижу хату, зарубую протеси! — Потім иде до церкви; йик ксьондз війде у райскі двері й каже: Христос оскрес! — то тот каже: Брешеш, йик пес! Сегодньи люде дари сьвйитьи, а я доми будую. Йик густо дарий на цвинтари, йика днина велика, роковицьи раз у року, такий я великий майстер аби був. Ци аби я стойив, ци аби я сидїв, ци аби я спав, то аби я усе гадав, шо я дім вйизав! Я хочу бути майстром від сеї недїлї на цїлий рік до другої недїлї! И йик сьи недїльи є раз на рік така велика, шо я си зарік и я згадав, аби я таку памйить до великого будинку мав! — Тим записує си він Арідникови; до него приступає Арідник и помагає єму, бо він Божих слів не слухав.

(Яворів).

2. Аби запоперечити другому, аби не став нїколи майстром, доста передати єму гибель, ци сокиру на вхрест, то тамтот певно не буде нїчого знати, хотьби йик хотїв учити си.

Злодїй-нéпростий.

1. Йик чорна жонва нанесла си и вівела жонвеньита, зладит чоловік під дїров у дуплї поличку и забє чіп у дїру. Жонва приносит ключ-зїльи; вона одна може єго дістати, покладе на тот чіп, а чіп віпаде самий; ключ-зїльи упаде на поличку; чоловік приходит, озме ключ-зїльи, пустит собі у праву руку протичку попід шкіру и там запхає ключ-зїльи; рука зросте си, у него вже вічно воно буде. Такий чоловік потребує лиш на будь йикий замок покласти руку, а замок самий отворит си; такий не ломит нїколи замки, йик хоче зайти у хату.

2. Йик хоче злодїй, або хто будь, аби єго нїхто не видїв, шукає чорної кітки, аби мала 9 чорних котьит; девйита від одної з тих, аби мала 9 котьит, а остатний, аби був чорний котик; того котика треба живого варити у 9-ьох водах; у 9-ій треба єго так варити, аби си гет розварив. Кісточки вібрати би на мисочку так, аби усї видїти; межи ними є одна така, шо він ї не видит, так вона межи другі упаде. Зеркало треба мати, аби 9 служеб на нїм си служило; отворит єго и поставит коло мисочки. У зеркалї не видко нї одної, шо є у мисочцї, лиш покаже си одна; тоту має взьити на відлїв руков на зад себе, дивльичис у мисочку. Ту кісточку тримає коло себе, вона веде єго, куди єму треба; йик треба єму, аби єго нїхто не видїв, кладе ї у рот під йизик, тогди єго нїхто и у днину не вздрит.

3. Йик злодїй хоче чоловіка обмертвити, бере мертву сьвічку з домовини из цвинтарьи; тоту сьвічку зажигає и обходит 3 рази довкола хати за сонцем; у тій хатї стают люде такі, йик мертві; аби шо з ними робив, вони того не чуют. Тогди заходит злодїй у хату и набирає чого хоче; йик війде, обходит хату три рази на зістріть сонцьи, тоти люде назад оживают.

---

17. Урекливий.

Се безшьисний чоловік; він родит си у таку годину; єго вже так судцї осудили, бо йик чоловік родит си, то 12 ангелів-судців судьи єго у хатї на вікнї, чим він має бути: ци злодїй, ци розбійник, ци богач, ци бідний, йик має провадити си і т. д.

Вроки походьи від злих очий такого чоловіка; він уже родит си з поганими очима, він тому не винен. Йик котре сумлїнне и знає від себе, не хоче другому лихо вчинити, то уперед, заки подивит си на кого, або на шо, подивит си на свої нїгтї ув обох руках и складає руки на вперед себе; то вже може на усе дивити си, вже тому не пошкодит.

Урекливого чоловіка знают усї на селї; йик такий прийде у хату, або йик би єго подибав на улици, то такому прорікают по тихо: Тобі в очех сови, кільи, скали, лїси, каміньи, дерева — не я! Тим єго запоперечуют, та через то тот єго вид вже сказив си, уже не урече.

Йик урекливий чоловік входит у хату, де є тельи або овечка, поливає їх ґаздиньи помиями, бо помиїв не можна уречи, а він дивит ̧си уперед на помиї, шо на тельити ци овечцї.

Йик урекливий чоловік, або й котрий небудь увійде у хату и в голос си задивує чого, то запоперечуют єму ось як: Цур ти *невиданчину* (такий, шо ше такого не видїв, з чого дивує си)! Сіль ти в очех! — А йик хвалит худобу, прорікают: Цур ти невиданчину! Сіль ти в очех! Осинатобі від моєї корови! Пек би ти! —

Від уроків є ось йика примівка, йику примавльиє си відгашуючи вугльи 9 раз по одному: Господи поможи минї примовити! Всї сьвітущі-дарущі! Хоть єсте вроки відьминї, хоть єсте вроки опирині, хоть чоловічі, хоть жиночі, хоть хлопйичі, хоть дївчьичі, хоть з чорних очий, хоть з бурих очий, хоть з сивих очий, хоть єсте чарівничі, хоть єсте лиходїйничі, вікликаю вас, заклинаю вас, краси не спивайте, голови не завертайте! Цур вам! Пек вам! Забирайте си! Відки єсте прийшли, туди си назад забирайте! — По примівцї и відгашеню вугльи, пє навроченый тоту воду, а промівник обливає єго нев на відлїв руков, не долонев, але зверхнов сторонов.

(Космач, записала Клим. Лисинецька).

Відгашуваньи вугльи.

Відгашує си вугльи ось йик: Примівник приносит води у коновцї, кладе на лавицу; потому бере сокиру, иде рубати глогу; накладе з него ватру, а йик тот гліг згорит на вугльи, сипле тої води у миску и кладе коло грани; потому бере кошелик з лижками, відрахує девйить лижок и кладе коло миски; відтак бере одну лижку, тай загортає нев один вуглик з ватри так, аби набрав єго у ту лижку; ту лижку з вугликом держит над мисков и так примовльиє: Не один, не два, не три... не девйить, нї один тай нї один и верже тот вуглик у воду. Тепер бере другу лижку, трету... и девйиту и робит так само. З водов, у йикій тоти вуглики відгашені, иде примівник ци до худоби, ци до чого єго закликали и вмиває тов водов ци вімйи корови, ци шо треба, причім говорит примівку, йика до чого є. При умиваню мусит мати все три вуглики в руцї, а вмиває доти, аж вихльипає усу воду з миски; потому вносит миску у хороми, кладе ї під сїнні двері близко порога дном до гори, на котрім прилїплює три воскові сьвічечки и зробит хрест на мисцї; вона стоїт там до другого дньи.

(Ясенів горішний).

Примівка від уроків.

Гасити вугльи, при тім так примовльити: Господоньку и всї сьвйиті Божі, станьте минї на помочи; просїт Бога за нас гріш-них и поможіт минї, аби се счезло, пропало йик піна на водї, йик роса на траві, аби воно не мало дїла до білого тїла, до жовтої кости, до черленої крови, аби се не мало дїла тїло *влеєти* (вялити), молодість відбирати, володи пускати, хорих завдавати! Щезай, пропадай на сині моря, на жовті піски; там дївка-вер-мінка з чорними очіма; там маєш коринити си, зелені вина попи-вати, в шовкових подушках си вісипльити, йирі колачі поїдати! Йик нимає нїхто путерії змірити сонце на небі пйидев вздовж и в поперек, йик нимає нїхто путерії змия в жильце поцїлувати, а шершеневи в гузицу надути, так аби не мав моци-путерії до сего иршеного, пороженого, йик отец зачьинав, мати породила, на сес сьвіт пустила! Скоро, борзо, чверть макового зерна, не пушу, не лишу!

(Жабє, від Василька Драгирука записав Петро Пньовский).

---

18. Знахар-Знахарка.

Йик чоловік знає ци сам, ци від ворожки, або від ворож-бита тото, шо хотїв знати, іде до знахарки, йик сам дома зїльи не упрьитав, и просит о поратунок; вона варит зїльи инше на иншу слабість, тай помагає.

---

19. Примівник.

Йик шос таке доскулює чоловікови, шо зїльи саме не по-магає, то він иде до примівника. Тот бере воду або чеснок и гово-рит примівку та *тиче* (значит) на чеснику шо слово, а йик при-мовив 10 слів, робит хрестик на чеснику або водї, тай плює на лїво; так до кінцьи, аж доки не віговорит усу примівку. Тогди розтовче чеснок тай помастит ним рану, або тов водов, тай за-раз помагає.

Такому примівникови дают шустку, ци хто йику ласку має, або тот примовит такі так, за чоловіцтво, шо добрі вони собі.

До инчого мусит примівник відгашувати вугльи и то помагає; найлїпше вугльи з живої ватри; а ї робит си так: Треба патика рівно грубого и на оба боки однако розколеного; в тоти розколини кладе си чир; патик приперає си одним кінцем до лавиці, а другим кінцем до йикої лодви. Два перваки, однолїтки, тай аби однако звали си, шуруют шнуром доти, аж име си чир; тим чиром розкладают ватру, а вугльи з неї гасит си на воді.

Кождий примівник має свою днину, коли він не їст и не пє; він кличе при примівці до помочи тот день; деньтот у него свйиток.

---

20. Градівник.

1. Градівник, се такий чоловік, шо знає відвертати град. Він *разит* (їст раз на добу) на св. вечер; у вечеріх бере вечері непочьитої з усего по трішки; бере мітлу та кочергу, та з тим усїм обходит три рази свою хату и кличе: Прошу тебе, тучу, кріз тучу, прийди до мене пити, гуляти, веселити си, греміти, дудніти, бити, я тебе прошу. — Потому входит у хату, набрану вечеру кладе у платинку и ховає будь де; вона там має стояти до свйит великодних; йик сховав, засїдає їсти; через цїлий чьис вечері не має ні до кого говорити. Перед свйитами великодними купує у 9 крамницьих ладану по 1 кр., приносит єго до дому, вісипає до тої платинки з вечерев, тай кладе верх дори осьвйитити. Потому ховає знов, аж доки туча не йде.

Аби розігнав тучу, мусит мати бич, йиким розігнав гадину з жьибов (йик гадина поводи пролигає жьибу, то йиким будь патиком ударена, пускає ї.) Йик тучьи йде, кладе на тот бич тоту вечеру з платинков, обертає на собі убраньи, або й складає гет, а в другій руці держит сокиру або косу вістрєм до гори; уперед палит на тім місци, де стоїт, солому з св. вечері; арідник тої соломи не любит, він тїкає від ї *куру* (диму). Град иде *сутугов* (пасмом), він не йде широко, лише йик водов або вулицев. Йик градівник ударит з далеку таку сутугу, то може и цїле село оборонити; він справит град водов або лїсом. До того є примівка: Йик я розігнав гадину з жьибов, так я розгоню оцу фортуну на лїво (на право) від себе, на лїво (на право), аби мене обминало; йик жьиба з гадинов утїкала, так ца фортуна най утїкає на лїси на води! А ти розсьидь си; ти тут путерії ни маєж! Я тебе кликав на св. вечір, ти не приходив! Тепер ти не маєш сили ити до мене гуляти, пити. Иди, рознеси си, йик вітер по сьвітї! Иди на синї моря, на широкі поля; куди конї недоиржуют, де котюги не добріхуют, корови не доричуют, вівцї не доблевуют, кури не допівают, ворони не долїтают, де хрестьинского гласу не чути, иди там, набувай си! Я тебе до себе не допускаю, йик

я недопустив гадину до жьиби. Йик гадина розсердила си, шо жьибу не зз'їла, то вона лусла, трісла, так и ти, хмаро, трісни, а я тебе сюди не пущу! Прийдеш до мене, йик вода у теплици замерзне!

(Бервінкова — Юра Шеребурьик).

2. Хто хоче градівником бути, мусит украсти палицу у старцьи або патик, шо зажегают ним сьвічки у церкові, покласти єго у таке місце, аби 9 службий на нему си правило; потому треба тот патик так узьити, аби нїхто не видїв и заховати дома на зістріть сонцьи (вершком до сонця а гузаром від сонця). На перший сйитий вечер не має нї з ким нїчо говорити, нїчо їсти, нїчо пити. В вечерьих з кождої страви має по 9 раз узьити, сховати у платок и не говорити, аж на Різдво; а йик єго хто на Різдво спитає: Йик спав? Йик днував? — має по-тихо уперед сказати: Я град відвертав, — а потому сказати в голос: Гаразд! йик ви? —

Йик прийде туча, град, бере тот патик, кладет на него вечеру у платку, здоймає одїньи, стає голий против тучі и так каже:

Я тебе спираю и не пускаю, не сам собов, але з Пречистов йитов, з усими сйитками и з помічниками, з поратівниками! Усї сйитки мушу згадати и на службу давати, аби мене помогли уратувати; аби тьи сила Божа вбила каміньим, лїсами, аби я тебе не допустив з своїми помічниками*), з усїми днями, з неділев сйитов, з понедївником поратівником. Господи Боже поможи! Николаю сйитий до мене приступи; оцесе від мене відверни, йик я оцим буком жьибу від гадини відвернув!

(Яворів.)

3. Аби розігнати град, бере чоловік, роздьигне си и голий озме колач з великодньи и шутку и сьвічку у руки, иде на двір, обходит три рази хату, дивит си кріз тот колач и так примовльиє: Коли не ласкавісте були бурі, тучі, чорнокнижники, (що град товчут), до мене на тайну вечеру, то не маєте права на мій хутір! — Так говорит 3 рази, дивлячись через колач, а рівночасно відмахує руками за сонцем в тот бік, йик сонце иде; тогди бура, туча, чорнокнижники заберут си и граду не буде.

А трафит си так, що и в другім селї промовльиє, то град стане в хмарі и стоїт, клекотит и кричит: Пусти; де си подїну? — Не пущу! — Пусти, бо гину!**) — То йди на провали, на репи, лиш шкоди не роби! — Град вісипле си туди и нїкому не пошкодит.

(Космач, записала Кл. Лисинецька.)

---

*) Градівник має такі дни, що він собі закликав, що буде їх *сербувати* (сйиткувати); дни тоти-сйитки се єго помічники.

**) так кличут тоти душі, що несут мішки з градом; їм тьижко держьити тоти міхи, тому так просьи, а вісипати мусьи дес.

З чого берет си град.

4. Душі усих людий, що стратьи себе, або кого другого, идут у озеро, у Чорногору. Там є великий камінь а в тім камені озеро. Там дуже зимно. Серед лїта стає лїд. Душі грішників піхають тот лїд, або розбивают єго клевчиками, наберут у міхи, тогди віходит Триюда з того озера, иде наперед попід облаки, а за ним тоти душі з міхами; вони сипльи з міхів град там, де Триюда хоче бити.

(Яворів).

5. У Чорногорі є таке озеро, що називают єго змиєне або плесо зинєве (!). В тім озері є пленета; пек му! щезби! Там товчут град. В тото озеро мечут вівчьирі каміньи и дражньи єго, щезби. Чьисом зазначьи камінь будь йик, або відовбают хрест и вержут у то озеро а на другу днину планетник віверже на беріг тот камінь. В тім озері чиста вода, а чьисом клекотит и бутит. З тої води пастирі готовйи кулешу, але йик мают вечьиріти то скликают си: Идїт, иршені їсти! — бо там є щезби и лїсні, що перекидуют си на люде; хрещені поприходьи харчувати, а тоти си лишут. Йик я вівчьирив, дивимо си: стоїт у шаласї чильидина; йик вікрутила си ити, дивимо си, а їй на плечех таке, йик би корец біле сидит; я нїчо, пішов собі. Дивимо си на другу днину, а саме там стоїт долїский чоловік у портках и довге убраньи на нїм, тай держит знов на плечех таке таме. Я взьив пістольи тай встрілив, воно шезло, але я був си так розболїв, що ледво мньи віходили. В тім озері є скала, на нїй плита, а на тій плитї друга плита; в тім озері є костьоли, там пробуває пленета. Нераз чуют вівчьирі, йик пленета иде, та кричьи: Цабе, цабе! — Пів Пістиньи вібило тогди так, що йой! Має розказ, куди ити. Є такі, що відвертают від хітору, та стане в Ледескулї (гора) и далї не йде.

(Космач, записала Кл. Лисинецька).

6. У Чорногорі є замерзле озеро; йик верже хто у него каменем, зараз вібіжит з того озера білий кінь, а на ним сидит білий чоловік; він бігає по-верхи по леду и лупає копитами лїд; зараз збігают си з міхами душі страчених, тай тоти, що других стратили, набирают у міхи кавалки леду и летьи з ними у хмари. Відтив сипльи вони ледом туди, куди їх поведе тот на білім кони. Чим більше тих душ є, тим більше граду.

(*Яворів*).

7. Один чоловік пішов коло озера тай став під криву смереку и верг відтив каменем в озеро, аби доконати правду, що кажут, що йик вергти в озеро каменем, то ме падати град. Сам став під смереку, аби го град не вбив. Тогди з озера вібіг сивий кінь а на ним сивий чоловік. Тогди озеро замерзло, а він, тот на

кони, бігав по тім леду и лупав лїд копитами. Потім душі тих, що вішьиют си, ріжут си, тратьит си сами (чортові душі) понабігали з міхами и несли у гору у хмари. А була їх велика сила. З хмар йик зачьили сипати ледом, то трохи єго не вбили. Шьистє, що сховав си під смереку. Метали такі кавалки леду йик лопати, голови; найбірше там коло того озера. Поделеко від озера то падали малі кавалки леду-граду.

Є люде, шо тоти душі затрачені, що несут вітром град мі-хами, спирают, та хмари градові відвертают. Тогди тоти душі з міхами з градом кричут д' нему: Пусти нас, бо ми си розсїдаємо! — Їм тьижко тоти міхи з градом держьити, а идучи розсипают тот град, тай їм лекше. Тому вони просьи си: Пускай нас, бо ми си розсїдаємо! — Тот чоловік, що знає хмари градові відвертати, кажет їм, куда би вони ишли, ци дорогами, ци лїсами, ци скалами, ци горами, ци долами, ци городами, ци польими. Тот чоловік їх дес мусит пустити, звичайно пускає в другий край. Чоловіки, що знают хмари градові відвертати та прогоньити, то робльит то палицев, що нев розігнали гадину пожираючу жьибу. Така палицьи, що нев розборонено жьибу від гадини, має міць градові хмари відвертати. Чьилїдь берет кочергу, лопату и сокиру навхрест, оперідь хати кладе на горщок, що внїм ще нїчо не було, та накриває зеркалом, у котро ше нїхто не дивив си, тай каже: Так йик на сьвйит вечір не малас моци прийти на вечьирю, колим тьи закликала, так и тепер абис не мала моци на мої ґрунта, городи приходити!

Був чоловік, що ищов від церкови та повернув у коршму. Град надійшов на коршму. Люде закричьили, що град усе вібє. Він сказав: Не бійте си! — Казав дати собі жидівці погар пива, перевернув д' гори дном и держит на долони. Аж надбігає чоловік з градовим міхом и до коршми д' нему просит: Пускай нас, бо ми си розсїдаємо! — Він каже: Я вас пускаю, але абисте йшли самов лиш водов! — Люде віходьи з церкови, йдут дорогов а то сонце гріє, а водов такий град упав, що лїд став такий, йик в зимі!

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй).

8. У горі, у Чорногорах є озеро. Йик земльи пожьидає дождж, то Бог відти зсилає, з горів поверхи хмар, з Чорногори. Але тоти чорнокнижники, вчені юди, не хочут допустити дождж на землю, тай збирают си над то озеро, стают та читают книжки а лїд на тім замерзає. Бог їх бє громами, перунами, а вони ховают си у воду, а громи ломльи лїд, а тот лїд з дождж падає на землю. Дождж и град з Чорногори. Там є такой на правду озеро, а йик хто верже камінь у него, то зараз бє плова з градом.

(*Тюдів, від Юревича записав Лука Гарматїй.*)

9. Давно бувало ходили Космацкі люде на фірманки; там си трафив чоловік на Подолю, шо він бурев орудував; він казав тим подорожним людем Космацким: Уступіт ми з дороги, бо суди войско зараз буде йти! — Не близко то було коло коршми; тоти були з тьигаром, їхали дорогов и стали си просити: Коби ид коршмі, тай ми си уступим з дороги. — Тай тот чоловік иде з ними: Подогоньиє їх такий козак білим конем и каже до того чоловіка: Пускай, най иду! — А тот каже: Я не пускаю! — Козак си вернув назад. И подоганьиє другий раз и каже: Пускай, бо я зараз пукаю! — А тот чоловік каже: Не пускаю! — Тоти заїхали до коршми, а козак приходит третий раз, тай каже: Пускаєш, ци нї? — А він каже: Пускаю, але самов дорогов, абис нїкому шкоди не зробив. — Йик тот си вернув, бурьи пішла самов дорогов. Вище йик у хлопа усипало на дорозї градом, а на поли хиба з дороги си скотило.

Люде Космацкі питали, шо то є за така прахтика, а він їм говорив, йика річ робити си має. Казав так: Треба зібрати сїмдесьить и семеро дерева и аби кожде дерево не мало одного имйи. И з того дерева треба зачьити на перший сьвйит вечір робити стіл и треба го робити рік кождої днини, кілько день є у року, ци сьвйито, ци недїльи. У рік треба на сьвйит вечір тот стів покласти у таку хату, аби лиш у нїй тот сам був, шо стів робив, до вечера нїчо не їсти, у вечір віходити на двір и треба запрошувати чорнокнижника того, шо бурев орудує. И девйить страв треба зготовити и з чорнокнижником треба вечеріти у купі и тогди він буде відходити три рази, треба заприсьигнути єго, шо він вірне буде слухати, куди він го буде справльити. Йик вийде на двір, то запрошьиє на тайну вечьиру; чорнокнижник з'йивльиє си и оба з цим чоловіком вечеріют. По вечері робйи токму, шо чорнокнижник буде єму вірно служити, доки він жиє, а по смерти чорнокнижникови душьи такого чоловіка належит.

(Космач — від Мих. Палійчука записала Кл. Лисинецька).

XXI. Чередїнники.*)

Черьидїнником може бути и будь хто, простий мущина ци жинка; до того треба лиш знати, коли и йик чьиредувати, заклинати, треба лиш *поповчити* усе, йик слїд; чьиредїнник чьиредує лиш для себе; буває и так, що занїм що дльи себе приверне, мусит уперед другому збавити; але се рідко, хіба йикий бідний хоче забрати молоко у богачьи. Буває чьисом и так, що при чьиредованю мож збавити чоловіка або маржину.

(Мик. Кобчук з Яворова.)

A) Чьиредованя за для людий.

1. Йик хоче молодица злюбити парубка, аби він за нев ходив, то замісить хлїба, розплеще тїсто, накладе бриндзї і завертаючи тїсто стегном примовляє: Абис так си за мнов та за моїми стегнами завертав, йик хлїб я завертаю стегнами! — Спеченого хлїба дає їсти парубкови, а йик їй самій се не наручно, передає через другу, йикій звірила си з своїм замислом.

2. Йик стара молодица хоче війти заміж, іде до дївки з просьбов, аби тота наколола єі уперед мізинний палец 9 раз, потім тілько раз груди против серця и вухо, але так, аби за кождим наколенєм кров вісїкла. Тоту кров збирає молодица шматинков, мочит шматинку у воді, аби на тій воді спечи книш и дає єго

*) Про чередованя, ворожбицтва, заклинаня и т. и., виконувані по всїй Гуцульщині без помочи непростих людей, подав я у відповідних уступах попередних 4-ох томів сеї праці; тут доповняю ті загальні чари такими, для яких не було доси або відповідного місця або які я придбав вже по виданю попередних томів.

парубкови; або мочить шматину у горівці, яку дає випити парубкови.

3. Йик молодица при дитині, а хоче, аби парубок ї любив, надоює свого молока до бануша кажучи: Абис так без мене не міг бути, йик дитина без ицьки. Тот бануш дає їсти парубкови; парубок полюбит єї так, йик дитина любит солодке молоко.

4. Йик хто хоче кого або що до себе привернути або від себе відвернути, робит так: Зловит лилика, вложит єго у горнец маленький, в йикім у днї зробив 9 дїрок; тот горнец кладе у велику мурашковину, де мурашки нанесли богато фої, накриє єго плитков тай утїкає остро не обзираючись, аби не чув, йик лилик там пищить від мурашків. У девйить день досьвіта перед сходом сонця має зайти голий у тото місце, відгребсти горнец, ухопити єго і утїкати остро не обзираючись, анї не дивлячись у горнец. Йик зійде сонце, має вібрати з него 2 кісточцї лилика: гребельки и вилки. Тими гребельками притягне до себе що схоче тай загадає, а як схоче що або кого від себе відвернути то робить се вилками.

О тім, у кого є такі гребельки и вилки, не має нїхто знати.

5. Йик хоче хто, аби другий заслаб, іде за ним и бере слїду з єго правої ноги 9 раз по 9; з тої глини зробит твар (куклу) рубає зістріть до дерева 12 трісок з него, але так, аби за одним разом утяв кожду тріску; ті тріски бє вершками у тоту твар через 12 субіт *східних* (на сходї місяця). Тот чоловік, що була єго твар уроблена, мусит минути си до 12-ої суботи.

6. Йик хоче хто наслати чираки на другого, робит 9 гнотиків з сирого полотна; всї тоти гнотики запалює нараз, а кождим горючим гнотиком обчирає си по 9 раз, потім кождий гнотик з осібна кидає у воду. Йик уже він обчир си, иде на дорогу, або на перелаз, куда тамтот чоловік має ити, там виливає тоту воду; скоро тот перейде туди, учіплят си єго чираки так, що нераз и гине, а тот що наслав стає чистий!

7. Йик хто хоче наслати другому клятьбу примовляє так:
Господоньку Боже и ти, ніченько, поможіт менї назвати, наслати девйитдесьит коний и 90 бесаг туск и нужд з удовиц, від пана, шо панство утратив, шо в карти села програв, від війта, що війтівство утратив, від сиріт сирітство, — відсилати, насилати на него. Идїт ніченько, беріт, шукайте, не найдете в одній хатї то найдете в другій, не найдете в другій то найдете в третій, не найдете в третій, то найдете в четвертій, ... не найдете в осьмій, то найдете в девйитій, а не найдете в девйитій то идїт млинами, коршмами, лїсами та хатами шукаючи. А йик найдете

єго, беріт тріт єго кости и жили так йик камінь муку! Не дайте єму нї спати, нї їсти, нї пити, нї супочьивати, нї з сусїдьми, нї з дьидев, нї з людьми си набувати. Най иде, най мучит си по під лавиці, хатами, порогами, на колїнах та ліктьих, аби не мав супокою, аби ишов без броду у воду, на пліт без перелазу, у лїс без дороги; аби си не задержьив так, йик вода на решетї; аби рикав йик вів, а рзав йик кінь; аби туди пішов, куди кури не допівают, де людского голосу не чути. Аби щез, пропав на синї моря, на прокльиті безла, на скали, на озера, куди дзвони не додзвонюют! Аби на него харкали пани, ватамани, зграда, громада; аби на него пси гавкали, аби єго так їв нарід, йик свинї їдьи си при коритї.

(Жабє, від Василька Драгирука записав Петро Пньовський).

8. Йик хто хоче процес виграти, то бере червону нитку и прориває єї на клямці в церкві підчас служби; він бізівно процес віграє!

Аби-ж мати добру бесїду на розправі йик прийде перед суд, нехай ино пазуху розідре, а так буде гладко говорити, що ну!

9. З а л і ж к и походять від Юди. Він підмовить чоловіка заложити ся з другим за будь що; він тогди ухопить єго, та носить, аж доки когут не запіє.

Йик чоловік заложит си, треба знати способу, аби не дати си Юдї; треба змилити єму дорогу. От, йик би хто сказав: Иди в ночи по се або те; я скажу: Піду! — Але йик не знаю способу, то ухопит мене Юда у ночи, носит границьими, спочиває на роздорожу, та нераз убє дес у облазах, бо він дорогов не ходит, або занесе Бог знає куди, та покине, аж йик когут запіє. Аби змилити Юду, треба ити голому, та мати з собов однолїток (прут йикий будь, шо за одно лїто виріс); треба єго розколоти, перелїзти через него, аби сьлїду не було, він стулит си назад; Юда йик прийде, крутит си, не знає, куди тот пішов, бо дорога замкла си назад, він оббігає в около прута. Тот за тот чьис оббігає границьими и забігає з того боку назад, а Юда йик верне, щезає. — У заліжку мож ити лиш тому, хто знає сес спосіб.

(Юра Бендейчук з Жабя).

10. Як хоче рибак збавити другому ловлю, сушить переїхану жабу, тре єї на порошок і посипує ним сак чи вудку того, котрому хоче пошкодити.

11. Як дуже „веременно“, кладе газда живе срібло у воду; як воно там постоїть два дни, мусить бути дощ, а як забрати до хати, не буде дощу!

Аби спровадити дощ, вішають на нитці медведика, або рвуть траву на вівороть.

Б) Чьиредованя за для маржини.

1. Як пускають бугая до корови, кладуть їй глини на перехрестю (над задними ногами), аби „приньило си и тримало си біганьи так, йик глина тримає си землї и аби корова не могла перейти того біганьи, йик нїхто не може перейти землю!“

2. Аби ухоронити раз на все корову від уроків, аби вона давала много молока та аби чарівниця не відобрала єго, проверчують тївній первістцї ріг маленьким свердликом; у проверчену дїрку пускають живого срібла, а дїрку заливають першим яйцем від пискольки, причім примовляють: „Йик срібло нїколи зі сьвіта не пропаде, так най у мої корови нїхто, нїколи не відбере молоко“.

3. Як корова уположить ся, відрізують *з корзана* (проношений постіл) *моршок* (зморщений конець у пальцях) і вішають єго корові через шию на те, аби єї нїхто не урік, аби дивив ся на моршок, а не на вімя, „аби чудував си з корзана, а не з вімйи!“

Малому теляти завіщують на шию *шкалитку* з червоного сукна, в яку кидають чесник, *печіни* (глина перегорена з челюстів печи) і вугля, „аби тельити нїчо не ловило си так, йик чеснику нїчо не ловит си и аби єму нїчо не шкодило, так, йик печінї не шкодит нї дим, нї ватра, та, аби таке остре було, йик горьичий вуголь, йик грань!“

4. Як корова або вівця зчистить ся, тягнуть містище землею низко, аби теля, зглядно ягня не було скакливе; містище закопують у ямі, викопаній у стайни під задними ногами корови, аби давала богато молока.

Як хоче ґазда, аби мав від первістки самі бички, закопує містище під дуба, а як хоче мати телички, то під бука.

У містищи є *жовток* (2 як біб великі грудки жовтого товщу); єго дають у *кулястру* пити корові, аби давала добру жовту сметану.

5. Первістку доять крізь дїрочку переверчену в головцї гадячого чеснику; зерно з клокічки і ладан запускають у пуп малій теличцї і завязують, аби не випало. Як така телиця виросте і дістане роги, виверчують правий ріг і запускають у него живе срібло, а дїрку затикають чопиком з тисини. Як теличка уросте в корову, то „нїхто в сьвітї не відбере від неї анї молока, анї краси, анї сити!“

6. Як корова уположить ся, доять їй через пацьирки жертви, або крізь цївку, перстїнь, дїравий камінь або через полу жіночої сорочки, а се на те, аби корову нїхто не урік; доячи, при-

говорюють: „Аби манну з тебе не міг нїхто відобрати, йик не може каміньи зубами углодати; аби так не міг відобрати, йик не може через сю цївку перстїнь... пролїзти!“ Хто доїт через пацьирку жертви, каже: „Так, аби урікливого цеся моя худоба бойила си и така аби була остра и недобра, аби чьиредїнник до неї не міг приступити и манну від неї узьити, йик жертві гляба цу пацьирку відньити.“

А як передоюють через сорочку, примовляють: „Аби так нїчо не вробило си корові, йик си нїчо не ловит чельидинскої поли, а смитана на молоці аби була така груба, як у поли рубец, (умисне робить широкий рубец, ідучи до того подою); так, аби нїхто не міг манну сполокати, йик чельидинску полу*) від сорочки у самій водї не віджмяче!“

Молоденькому теляти роблять від уроків чесником хрест на чолї.

7. Аби хто не урік корову, завязують їй через шию або на хвостї червону волічку, аби урікливий дивив ся на волічку, а не на корову.

8. Як є у хатї мале теля, або ягня, то мусить кождий, хто прийде у хату, сказати: Абих не урік! на що хатінї відповідають: Неурічливі! — і аж потім здоровкають ся.

9. Примівка маржинї від уроків.

Господи, поможи минї примовити и всї свйитущі! Котре си вродит рано — зорьина, а в вечір йик си вродит — то вечьирьина, а йик си вродит на поли в день — то польина, йик на Юра — то юрина. Цї зорьині примовити. Хоть-йисте чародїнники, хоть-йисте лиходїйники, хоть-йисте чьиродїйниці, хоть-йисте лиходїйниці, хоть-йисте вроки відьмині, хоть опиринні, хоть жіночі, хоть дївочі, хоть хлопйичі, хоть дївчьичі, хоть з чорних очий, хоть з бурих очий, хоть з сивих очий, хоть удовині, хоть покритині, хоть застарені, хоть задавнені — я всї цї горести, болести, колючі, болючі візиваю, вікликаю, від сеї світушки-дарушки-зорьини вас візиваю, вікликаю. З голови, з під голови, из писка, з під писка, з йизика, з під йизика, з вилиц, з під вилиц, из в.х, з під вух, з шиї, з під шиї, з лопат, з під лопат, з хребта, з під хребта, з лехків, з під лехків, з ребер, з під ребер, з печінок, з під печінок, з серцьи, з під серцьи, з сїмдесьит суставок, из фоста, з під фоста, з вімйи, з під вімйи, з стегон, з під стегон, з вішалниц, з під вішалниц, з котиків, з під котиків, из ратиц, з під ратиц, из папірків, з під папірків; я вас візиваю, вікликаю, в щедрове дерево роботу даю! Идїт собі там, де пси не добрі-

---

*) Тут кров по menstruatio.

хуют, де кури не допівают, де люде не доходьи, де си служби не правйи; даю вам курку з курьити, кітку з котьити, суку з щеньити, качку з качьити, гуску з гусьити, идїт собі, беріт собі в сині моря, глюбокі потоки и високі витопи; там будете піском пересипати, в водї си купати, у лист си завивайте, у гілю си колитїт и сю свйитушку-дарушку-зорьину, чисту здорову лишіт.

(Космач, записала Кл. Лисинецька).

10. Дійній коровцї примовйиє си так:

Війшов червоний чоловік з червоного морьи, напас червону зорьину червонов пашев; здоїв червону зорьину в червоні дійниці, процїдив червоне молоко з червоної гелетки, зібрав червону сметану и сколотив червоне масло, поніс до червоного міста на червоний йирмарок продавати. Прийшли люде, купували, торгували, нїчого не чули, нї знали; прийшли жінки купували, торгували, нїчого не чули нї знали; приходи жид, жиди, пани и панни, парубки, дївки, хлопцї, дївчьита; так, аби за су свйитушку-дарушку-зорьину уроки чьиродїйники аби нї чюли нї знали, аби щезли, пропали, йик дим з кагли щезає, пропадає — нїхто не знає, де си дїває, так аби усе зле, усе лихе щезло, пропало, моци не мало, краси не спивало и спаньи и манну не уймало! Иде сьи свйитушка-давушка-зорьина ричючьи, кричючьи, зострітила сьв. Отца Николи, Исус Христа и сьв. Пречисту; питают, чо ти ричиш, чо ти кричиш? — Йик би я не рикала, йик би я не кричьила, мене горести, болести, мене чьиродїйники, мене лиходїйники, мене вроки, мене вольи, менї тїло впильи, менї манну уймают. Каже От. Николай, Исус Христос и сьв. Пречиста: Не ричи, не кричи, ходи за нами, озмемо тебе до золотої гори, до арданової води, обмиємо тебе від ніг до голови, така си лишиш чиста, йик Сус Христос и Свйита Пречиста. Взьив тьи сьв. Отец Николай за праве вухо, сьв. Пречиста за лїве вухо, Сус Христос иде на перед, привели тебе до золотої гори, до арданової води, обмили тьи від ніг до голови; така си лишила чьиста, йик Сус Христос и сьв. Пречиста! Ти водице арданице, обмиваєш гори и долини, обмиваєш коріньи, каміньи, обмий сю свйитушку-дарушку-зорьину від усьикого злого, лихого.

Тепер три рази хухає и плює на землю и каже: Не моїм духом, але Божим! — Знов три рази хухає и каже: Від Бога вік, а від мене лїк! — И три рази по 9 вуглїв гасит и рахує на зустріть, від 9 зачинаючи: Нї 9, нї 8, нї 7, нї 6, нї 5, нї 4, нї 3, нї 2, нї 1. Таких 3 штихи си примовльиє, до кождого штиха три рази вигльи гасит и дає пити маржинї и кропит тов водов.

(Космач, зап. Кл. Лисинецька).

11. Аби у корови було богато молока, треба взьити тернини, вісушити і спалити на вугльи тай утерти; взьити дерева тисини, зробити кілок, того кілка нашкребтати; взьити

колач, котрий треба зробити з того тїста, шо пече си паска и посвйитити тот колач и всї три тоти ґатунки (терлицу, тисину и колач) потовчи. Тогди возмеси води у дві мисцї и девйить ложок и бере си по одній лижцї з миски и переливає си в другу и рахує: нї оден; бере си другу лижку, каже си: нї два; так до 9 і тоти лижки відкладає си; відтак береси з тої миски тоту воду и переливає си лижками на відлїв знов до другої и рахує си: нї 9, нї 8, нї 7... нї 1, при сїм льльиє си воду у миску. І знов починає си від першої лижки до 9 и на відлїв; и так 9 раз рахує си и переливає си з миски до мискн. Йик уже водичка примовлена, тогди доливає си води більше и змішьиє си тоти три ґатунки и шепче си над коровков так: Твою манну не пускаю; тото, шо ти Біг дав, аби тьи си держьило; чужого нежьидаю, свого не пускаю. Шоби було молоко густе, сметана товста! — Так примовльиє си три рази. Йик хто чемний и не хоче чужого, то примовльиє лиш так; а йик хто лукавий на чуже, примавльиє так: Кличу! Зиваю! З девйитьох піль, з девйитьох сїл, призиваю манну до своїх коров! — Так шепче 9 раз. Відтак заливає си коровки и побризкує си тов водичков, и безпечне!

(Космач, записала Клим. Лисинецька).

12. Йик чьиредїнник хоче другому збавити корову, иде до колешнї, даст корові попахати соли, лапне ї за дойок, и церкне з него молока у сіль; потім возьме з під тої корови сьвіжий лайньик а кине там з під своєї корови такий сухий лайньик, шо вже вітер може єго брати, і каже: Аби ти таку манну мала, йик має за крам цес лайньик! Своїй голубани відбираю усу твою манну и вікликаю и з усїх твоих сьлїдів візбирую и своїй голубани даю, най тримає! А ти, абис не могла ї дістати нї з примівки, нї з ходу, нї з лежіня, нї з стоїня нї з переходу, нї з усего, шо очима видиш, шо вухами чуєш; де спиш, абис усе заспала! А моя голубаньи, аби була манниста, тиха йик у керници вода, а весела йик білогруд на камени; нїхто у неї манну не може відобрати, йик у мори каменьи злизати. Моя голубаня аби була така сильна, йик у мори вода, а така весела, йик у веремйи на мори вода!

Тоту сіль приносит до дому и дає їсти своїй корові. У тамтої корови не буде вже молока, а єго буде молочна.

Як хто в той спосіб збавить корову, то треба ось що робити: Серп, косу і найдену підкову з коня звязати дрітю кинути у піч, аби тото було червоне як грань. При подою корови, у котрої відобрано молоко, треба зцїдити молоко через тото червоне зелїзо і сказати: „Не це молоко палю, але чьиредїнницю тоту, шо зчьиредувала мою корову; аби ї так перебоплїло и так, аби перегоріло и так аби ї спалило и таке молоко черлене аби доїла, йик це зелїзо, и так аби худоба си у неї била, и так аби рикала и не переставала, йик це зелїзо не перестає цьвершкотїти; а менї,

Боже, гріха не дай, бо я у неї не жьидаю, її манну не відбираю, лише свою завертаю!“ — Так треба робити через 9 день, тогди прийде усего, так йик було уперед, а у тамтого усхне худоба, зричит си, перегорит, йик зелїзо у вогни, а так спарит си, йик молоко спарит си на кипйичім зелїзї.

(Яворів).

13. Як чьиредїнник хоче збавити кому корову, то йде до ріки, ловит пструга, потім веде корову у хату, кладе пструга у дійницю і доїт корову на пструга; пструг так напє си молока, що стане як дудка. Тепер вигріває чьиредїнник грянь у печи, іде до стільця (від подою) і каже до него: „Шо ти наробив, на шо ти моїй..... (назва корови) манну узьив? Коли єс манну узьив, то я теперки тебе положив и нї відки ратунку не меш мати, нїхто з тобов нїчо не порадит, нї злїчит тебе, мусиш здихати, — було манну у моїй (назва) не відбирати. Оттак, абис си перевернув! — При тім перевертає столец, хапає пструга у руки и промовльиє далї: Так ти у мене манну відобрала, йик цес струг си молока напив; тепер так мусиш пильно здихати, йик я струга хочу пильно у піч кидати. І від моїй манни абис так трісла, йик цес струг від молока и від вогню трісне! — Кидає пструга в огонь! Корова так трісне, йик тот струг у грани.: від сего лїку нема! —

запевняв Юра Шеребуряк з Бервінкової.

14. Аби відобрати молоко.

Се мож лише на св. Ивана; чьиредїнницьи встає рано до схід сонця і йде гола з дійницев і з полонником до богача, що має богато коров або овец і там є звичайно на обістю корито, куда вода иде просто з головиці; вона иде до того корита, збирає полонником воду по верхи і каже: Я не збираю воду, але збираю з усеї худоби, шо тут пє, манну, не токмо з вімйи, але и з слїду! Потім бере сьлїду, иде царинков, збирає полонником росу з трави і примовляє: „Я не збираю саму росу, але з маннов з усеї худоби, шо ходит сим полем, з усеї землї, з усего цьвіту, шо є на сьвітї; я одна така чьиредїнницьи, самостояща, на поли стою, на округ себе махаю, на Ивана Хрестителя з усего сьвіта манну збираю и вікликую, своїй худобі примовльию, шоби цу манну носила, по сьвітї ходила, шоби в неї друга чьирівниця не зчьирувала, тай аби ї не пізнавала, йик мене голу нїхто не пізнає; шоби до мене нїхто дїла не мав так, йик я хожу від рана до чхід сонцьи, а мене нїхто не спізнав, у моїй голубани нїхто аби манну не відобрав, йик мене від досьвіта нїхто не здибав, шоби так тихо ходила, йик я тепер цу царинку усу сходила и зчьиредувала, з неї манну зібрала, свою маржину напоїла и осим цьвітом нагодувала.“ — Тепер збирає цьвіт і приговорює: „Не беру сама собі, але своїй жовтани (*голубани, пріяни*-сивій, *біловани, ола-*

ченій-сивій з темними пасками). Кілько я сходила, кілько я цьвіту зібрала, кілько я очима вздріла, манну з цьвітом зібрала и сьвіт зчьиредувала, своїй худобі дала, шоби моя худоба така була тиха, йик земльи в земли, шоби така була манниста, йик у потоцї вода, шоби ї чьиредїнниця не найшла, йик у земли чімхана острова, шоби ї не счімхала, шоби у неї манну не відобрала, йик не збере з води сьлїди тоти, аби перейшла, аби їх вже не найшла."

З зібраним цьвітом иде до дому і дає своїй корові їсти из суромоти*) и каже: „Я тобі даю манну и проповідаю и кажу, шобис була душа над душу над усу худобу, шобис си другим товаришкам не вімовила, змудрувати си не дала, шоби у тебе чьиредїнниця манну не відобрала, так йик ти манну з поли зз'їла а полу не жвйикала. Йик моїй поли нїчо си не вловит, так аби тебе нїчо си не вловило, йик мою полу нїхто не може зчьиредувати, йик мою полу нїхто не може відрубати, так аби у тебе нїхто не міг манну відобрати; йик нїхто не може мою полу урвати, так аби тебе нїхто не міг змудрувати- Я тобі даю воду пити, з сеї води меш манну носити; тьижко тобі буде ходити, не далеко буду тебе в поле гонити, три рази на день доїти, ти меш годувати мене и мого газду и мої дїти, а я тебе буду шьинувати, шоби ти лехко спала, шобис різко рикала, шоби тебе чьиредїнницьи не пізнала, де ти ночувала, де ти стояла, шоби ти у мене довго пробувала. Шоби тебе злі очи не видїли, шоби тебе не урекли, так йик мене не врекла земльи, йик я гола була. — *(Жабє).*

B) Чьиредованя за для бжіл.

Бжоли випускають на Благовіщенє, хотьби того дня ще сьніг лежав; до того часу не кує зазуля, всяке диханє запрятане в головицях; того дня кине ся (рушит ся) усе диханє, земля ся з'одригне тому, що вже із землї виходит тепло на сьвіт, а з сьвіта студїнь заходит у землю; земля отворьиє си, диханє виходит з неї, корінь зачинає рости.

На Благовіщенє пускают бжолу, аби вона роздивила ся як є на сьвітї. Вічко отворяють разом газда і газдиня правими руками приговорюючи: Шобисте так газдували йик ми. — Під вечір обоє разом запирают вічко і вносять улії у хату назад, як вже настане добре тепло, виносять улій скоромного дня на двір, на стоянє; розтикаючи разом вічко, випускають бжолу, причім примовляють: Шоби ти так дбала, йик ми дбаємо у своєму госпо-

---

*) Mons Veneris.

дарству и так абис носила, робила и ви усї до купи, йик ми усї у своїй хатї у купі ґаздуємо ; шоби ти так за уліем дбала, йик я за хатов; шоби ти так не крала и чужим медом не радувала си, йик я си не радую тебе на ту дорогу посилати и тобі се казати. Шо собі приробиш, то будеш мати, до чужої пасїки тобі не повертати, на кликанє си не дивити, на цьвіту си не бити, лишень на цьвіту си качьити. А ти, старша матко, шо ти гадаєш робити? Уже є на дворі лїто, треба сї добре обходити, від сегодня до тиждня матківники вробити! —

Того дня не вольно нїкому з домашних від хати піти, бо як прийдут рої, то поутїкали би.

Ґазда пізнає кілько роїв має вийти ; він слухає матку, як та співає о 12-ій годині у ночи ; кілько разів вона заспіває, тілько буде роїв.

Як вийде рій (першак, двояк, трояк, пятак,) треба сїсти зараз на землю, вязати траву в ґудз і казати : „Прошу тебе, матїнко, сїдати! Я тебе вйижу, я тебе буду обходити, буду до церкви ходити, за тебе Бога просити". — Під рій кладут улій, куда єго збирают.

В день коли вийде рій, не вольно нї ґаздї нї ґаздинї вийти з загороди.

Улій виробляють із о с и т о в а т о ї смереки, з такої, що в середині в і п р і л а і від того жовта. Шукають за такою смерекою в той спосіб, що бють у смереку обухом і по голосї пізнають котра б о р т а в а, бо така має о с и т ь (у середині жовта.) Таку смереку назначує ґазда з того б>ку, куда вона обернена до сонця, аби з того боку зробити вічко; надто назначує куда вершок, а куда сподок, бо як би перевернув, то матка не піде у гору, але буде робити з долини, а потім утече, а якби вічко зробив не з того боку, як була смерека до сходу обернена, то такий пень не буде роїти ся. Як побачить ґазда, що бжоли роблять кришки зі споду, перевертає зараз улий.

Улій має у горі віко а у споду д н о ; — в середині в і ч к о, а в нїм лопатка і туда лазять бжоли; під ним о т в о р е ц, через котрий вичищує ся і підрізує ся пень; у середину улія кладуть на лопатцї о с т р о в е ц (патичок), з понатиканими у хрест поперечними патичками, на яких бжоли зачинають роботу ; другим кінцем опирає ся островец о горішне дно.

Мід збирають так, що здіймають з улія віко, верх того кладуть порожний улій, медом вимащений, в якім до острівця вложуть кусень кришки з медом ; через отворец підкурують бжоли і ті підходять усї у гору до улія порожного; тодї затикають єго і годують у нїм бжоли зо 2 дни, потім отворяють і пускають на волю, а з долїшного вибивають мід, видавлюють у руках вощину, кладуть у горнець, гріють єї, через що виходить з неї решта меду — с и т а ; вощину часто перетоплюють, переціджують через лїнене повісмо у миску на воду, з чого робить ся к р у г. У споді такого круга висипле ся у с ь и к е : зі знаків сего ворожать : ци

вівці ідут руков газді ци газдини (котре з них має щастє до овец,) — чи бжоли будуть роїти ся і т, др.

З вощини роблять сьвічі до церкви, а мід їдять сами та печуть медівники з него.

Жидови гріх продати бжоли, бо він їх парить, тратить ватров.

Г) Чьиредованя против насланя тарганів.

Против насланя їх треба на Илї, и то лиш на Илї, инак не поможе, аби одна душа не спала и йик зазоріє, аби гола простоволоса пішла на воду тай аби набрала води повен рот, и в судину яку. Йик увійде в хату, аби побризґала з рота на всї чотири части по стїнах а відтак там, де є таргани, и по під піч, по кутах, по сїнех водов з судини, гет усюди, але гола, нема чого встидати си, бо ще всї сплят, а двері аби були всюди поотвирювані, и так має промовльити: „Забирайте си всї з нашого дому, тут не маєте права, маєте свій дім, забирайте си“. У вечір, щоби двері лишити и хатіні и сїннї, то таргани віберут си всї туди, відки їх хтос наслав, — бо є такі, що насилають ту погань!

А робить ся и так: йик иде си в ярмарок, то взьити кілька тарганів, увійти до склепу і питати си: чи треба вам гостий? Жид скаже: Треба! Тогди вісипати таргани, и вони там лишут си, ище й тоти решта віберут си туди.

(*Космач, від Анни Жеґалючки записала Клим. Лисинецька*).

XXII. Гуцульське лїчництво.

Гуцули приписують усї для них некорисні зміни і пригоди в житю-бутю впливам злого духа, котрий через людей єму відданих, насилає на чоловіка усяке лихо; а що ті прояви зміняють ся часто в їх користь, витворило ся у Гуцулів вірованє, що мусять бути на землї також сили і средства, що можуть противдїлати силам злого духа і відвертати те, шо він наслав. Тї люде, тї сили се боги земні і непрості люде, а средств, особливо лїків, достарчувало Гуцулам з давна їх окруженє, передосїм тодї, коли ходило о злагодженє терпіня. Глубока віра в силу богів земних і непростих людей і в цїлющість лїків умостила віруваню в їх силу дорогу з найдавнїйших часів до нас, проте і лїчництво має у Гуцулів свою відвічну історію.

Про ті сили, іменно земні боги і непрості люде подано в попереднім уступі XX.

Лїки, яких уживають Гуцули, можна подїлити на дїйсні (з яких декотрі уживані і в науковім лїчництві) і на містичні.

Дїйсні — або внїшні або зовнїшні; до перших зачислити треба вивари, настоянки на горівцї, соки і порошки, а до других оклади, прикладанє листя, масти, натиранє, підкурюванє, спаленє прядева, купелї і парня.

До містичних лїків зачислити треба: 1) симпатичні, як ношенє колотічок, чеснику, завязуванє руки червоною ниткою, відгашуванє вугля, умиванє непочатою водою, значить такою, яку нїхто по півночи не зрушив і 2) примівки.

Одні недуги лічать Гуцули лише дїйсними, другі симпатичними лїками а инші одними і другими.

Деякі недуги злїчують Гуцули средствами домашними а до злїченя инших кличуть знахора, зглядно примівника.

Коли зважимо, що знахор а тим менче примівник не уміють поставити діягноза недуги, — дальше, що ростини, уживані за домашний лїк, часто перемішані з собою, — що одні і ті

самі ростини, зглядно недуги, не то в инших селах, але навіть у тім самім кутї мають ріжні назви і на оборот, — що на лїченє тої самої недуги уживають ріжних лїків і на оборот, — стає ся і тота зглядна помічність подаваних лїків проблематичною; супротив того зрозуміємо чому Гуцули привязують до містичних лїків більшу вагу, і через що звертають ся остаточно до примівників.

Досьвідом поучений примівник велить виконувати звичайно такі чинности, яких не раз виконати не можна, тож невдачу свого лїченя приписує знахар тому, що не зроблено те або так, що зглядно як він казав, що не набрано н. пр. води не початої, що не брано єї на відлів, що вугля не було з живої ватри, або що не терли єї два перваки і т. д.

A) Об'яви недуг і їх лїченє.

1. Біль голови. Кладуть сире листє гавйизу (Symphytum off.)*) або сирий кріп на чоло і обвивають сильно мокрою платинкою; миють голову в виварі коріня оделену (Valeriana off.) або крокішу (Calendula off.).

2. Біль рук. Мастять руки сировицею і коли при тім появлять ся кровотоки з носа, вмивають ся сировицею.

3. Біль ніг. Мочать ноги по колїна у сировиці.

4. Біль рук і ніг. Миють їх відваром з листа і кори березової; купают у виварі гавйизу, натирають медвежим або борсуковим салом.

5. Біль у крижах. Кого крижі болять, той кладе ся у церкві на землю, аби в часї великого входу переступив єго сьвященник. — Натирають крижі салом оленевим.

6. Стерплі руки натирають виваром листя вовка (Ononis spinosa).

7. Гикавка. Вона берет си від того, як хто дуже обїст си, або як кого другий згадує.

---

*) Для точного означеня лїчничих ростин, ужуваних у Гуцульщинї, подаю і наукові (латинські) назви при тих рослинах, які довело ся менї самому докладно означити.

Против неї страшать чим небудь, а як гикавка походить від того, що хтось згадує, то треба промовити кілька раз не віддихаючи: Хто мене згадав, аби си не спамньитав, аби єго така чекавка напала, аби єго аж суди пригнала! —

8. К а ш е л ь. Пють: 1) настоянку женепина (карловатого ялівця) на горівці; 2) вивар коріня кровавника (Achillea millef.); 3) вивар з слизівника (Malva vulgaris vel silvestris).

9. Б р а к а п е т и т у. Пють вивар з підойми (Geum urb.), дженджори (Malva rotundifolia) або сирий потовчений корінь великого зїля (Inula Helenium) розколочений у водї.

10. З а г а л ь н а н е м і ч. Робять купіль з води, на якій відгашують вугля з живої ватри. Се лїк христьинский. — Пють вивар з підойми, купають ся в виварі з дївени (Verbascum nigrum).

11. П у х л и н а. Опухлу руку чи ногу перевязують зсуканим волосєм, яке лишає ся за гребенем.

На инші опухлі місця кладуть тертий гавйизь перемішаний из сметаною. Так само і на місце збите.

Підкурюють ся димом з ялівцевих овочів, або з вербового порохна.

Прикладають на опухлене місце червону глину з кертовини.

12. Ш м и р д а в к а (катар). Стрижуть волос з фоста чорної кітки, кладуть єго на вогонь і підкурюють ся димом.

Б) Недуги*) і їх лїченє.

I. Внутрішні.

1. З ‘ ї д е н и ц я (Phthysis) бере ся від того, як чоловік другого урече, (з очий).

а) Против тої хороби відгашують вугля на водї, яку треба принести не обзираючи ся з головиці так, аби по дорозї не *левкнула* (хлюпала); тої води відгашує знахар 3 рази, кидаючи вуглик на ватру і примовляючи, як спав: Нї девйить... нї один, а як не спав: Нї один, нї два... нї девйить. — Як відкине так три рази,

*) При недугах подаю і їх наукові (латинскі) назви завдяки ласкавій помочи Вп. Дра Волод. Кобринського, котрий довгі роки лїкарював у Гуцульщинї, де мав нагоду пізнати гуцульські назви недуг, а надто подаю і цїнні уваги і примітки, зроблені Вп. Дром Кобрянським при перегляненю і провіреню сеї моєї працї.

хухає на воду і зараз назад себе плює, потім мізильним пальцем обчирає тоту воду за сонцем в округ миски і примовляє: Щез бис! Пропав бис! Очи би ти вікапали! Сіль ти в очех, кремінь в серци! — Тепер дивить ся у воду; як підплило на воду більше вугля, то не треба більше лїчити (відгашувати), а як підплило єго менче, треба на ново лїчити.

б) Пють розтоплене медвеже або борсуче сало тай росів з медвежого мяса.

2 Тетюха-пропасниця*) (Malaria). Вона трясе чоловіком, а повстає з тоненького, білого довгого волокна, що дістає ся**) з водою до тїла.

а) Їдять солонину покришену і перетоплену з старою З лїтною бриндзею;

б) треба имити *З їдниці* (риба, що рибку з'їсть), вибрати з них рибки і занести до церкви; по службі піти до дому, по дорозї з нїким не говорити, хотьби здибав і рідний тато; дома треба ті рибки стерти, зварити у маслї і дати хорому; у дитини зараз пропадає від того тетюха;

в) зловити лилика, засушити, покласти єго на грань і підкурити хорого димом з того лилика; пропасницьи „бізівно пропаде."

г) пити з пивом (аби не було знати) поли (крови при menstratio) від порядної дївки.

3. Дурньичка***).

а) Варять трину з сїна і палять білий камінь (вапняк), кидають єго у тот вивар і прудять ся в парі обложивши ся ліжниками аби викликати поти;

б) пют горівку, в якій намакав матріган (Atropa Belladona).

---

*) Під пропасницєю розуміють Гуцули не тілько правдиву хоробу малярію але й усякі инші хороби, переважно інфекційні, при котрих чоловік дістає сильного чутя зимна і попадає в дрощі (трьисивицьи). — Др. В. К.

**) Се дуже цїкавий, хоть несьвідомий і не ясний натяк на паразитарне походженє пропасниці-малярії, котру після новійших, наукових висьлїдів переносить певний рід комарів уколенєм людського тїла і вщепленєм мікроскопійно-маленького первісника (жиюча протоплязматична істота — так звана Plasmodium malariae) в людську кров (в червоні тїльця крови). Сї жиючі plasmodia, яко причину пропасниці переносять комарі з малярично хорого (уколенєм) на здорового чоловіка, котрий таким способом попадає в хоробу: пропасницю. Малярія появляє ся найбільше на місцях мокрих, багнистих и з сильною вегетацією рослинною і то тому, що як раз такі місця сприяють множеню и розвоєви хоробо-розношчиків комарів. — Др. В. К.

***) Під дурньичкою розуміють Гуцули який небудь стан запомороченя чоловіка, котрий притім дістає всякі привиди, галюцінації зору и слуху і попадає в нельогічну, нераз дуже дивачну, фантастичну балачку (бредню). Буває се найчистїйше при всякого рода горячкових інфекційних хоробах — а найчастїйше при *тифусї червонім* (Typhus abdominalis), до котрого передовсїм прикладає нарід назву „дурньички." — Др. В. К.

4. Почеревина-червінка*) (Disenteria).

а) Пють вивар з сушених афин (Baccae Myrtileorum) и гогозів (Fructus Vaccin. Vitis Ideae) або з мяти;

б) їдять солений мід або стару цїлком червону бриндзю з чесником.

5. Дихтерик**) (Dyphteria).

Старшому дають пити відвар з матрігану і підойми, а дитинї дають їсти березового дехтю або нафти з цукром або медом.

6. Потеруха***) (Ulcus venericum).

Рани затроюють горівкою та випалюють синим каменем, аби не ловили ся другого.

7. Збур (Gonorrhoe).

а) Варять морков і петрушку в солодкім молоцї з маслом і пють того вивару богато;

б) пють вивар з коріня старівника (Cichorium Intybus) і миють ся ним;

в) пють вивар з тютюну;

г) вдмухують устами оливу через стебло ячмінної соломи.

8. Ружьи-бешеґа****). (Erisipelas).

Як довго червона називає ся: *ружьи*, а як вже посинїє: *бешеґа*.

Вона не може трафити си будь кому; нїчого на ню не поможе, нїякий дохтор, лише ось що: Берет си рано, занїм когут

---

*) Під червінкою розуміють Гуцули не лише звісну інфекційну хоробу *дизентерію* але й усякі инші забуреня й хороби жолудково-кишкові, при котрих показує ся кров. — Др. В. К.

**) Під сим словом розуміють усяке горячкове запаленє горла и желєзів горла — (Tonsillen) а передовсїм, коли сї місця обложені біляво-шарим налетом (grünlicher, dyphteritischer Belag.), шия сильно опухла, задишка душенє, неможливість ликаня, горячка і т .д. — Сюда причисляють і запаленє горла при шкарлятинї. — Др. В. К.

***) Тут розуміють кождий материзуючий, мало болючий, звільна гоючий ся, твердий чи мягкий веред (ulcus) передовсїм на полових органах, причім уявляють собі з вирахованої встидливости — що ся хороба повстає з уроків, та з дотиканя и сидженя на нечистім місци. — Др. В. К.

****) Під словом ружьи розуміють не лише звістну інфекційну горячкову хоробу *Erisipelas*-Rotlauf, котра обявляє ся яко запаленє, зачервоненє і опухленє кожі и тканки підшкірної на якій небудь части тїла, передовсїм лиця, голови (місцеве запаленє), котре посуває ся (вандрує), але й усяке инше запаленє мяснів, окістної, навіть суставів і т. д. з видимим обявом пухлини, зачервоненєм і піднесенєм теплоти, що впрочім виходить із примівок, яко способу лїченя, при чім споминають ся найріжнїйші части тїла і ріжні хороби.
Др. В. К.

запіє з 9-и головиц води и тов водов мити тїло, де є ружьи. Потім має промівник посолити рану кредою и кладе на то кусень вовняної червоної запаски або червону хустку; потім бере лньиного прьидева, робит девйить хрестиків з него и девйить раз палит верх тої хустки по хрестикови и то лише трішки, аби цїлий не згорів, аби лиш гріло другим фостом, накриває хустков и кладе руку на тото, шо горіло, тримаючи ї доти, аж прохолоне. Запалюючи хрестики перехрестит си, сплюпе на лївий бік и так примовльиє: Сили би тьи Божі вбили! Щезла бис у коміньи дьираве, лїсом бис бігла, по через воду не добігла, дорогов бис не дійшла! Абис си так розійшла, йик піна на водї, роса по траві, йик *склик* (неправда) по селу! Цего пороженого, абис нїгде не найшла! — Так примовльиє си 9 раз у півголос запалюючи 9 хрестиків над хусткою. Потім примовльиє на *видослуху* (голосно, аби всї чули) так: Господи, поможи минї не сам собов, але з Пречистов сьвйитов злїчити цего (імя) и цу ружу вібрати, вікликати з усїми сьвйитками, з голови и з під голови, з мізку и з під мізки, з рук и з під рук, з плечий и з під плечий, з грудий и з під грудий, з вилиц и з під вилиц, з йизика и з під йизика, з кістки и з під кістки, з ліктя и з під ліктя, з долони и з під долони, из сходу кістки (Atlas), з нїздрів и з під нїздрів, з хавок и з під хавок, з зубий и з під зубий, з хлипавки (гортанки) и з під хлипавки, з голосниц и з під голосниц, з реберцей и з під реберцей, з плїни (peritonitis) и з під плїни, з золотника (aorta abdom.) и з під золотника, з поперека (diaphragma) и з під поперека, з путрухів и з під путрухів, з калюхів и з під калюхів, з печінки и з під печінки, з хорбака и з під хорбака, з серцьи и з під серцьи, з селезїнки и з під зелезїнки, з почок и з під почок, з димала (міхур) и з під димала, з сїдала и з під сїдала, з суромоти и з під суромоти, з ніг и з під ніг, з гомівки (femor) и з під гомівки, з сімдесьить сім суставок, з плесна и з під плесна, не раз не два... не девйить! Боже допоможи минї спалити и Бога не прогнївити, лиш цего пороженого злічити! —

До злїченя при помочи понизчої примівки треба лньиного клоча и передної червоної запаски від чорнявої дївки; найлїпше помагає, йик примовляє зведеницьи, бо пухлина має звести си на нїнащо а запаска на те передна, бо ружьи звичайно бє в око. Слабий льигає, опухле місце вкривають запаскою та робйи 9 кульок з клоча і складають на столї по три а десяту на боцї. Примівниця запалює вільхову скіпку, зачинає молити ся три рази Оче наш и три рази Богородице Дїво, бере по три кульки, кладе зараз на запаску и підпалює; так спалює всї кульки а десятою обчерає рану и обкаджує. Спалюючи кульки примовляє так: Ружа черлена, ружа йисна, ружа темна, ружа жовта! Ци єс з корчів, ци єс з терньи, ци єс з польи, та ци єс полонинцка, я тї віклинаю та заклинаю з усего тїла (вичисляє всї части тїла, як в попередній примівцї, потім каже): Щезай, пропади під фіст попади; на синї моря; там є пани, там є панский син, там меш

з ним спати на панских подушках, в панске пірє перевивати и в панскі потрухи си впихати, там твоє коренованє, там твоє бутє, а тут на тім тїлї не дам нї їсти, нї пити, нї гуляти, нї володи пускати; щезни, пропади, амінь! —

(Жабє — від Петра Мороза записав Іван Сенятович.

Занїм покличуть до зліченя знахора, прикладають до ружі шовковицю - вовну водяну (Algae), що є у головици.

9. Біль горла.

а) Виваром з висушених и посьвячених кукурудзяних качанів полочуть горло.

б) Полочуть горло розпущеним алуном або виваром шальвії (Salvia off.), а при тім роблять оклади на шию з свинячих лайняків.

10. Колотьба-надсада в грудех*).

а) Розпечену гуску соли притулюють до місця, де коле.

б) чистий віск сучуть по тїлї; він витьигає щотину (волося), бо то вона коле;

в) мастять груди медом і висукують воском;

г) пють порох, розтертий из сїркою і розпущений у водї;

д) кладуть пявки;

в) труть білу чисту смолу і варять у водї; юшку з того відцїджують, вливають до козячого лою і масла. Се пють і лягають на горячу піч, де прудять ся аж до немочи; при тім кладуть під рот платки, бо хорому підчас пружденя ротом виливають ся „всї шмарки и харки.“

11. Бабицї беруть ся з *сонцїв*, (обжирство з відбиванєм), як відкидає, особливо по сьвятах великодних, коли хто по довгім постї наїсть ся лакомо. — Бабиці лїчать примівкою: До неї треба 1) води цїлої, значить принесеної рано до схід сонця, коли ще нїхто не брав з жерела, а нести би ї так, аби не хлюпнути з посудини, а уживати би ї лише до сеї (понизше поданої) примівки; 2) девйить малих каміньчиків; 3) девйить ложок; 4) девйить веретін; 5) девйить березових прутиків и ніж. — Воду треба наставити в маленькім горньити, засипати ї попелом, рівночасно має си ті каміньчики жарити на вогни. Йик уставльиє воду у піч, льигає недужий на ліжко горілиць и так лежит доки не скінчит си злїченє. Йик почервонїють каміньчики, кидає їх примівницьи у миску порожну, покладе на голий живіт недужого, зсуваючи кождий по крисї миски, причім каже: Нї девйить, нї

*) Сильний колючий біль у боках клїтки грудної, часто яко симптом (обяв) звісного запаленя олегочної або легких (Pleuritis, Pleuropneumonia).
Др. В. К.

вісїм.... нї один; верх каміньчиків перевертає горньитко з окропом (властиво з лугом) и так примовльиє:

Бабиці, бабиці, тримайте си лавиці; ци взьилисте си з води, ци з суші, ци ви скоромні, ци пісні; ци взьилисте си з труду, ци з нужди, ци з роботи, ци з охоти; ци ви є наслані, ци родимі! Бабиці, бабиці, бабиці! Я вас вікликаю не сама собов, а духом сйитим та з Пречистов Матербожов. Водов віполїкую вас, каміньим замуровую вас, віником вімітаю вас, а ножем вішкрібую вас. Я вас взиваю та вікликую з голови та з під голови, з очий та з під очий, з носа и з під носа, з зубів и за зубів, з йизика и з під йизика, з шиї и з під шиї, з грудий з під грудий, з серця з під серця, з легких з під легких, з черева, з під черева, з кишок з під кишок, з рук, з під рук, з ніхтїв з під ніхтїв, из стегон и з під стегон, из природжіня и з під природжіня, із литок изза литок, із пйит и з під пйит. Я вас віклинаю з кождої суставочки и кождої жилочки, аби ви не мали моци нї путерії болїти та колоти и в тім тїлї сидїти. Я вас заклинаю, аби тогди болїло, коли умерлий по воду піде та горівку ме пити. Щезайте, пропадайте, білу кість не имайте. Щезай, пропадай, пропадай по віки амінь! — По тій примівці плює знахорка три рази у миску; воду вічерпує лижками, веретенами, прутиками и ножем на відлів; при кождім рахує: нї девйить і т. д.; шо води по тім відлїчуваню и черпаню лишит си, несе хорий там, де плоти сходьи си; там бє мисков у пліт, розбиває ї, потім плює три рази у тот пліт.

(Жабє, від 93-лїтної примівниці Анни Тарабасюк Іванджурини з Кут Ходак, котра мала 12 синів примівників, записав І. Сєнятович).

12. Спір-задуха = дихавица, (Asthma).*) Кашель.

а) Пют вивар з грани (Cetraria islandica);

б) пют сало з борсука і мастят тим салом груди;

в) вимішують кварту меду з квартов тертого хріну, заткают щільно у горшати і закопують у землю на 12 день; потому їдят тот мід по лижці натще;

г) пют росів з медвежого мяса;

д) пют теплу ще кров молодого білогрудика (Cinclus aquaticus);

е) жінка дає своєї теплої поли пити;

ж) гладунці по солодкім молоку, яке стояло на сметану, кладут *за вінь* (зн. у піч, на місце грани, яку кочергою вігребано); там печут ся ті гладунці, через що виходит з них *дзьима* (товщ); тоту дзьиму збирают до порції (скляний пугарчик) і ві-

*) До слова спір додають задуха, отже: „спір-задуха“, яко хороба, обявляюча ся тяжким, коротким, дуже утрудненим віддихом (брак воздуху = dyspnoe, Asthmaanfall) і сининєм (синиця) твари, яко обяв утрудненого кровокруженя. — *Др. В. К.*

пивают горячу, а хто пє горівку, то з нев ; воно дуже помічне ; від того рвут си *флеки* (харкотинє, насїле на *білім потрусї* (білий потрух легкі, а чорний потрух печінка).

(Яворів, від Онуфр. Копельчука).

13. Порушенє дна (Gastritis).

а) Пют настоянку коріня підойми в горівцї, або

б) настоянку з кривого зїля (Polygonum bistorta), або змійковини (Scorzonera rosea).

14. Сояшницї — катар кишок (Enteritis), лїчат як порушенє дна.

15. Біль серця. Пют вивар нізки (Cambium) верби або з губи і земйиного серця (Tuber cibarium).

16. Запір (стільця або мочу). Пют вивар з бобу, тернянок або з кори березової.

17. Золотник.*)

Гуцули представляють собі золотник яко калюшок з жовчею (sic!), що лежить під кишками ; вони кажуть : йик зрушити тот калюшок, то віходит з него паскудна кров, від чого жили грубіют, а чоловік дуже ослабне, бо розбирає єго горячка.

---

*) Золотник. Під сим словом розуміють Гуцули ріжні, близше не означені, хоробливі й уперті, хроиїчні забуреня в ямі черевній, обявляючі ся твердим або й цїлковитим запором стільця, мочи, надутєм (пухлина) поверхні черева, глухими болями, тисненєм, при чім хорий не має апетиту, нидїє, а нераз і вмирає, що залежить від рода хороби (золотника) ; звичайно такі хорі мають чутє в череві якогось твердого предмету, або кажуть навіть, що там є „щось живе“, що їх точить і висисає. Від одної нервової, гістеричної жінки-Гуцулки довелось менї при консультації учути, що мабуть у єї череві виросла жива жаба, рухи (лаженє) котрої вона виразно відчуває, ба, навіть чує кваканє!“

О скілько можна провірити, розходить ся звичайно у хорих на „золотник“ або о якісь наріслї (новотвори) або запальні місцеві опухлини (entzündliche Exudate), котрі звільна розвиваючи ся й побільшуючи ся, викликують поважні, хоробливі, субєктивні болї. Звичайно буває при тім і водна пухлина (hydrops ascites). Найчастїйше скаржуть ся жінки хорі на матицю, на „золотник“. Психольогічно дуже цїкава річ, що анальогічний комплєкс хоріб і долегливостий „золотника“ в ямі черевній, називає простий, сїльський люд Хорвації, (де я кілька лїт яко лїкар був чинний), іменем „maciса“ (матиця), на яку зарівно й мущини хоріють і скаржуть ся. Розуміє ся, що при всїх наростях і запальних опухлинах в ямі черевній, котрі побільшаючи ся, стїсняють простір ями, спиняє ся кровокруженє, і кров артерійна, допливаюча аортою (aorta abdominalis) натрафляє на механїчну перешкоду, тисненє крови збільшає ся, аорта мусить з великим напруженєм (Spannung) працювати, тому часто розширює ся і сильно пульсує, що хорий на „золотник“ субєктивно відчувати мусить, яко щось живе, рушаюче ся в череві ; впрочім і сам розростаючий ся новотвір мусить вкінцї хорому дати ся відчути яко якесь тверде, черево розсаджуюче чуже тїло. — *Др. В. К.*

а) Хорому розтирають тїло руками і маслом, запалюють прядиво у горшати, перевертають горня на черево над пупом, горячий дух горшати стягне біль, і чоловік подужіє;

б) пют вивар у горівці з коріня ріпяху або золотника (Geranium sanguineum).

18. Г о с т е ц*) (Artritis urica).

а) Засушений підбій (Tussilago farfara) парять водою, аби відвохк і прикладають до *бульб* (міхурців), які гостец викидає; підбій проїсть ті бульби;

б) кладуть мірське порося (Cavia Cobaya) на місце, де відчувають біль; кнурик забирає гостец;

в) миют руки чи ноги в виварі живокосту, або прудять ся в парі живокосту.

Прудять ся в той спосіб, що вкидають розпечений камінь у цебер до вивару з живокосту, присїдають пильно над цебром і укривають ся ліжником; по часї ідуть з тим ліжником у постїль і укривають ся другим;

г) прудять ся в виварі хобзи з солею;

д) натирають болючі місця борсучим або медвежим салом;

е) пють вивар у водї з смерекового гистівника (плоский вершок з гушмою суча);

ж) відгашують вугля і примовляють: „Боже поможи минї примовити, усе зле закльисти и замовити. Хоть єс больичка, хоть єс скусов, хоть єс гостец сухий, хоть гнилий, я всї цї горести-болести, колючі-болючі візиваю, вікликаю з голови, з під голови, з тїмйи, з під тїмйи, з очий, з під очий, з носа, з під носа, з рота, з під рота, з шиї, з під шиї, из вух, из слух, из потилиці, з під потилиці, з плечий, з під плечий, з грудий з під грудий, з печінок, з під печінок, з кишок, з під кишок, з сімдесьить суставок, з крижів, з під крижів, з стегон, з під стегон, из колїн, з під колїн, из литок, з під литок, из котиків, з під котиків, з плеснів, з під плеснів, з пальців, з під пальців, з підошвів, з під підошвів. Я все зле, все лихе візиваю, вікликаю, из сего хрещеного, пороженого, молитвенного (имя)! Иди собі там, де пси не добріхують, де кури не допівают, де люде не бувают, де си служби не правйи! Даю тобі курку з курьити, кітку з котьити, свиню з поро-

*) Г і с т ц е м називають Гуцули ріжні забуреня в органїзмі, як: нападові, або хронїчні болї і ломанє в ногах, передовсїм у суставах, мяснях і стегнах пальців ніг, далї в руках, крижах, хребтї, а наконець і инші з болями і ломанєм получені долегливости у всїх инших, внутрішних органах, а далї й ріжні болючі, сверблячі і т. п. вереди і виприскі шкірні. Не ма сумнїву, що під словом „гостець“ розуміти треба в науцї звісну хоробу переміни матерії: Гостець = artritis urica, Gicht, polsk. Dna, франц. la goutte (podagra) etc., де кров переладовує ся мочовими солями, котрі, осїдаючи в суставах, (podagra) стегнах, викликують цїлий ряд льокальних, запальних обявів і цїлий комплєкс забурень у кровокруженю і переминї матерії. — *Др. В. К.*

сьити, качку з качьити, гуску з гусьити! Иди собі, бери собі, неси собі в синї моря, в глубокі потоки, там ти будеш піском пересипати, в водї си купати, в лист си завивати! В гілю си колиши, а сего хрещеного, пороженого, молитвенного, чистого в здоровю лиши! Йик тьи найшло рано, рано тьи відсилаю, йик тьи найшло в обіди, в обіди тьи відсилаю, йик тьи найшло в полудни, в полудни тьи відсилаю, йик тьи найшло д' вечеру, в вечір тьи відсилаю, йик тьи найшло в змерк, у змерк тьи відсилаю, йик тьи найшло в завльиги, в завльиги тьи відсилаю, йик тьи найшло досьвіта, досьвіта тьи відсилаю. Я тебе відсилаю пйитьми пальцьими, шестов долонев тьи заклинаю. Йик тьи від тепер здогоню, золотими мечами тобі голову здойму; буду тьи псами перваками тровити, котами перваками драти, сокирами рубати, косами косити, серпами жьити, грабльими розгрібати, віниками розмітати! Цур з хати! Пек ти! Скапай си и страть си; моци не маєш, краси не співаєш, відкис прийшов, туди си назад обертай!"

Виговоривши ту примівку, обдуває примівник хорого три рази, тай каже: „Не моїм духом, але Божим! Най Біг даст на вік, тай на лїк! Скачи здоров!"

Так три рази примавляє на три штихи и три рази дує духом.

(*Космач, записала Клим. Лисинецька*).

19. Жонви (Scrophulosis. Diatesis limphatica).

Жонви беруть ся від зелених жонвів (Picus viridis); як лиш чоловік посягне у дупло до гнїзда зеленої жонви, від якої іде смрід, то з того смроду ловлять ся жонви.

а) Парять сїркою білу вовну і прикладають до шиї;

б) мастять жонви полою від порядної дївчини;

в) відгашуючи вугля примовляє примівник: „Хоть єс жовнарин, хоть жовна, вчинилисте си в *ровері* (гнїздо); вчинило си девйит, з девйит вісїм... з двох одна, з одної нї одна". Так примавляє 9 раз, при кождім обдуває 3 рази и каже: „Не моїм духом, але Божим".

(Космач, записала Кл. Лисинецька).

20. Жовтїнниця (Icterus).

а) Против неї сушать омелу (Viscum album), труть єї, мочать у горівці і пють;

б) пють вивар крокішу;

в) пють 9 вуший і 9 гусячок у молоцї;

г) запуджують чим небудь.

21. На отверезінє дають пити відвар з фої і чеснику.

22. Загорінє. Кладуть на голову квашену капусту.

II. Недуги нервового укладу.

1. Р о д и м е ц (Convulsiones). Се слабість дїточа; вона трясе дитиною; дитина перестає говорити, *забезсебит си* (лежить без памяти). Тоту хоробу приносить дитина з собою при уродженю; бере ся вона й від того, як дитина чогось вержеть ся, або як дістає зуби. Против неї ідуть до схід сонця рвати *горечавку* (Gentiana pneumonanthe), або скусівник (Astrantia vulgaris) і варять єї гіркий корінь цїлу добу; тот вивар обносять три рази довкола хати, купають у нїм 3 рази дитину, а вечером, як є у хатї сьвітло, висипують тот вивар на сьвітло, при чім примовляють: Відбираю від свої дитини, намитую на твій огонь! — Опісьля підкурюють дитину димом з горечавки або скусівника.

2. З л а б о л а — л и х é (Epilepsia, Morbus sacer).

а) Йик він, щезби, обмарит чоловіка, верже єго д' землї и бє ним, переверне очи, а чоловік нїчого не розуміє, то треба, аби попустило, пустити хорому крови з під мізинного нїгтьи, терти єму руки и голову и сипати на него студеної води; мізинний палец зігнути и тиснути моцно, притягнути чоловіка на друге місце; не вольно єго кликати по імени;

б) варять сьвячене зїлє у сьвяченій водї і обливають хорого тим виваром;

в) дають хорому у руки сьвічку, яку тримав умираючий;

г) зїлєм сьвяченим на св. Маковея обкурюють хорого;

д) підкурюють волосєм з умерлого, яке лишає ся при вичісуваню за гребенєм;

е) підкурюють петелькою, якою вяжуть ноги умерлого;

ж) підкурюють мотузом, на якім хто повісив ся;

з) як чоловік здоров та дужий, а єму зробить ся від разу студено, тїло єго задеревіє і трясе ним, то арідник так ним кидає. Такого кладуть у постїль, навалюют чим, аби єго не кидало, потім підкурюють ладаном, р зпускають ладан у солодкім молоцї, дают тото пити хорому і миют єго сьвяченов водов. Такий чоловік, що єго тота слабість находит, мусит мати при собі кедрове зїлє, або носити сьвячену воду, що їй вже 12 років, а надто миро з церкви. Зїлє варит і пє, обмиє ся ним, а другий перевертає на собі убранє і несе воду з того умитя під вівороть, або там, де сходять ся три плоти, або на роздорожище; судину, в якій несе воду, мусит кинути на лїво і утїкати що сили, аж відбігне далеко від того місця, инакше тото лапне си єго;

и) над хорим на злу болу примавляют так:

Вийшов золотий чоловік з золотої церкви и йшов на золоту гору у золотім убраню и здибав (имя рек); паде він на колїна и просит золотого чоловіка: Золотий чоловіче, прошу тебе, вижени з мене злу болу! — Бере золотий чоловік (имя) за руку и веде перед Пречисту Дїву, аби Пречиста Дїва єму сказала, який

єму лїк дати від злої боли. Пречиста Дїна дала єму золотий меч, золоту трембіту, золоті долота; погану болу золотим мечем вірубав, золотими долотами відовбав, трембітами вітрубив, погану болу болючу, колючу поніс лїсами; коміньим щезла-пропала дурна бола. Бере (имя) золотий чоловік и веде перед Господа Бога; взьив Господь Бог (имя) за праву ручку, Сус Христос за лїву ручку, повели єго до сьвятої церкви, завели в оден бродок по колїна, в другий бродок по пояс, в третій бродок по шию, обмили від дурної боли, завели до сьвятої церкви; засьвітило сонечко в личко, а місьиць в потилицю; взьив Господь Бог фусточку, обтер від дурної боли; — потім вона попустит чоловіка.

(Від Онуфр. Копельчука з Шешор).

3. Пострiл. (Neuritis acuta).

Примівка: Сьвятий Отче Николаю, сьв. Непор. Зачатє і т. д. треба згадати усї сьвята, що є в роцї аж до Николая, а потім; Пострів колючий, пострів болючий! Ци ти си став з сьвйита, ци з вітру, ци з роботи, я хочу тебе вікликати з 77-х кісточок, з 77-х жилочок. Пострів болючий, пострів колючий! Вікликаю тебе из шкіри, з мньиса, з кісток, з серцьи, з почок (нирки), з голови, з очий, з носа, з рота, з йизика, з зубів! Иди собі лїсами, горами, водами, ріками аж до Чорного морьи; на краю Чорного морьи є вісока гора, а на тій горі є скала, а в тій скалї є девйить когутів перваків, девйить котів перваків, девйить псів перваків. Йик ти не схочеш піти по воли, то підеш по неволи; тебе когути відзьобают дзьобами, коти вігребут лабами, пси вігризут зубами! Щезни, пропади! Ти до сего тїла не маєш дїла!

(*Шешори — від Онуф. Копельчука*).

4. Нiчницї (Visiones et halutinationes).

Як чоловікови що умре, або він згубит гроші, то він за тим забанує; з того він не може спати, бо єго нападают нічниці: приступає до него така вмерла чельидина, йика до него має жьиль, або сама за ним банує (тоскує).

Треба йти, зачерти из 9 керниць по 9 раз води з кождої, накласти ватри кресаної и по 9 раз відгашувати вугльи. Відгашене вугльи взьити з поверх води, покласти на бік, укрити платинков, а води напити си, умити си нев руками на відлїв (верх) и так примовльити: Шоби се у мене так пропадало, йик щезає роса від сонцьи у вечір и рано до схід сонцьи. — Воду з того митьи має вісипати на роздорожу або там, де сходьи си три плоти и утїкати не обзираючи си.

(Жабє — Юра Бендейчук).

Як дитину нападут нічниці, купают ї в виварі дрімлюха (Lamium purpureum) і кладут єго під голову.

5. Против п е р е п о л о х у пют вивар з боршівки - Божої ручки (Heracleum spondilium).

III. Жіночі недуги.

1. С п л а в. а) Б і л и й с п л а в (Fluor albus); відвар з біждерева (Artemisia Abrot.) з сплувника (Fumaria rostellata), з кучерьивого зїля (Gerannium molle) або з сильника (Iuncus effusus), з чортового зїля, девйитосильник (Valleriana off.).

б) Ч е р в о н и й с п л а в (Metrorrhagia). Пют настоянку в горівці або кривого зїльи (Polygonum bistorta) або мурашьивника (кровавника Achillea millefolium), натинника (Solanum dulcamare). Теж саме дають і тій жінці, що має велику полу (menstruatio).*)

2. У р а з - з о л о т н и к ж і н о ч и й, болї матиці. Пють вивар з великого зїля (Inula Hel), або настоянку земйиного серця (Tuber cibarium) на горівці.

3. С т р о м и н ь и. Як жінка злягає тяжко, або як дитина *чинит си* ногами або руками, треба жінку поставити стрімголов на дошку, сперту скісно одним кінцем до постелї а другим до землї. Моша підпирає пальцями дитину за сонцем раз попри раз, доки не оберне, потім кладе ся поліжниця на постїль так, аби голова тай ноги були низько а під попереком високо; „зараз найде си дитина.“

По породї дают жінці їсти кулешу з опиханого лену, кмену (хмелю) і проса, зварену на сметанї.

IV. Шкірні й инші недуги.

1. К е р т и н а (Scabies) робить ся на ліктях, на колїнах і на загінках руки; вона дуже свербит через тото, що ув-одно дре си;

---

*) У чоловіка (мущини) була зразу также пола йик у чильидини; та йик він зачьив робити по церквах, будинках, то єму було видко поли (кров); Матка Божа віпросила у Бога: Най маю полу а чоловік нї! — Від того чьису нема у чоловіка поли, тому у него і сорочка коротка, а у чельидини довга, аби закривала полу.

Зразу була суромота (genitalia) під пахов, лишило си там ище волосьи; та де люде пішли, ци у церков ци де, там зчіпали си; тому переклав Бог (суромоту) у таке паскудне місце, аби ї не було видко, та аби не мож було будь коли зчіпати си. З під пахи, йик чуріла пола (кров) то видко було, тепер уже нї! — Пояснив *Юра Шеребурьик*.

як здерти один міхурчик, зійде з него вода, але зараз робить ся з него другий.

Як дістане кертину старший чоловік, має умити ся, взяти землї з кертовиня, збити єї до купи і обтерти ся нею 9 раз; потім має голий вінести до сходу сонця тоту землю на роздорожище, вісипати єї там і утїкати не обзираючи ся тай так, аби єго нїхто не *зашнипив* (не здибав).

Як чоловік або худоба перейде тою дорогою, дістане кертину а від того другий.

2. Устуда*) - больфочки (Acne vulgaris). Се червоні міхурцї на лици, в яких є гній; вони дуже печуть, особливо як загріє сонце. Дістають їх найбільше парубки, а роблять ті больфочки парубкам молодиці, як котрий ходить до двох або як хоче яку покинути.

Против устуди треба іти на 9 хитарів (межей), взяти з кождого кола шкаберку або лубя, покласти з них ватру і відгашувати вугля у водї; у нїй треба обмити ся і винести єї там, де сходять ся три плоти; там треба витягнути граничний кіл, усипати в дїру по нїм води і назад єго віткнути, але вже вершком у землю; верх кола поставити горня, в якім відгашувалось вугля тай утїкати не обзираючи ся.

3. Веснянки (Chloasmata); против них миють ся дївки молоком від білої кобили.

4. Омраза**) (Syphilis). Вона бере ся з того, як хто на другого плюне або єго обдмухує. Мож єї дістати і від гроший, або як чередїнница кого обнехарит, такий *охаблений,* стає *мразний* кождому.

Лїчат єго кнуриком, як гостец, або омразлений іде до сухої смерічки, і беручи з неї кору приговорює: Я цесу кору з тебе стьигаю и сам себе обчираю з усего тїла, аби це від мене відлетїло, аби це з мене зчезло, аби пропало, йик роса від сонцьи, а моє тїло аби чисте стало, йик срібло. Я тебе даю, из себе зчираю, на тебе натьигаю, аби воно тебе си тримало, аби на сїм місци зчьизало и за мнов не переймало!

5. Чираки-сьлїпаки (Furunculi).

а) Прикладають листє бешезника (Paris quadrii.);

б) запікають цибулею або горячим фостом лижки;

в) насланий чираками просит другого іти в лїс; там має найти *самовисхлицю* (смереку усохлу); на нїй має від сходу сонця

---

*) Устуду, витриск шкірний, Acne vulgaris, дістають передовсїм дївчата і хлопцї в забуренях крови підчас переходового віку. — Др. В. К.

**) Стан дегенераційний і близни по лицї, брак носа яко обяв Lupus vulg. також яко дегенеративний стан syphilis'y. — Др. В. К.

утяти одну трісочку за одним разом, за другим разом від полудня а за третим від заходу; тими трісочками, і то кождою з окрема, обчирає ся 3 рази. Ті трісочки тримає коло себе через 12 служеб; потім несе в лїс під луб сирої деревини, яка зараз від того всхне.

Хто би таку деревину, думаючи, що то самовисхлиця, утяв против чираків, то тот безпечно згине від них.

(Юра Бендейчук — Жабє.)

6. Рани. Прикладають листє оливника (Sedum Telephium) або мастять рани арнїкою, вимоклою в горівці.

На рани, спричинені менчим скалїченєм, прикладють листє з подорожника (Plantago major).

Против рани з укушеня гадини відгашують вугля і так промовляють:

Прошу Пана Бога льигаючи и встаючи, добров дорогов ідучи, здибаючи Матку Божу и свйитків і Божих помічників, аби Господь Бог мині допоміг примовити і цу примівку офолосити з Пороженов Пречистов Дївов на поміч стати и пороженого (имя) злїчити. На поміч сьвйиті сьвйитки стали и усї днинки, кілько у року є, згадали. І ти, понедївнику*), поратівнику поратуй!

Поможи, Боже, излїчити и скажи своїм сьвйитим сьвйиткам гріха опустити, віка продовжити, всї сьвйитки гадати и знати, Господа Бога спімнути и на покуту здавати си, до церкви Божої ходити, Бога просити, на службу давати і всїх сьвйитих благати, аби стали на поміч сего пороженого излїчити!

7. Відмороженє (Congelatio). Як хто пальцї руки або ноги відморозить, то прикладає листє сирої капусти у лікті, зглядно під колїна; від капусти піде *вовкість* (капустяний квасовий сок) і рука чи нога зараз відійде.

8. Бородавки (Veruccae).

а) Треба принести до схід сонця води у хату, вильляти єї, а з тою, що лишить ся у коновцї, вертати назад до керницї вмиваючи ся позісталою у коновцї водою; так треба робити по 9 раз через 9 день.

б) Перевязати бородавку кіньським волосом, аби відпала.

9. Воле (Struma). Воно бере ся від воля, що жиє у теплицьих, де є руда; воно має малий фостик і гей три головцї на купцї. (Шешори).

Мож єго дістати, як хто віпє *боклажка* (Asellus), що є у водї. Лїку на воле нема.

(Жабє).

---

*) Примівник має свою днину, коли не їсть і не пє; тот день у него сьвйи ток; він єго кличе до помочи.

10. Волокно (Panaritium) бере ся від волокна (Gordius), що є у водї.

Лїку нема на се.

11. Нявча кістка (Ateroma). Вона виростає на чолї або на вилицях; не болить, але паскудна.

а) Аби ї збути си, треба си три рази обчирати правов руков мерцьи; вона бізівно щезне!

б) Або най би гульку щіпав первак мізинним и великим пальцем на вхрест.

12. Лисина. Вона бере ся з того, як хто умиє ся водою, в якій був падиволос (Equisetum), або як хто пє молоко від такої маржини, що з'їсть падиволос.

13. Біль зубів. Зуб, се кість, що стоїть у вилицях. Вона лучить ся жилкою з головою; як зуб задуплавіє, то там робить ся червак, як у дуплї дерева. Від того червака походить біль зубів: чим більше хто дразнить єго, тим більше він киває ся і тим дужче болить зуб.

а) Мішають блекоту, вовчицю, шишки, горіхову кору і грецило та прикладають до зуба;

б) кладуть на болячий зуб поганого каменя (Lapis infernalis); від него троїт си червак, а зуб поволи розкрушит си, йик деревина;

в) підкурюють димом из блекоти (Hyosciamus niger), або чорнобілу;

г) курять у люльці висушене листє блекоти або чорнобілу.

14. Ячмінь на оцї. Тот, що єго має, каже: Я маю ячмінь! — Другий сидит на дворі и питає: Що робиш? — Ячмінь палю! — Брешеш! — Нї! — Брешеш! — Нї! — Брешеш! — Нї! — и кидає зерно ячменю у ватру а сам утїкає на двір.

15. Катар очий (Conjunctivitis). Против того змивають очи жіночим молоком.

16. Слїпоти. Як хто убє молоденьке ще сьлїпе котя, зварить єго, засипле на тім виварі кулешу або свинне мясо и дасть єго їсти чоловікови, то тот ослїпне на все. Такий не видит хто у хату входит, не вірит нїкому, хоть би Бог зна що навіть на єго жінку говорив.

Проти того нема лїку.

Поправедна смерть і 11 причкових.

По-праведна смерть є лиш одна, від неї умирає чоловік у постели; а є ще 11 по-причкових; йик чоловік прогнівит Бога, то Бог насилає на него йикус *прьичку* (причину), від йикої чоловік або утопит си, або убє єго хто, або згорит, або упаде и убє си, або повісит си, або вбє єго дерево, або застрілит си, або затроїт си, або єго заріже хто, або упє си тай більше не встане.

У року є 77 прьичкових сьвйит; кожда має свого ангела, відзнаку від Бога, аби тоти сьвйита сербувати. В прьички не треба робити, се ангелам на офіру, так йик Богови на офіру недїльи сьвйита.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

XXIII. Вірування про ростини й зьвірів і ужиток з них.

A) Ростини.

Арнїка (Arnica montana). Настоянкою на горівцї мастять рани.

Афини (Baccae Myrtillorum). Вивар з засушених ягід пють против почеревини і болїв жолудка.

Безчьисне дерево. Се таке дерево, що має два серця, або така смерека, що має заростень-приросток, (галузє не росте в бік; але в гору); безчьисне дерево важить на чоловіка, бо коло него є Юда; тому треба таке дерево зараз спалити, аби з него не лишилась і трісочка. Як би з него зробив ліжко, то на нїм нїяк не всне чоловік; а як вже всне, то снить ся заєдно, що чоловік паде, що єго бють; як би з него зробив стів, то хоть би незнати що давав на простибіг, не прийме ся; якби таке дерево поклав у хатїний зруб, то Юда входить до тої хати.

Бешьизник (Paris quadrif.) Листє єго прикладають на чираки і рани.

Біждерево (Artemisia Abrotanum). В виварі єго мочать ноги, аби не пріли. — Жінки пють вивар проти білого сплаву: — Вимочений корінь в горівцї дає лїк проти болю зубів.

Блекота (Hyoscyamus niger). Листє блекоти курять в люльцї проти болю зубів; насїнє кидають на вуголь, а димом з того підкурюють болючі зуби.

Дають в соли вівцям, аби не блеїли та тим аби їх нїхто полонинами не чув.

Борщівка-Божа ручка (Heracleum spondylium). Вивар пють проти переполоху і на поти.

Велике зїльи-дївосил (Inula Helenium). Сирий потовчений корінь пють з водою против браку апетиту.

Вовк-остудник (Ononis spinosa). Виваром з листя натирають ноги або руки, як терпнуть.

Гавйизь-живокіст (Symphytum off.). Листє прикладають до голови против єї болю. — В виварі купають ся, як болять руки і ноги. — Петерте листє, перемішане з сметаною, кладуть на опухле тїло.

Горечавка (Gentiana pn.). Вивар гіркого коріня уживають против родимця.

Грань (Cetraria islandica). Варять у щільно замкненім горшку, потім пють против спору.

Громовиця, се дерево, яке розбив грім. Між трісками єго шукають *шпатора* (тріски з дїркою по суку) і виробляють з него пацьорку (кульку); жінки носять тоту пацьорку на шнурку при запасцї а чоловіки при ремени, се на те, аби хто не урік. Трісками без дїрок перемішаними з кістками, що є в голові вепра, підкурюють ся, або пють вивар з тої мішанини против усякої злої хороби.

Девєцел-чортополох (Carlina acaulis). Корінь єї стрепавий, хихлатий, листє продовговате, з боків має *спички* на кождій жилї; при самій земли виростає 9 мохнатих головок; тих 9 головок збирають по 9 раз, висушують їх і дають маржинї з сільов; від того вона сита і дуже править ся.

Дївена (Verbascum nigrum) є двояка: чоловіча і чельидинська. Чоловік має гін темнїший а цьвіт жовтий. — В виварі дївенни купають хорого; як має умерти, то умре зараз по купелї, а як має подужати, то стає єму легче по нїй. — В виварі купають дїтей, аби були товсті і великі, тай против загальиої немочи і против кашлю.

Дрімлюх (Lamium purpur.). В виварі купають дитину против нїчниць.

Женепин (Яловець карловатий). Пют настоянку против кашлю.

Зазулині чоботи (Orchis latifolia). Прикладають до рани з укушеня гадиною.

Земйине серце (Tuber cibarium). Вивар пють против болю серця і против уразу (зрушеня матиці).

Змийовина (Scorzonera rosea). Єї корінь *дранкавий* (дїравий.) Біда не мала приступу до Еви і не могла єї скусити; але перевергла ся у змію, улїзла у корінь змийовини, тай відти говорила до Еви і скусила єї. За то тепер тот корінь дранкавий, а ростина називає ся змийовина.

Корінь змийовини сушать, мочать у горівцї і пють против порушениці.

Золотник (Geranium sanguineum). Уживають против золотника.

Зрад зїльи-сметанник (Agrimonia eupatorium). Покохала си була дївка из злим духом, котрий си ї показував, шо він є чоловіком. Вона пізнїще через йикийс спосіб узнала, що се біда. Одного разу мали вони розмову меже собов, йик він має ї найти у тім місци, де вони сходили си. Вона сказала до него: Я на тім місци буду косицев (цьвіткою); на серединї буду я, а з боків попри мене будут мої дві посестри. — Він прийшов и найшов тоти три косици, зірвав середну и взьив собі. И доти на зрад-зїлю середна косицьи не цвите.

Виваром того зїля парять горшки на молоко; тогди молоко має більше сметани.

(Космач, від Мих. Палїйчука записала Кл. Лисинецька).

Ива (Salix Caprea). Се дерево прокляте, бо кілками виробленими з него проколено руки и ноги Исуса.

Кедрове зїльи (Juniperus montana). Воно росте поміж великими каміньими на полонинї Баласинаса. Вивар з него пють против епілепсії и божевільства або йик дитина у ночи зубами *крецкотит*.

Дитину, що у ночи мочить під себе, купають у тім виварі.

Воно помагає и вівцьим, йик вони крутьи си и голову задерут до гори и блеют; то сатана ними так крутит; від кедрого зїльи він утїкає, йик єго почує; він би згорів від него.

Ключ-зїльи. Жонва чорна (Picus martius) знає найти ключ-зїльи. Воно має таку міць, що аби ним йикий замок погладити, ци колидку, то вони си вітворут. Хто хоче мати то ключ-зїльи, то треба найти гнїздо чорної жонви и то гнїздо забити, аби жонва не могла у гнїздо зайти. Тогди треба під тим гнїздом забити девйить паличок. Жонва прийде та не зможе увійти до свого гнїзда. Полетит за ключ-зїльим тай го найде, принесе и упустит на першу поличку а вона завалит си, поломит всї вісім поличок, бо таке сильне, аж на девйитій зіпрет си. Тогди можна го брати. Воно росте у траві и можна го найти косячи траву; йик коса єго зітнет, то нераз розприснет си и утрет си. Тогди брати би усий поліг до одної травички з тої царинки, нести би на воду; трава підет з водов в долину а ключ-зїльи поплинет горі водов; против води и можна би го взьити и вітвирати замки, йикі хто схочет.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматій).

Косатень (Iris pseudacorus). В виварі з него миют дївки волося, аби мали довгі коси.

Криве зїльи (Polygonum bistorta). Настоянку у горівцї пют против болю жолудка, против корчів и против червоного сплаву.

Крокіш (Calendula off.). Виварений у водї добрий на купіль для дївчат, аби були румяні. Новородків купають в нїм, аби були ладні; виваром з коріня миють ся против болю голови.

Вивар з цїлої ростини пють против жовтїнницї.

Кучерявe зїльи (Geranium molle) против сплавів.

Кровавник-деревій (Achillea millef.). Вивар з єго коріня пють против кашлю і запаленя легких, против червоного сплаву, зглядно против великої поли.

Кукурудза. Йик Бог сотворив кукурудзу, було на нїй шульків від спода до верху. Дуже великий хлїб давав Бог; було легко тогди за хлїб; пекли хлїб, виїдали середину, а кірки (тверда частина хлїба) вальили си; а жінка взьила, дитина си напаскудила тов кірков. Бог то зобачив, огнївав си и каже: Хлїба не буде більше за тото! — Але кіт и пес, йик зачьили ходити до Матки Божої благати, просити и Господь Бог лїтї одного чьису зіслав сьвйитки з косами, хлїб підкосити і закльити, аби хлїба не було. Але Матка Божа штрикла, стебельцьи имила правов руков, а стебло кукурудзьине имила зи споду лївов руков і каже: Господи ми-

лосердний! Будь такий добрий, лиши хоть цесї дві партичцї, що я руками имила! — На сї дві диханї, вона щіро Бога просит, що вони Бога не прогнївили. — Бог каже: Се, що ти руков застала, тілько най буде зерна і се лиш котова і псова пайка, а більше нїяка диханя з хлїба не має пожитку. Йик си люде покайи, мут Бога просити, ме Бог давати урожу, що, хоть Бога прогнївали, то ще на котовій і на псовій пайцї можут жити, лиш аби пса не били, не зневажьили, кота аби не морозили, аби єго пестили, бо кіт є з Бога дуже правий і не є прогнївлений, він від Бога є угладжений, бо кіт хоть сидит, хоть лежит, то Бог дає примовку, що він си у чоловіка тре і прьиде, він не прьиде, але Бога просит, аби Бог дав єму пайку хлїба і тому газдї, щоби жив; Божий лист заказує, щоби кота і пса поневірьити, йик дуже студено на дворі, двері утворити і у хату пустити. Кіт миш име, бо миш є прокльита, а пес ме під столом лежьити. Пес є дуже чистий, єго мож у ліжко брати, мож єго тулити; йик йику рану чоловік має, пес може лизати чоловіка, нїяке повітре не ме си єго брати.

(Жабє від Юрка Данилюка.)

Лен пільский (Linaria vulg). В виварі миються від усякої мерзи (бруду); миють волося, аби борзо росло.

Любисток (Livisticum off.) Вивар дають пити тому, чию любов хотять собі з'єднати,

Мак самосївний (Papaver somnif.) Зерно єго розкидають до окола обійстя, аби упирі не входили туда; їм аж тогди можна туди увійти, аж визбирають усе розкинене зерно.

Матріган (Atropa Belladona).

1. Єго можна рвати лише на Івана, причім треба довкола себе метати дрібні гроші; при копаню танцюють Гуцули до вкола него, притикають до него горівку, обіймають, цїлують єго и примовляють до него. Викопаний корінь мочать у водї. Тою водою умивають ся на любощі і дають єї з горівкою тому, кого хотять зчарувати. — А як хотять збавити чоловіка, дають єму цїлу порцію випити.

Настоянку пють против діфтерії і дурньички.

2. Иду я копати матрігану для Дмитра М....., але хочу, абих си насьмійити з него добре. Прийшов я до того корчьи - матрігану и хочу копати; беру розболікаю си, сорочку з себе й гачи скигаю, и чо хоч роби коло того матрігану: вітрішьий си або сьпівай, або плач, або плеши си й шо будеш робити при копаню, то усе буде так робити тот, що буде єго пити. Але, розуміє

си, шо би копати єго до схід сонцьи, аби був вікопаний, нїм сонце зійде. Одного року я сам переконав си на тім матріґанї; то було р. 1901; був чьоловік, називав си Іван Павлюк, мав дуже великий переполох у собі; він був керманич, провадив сплави водов а звичайно ріжні випадки трафльиют си на водї. Старі люде говорьи: коби єму дати матріґану, тоби було єму лїпше, але аби копати єго тихенько и не буде єму нїчо шкодити. Я се чую тай думаю: коби я знав, хто буде копати! Аж моя жінка пішла копати, бо була родинов того чоловіка и пішла друга жінка з моєв жінков, але та копала для себе. А я став коло них та дивлю си, йик вони будут копати; та жінка, шо для себе копає, то копає дуже тихонько нї дивит си нїкуди нї говорит до моїй жінки нїчо. А моя показує фіґлї, схилила си тай руков пилнит коло корча, плеще у долонї, співає и ріжні фіґлї вірабльиє. Принесли тот матріґан до хати, намочили у горньити для того Павлюка и для тої баби, але окроме, а я то пантрую, шо буде з тим Павлюком. То мокло одну ніч, рано дают тому чоловікови пити и баба пє, та бабі нїчо, лиш спит цїлу добу; але треба однако дозору, бо би згорів чоловік від того зїля, а тот Павлюк, йик напив си, то було на шо си дивити: йик моя робила при копаню: так и тот робив шукав на земли, обґрібав на земли при стїнї, при припічку и співав и плескав у долони; усї фіґлї робив, йикі моя жінка робила при копаню. А ми сьмійили си з першу а потім мали ґріх, бо так прийшло, шо здавало си, шо умирає; таки убралисмо єго у мундур до смерти, та добу так лежьив, а відтак такий був лехкий, шо нїчо єго не болїло и дуже добре єму було.

(Жабє, від Юри Соломійчука).

Невістульки (Chrysanthemum leucanthemum) уживають за трійло на рибу.

Оделен (Valeriana off.). Се лїк против злої хороби, против смутку, против скуси і від лїсної, як від неї находить сум на чоловіка.

Виваром коріня оделену миють ся проти болю голови.

Оливник (Sedum Telephium) прикладають на чираки, а соком запускають рани.

Омела (Viscum album); настоянку в горівцї пють против жовтїнниці.

Папороть (Aspidium Filix mas.).

1) Кілько є зїльи, то усе від Бога, лиш папороть від чорта; вона цвите о півночи на Ивана; до схід сонцьи, вона пристигає и сїє си по поли; вона шкодит траві. Аби ї збавити, треба рано

встати до схід сонцьи, узьити бук, и лише в сорочці та у гатках піти на царину; буком треба бити папороть на-вхрест; потім треба царинку сьвйитити через три роки, вона певно пропаде, шо вже ї не буде на тім поли.

(Юра Шеребурьик — Бервінкова).

2) Йик сусїди сварьи си за межу та собі дуже клинут, каже Матка Божа: Не будете сварити си! — И зараз стане з тої межі нора, або кине си на нїй папороть, або творит си *зарва* (позариває си грунт).

(Яворів — Лесь Ковбчук).

3. Папороть цвите у ночі на сьв. Ивана. Хто хоче мати цес цьвіт, то мусит ити голий у папороть и сокотити. У тот чьис у опівночи сокотит и диявол цьвіту папороти, аби го зирвав. Коли папороть розцвитет си, то диявол сунет си рвати а тогди тот голий чоловік, будь чельидина маєт хопити з него шлик (шьипку) и ту шьипку коли будь на себе вберет, то го не буде нїхто видїти, аби ходив по рабунках, по крадежи. Цьвіту не мож дістати, бо диявол не допустит. Коли би кому вдало си того цьвіту роздобути и заколоти тот цьвіт у руку, то до йикого будь замку руку приложит, то замок си отворит.

(Красноїля від Мих. Рибарука записав Лука Гарматїй).

4. Цьвіт папороти цвите в ночі на сьв. Ивана в першій годинї по опівночи. Хто би цес цьвіт мав и покладе на долоню, тот видит усе и знає все, шо си в сьвіті дїє. Єго сокотит Біда и не дала би нїкому узьити. Один чоловік пишов сокотити на Ивана у ночі тоту папороть, йик буде цвисти. В першій годинї нараз лиш блисло а вин утьив косов тай зачьив тїкати а чьорт за ним гнав си тай в-одно кричьив: Подай моє! — Чоловік изверг усу траву з коси, але чьорт таки си за ним гнав аж до хати а в хатї хотїв го бити и кричьив: Подай моє! — Вин розбив косу, а то цьвіт був у пйитцї коси. Біда узьила цьвіт а єго вже ни кортїло бірше ити сокотити.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

Підбій (Tussilago farfara). Єго уживають проти гістця.

Підойма (Geum montanum) має великий стрепавий, жовтавий корінь а над землею виростає з него оден прутик, на нїм горі червоний цьвіт *гушмочками*; як чоловік ся порушить, мочить підойму в горівці и пє.

Вивар з підойми пють проти браку апетиту, при загальній немочи, против болю жолудка и против діфтерії.

Подорожник (Plantago major). Листє прикладають до рани.

Ростопасть (Pyrethrum partenium) прикладають до пят проти фебри.

Як корові попукають дійки, видушують з трупіни ростопасти жовтий сік, (гіркий як полин), до него додають живиці, молодої смитани, се готовять и тим мастять дійки.

Самозелень (Euphorbia amygdaloides); натирають нею маржину, аби вигубити вуши.

Сильник (luncus effusus); вивар з него пє чельидина против білого сплаву.

Скусівник (Astrantia vulg.) против родимця.

Слизівник (Malva rotundifolia); вивар пють против кашлю.

Сплавник (Fumaria rostellata). Вивар пють против білого сплаву.

Старівник (Cicchorium Intybus). Вивар з єго коріня пють и миють ся против збуру.

Хобза (Sambucus ebulus); варять на купіль і парню.

Чемериця (Veratrum album), уживають чередїнниці; зажівають з табакою, аби випчихати хоробу; пють з горівкою; йик хто такої напє си, віводит таке, шо и в цирку такого не уздриш!

Чеснок. Як гадина укусит маржину, *бодькати* би чеснок иглов и так до укушеної маржини примовльити: Точила си война з високого горба, хоть йис лой, хоть лойка, хоть лоянка, хоть стрий, хоть стриянка; йик не можеш у сонци и в місьици гніздь звити, так не можеш нїкуди їдь пустити. — Так 3 рази, почім потовчи би чеснок, мастити рану и мити водов.

(Космач — записала Клим. Лисиньцка).

Чистец (Stachys annua); виваром миють дївки лице, аби було ладне.

Чучурина. Се дерево, йик бзина, росте лїсами в полонинах: воно не має серця; воно віплакало єго за Ісусом Христом; з него дуже добра сопівка.

Юрики (Lathrea squamaria); корінь дають з солею коровам, аби дали ладне масло.

Б) Зьвірі.

Білогрудик-водомороз (Cynclus aquaticus), убитий, видушений, розтертий на порох і вкинений маржинї до пійла, хоронить єї від зарази.

Теплу кров молодого білогрудика пють проти спору.

Бузько-чорногуз.

1. В мори було зразу дуже богато гадюк; вони кусали людий, коли їх на землї було богато. Мати Божа упросила Бога, аби стратив тоти гадюки; Бог загатив греблї, візбирав гадюки у мішок, та дав чоловікови, аби занїс у озеро під Чорногоров, та там їх верг, але аби не дивив си у мішок, шо там є. Пішов чоловік з мішком на плечех, несе у гори; утомив си, став припочивати, скортїло єго подивити си у мішок; він розвйизав єго, а з міха стали вілазити гадюки. Стоїт він зальиканий, аж приходит Бог, тай каже: Коли ти роспустив гадюки, то збирай їх тепер! — За сими словами стали руки того чоловіка — крилами, ніс — рогом, з чоловіка став бузьок. — Тому то в горах так богато гадюк, а ловит їх бузьок.

(Жабє).

2. Дїдько посварив си з св. Петром. Петро переміг дїдька; тот утїкав на смереку; Петро ухопив за пйиту та відорвав ї. Петро шпурив, та з сего зробив си бузьок. Коли так, каже дїдько, я пішлю того бузька твоїм людьим на хату; хто єму гнїздо кине, він тому хату запалит.

(Яворів — Петро Ковбчук).

Дяклик (Picus). Пішов чоловік у великдень рубати дрова. Приходит д'нему ангіл и питає, шо робит? А тот каже: Дрова рубаю! — Та нинї? — питаєт си ангіл. Нема шо їсти, жинка, дїти голодні, треба заробити, а тут инчого зарібку Біг даст — каже чоловік. Шо жьидаєш, абис не рубав в недїлю? — питає

ангіл. Та чого, йик не гроший! — Лиши рубати, будеш їх тілько мати, кілько сам захочеш — сказав ангіл и полинув. Приходит чоловік до дому, а там вже гроший цїлий стріп.

Минув рік; пішов тот чоловік у великдень у лїс рубати. Прилїтає ангіл, тай каже: Не рубай! Чо хоч, абис не рубав? — Хочу богувати — каже чоловік! Рубай собі поки сьвіта, — сказав ангіл, полинув у висиню, а з того чоловіка счинив си зараз дяклик; він ув-одно цюкає у дерево, йик тот чоловік цюкав сокиров.

(Яворів — Микола Ковбчук).

З а з у л я.

1. Зазулю віпросила собі сьвйита Недільи. Вона війшла з своїх дворів, тай сїла; було смутно на сьвітї; вона зітхала, тай каже: Боже, кобис дав хоть таку пташку, аби хоть кукала, коли вже не мет співати! — Бог дав зазулю; вона сїла перед сьв. Неділев, та зачьила кукати.

(Жабє).

2. Зазульи була зразу жинков, вона мала свого чоловіка; вона єго стратила, бо він ї зневажьив. Вона пішла на пораду до бісиці, жинки Ирода. Бісицьи каже: У твого чоловіка є злотий волос на убраню. Єго молодиці любйи. Спали з него лудиньи. Прийшов чоловік, розібрав си, а вона лудиньи спалила; він лишив ї, пішов у лїс, тай казав, аби вона єму їсти принесла. А йик я тебе найду? — Клич: Ку-ку! — За тото переверг ї Бог за птаху; вона не має свого чоловіка, топче си з тріщучком.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

3. Зазуля мала свою пару, самцьи, а тепер ни має. Ї самец називав си кукул. Раз летїла зазуля з кукулом почерез море, тай єго втопила, бо вна си полюбила з тріщуком и він ї до того пидмовив. Та кукул пішов до царства и тепер там є и кує. Тому на образах, йик малюют Бога, то з одного боку корову, а з другого боку кукула-птаху. За тото, шо втопили кукула, то тепер кує но вид Благовіщеньи до Ивана. А тріщук тепер жиєт з зазулев и йик вин ї вздрит, то в-одно за нев си гонит, бо вин также ни маєт пари. А йик зазуля тепер у небі вздрит кукула, то з радости борзо кує, йик кльочка: Ху-ху-ху-ху-ку-ку! бо гадає, шо вин д' неї прилетит. Вона єго тепер так кличет.

(Голови, від Михайла Маротчака записав Л. Гарматїй).

4. Зазуля кукає від Благовіщеньи до Онуфрея, тогди вона зазулев, а відтак занїмит ї. Вона кукає, бо кличе свого чоловіка. У неї був такий чоловік делїкатний, шо такої птахи не було и не

буде. Вона єго стратила, бо вона полюбила си з тріщуком. Вона кличе свого кукула-чоловіка. Йик ї занїмит, вона стає половиком. Вона має дїти з тріщуком в осени; тріщучка носит вона під крилом.

(Жабє).

5. Був такий газда, шо мав дївку, и був в одного пана панич, шо з нев си кохав. Тот панич був з фостом (вовкулак) и прийшов тот панич до тої дївки в свати. И питала си дївка єго, йик єму на мньи, а він казав, шо кукул єму на мньи. И вони пібрали си; він вдав си дївцї, бо був хороший. Разу одного він пішов з другими стрільцьими на стрілецтво; він пішов собі за смерічку, а вони придивили си, шо він має фіст, тай застрілили єго. Жінка дуже голосила за ним и війшла и сїла на поріг и в-одно голосила: кукул тай кукул. Ї не міг загрозити нї отец нї мати, голосит та голосит: кукул та кукул; а отец взьив та вдарив ї замітавков, та відав у таку годину закльив: Шобис кукала, доки сьвіта та сонцьи! — И вона в тот чьис дістала крилцї и полетїла и з неї стала зазульи и тимой вона кукає, а тото сталo си на веснї, тимой зазульонька на веснї кукає.

(Космач, від Олени Ґорґанючки записала Клим. Лисинецька).

6. Був то раз чоловік, називав си кукіл; пішов він до цїсарьи по доньку у свати; коли звінчьив си з нев, каже одного разу до неї: Коли си буду перекидати на нечистого, то ти аби минї нїчо не казала и нїкому не оповідала. — А тот кукіл був злий дух. І жили собі найлїпше. Одного разу їде цїсар на польованє и бере цїсаревича и зьитьи кукола и йдут на польованє; кукол перемінив си на лиса; цїсар стрілив, гадав, шо то зіправди лис и убив кукола на місци. Коли прийшов цїсар з польованьи питає си доньки: Де, татку, мій куколик? — А цїсар каже: Перемінив си на лиса, я єго убив. — В тот раз зачьила донька голосити-заводити за чоловіком. Одного разу мила донька посудку, шо була в хатї и голосила за кукулом, в тот час сказав до неї цїсар: Аби Бог дав, абис кукала, поки сьвіта и сонцьи! — Тогди цїсарска донька перемінила си в зазулю и полетїла вікном у сьвіт и кукає до нивїшного чьису.

(Космач, від Олекси Клапцуньика записала Клим. Лисинецька).

7. Як чоловік почує перший раз зазулю, як вона кукає і побачит галузку, на якій вона сидит, уломит ту галузку, та як буде нев гнати маржину на ярмарок, то над тов маржинов будут бити си на йирмарку и будут добре платити.

8. Йик має бути мертвец у хатї, лакома туда зазульи приходити, сїдає на ків, тай кукає; тогди мусит бути у хатї мертвец.

9. Йик зазульи кукає,
То береза пукає! (Буде весна).

Каня-ганя. (Circaëtus brachydactylus).

1. Раз зловили люде відьму; вона призчала си до того. Люде наклали глогу та терна, розложили ватру і вергли у ню відьму. З неї вилетїла душа чорна, се каня.

2. Чому ганя (каня) кличе дощю? Біг вікопав людьим кирницу, а вна си заничьистила. Бог скликав всу птаху, аби вічистили кирницу, то мут з неї пити воду. Уса птаха пристала чистити, послухала Бога, а ганя нї. Вна сказала: У мене жовті черевички, то бих собі загрузила! — За тото Бог зрік їй: Не меш від тепер пити води з землї, з кирницї, но з дожджю! Тай ганя тепер ни пйи води з землї, а йик довго погода, то вона мат спрагу, жажду, та пивкає, просит Бога дожджю, бо вона но з неба, з дожджю, шо паде, пйит води.

(Голови, від Леся Шекирьика записав Лука Гарматїй).

Курка, шо пієе, ворожит домашним смерть; треба таков курков змірьити хату від стїни до порога; війде хвостом, треба єго утьити, а війде головов, зарізати.

Дївцї не вольно зарізати курку, бо буде мати велику полу (menstruatio).

Курем добре давати зайичих *бебельків*, від того несут си добре.

Ластівка. Кохав си легінь з дївков; в недїлю пішла ї стариньи до церкви, а легінь прийшов ид дївцї; вони звели си на гріх. Бог укарав їх и перевів на птаху. Вікно було отворене. По тім гріху він обіймив ї, стис ид собі и сказав д' неї: Ластівко моя! — Вона в тот раз перекинула си на ластівку, вілетїла через вікно, сїла на паркан, зачьила щебетати, йик ластівка и покликувала єго за собов; и він так зробив си. За тот гріх обернув їх Бог на птацьку скотину.

(Соколівка — Лесь Фока).

Синиця, се дуже погане *потьи;* вона прокльита, бо вона показує жертві мершу. Йик уположит си корова, вона зараз відзьобала би тельити очи, або и пйиному чоловікови. Тьижко найти, де вона віводит си; вона має дуже богато дїтий.

Йик хто синицю ухопит у сїтце, то зараз бє ї, бо вона погана.

Вовк. Рись. 1. Кілько неділь мйисниц, тілько щеньит має вовк. Йик шіст неділь мйисниц, то шіст щеньит, йик десьит неділь мйисниц, то має десьитеро щеньит: девйить вовчьит а десьите рись.

2. Йик Бог сотворив зьвірі, то вовкови казав, аби лиш ловив вівцї; із овец аби жив. Але вовк йик пустив си за вівцьими, то земльи си хитала, а вин ни міг вівцї ймити тай в-одно перед Богом скаргував си. Але Бог сам имив му вівцу, тай тогди земльи перестала си хитати. Бог му придержьив вівцу, вовк зз'їв, тай вид тогди земльи ни хитає си, а вовк сам вівцї ловит.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй).

Кертиня. Був один чоловік в сусїдстві з попом. Пип поступив в чоловіче, в межу. Чоловік закликав мірьинника мірити грунт, аби знати килько пип забрав земнї в него. Йик чоловик пішов за мірьинником, то пип вікопав йиму на чоловічім грунтї, поклав у ту йиму свого сина и прикрив. Вин си з сином змовив, аби з земнї за ним потьигав, йик вони мут перечити си на межи. Йик вийшов мірьинник, то пип зачьив си тогди лагодити. Вин казав: Йик земльи заговори, шо грунт мій, то мій буде! А йик заговори, шо твій, то най буде твій. — Мірьинник зачьив мірьити, а син з земнї говори: Най! це попове! — На тот чьис чоловік кажет: Йик ти так по правдї говориш, то абис пішов черваком земню риючи! — А Бог так дав, шо з того сина попового стала кертина. Видтак пип видкрив йиму, а вже нема сина, но дира. Але грунт за то став попівский.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Лука Гарматїй.)

Кнурик-мірське поросьи (Cavia Cobaya). Він їст *галицю* (таргани, пруси). Єго держьи по хатах, бо він служит не тілько на поживлїнє, але і на лїк против омрази, спору і гістцьи і до худоби.

Ласочка-киточка. Кусає лиш у сьвйта, значит, йик сьвйитий ї скаже, тай за то, шо чоловік не сьвйиткував йикої днини; Бог карає за тото чоловіка; йик ласочка укусит, то нема лїку, хиба би ї зловив, та зготовив и юшков укушене місце помастив; але то не вольно, бо йик одну вбий, то друга вігубит усу худобу, тому то не вольно ї убивати.

Аби ласочка не кусала маржини, треба постити, а на св. Власія не вольно нїчо робити, тогди вона вже не укусит.

Медвідь.

1. Він має говінє (покуту, піст) за тото, що він раз коньи чоловікови зз'їв. Він за то сидит 2 місяці у гайні і ссе палец та їсть гнилу колоду. Він стає такий слабонький, що мож єго на мотуз узяти та вести, куда хто хоче. В осени має він силу за 24 люда і за 2 пси, а на весні за 12 людей і 1 пса.

Молодий медвідь називає ся тулук.

2. Медвідь парує си на весні. Раз на весні пішов я марта, йик зима гибла у Шкорушнїм, за готуром та став я під скалов. Аж тут віходит медведицьи а за нев шість медведїв. Медведицьи прийшла пид пня смереки тай пидвела си, ударила лабов по смереці, йик могла найвище посьигнути, й видійшла на бік. За нев пішов один медвідь та вдрав лабов по пневи, але шос недосьиг, де уна удрала пазурами луб. Пішов другий, третий, пийтий, але нї один ни досьиг так висого, йик медведицьи. Аж прийшов шестий та тот йик пидвів си та посьиг шьи вище від того місцьи на пни, де вона вдрала луб тай вона видтак з ним знюхала си и пустили си обоє у жереп а тоти розийшли си. —

(Голови від Михайла Зеленского записав Лука Гарматій.)

3. Був оден мельник дуже лукавий и все єму си здавало, що у него крадут, йик посходьи си до млина; він був хитрий, та все пуджьив людий. Раз вівернув кожух, тай пуджьив людий: Гу! гу! гу! — Люде си бойили, а прийшов оден старий чоловік до млина, то відав був чарівник; тот закльив єму: Абис кричьив, доки сьвіта та соньцьи: гу! гу! гу!, та абис такий обросний був йик тот кожух, та абис сам крав, колис такий лукавий, шо людий за злодіїв маєш! — В тот чьис став си з него медвідь и пішов у лїс, зробив собі буду тай сидїв. А вітак раз одна жинка пішла в лїс за йигодами, а медвідь ї уздрів тай взьив до буди в лїс. Зробив йиму, назносив моху, тай там жинку занїс и накрив з верху ломачьим, аби не втекла. Нема жинки тай нема; пропала тай годї. Вже й люде забули за ню. Медвідь крав йигньита, приносив ї, — не хоче їсти, — приносив кози, — не хоче, принїс шкапйиньи — не хоче їсти, — принїс тельи, не хоче! А він прийшов до стаї тай украв будз тай принїс, а вона зз'їла; тогди він нїчо йно будзи крав тай цїлі могили назношував до йими. То провадило си кілька років, та вже навтьимило си вівчарьим, що медвідь дуже краде. Зібрали си тай досокотили; пішли за ним а він будзи зметав у йиму тай сам пішов у йиму. Вони заждали, медвідь вилїз, вони єго застрілили. Полїзли в йиму а там жинка вже до половини обросла мохом и здичіла; зарила си в мох а бесїдувати гет забула. Вони взьили убрали ї в лудиньи, хоть вона си тручьила, тай завели д'хатї. Тай цїлий рік не говорила, а вітак промовила тай розказала усе.

(Космач — від Янни Жеґалючки зап. Клим. Лисинецька).

Миш, кіт, лилик.

Миш проклята, бо вона прогризла у ковчи дїрку; йик би не кіт, що хвостом дїрку заткав, був би си ковч утопив. За то кіт благословлений від Бога; єго не мож убити, а хтоби єго убив, то так йикби тата або маму убив; такого не буде пан-отец спові-дати, не буде єго законювати!

Миш проклята, ї мож хоть коли убити, се стане за покуту. Бог карає миш так, що в мартї повіє студенев у мишину дїрку. Миш премудре диханє, наймудріще всїх. Вона будує в осени 12 мишелівок (хати), там прьиче вона 12 могилок зерна. Зимов з'їдає вона одну могилки а решту лишає през голод. Нїйике диханьи не бере гроший, а миш бере; нї одно сотворіньи не платит чоловікови а миш платит; як має бути голод або тьижка зима у якім краю, миш утїкає у другий край и бере у зуби сороківця; Довбуш закопував сороківцї в бочки, миш перегризає їх и бере відти, а йик нї, то у чоловіка из скринї й несе у зубах. Часом треба ї переплисти Дунай, то люде берут у неї гроші й перевозят поронами.

Як миш зз'їсть кришку свйиченого, зараз ростут ї крила, з неї робит си лилик. У него на крилах є греблї, вили и коса, усе, що треба до сїна.

(*Жабє — Никола Центелюк*).

Пес.

Єго віпросив сьв. Петро у Бога. Як уже люде мали хати, сидїв сьв. Петро у хатї і спав, а Триюда прийшов та з надвору напудив сьв. Петра, а він попросив Бога, щоби Бог таке дав, аби воно єму давало у хату знати, як хто прийде на дворі. Бог дав єму пса.

Чому люде держьи пса?

Був богач, мав одну доньку. Він не міг ї віддати, бо вона була дурна. Була баба; вона каже: Я пораджу тебе, що си віддаш. Йик тато мама підут, а ти лїзь у піч гола та масти, але дверий не запирай. Я йикраз тогди прийду з старостами; вони мут питати де мама-тато? А ти кажи: Пішли до солонини за мастев... Йик станут питати: Ци забарьи си? А ти кажи: йик підут дорогами обхідними, то не забарьи си, а йик поперечними, то забарьи си. — А мут питати, чо ти сидиш гола у печи, ти скажи: Не було *вух* на дворі, тому ви голу мене застали. — И так було. Мама, тато пішли у місто; приходьи старости до тої баби и питают си: Ци єс нам вішукала дївку? — Вішукаласме; є, ходїм! — Пішли. Приходьи до того богачьи, отворили двері, найшли дївку у печі; гола — мастит піч. Вона си віхопила відти, убрала си; питают си старости: Де тато, де мама? — Пішли в йирмарок у місто до

солонини за мастев. — Ци забарьи си? — Йик підут дорогами обхідними, то не забарьи си, а йик підут поперечними, то забарьи си. — Чо ти сидиш гола у печи? — питают, а вона каже: Не було вух на дворі, тому ви мене голу застали. — Пішли и говорьи собі: Це дурна дївка. — А баба каже: Не дївка, але ви дурні! — Бо солонина нїчо не варт без соли. — Правда. — А йик підут обхідними дорогами, нїхто їх не займе, не обдере. — И се правда! — А чож вона у печи? Шо не було вух на дворі? — Ви дурні, бо йик би був пес на дворі з вухами, а він має вуха чуйні а очи видкі, то ви би ї голу у печи не застали.— Вони идут другий раз; дївка сапає у городї. Кажут ї: Боже помагай! — Вона каже: Дьикувати вам! Най Бог помагає вам тай минї з вами! Ви кажете, що я дурна, а то ви дурні, бо ви ходите, шукаєте, як гуси у мрацї: розумного проходите, дурного шукаєте; не можете найти и не можете здибати, доки вас чельидь не ме бучьим від хати відгоньити, доти ви мете людську дитину по далеку обходити. — Вони вернули до баби и кажут бабі, що вона так и так казала. Ци зле, ци добре? — А баба каже молодому, що дївка розумна и що так воно є и так буде.

З того чьису держит кождий газда пса, бо пес чує та видит; газда вийде, прохожий не найде нїкого в хатї голого, не прибраного.

(*Жабє — Юра Бендейчук.*)

Пес приятїль чоловікови, а жинка неприятїль.

Чоловік украв вола у другого; єго замкли за це, а він віломив си и вернув д' хатї, а син держьив єго у пивници, шо нїхто не знав. Син оженив си. Жинка зачьила з ним сварити си, тай каже: Я скажу, шо ти держиш старого у пивници. — Син пішов до ворожки ворожити, а вона сказала єму: Ти маєш дома приятельи и неприятельи. Иди до дому, вібий пса тай жинку, зараз спізнаш, котре є приятїль а котре неприятїль. — Він так зробив. Пес кауткаючи утїк, обіздрів си: він вітьиг колач, пес прийшов; він дав псови колач, пес областив си и вже від него нїкуди не пішов. Жинку ударив лехко, а вона віповіла у гнїву, шо він тата держит, тай замкли обох до арешту.

(Яворів — Микола Кобчук).

Гадина.

1. Усї гадини сходьи си на *Здвиженьи* разом до одної своєї старшої: вони лїтували на земли, їм тепер треба ити у головиці-теплиці відзимувати. В теплицу лїзут на зиму жьиби, йищірки, гадини, ластівки. Гадини сходьи си там до свого сьвйитка; він їх

питає, котра, де і шо зогрішила; тота, шо ще нїчо не вкусила, шо ще не є грішна, тоту приймає тот сьвйитец у теплицу, а котра укусила дещо, тоту вже матка-земльи не приймає, тота зимує на земли у колодї, у гною, у вертепі; скоро сонце марта загріє, вона иде на сонце и вігріває си. Скоро перезимує, вона кусає кого видит; вона є тогди дуже люта, погана; йик би ї вздрів чоловік и йик ї вбє, то єму опустит Бог тілько гріхів, шо єму не треба давати на 12 служеб. Тамтим не вольно з теплиць віходити, аж до Благовіщеня. Того дньи отворит си земльи, зодригнет си, вода си рушит, зими вже нема, тогди тот сьвйиток їх розсилає по сьвіту, и вони знов так аж до Здвиженьи.

(Яворів від Леся Ковбчука).

2. Гадина мартова зимує на поли; ї земльи не приймає, бо вона грішна. Вона походит від Арідника, що дав Єві йиблоко зз'їсти.

Гадини мартові є троякі: теркаті, чорні и білі. У теркатої одна *батка* чорна, одна біла, одна червона. — Чорна гадина то така йик вуголь; у неї таке на голові, шо не мож надивити си; на голові у неї затїчки та квіти делікатні, шо не мож надивити си; очи у неї дуже файні. — Біла се водьина. — Терката називає си пожериста, бо вона дуже люта. Йик вона иде *морогом,* то трава увйине так йик би ї віпік. — Чорна дуже пудна, боїт си чоловіка. — Білу тьижко видїти і вона добра до аптики; йик би ї зварив и зз'їв з неї юшку, то знав би йике зїлє до чого є на цім сьвітї; усе приговорит до такого чоловіка. Йик теркату убє стрілец, та вийце ї жильце и пришрубує до кріса, то кріс такий дуже лючит, добре трафльиє.

(Юра Шеребурьик — Бервінкова).

3. Йик чоловік убє йику будь гадину, мусить зараз мити си, бо він *торіне* си (верже си), йик увидит ї, а йик би не обмив си, то заслаб би так, шо ув-одно торгав би си.

Йик хто вібере 12 жильців пожеристої, то того нїколи гадина не вкусит. А вібирают жильце та пхают у рот стебло з мачку цибухового, вона віставит жильце, треба єго ухопити і відтьити.

Гадину називают: лойк, лойка, або сопавка, (бо вона шипит).

4. Гадина-готиця. Гадина росте, аж доки і *тріщучок* (волове око) не побачит; тому одна гадина велика, друга маленька. Йик тріщучок йикої гадини через 12 років не видит, то вона усе росте, а по 12 роках утїкає у печеру и 12 років годує ї там синиця, погана, прокльита птиця! Така гадина називає си готиця. Вона о год. 12-ій у ночи свище; тогди сходьи си до неї другі, тай дуют пацьирку, йика є у неї на фостї, через то па-

цьирка росте, аж дорoсте завбільшки малого йиблока. Хто таку пацьирку найде, тому нїчо не стане си; єго не имут си нїйикі вроки; а йик корову придоїти через таку пацьирку, то вже нема такого на сьвітї, аби ї відобрав манну. Пацьирка добра, йик гадина укусит чоловіка ци маржину, треба лиш укушене місце помастити тов пацьирков. У тої готицї ростут крила, шо аж у 12 років вона має на них зленути; за тот чьис зробйи си на голові другі гадини, а тоти зробйи диямент. Вона тогди летит у ночи; від неї так видко у ночи йик би засьвітив місьиць: від того дияменту сипле искрами, йик з вогню. Вона бере худобу, людий з польи и прожирає, йик пес муху. Йик люде дізнают си, де вона, то тратьи ї канонами. Дияменту не мож нїгде инде дістати, лиш тілько у готицї.

На горі Цецинї є така готиця; вона має 12 голов; на ту гору не долїтає нїйика птаха, лиш орел та голубец; готиця стереже там воду гоющу, цїлющу и живицу. Вона відти нїкуди не йде, а йик піде, то є дуже велика *западь* (сьнїгу богато), що хати завалює. Вона велика йик веселка. Сама вона погана, червона.

(Бервінкова — від Юри Шеребурьика).

5. Не приходит си за ню марта*) говорити, але ще місьиць не настав, та най там! Отже є гадюки довгі, шо мают на голові пацьорку из таким дорогоцїнним дияментом, за котрий би міг узьити, хто би дістав єго, и кілька тисьич. І надибав був оден чоловік тут у горах давними чьисами, шо ишла по через дорогу, а він вдарив буком, що та пацьорка впала; він ту пацьорку вхопив, зачьив тїкати, а та, шо з тов пацьорков була, шо впустила, йик засвистала, то тілько їх си зійшло, шо рахунку їм не було. И зачьили си вони за тим чоловіком гнати. Тот чоловік тїкав, шо міг, та втїк у деревину у бук. Вони за ним лїзли на бука; він мусїв до них стрімголов си обертати; котрі підлїзали, він рубав сокиров, шо мав з собов, и так вірубав до май послїдньої; аж тогди злїз и пішов з тов пацьорков и вона єму сьвітила.

(Космач, від М. Палїйчука записала К. Лисинецька 4/3 1905).

6. Гадина-язя. Из змії робить си *язя*, йик ї 7 років, аби нїхто ї не видїв. Тогди си робйи крила у неї; голову має велику, а йик уже так завелика си зробит, шо мож летїти, то вже людий може у маху пожирати. Для того є потьита такі, шо називают си волові очка, шо лїтают ломами и скалами шибают такими, шо не може туди нї худоба зайти, нї йика звірина. Тоти потьита залїтают и їх гадини запльовуют. Бо по рівних земльих, куди ходьи люде й худоба и всьика зьвір и птаха, то вже їх видьи. А то однако, хоть най буде й хто, то лиш, аби ї увидів, то вже з неї язя не може си зробити. Отже йик потьита заплюют

*) Розказував 4/3 1905.

змію, то вона не росте и крил не дістає. Змія то гадюка, є чорна, є писана, всьикі. А є гладуни, шо слїпі, бо йик би видїв, а він укусит, то вже би си не віходив. — Отже куди нїхто не заходит и змії тоти завиджують и запльовують, то вони вже більше не можут рости, лиш такі, йикі їх уздрьи.

(Космач, від Михайла Палїйчука).

Жаба.

Жьибу не мож убити, бо такому умерла би мама. З великої жьиби, *рацавки-рапавки* робит си *тило*, лїк для маржини, ось йик: рацавку треба покраяти и нальльити водов у йику посудину. Тов водов заливати маржину, вона від того товсне.

Блихи и вуши.

1. Була стара баба, шьо не мала в недїлї та сьвйитки шо робити. Пішла вона, пішла до Бога просити, аби ї дав роботу на недїлї и сьйитки. А Бог ї дав жменю спузи (пороху з землї), а з того стали блихи. Але вони скакали, штрикали, а баба ловила дивити си, шо це є, та не могла имити. Пишла до Бога просити и жьилувати си, шо не може зловити того, бо вона стара, а то штрикат та тїкат. Бог ї дав тогди жменю попелу та верг ї попив на головуз того стали вуши. А баба прийшла д' хатї та зазирає, а то шос лазит та не тїкає. Вона це ловила та била; и тепер в недїлї и сьйитки чельидь обіскає си.

(Голови, від Петра Шекирьика записав Л. Гарматій).

2. Баба не мала шо в недїлю робити, та просила Бога:

Дав єс, Боже, недїлечку,
Дай жеж тепер забавочку,
Бо смутно без неї сидїти, —

а Бог дав вуши; вона вже має шо робити; зійде си з другов, обіскає одна другу, тай мают забаву.

(Яворів.)

Медведик.

Медведик має 4 нозї и 2 руцї; він виводить дїти на поли, де нищить траву; він обточить землю до окола, зробить дїрочки тай нанесе там яєць а сам коло них ключе йик курка; він сидит на тих яйцях та сьпіває.

Мурашки.

Є мурашковини первовічні: у них сидять мурашки з усего сьвіта; там є и найстарший мурашок; він нїкуди не ходить, лиш другі приносять єму з усего сьвіта манну, а він там робить з неї ладан. Як кинути кришку ладану, то зараз назбігають ся мурашки, та бють ся поміж собою, хапають ладан та утїкають з ним у мурашковину. Мурашок є на то сотворений, аби робив ладан.

XXIV. Загадки.

Шімбали, шімбали, йика це загадка?)*

1. Один тулуб а два роги. — (Б е с а г и).

2. Тут моє тїло вогнем погоріло. — (Б ж о л а, ц е р к о в, с ь в і ч к и з в о с к у).

3. На горі шьирварок, на долині йирмарок, а коло дьири гвавт. — Б ж о л и в у л і ю).

4. Повний пеньок черешеньок. — (Б ж о л и).

5. Чорненьке, маленьке, колоду кине (рушит) — (Б л о х а).

6. Стоїт, стоїт хитає си,
Йик упаде, вбиває си. (Б о д а к).

7. Шо то за курочка, шо попід землю йийцї зносит? — (Б у р ь и ш к а).

8. Закив тато си народит, син по сьвітї ходит. — (В а т р а, д и м).

9. На ватрі віпере си, а на водї вісушит си. — (В і с к).

10. За лїсом за прилїсом дикі свинї риют. — (В у ш и).

11. Без вікна без дверий повна хата людий. — (Г а р б у з).

*) Так зачинають кожду загадку.

12. Сивно росте, слабко висит, сам оброслий, конец лисий. — (Г о р і х).

13. Андрій вівцї в струнку жене. — (Г р е б і н ь, в у ш и).

14. Кінь білобокий, забрив у Дунай глибокий,
Йик зайрзав, ввес сьвіт зазнав. — (Г р і м).

15. Сидит дїд на стовпу у дубленім сїраку. — (Г р и б).

16. Репе, репе, над берегом хата. — (Д а р а б а).

17. Штири братчики в один корчик стрільиют. — (Д і й к и в д і й н и ц и).

18. Лїтав птах попід Божий дах. (Д з в і н).

19. Сидит когут на вербі, пустив коси до землї. — (Д з в і н, є г о г о л о с р о з х о д и т ь с я п о з е м л и).

20. Без рук без ніг на під лїзе. — (Д и м).

21. За лїсом за пралїсом, за розсохачем
Бив бук бука, буковим бичем. — (Д о в б н я, к л и н, к о-
[л о д а).

22. Серед села лупйи вола,
Кождій хатї мечут по букатї. — (Д о р о г а и с т е ж к и).

23. Ненї не мала, цицьки не ссала,
Дївков не була, а жинков зістала. — (Е в а).

24. Розстелений кожушок, на нїм посїйиний горошок. — (З і р н и ц ї н а н е б і).

25. Попід стріхи білі міхи. — (З у б и в р о т ї).

26. В лїсї росло, дома стало, тепер носит душу й тїло. — (К о л и с к а).

27. На моїм баранї 150 ран. — (К о л о д а в д р о в о р у б і).

28. Баба товстульи, донька тонкульи, а син кучерьивий. — (К о м и н, к а г л а, д и м).

29. Кривеньке, тоненьке, все поле зінре. — (К о с а).

30. Вілетїла сорока з чорного потока. — (К у л я з к р е с а).

31. Бабине ремесло, довкола оброслo а в серединї дїрка. — (К у ж і в к а).

32. У нашої невістки сїмсот сорочок; йик вітер завіє то всїми кине. — (К у р к а, п і р я).

33. Шило-мотовило, по під небеса си вило,
З Господом Богом по нїмецки говорило. — (Л а с т і в к а).

34. На палици йирмарок. — (М а к).

35. На городї тичка а на нїй капличка,
Вона без дверий а в нїй повно людий. — (М а к і в к а).

36. Тато вертит, мама терпит, а дїти ґвавту кричьи. — (М а к о г і н, м а к і т р а, м а к).

37. Ишла мошначка по під тепличка и стрітила чучура; питаєт си: Ци дома мундора? — (М и ш б і ж и т п о п і д с т ї н у; щ у р и к і т).

38. Иде лїсом не ковтне, иде водов не бовтне. — (М і с ь и ц ь).

39. Дуднит, лопотит, берегів си не держит. — (М л и н).

40. Стоїт баба на ґанку и дивит си в поганку, — (М о ш е н к а).

41. Пів дуба сирого, пів дуба сухого, а на верху цьвіт, чути на ввес сьвіт. — (М я с н и ц ї, г о в і н є (піст), в е л и к д е н ь).

42. Тато високий, мама широка, син крутий, невістка слїпа. — (Н е б о, з е м л я, в і т е р, н і ч).

43. Толоки не змірені, вівцї не зчислені а вівчьир рогатий. — (Н е б о, з ь в і з д и, м і с я ц ь).

44. На дубовій скрини, дїд бабу слинит,
Дїд бабу тикне, а баба сикне. — (О л ї й н и ц я).

45. Біле поле, чорне насїньи, хто посїє, тот зрозуміє. — (П а п і р, п е р о).

46. Біле поле, птаха на нїм оре,
Чорне насїнє, мудрий єго сїє. — (Папір, перо, чорнило, писар).

47. Під землею рай кипит. — (Піч горяча під книшами).

48. Білий *белей* (пес) на воду бреше. — (Праник).

49. Сива кобила в сивій ходила, сїмсот сивеньит з собов водила. — (Риба).

50. Сплету хлївец на пйить овец. — (Рукавиця).

51. Біг песок попід лїсок, тай зчурив (задер) носок. — (Сани).

52. Чорне горнище отрубами дрище. — (Свердлик).

53. Чорне волище крізь стїну дрище. — (Свердлик).

54. Що то за гість, що сам себе їсть? — (Сьвічка).

55. Котра масть наймаснїща? — (Сіль).

56. На пни ревут. — (Скрипка).

57. Довгі лати, черлені манни, зелені дїти. — (Смерека, шишки, фоя).

58. Иде у лїс, дивит си до дому — иде до дому, дивит си у лїс. — (Сокира).

59. Мету, мету, не вімету; несу, несу, не вінесу; прийде пора, само піде. — (Сонце).

60. На земли дуб, а на дубі колопнї, на колопньих глина, на глинї капуста, а в капустї свинї. — (Стів, скатерть, миски, капуста, солонина).

61. Лїзу, лїзу по зелїзу на мньисову гору на деревйиний верх. — (Стремена, кінь, терниця).

62. Висче коньи, низче котюги. — (Терниця).

63. За лїсом, за пралїсом золоте тельи ричит. — (Трембіта).

64. Стоїт баба в кутику в червонім капшушику, хто ї зрушит, плакати мусит. — (Цебуля).

65. Стоїт хлївец на череду овец, межи ними воробец. — (Церков, люде, піп).

66. Иде лїсом ковтне, іде водов бовтне. — (Човен).

67. Червоне залуплене на дївку лїзе. — (Чоботи червоні).

68. Чорне й волохате на гроші богате. — (Чорт).

69. Без обручів, без дна, повна бочка вина. — (Яйце).

70. В одній барівці без чопа и без дїри два трунки. — (Яйце).

71. Чому пес кости гризе? — (Бо тверді).

72. Лїпша хата з вухами йик без вух! — (Без пса).

73. Без чого не можна хати покласти? — (Без сука).

74. На чім найбільше хрестів? — (На клубку).

75. Чим найдалї вержеш? — (Гадков).

XXV. Словарець

до всїх V-ти томів „Гуцульщини“.

Тут подаю: 1) слова, властиві лише гуцульському говорови, поясняючи їх вираженями загальнїще уживаними; — 2) слова для загалу мало знані, як нпр. назви приладів і їх частин; — 3) назви недуг, зьвірів і ростин, додаючи при них наукові (латинські) назви; — а для легчого з'орієнтованя при читаню: 4) назви сел, гір, полонин рік і т. п.

Де ті слова зглядно назви потребують близшого поясненя відсилаю читача до відповідного тому і сторони сеї праці.

Слів чужих, в гуцульськім говорі перекручених, але для загалу зрозумілих, як пр.: адукат, адйонт, анджимір і и. не виписую в тім словарци.

Абомóвня — відгомін;
Акришóри — село, l. 56;
Альбúнец — потік l. 6;
áлтиця — часть сорочки під пахою;
амбáр — більша комора;
Арідник — чорт;
аркáн — танець, III. 80;
асьúк — мабуть, здає ся;
áфини — чорниці (Vaccae Myrt.).
баба — куля з глини, l. 260;
баба — страва l. 144;
бабáк — бабяр;
бабéльки — овечі відходи;
Бабин — село, l. 56;
бабúнец — часть церкви l. 115;
бáбиці — недуга V. 243:
бабка — Gobius aquat;
бабка — до клепаня коси l. 169;
бабчьúр — до клепаня коси l. 169;
багáкати — сьпівати;
бай — забава;
байбарáк — короткий вишиваний суконний сердак l. 126;
бажьúти — хотїти;
бáлта — грузь, болото;
банка, баночка — паперові гроші (Banknote);
бáнно — жаль, тужно за ким;
банувáти — жалувати, тужити за ким;

ба́нуш — кулеша на сметанї варена, I. 140, 215;
ба́ня — див. церков: I. 116;
ба́ня — в нїй варять сіль;
Ба́ня Березівска — село, I. 56;
ба́нька — глиняна посудина на олїй: II. 264 270;
бар&а́ч — насьмішлива назва буковиньских Гуцулів;
ба́рда — широка сокира до тесаня дерева;
ба́ртка — зелїзна часть сокири; ручка гуц. топірця: I. 289;
баришівни́к = посередник;
баришівне́ — нагорода за посередництво;
басам&а́ч = гальон;
басару́нок — сїно і т. п. що дають при подою;
батько = хре.ний отець;
ба́шта — висока стара смерека;
баштанни́к = старий смерековий лїс;
байбар&а́с — короткий вишиваний сердак;
б&а́йор — вовняний плетений шнур;
Бахміньский — див. II. 266;
бгати = гнути, згинати, складати (ніж);
беле́га — відходи рогатої худоби;
безчьи́сне дерево, див. V. 255;
бендьи́к = чміль;
бендюги́ — див. плуг: II. 165:
бер = кладка: I. 80;
бербени́ця — деревяна подовгувата посудина: II. 251;
бервено́ — зрубана і очімхана смерека або ялиця;
бе́рви — ссохле бервінкове листє;
Бервінкова — село: I. 56;
бе́рдо — див. ткацкий варстат, II. 256;
бердо́ = пропасть;
Бережни́ця — потік, I. 11;
бере́за — колядник: IV. 17;
бе́резень — місяць цьвітень:
Бере́зів — село, I. 56;
берфе́ла — див. I. 109, II. 187;
бес&а́ги — вовняний подв. мішок;
бе́чка = шутка;
бе́чкова недїля = цьвітна, шуткова недїля;
беше́га = ружа (Erisipelas): V. 241;
бешьизни́к = чворолист (Paris quadrifolia).
бі́ждерево — Artemisia Abrotanum: V. 255.
бізі́вно = певно, безпечно.
бізу́ю = можу; не бізую = не можу;
білень — місяць липень;
білова́на — біла корова;
білогру́дик — Cinclus aquaticus;
Бі́тковец — потік: I. 8;
би́дзень — місяць липень;
било́ — див. друлівник: II. 277;
Бистре́ц — ріка I. 3;
Би́стриця — ріка, I. 8;
благослов&і́нє — див. III. 15;
бле́нда — висипка на тїлї;
бли́скавка — срібна монета, срібні пацьорки;
бо́брики — мосяжні гузики;
бовга́р — пастух рогатої худоби;
бо́вта — буда купецка;
бо́втар = купець;
бо́втиці = гузики; білі мушлї (Cypraea moneta);
бовчьи́ = полонка;
бо́жка = піст;
бои́т = кіпит;
бокла́г — плоска барілочка;
бола́ = слабість;
бо́ле = добре, преціньь вже;
бо́лоз = велика гадина;
бори́дка — див. сокира, II. 175;
борса́ти = насилювати;
борта́вий = порохнявий;
ботеле́в — деревяна посудина на пиво, або до робленя масла: II. 214;
боте́й — стадо овець, I. 210;

брай — див. II. 214;
браковáти = вибирати;
брацáр — див. сорочка: II. 153;
брéсклий = намоклий, сирий;
бриндýша — див. II. 215;
бри́нявий = перестоялий;
будз — див. I. 214;
буждигáрня — стара драптива хата;
бу́женица — вуджене мясо;
Будийóвска — гора, I. 1;
букáт, буката = кусень;
Бу́ковец — гора, I. 4;
букурія вузкий ремінний пояс;
бульбóн = вир (у воді);
бурдéй — бідна хата, I. 111;
бурьи́ник, бурьишінни́к — хліб з товченої бульби;
бурьи́шка = бульба;
буркни́ця — див. I. 91;
Буркýт жерело щави, I. 12, 16;
бу́тини лїси, призначені на зруб, I. 173;
бу́хня — хата без хоромів;
Бу́хловец — потік, I. 8;

вàдити си = сварити ся;
вагітнá (жінка) = ж. в тяжи;
валú́ло — I. 113;
валувáти (вівцї) — II. 210;
вàлуб = жолуб;
вальи́ти = чистити коня;
вайльó = ой, ой біда;
вар — юшка з сливок;
варівни́й = страшний;
вáрко = страшно, небезпечно;
вартáш = вартівник;
варцáби — див. вікна, I. 90;
Васи́льи = новий рік;
вáтаг — II. 189;
ватарни́к — I. 109;
ватýйка = коза однорічна;
векели́я = губка;
вепри́на = агрест;
вéре = чи;
вéремйи = погода;
веремінна (жінка) = ж. при надії;
веретїнник — II. 149;
вереч и́ = вергти, кинути;
верклю́г — I. 109;
верстаки́ = ровесники;
вéрцати (дверима) = рипати;
вéршка — II. 227;
веселúця = дуга;
весло́ = коромесло;
ви́лїг = видаток;
виробяки́ = постоли;
ви́сївка = дуга;
ви́тиця — тоненька воскова сьвічка;
вібльи́к — кругло отесаний пень;
вівагом = поважно, повільно;
ві́дволодь = воднистий снїг;
відóрщі = Йордан;
вікáр — сухий окрашений сир;
вінчіньи — III 36;
вípóвчовало си = сповнило ся;
вір — кінь нечищений;
віріжíньи — III. 30;
вісни́й = лїтний (Николай);
вітрьихнути = висохнути;
вíхола — буря з сьнігом;
ві́щий = сьвідомий;
води́ло — II. 284;
вóлоки вовняний шнур до постолів;
волосьи́нки = штани з вовни;
вóлочно = належно;
воньи́ти = смердїти;
вор, вір = нечищений кінь;
вори́ньи — I. 74;
воро́зкий = збиточний;
воро́нка — див. сопівка, III. 71;
вóрох = купа;
Воро́хта — село, I. 56;
ворошúти = змішати до купи;
вєзіль — ростина, що вє ся по земли;
вýголов — ремінець, що спо-ює обі части цїпа;
вуйко = медвідь;
вýрда — II. 206;
гáба = филя (на водї);

габо́в = жди!
габу́к — II. 227;
габучі́ти = непокоїти;
га́вйизь — V. 256;
гаджу́га = молода смерека;
гайна́р той що гонить худобу;
гайно́ — леговище медведя;
гайта́ж, в один гай = без упину, без перерви;
гайто́ви = польованє;
гайтовати = польовати;
гаклó́ви, гатло́ви — зелїзо, яким тягнуть дерево;
галдама́ш — закінченє спільної роботи у лїсах;
гамбаса̀ти = танцювати;
гамішни́й = лакомий;
гаразди́ = достатки;
гара́пник — II. 293:
гевки́ — кличуть на упряжені воли, аби назад ішли;
гентúна — дерево на клепки, II. 247;
ге́птати ся = сварити ся;
гета́ж — той що держить задну керму дараби; челядник при трачці;
гітиньи — чверть кругляка;
гипа — стромий верх;
ги́цлик — скіряний гузик на обцасах;
глек = збанок;
гля́ба = годї, не мож;
гни́лень = червень;
гребінка — II. 167;
греблї — II. 169;
Грамітни́й — потік, I. 6;
гра́мітний = письменний;
грецúло = алун;
грідушки́ — нагрудна часть кептаря;
грізд, грозд = чіп, корок;
Гове́рля — гора I. 2;
Го́лови — село, I. 56;
головúця = теплиця, нора;
головни́цтво = убійство;
голосни́ця — див. церков, I. 117;
голосни́ця — див. муз. інструменти, III. 70;
Го́мул — гора, I. 1;
гончарі — II. 259;
Го́стин — гора I. 4;
готу́р — дикий когут (Auerhahn); готка, — дика курка, II. 238;
гото́вити = варити;
гра́нь = мох;
Гринева — село, I. 56;
грузь = густе болото;
гу́гнавий = гикавий; той що говорить не виразно;
гу́жва — кільце сплетене з галузя;
гу́зар, гу́зьир — грубший конець дерева;
гук = водопад;
гук — див. дуда, III. 74;
гук = рило свинї;
гула́вий, г ла́вець = рабіят;
гурма̀н = купа, а також топка соли;
гуска (соли) = топка;
гуска — див. веретено, II. 148;
гусьики́ = цигарета;
гу́сьльинка — I. 141, II. 214;
гу́торити = розмовляти;
гу́шматок — II. 147;

Га̀джина — полонина, I. 14;
га̀йда = пес;
галага̀н = чворак, 4 крайцарі;
га̀лиця = всяке гадє;
га́ня = орел (Circaëtes);
ганч = блуд, хи́ба;
гар — видовбана дїра;
ге́дьо, дьидьо, ге́дик = отець;
ге́льгів — II. 176;
герлянки́ — II. 226;
гльиг — II. 213;
гло́та = дїти;
гого́вник — конець сака, II. 163, 225;
гого́дзи — Heidelbeeren;
го́льфа = рана;
го́дза = чирак;

Ґорґа́н — гора, I. 4;
ґра́жда — клїтка, огородженє, I. 107;
ґребло́ — II. 151;
ґрегіт — місце де дрібне камінє;
ґречнува́ти = почтити;
ґринджо́ли — малі саночки;
ґрібки́ = куропатви;
ґриф — II. 176;
ґро́ники — срібні гульдени;
ґрунь = хребет го́ри;
ґуджули́я — хрущ: Geotrupes stercorarius;
ґу́гля — I. 133;
ґушкі́р = катар;

да́вань — сїно, яке дають до подою;
да́ві = сегодня рано;
да́йкати = просити;
Да́нциж — гора, I. 2;
дара́ба = сплав: II. 182;
дармови́с — кутас коло сердака: I. 184;
да̀чка = податок;
двері — I. 93;
де́два — те, що лишає ся по давани;
дельо́ний = делїкатний;
денцівка, денчівка — I. 71;
депута́т — властитель полонини I. 184;
дергі́вка — II. 147;
деревце (весїльне) — III. 23;
деркач̀ — II. 167;
дже́ґа = пересада;
дже́рга = підклад під голову;
джу́ман, джюман = чумак;
джьо́рини, джу́рини = скварки;
джу́рга = товпа (худоби і людий);
джус = гого;
джимо́ра = гущавина;
Дземброня — I. 3, 86;
дзер = сирватка, II. 213;
дзьи́ма — I. 142;
дзьо́бавка — I. 143;
дзьо́бело = зуби́ла;
дзьо́бня — вовняна торбинка;
ди́мало — ковальский міх;
димни́к = комин;
диха́нія, дига́нія — всяке зьвіря;
дївѐр — брат мужа;
дійни́к — дійна худоба;
дїнниця — усе, що покладене на граници як: плоти, ломи, мури і т. д.
До́бринь — потік, I. 6;
до́вганка = гадина;
Довгополе — село, I. 56;
до́ги — дощинки на суднику, II. 249;
до́пуст = призначенє;
Дора̀ — село, I. 56;
дора̀ — те, що приносять на великдень до посьвяченя;
дорйини́к — судина, в якій є дора̀;
достійний — той, що допильнує чогось;
драпіжники́ = вартівники (коло церкви);
дривору́б = древітня;
дри́мба — III. 76;
дробийта = вівцї;
дру́ґати — скручувати нитку на веретенї;
друкарни́к = гуляка;
друлівни́к — II. 277;
дряпа — II. 151;
дубле́ний — на червоно закрашений;
дубльини́к — червоний вовн. сердак;
дуби́ло — II. 152;
ду́ди — рукави жін. сорочки, I. 153;
ду́дка — III. 73;
ду́жий = здоровий;
ду́ка, дука́р = б гач;
дурньи́чка = тифус;
Дутчьик — II. 317:
ду́чка — вузка дїра;
душьи́ — див. скрипка, III. 68;
дє́хірни́й = пристійний;

Жабє, Жьибє — село, I. 56;
жандáрик, шандáрик = вудвуд, дудок;
женьúпин — карловатий яловець;
жентúця — II. 214;
жéрва, жéвра — лютий пес;
жéреп — карлювата сосна;
живкúй = гіркий;
жúравиця — комаха, на ню ловлять пструги;
жирóванє — II. 273;
жóлоб — пáрів між двома горами;
жолóбниця — I. 91;
жóнва = довбач;
Жóнка — потік, I. 8;
жóрна — II. 146;
журúлиха = горівка;
жьилóба = скарга;
жьисníй = поганий;
жя́хлий = дуже подібний;

забагà̀ч = складаний ніж, II. 291;
забíр вишиваний конець перемітки;
зáвідця = зарядця;
зáвізно = глітно;
завóдини — III. 26;
зáворітниця — I. 86;
загýтав си = задумав ся;
зажéристий = упертий;
зажечú = запалити;
зáзуб — II. 236;
зайдéй — чужий чоловік;
заклебýчений = задертий, загнений;
заколéсник = колодій;
законьúти = причащати;
залóга = застав;
залямúстий = запобігливий;
зà̀мок — I. 93, 94;
замрекóтий = захланний;
занóга — закуток між горами;
запáдниця — II. 235;
запамúитати = забути;
заплéваний heimtückisch;
заплениúчувати — III. 119;

заплýга = звязь;
запрóсини — III. 22;
зарýчини — III. 13;
зарúидúти — дати до страви масла, олїю;
заскалýшити = закрутити;
зà̀ступцї = сходи;
зáстайка, заватра — I. 188;
зà̀столи —латки на постолах;
зà̀тинка— див. веретено, II. 148;
зáгір — ровець на дно в судннку;
зà̀тічка — III. 16;
зачитáги си = присягнути від питя горівки;
збáвити = попсувати;
збігленьúй — поронений плід;
збур — Tripper;
зваричíвка — яблінка паперівка;
звединьúта — дїти мішаного супружества;
звід — лапка зелїзна на мишi і прч.;
звізд, звіздь = цвях;
згар — вигорілий лїс;
згарда — намисто з срібних монет, I. 31;
згоя, жонва = дяклик (Picus);
згур = сажа;
Зелéна — село, I. 56;
Зеленúця — ріка, I. 8;
зимà̀рка — хата I. 111;
з'їдениця — Phtysis, V. 239;
змаза — пертрактация маси;
злýда = обман;
зóвиця — сестра мужа;
золотнúк — V. 245;
зрíшений = пофалдований;
зрýщик — I. 236;
з'умáлий = божевільний;
з'уритити собі = збридити собі;

Игрéц — гора, I. 4;
Ильця — село, I. 6;
имшéдь = мох;
имшúти — обтикати мохом;
инґерáш = перекупство;

инцина́тий = лютий, острий, в значіню нїмецкого picant.
ирсти́ти = хрестити;
и́стинний = правдивий;
йо́йлик = плаксїй;

каганє́ц — вижолобленє, в якім обертають ся двері;
каза̀н — зел. баняк з дугою до завішеня;
кази́ти = псовати;
кайла́к = коротко утятий ковбок;
калаба́рити = плести дурниці;
калагу́р = монах;
кала́й, каланник = убогий чоловік;
ка̀льман — той, що обходить ватру;
ка̀луш — шнур, яким вязали опришки свої жертви;
калюхи́ = внутренности;
Каменѝста — гора, І. 4;
Ка̀мінка — потік, І. 8;
Камінні́ тіятри — скали: І. 3;
капе́стра = обротянка;
капі́в (-ови) = пес до полюваня;
Капли́вец — гук, І. 8,
капчурі́ — плетені короткі паньчохи;
ка́пуст = бруква;
кара́ти си = мучити ся;
карабки́ — ІІІ. 75;
карба́ч — ІІ. 293;
карда́шина = стерво;
карлу́ш = мушля;
кару́ци = скринка на двох колесах до воженя гною;
кашевбк — Hypudaeus arvalis;
каше́рна (жінка) — ж. чиста по полї (menstruatio);
кашѝці — охоронні плоти засипані камінєм, аби вода не обривала берегів;
квацува́ти = мняти, мняцкати;
ке́леф, келеп, кілеф — палиця з мосяжною загненою ручкою;
кепта́р, кіптар — короткий кожушок без рукавів, І. 136;
керли́ба = сирватка, ІІ. 213;
ке́чери — гори з незалїсеними верхами;
кечка — І. 87;
кисьльи́к, самокеша = квасне молоко;
ки́стка — писальце до взорованя писанок;
ки́тиця — гора з лїсистим верхом; цьвітка;
Кі́зі у́логи — скали, І. 3;
кінато́в = поклик аби давали дерево на зрубах;
кіпси (він) = верг ся, напудив ся;
кірйи = кора;
кіска́ги = чистити (з під худоби);
кіски́ (шитє) — ІІ. 158;
кішня́ = сїнокоси;
клапа́ня, клепаня — І. 137;
клейго́ = стережи ся;
кле́пало — ІІ. 238;
клїть = комора;
кльо́бик = пелюстка;
клябу́ка — палиця з загненою ручкою;
клюк — гаковатий кілок, І. 87;
клюпа — див. ступа, І. 104;
клюпа, клюпач — ІІ. 161;
ключь — ІІ. 253;
ключки́ — ІІ. 156;
коби́лиця — пільний коник;
ковбо́к — утятий пень;
ковби́р — глубока тиха вода;
ковтки́ = кульчики;
Козньи́вска — гора, І. 2;
кола́чини — ІІІ. 7, 67;
коле́шня — стайня на худобу;
коли́ба — ІІ. 173;
коло́дьба = запаленє легких;
Команбва — гора, І. 1;
ко́мин (кахлевий) — І. 96;
конопе́льник = воробець;

коноплї — II. 147;
копани́ці — див. сани: II. 260;
копане́ — II. 164;
ко́пень — місяць серпень;
корда́ч = плетений шнур;
корж = плескатий хлїб;
корзани́ = старі постоли;
кори́то — II. 248;
корньи́ти = будити зі сну;
ко́рпати = збирати, прятати;
корчу́ги — короткі сани, II. 180;
коса́ — II. 166;
Косма́ч — село, I. 56;
коси́ці = цьвіти:
костре́ц — хвостик відьмин;
Костри́ця — гора, I. 4;
котю́га = пес;
кочальце́ — I. 48;
ко́чьило — II. 148; —
Кошак — гончар: II. 271;
кошьи́ра — II. 192;
ко́щок = язичок (Zingel) (при стрільбі);
Красноїля — село, I. 56;
крашани́ці — червоні штани;
крашеньи́к — червоний сердак;
Криворівня — село, I. 56;
Кри́нта — гора, I. 4;
криса́ня, кресаня = капелюх;
крібка, грібка = куропатва;
кріс, крес = стрільба;
кросна́ — II. 254;
кругльи́к — танець: IV. 90;
крутїж = вир;
кручьи́нка = скрут тютюну;
ку́бок (на порох) — II. 281;
ку́дрик — вершок смереки;
кужівка, кужівник — II. 148;
ку́кла = лялька;
Ку́кул — гора, I. 4;
кукуцц — малий хлїбец;
куля́стра — II. 213;
кумбу́к — смерека з утятим вершком, що росте широко а низько;
кур = дим;
ку́рбало — глібше місце у ріці;
курме́й = короткий шнурок;
Кути́лова — гора, I. 4;
ку́чері — окраса сердака: I. 128;
ку́шка — II. 169;
ку́єви = вершки гір;

лабу́з — било з кукурудзів;
ла́вка — довгий гибель до вирівнаня тесаної дошки;
ла́дна вода = добра вода;
ла́манка — див. лен, II. 147;
лапата́чьи = дрантє;
ла́трати = кричати;
лев = 1 злр.;
легкоду́шники — I. 143;
легедува́ти си = вдоволяти ся;
леґі́нь — молодець спосібний до тяжкої роботи;
ле́жа, упав у ле́жу = заслаб;
ле́леч = зелена вільха;
лентю́х = сурдутовець;
лижка, ложка — II. 247;
ли́занка — I. 142;
Лисина́ — гора, I. 4;
ли́фа = процент;
лихе́ = Epilepsia;
лиху́н = нероба;
лівачка — комната з лївого боку хати;
ліжни́к = коц;
лім, лом — дерева повалені хитарами;
лїновиско = злїнена скіра з гадини;
лїто́вище — час перебутий в полонинї;
лїтря = драбинка;
лїхтарня — див. церков: I. 115;
лога́за — I. 142;
ло́два — широка груба дошка;
лой, лойка = гадина;
лопатки́ — I. 142;
лопітли́вий — той, що зле вимовляє;
Лосту́н — гора: I. 1;
лото́шити = дармовати, повільно робити;
луб, лу́бє = кора;
Лубі́жна — потік, I. 8;

лу́бйинка — II. 173;
лу́диньи = одїж;
Лудова́ — гора, I. 4;
луна́вий — недобачаючий, бо луна заслоняє єму очи; зизоокий;
лу́нчина — тогідна бриндза або солонина;
лускорíх — II. 284;
лу́чно = складно;
лушни́ця II. 223;
ле́льо = отець;
Люча село, I. 56;
Лючки село, I. 56;
Лючка — ріка, I. 7;
ле́рдерево = модерев;
ля́фа = пенсия;
ляхкати = ганьбити;

мабу́ть = здає ся;
Магура — гора, I. 4;
маглівни́ця — II. 154;
мадриган — Atropa Bellad.;
мако́виця — див. церков, I. 116;
ма́кортик = макітра;
маку́х — II. 164;
мала́й — кукурудзяний хлїб;
малига́рня = розсадник;
манна = пожива: молоко і т. и.;
мано́рія = навичка, вдача;
марга́, маржи́на = худоба;
Марішéвска — гора, I. 2;
ма́рфа = товар (die Waare);
махтали́к = моток (волічки);
мачкувати = дробити, перебирати;
Мегеденюк — II. 309;
мета́ти = кидати;
мере́жка — II. 161;
ме́рша = стерво;
ми́гла = стріп, купа зложеного дерева, II. 180;
миглашí — люде що дерево у миглу складають, II. 188;
Микуличин — містечко, I. 56;
мирóм = спокійно, добре;
ми́цька — вовна з ягняти;
ми́тузь (рукою) — V. 215;
мíна = умова;
мини́ти = обіцяти, згодити ся;
мíндик (при дримбі) — III. 76;
мірту́к — міра около 2 л.;
міськаво = болотнисто, грузько;
мішеньи́ — вівцї ріжних властителїв разом;
млин — I. 103, 113;
Мокри́н — гора, I. 1;
мóльфа — V. 211;
Моралéва — гора: I. 4;
морíг — убита трава;
мотови́ло — II. 150;
мра́зниця — багно в лїсї;
мрия = насада срюби;
мудрíшки́ = збитки, фіглї;
мудрови́на — однолїтні парости смереки;
Мунчéл — гора, I. 2;
мусáк = штилєт;
мушíя — газдівске добро;

наслíй — утоптана сьнїгова дорога;
набóрсати = насилити (пацьорки);
наги́лити = нараїти;
наголóвник — головка капелюха, капелюх;
нагу́льковатий = дурноватий;
на́зирцем = сьлїдом;
надóвжниця — чвірка коний в запрязї;
на́клад — дрова, уложені на ватру;
наколїнцї — білі вовняні нагавицї;
накóрпати = напрятати;
наличма́н = маска (опришки робили собі з кори);
нами́сник — I. 101, 102;
напéрсниця — мала вовняня онучка;
нара́квицї — I. 130;
натини́на — вовна з річної вівцї;
на́гря = конець полотна (тороки);

натутýрити си = надути ся;
невóля = арешт;
не гія = не можна;
негýра = мрака;
недохóдьик = кадріль;
некашєрна (жінка) — жінка в часї поли;
Несамовúтий — озеро, I. 8;
нéтля — нічний мотиль;
нúчиниці — II. 256;
ниртьúнно — там де можна у сьнігу запасти ся, понирати;
нїзінé (шитя) II. 158;
нїмиці = бодяки;
нїчнúцї Visiones;

оббáдити вишукати (княгиню);
обéрка — знак на худоб;
обзóрини — III. 11;
обичáйка II. 146;
óблаз вузка дорога попід скалу;
облýк — II. 225;
обмéтиця — II. 155;
óбмітка — II. 150;
обóра = коло, (дїрка в постолах для пересилюваня волоків);
óбрізки, без óбрізків отверто;
обрýбина — див. хата, I. 91;
обхід = обряд;
обхід весїльний — III. 15;
óбшивка — I. 120;
огідний = робучий, пильний;
огрібáч — I. 97;
огрьидна(жінка)—див.ж.в тяжи;
ознúця = сушарня, I. 110;
окéк, отьик = от як, здає ся;
окéн — Fernrohr;
окротúти си = успокоїти ся;
олачéна (корова) — корова з латками;
олейнúк Словак, що ходить з склом;
олїй — II. 161;
олїйниця II. 163;
óлїтки — овечі відходи;
оméга — ростина, I. 19;
опасáнє — див. церков, I. 116;
опліт — II. 171;
óпровід = панахида, III. 250;
óпуд = страх, II. 166;
оранé — II. 164;
осéдок = посїлість, місце постійного побуту;
осмів — в серединї спорохнявілий короткий пень дерева;
ослін = тапчан;
осóвнь місце звернене до сонця;
óсти, óстивно — II. 222;
острива́ — кіл з надтятими галузями;
острив'áниця — II. 147;
острýб — I. 90;
осýда щось лихого, напасливого;
охáба = пархи, погань;

пáзити = пильнувати;
Паленúця — гора, I. 1;
панúти = служити; не панить менї горівка = не служить менї горівка;
панúч = жандарм;
паполóма укритє (ліжник, полотно) деревища;
парть = добре поводженє;
паршенá = щастє;
пáсемок = пасерб;
паскевнúк IV. 234;
пасть II. 236;
пáторочі = клопоти;
пацéльний = спритний;
паювати = дїлити;
пéрга = пчільна робота;
Перебій гук, I. 8;
перéвиця II. 226;
перевідники = мешканці сел граничних з Гуцуль.;
перéрвиця — II. 222;
перéліжки II. 130, 274;
Перéмиска = потік, I. 8;
Перехресне — село, I. 56;

перехресне — віконце в причівку, I. 92;
перехре́сниці — порошниці, ношені на вхрест через груди;
пері́зка = пояс;
Перкала́б — потік, I. 5;
перчит (коза) — лїтить ся коза;
пете́лька — II. 171;
пете́чьи — непіхане сукно;
пе́чіна — глина з печи;
пила́ — II. 175;
пиньи́ти = здержати;
пи́рга = пес;
пиро́жини — III. 53;
Писаний Камінь — див. I. 4;
писки́вка — курка з першим яйцем;
Пйитрос — гора, I. 2;
підбитьик, підбіяк — сердак, підшитий кожухом;
пі́дколодь — II. 237;
підкуку́ндати = підмовити;
підлі́жьи — див. скрипка, III. 68;
підмі́т = грядка;
підпле́тина = бич;
Підсмерічок — гора, I. 5;
підчулити = підтяти, II. 181;
пі́зма = гнів;
пі́жда = процент;
пільги — валки, підл. під дерево аби легко посувати;
Піп Іван — I. 2;
Пістинька — ріка, I. 6;
піч — I. 95;
плазмо́ = підошва стопи;
плаїчок — стежка в горах;
плай — дорога для кінної їзди;
пластове́ц — сьнїг, II. 221;
плесо́ — плитка стояча вода;
плетїнка — II. 156, 280;
пльиса́ти = танцювати;
пло́ва = злива;
плоть — II. 183;
плуг — II. 165;
плю́ский = плоский;
Пнєве́ = гора, I. 4;
побе́дрина — II. 154, 237;
побій — укрива хати, дах;
пове́рхник — див. жорна, II. 146;
пове́рхниці — вел. черв. онучі, I. 138;
по́вниця — III. 27;
повстьинний наголовник — капелюх з великою головкою;
погана віра, нехрест = жид;
Погане місце — гора, I. 2;
По́гар — гора, I. 4;
погаре́ц = вудвуд;
погонач — див. жорна, II. 146;
пода́вники — I. 143;
пода́ла (дївка) — така, що заходить собі з парубками;
по́дря = полиця, піддаше: II. 214;
подуфа́лий — штуцер;
Пожере́тор — гора, I. 4;
покази́ти = попсовати;
по́колодва — II. 237;
пола́ — menstruatio, рід;
поле́диця = ожеледа;
поливавниця = зільниця;
поліг — скошене сїно;
полови́ти = фастриговати;
полони́на — див. II. 184;
полониньский хід — II. 195;
поло́нник — велика деревяна ложка (більш 1 л.);
получи́ти = вцїлити;
Поляни́ця — село, I. 56;
Поля́нки — село I. 56;
пома́на = памятка, згадка;
по́міст = підлога;
понори́стий — місце, що поникає, западає ся;
Попадя́ — гора, I. 1.;
Попадя́ — потік, I. 6;
по́пал = червоне небо;
попісни́ти = побліднути;
по́плітки — I. 135;
поповчи́ти = покрити видатки;
по́рекло — der Zuname;
порокли́ця — II. 146, 231;
порьи́док = сповідь;
порньи́ла — паша вечірна II. 215;

по́ровень = в ряд, до такту;
поро́шниці — рожок і кубок на порох;
порта́ж склад дерева до сплавлення;
посидко́ва хата = замешкала хата;
послó́нити = постелити;
потеру́ха Ulcus venericum, V. 245;
потинати (відьма) = збавляти;
похребтина — II. 252;
пошни́пати = обнюхати;
пошпа́й = понова (сьнїг);
поєлити си = прикрасити ся;
права́чка комната з правого боку хати;
правило I. 91;
пра́нник II. 154;
пре́духа — спір (Asthma);
при́виль — пожиток;
призори́стий = недобачаючий;
при́колень — часть кола вбита в землю;
прилука — поляна посеред гірских лїсів;
при́ адь — II. 227;
при́ріс = тримбулька;
присло́п — долина заслонена з двох боків горами;
приструнни́к — III, 68;
притý́ли — I. 108;
причівки, причілок — хата: I. 92; церков: I. 117;
причьикнути = присїсти;
причка = случай, причина (смерти);
прйисло́ — часть плота поміж двома парами кіля, I. 76;
прйитати = ховати;
Пробійна — потік, I. 6;
прово́дини — III. 56;
прогайнува́ти = змарнувати;
прога́лина — місце в горах не покрите лїсами;
прого́рниця — дїра в верхнім камени жорен;
Прокура́ва — село, I. 56;
пропíй — III. 42;
про́стень — див. кужівка, II. 146;
просторічний — той, що отверто говорить;
про́різ — попукані місця в леду;
про́синец = грудень;
протїс, протес — дерево прорізане на дві половинї, I. 88;
про́тьиж (у пр.) = тужно;
прошáк = жебрак;
про́шивка — див. ковняр, I. 122;
про́шитє — II. 156;
про́ща — надгробна проповідь, III. 20;
пру́дити ся = парити ся;
Прут — ріка, I. 7.
пу́га = батіг;
пуга́р = склянка;
пу́говицї = гузик:, II. 284;
пу́головицї — Cypraea moneta,
пуга́ч — див. жорна, I. 143;
пу́ди = страхи;
пульпак = єндик;
Пурулуй — гора, I. 1;
путе́рія = сила;
Путилівка — ріка, I. 6;
пушка (кріс) = стрільба;
пушка́р = полїцай;
рава́ш, реваш = рахунок, II. 205;
рага́ш — стежка, якою ходять вівцї;
рази́ти — їсти раз на день;
ра́ква — судина деревяна на масло;
раки (зелїзні) — II. 176;
рама́т, раматка = шматка;
ра́нник = подорожник (Cichorium int.);
рантух — перемітка з перкалю;
ра́павка = ропуха;
раст — Primula veris;
рахманний = уцтивий;
рахманьский — великдень, III. 242;
Ре́бра — скали, I. 3, 14;
Реброва́ч — гора, I. 4;
реваш — див. раваш;

ре́веще — V. 212;
ревкати = кричати гнівливо;
ре́вний = справний;
ремінь — II. 292;
ремісни́к — знаряддя, II. 257;
репухатий, калюха́тий = череватий;
ретельно = певно;
ре́тєзь, рекізь, ретєзка — ланьцух з грубого жовтого дрота, II. 282;
решітки́ (шитя) — II. 158;
риби — I. 24;
Ри́бниця — ріка, I. 6;
ри́зи — II. 178;
ри́жий = рудий;
ри́ндза — II. 213;
ри́па = високий беріг;
ри́ский = охочий;
різе́ц — II. 247;
ріпа = бульба;
ріски́ = морщки, фалди;
рісува́ти = морщити;
Річка — село, I. 56;
ро́вта — богато людий; ровту зібрав на мене;
родимець = конвульсиї, V. 248;
Рожен — село, I. 56;
рожо́к — II. 281;
розбалїка́ти ся = розбирати ся;
ро́зігри — V. 200;
розло́ги — I. 86;
ро́злучінє — II. 218;
розпи́лити = розложити;
розпи́тє = хрест;
розчемери́ти = розкривавити;
розчо́лини — гори пасмами лїсисті;
Рокита — гора, I. 5;
росівниця — огірковий квас;
Ротунду́л — гора, I. 1;
руда́ — дишель з штельвагою;
рунтати = рушати;
русти — голосно плакати;
русьивий = бльондин;
ру́хавка = повстанє;
рйид = усе потрібне до осїдланя коня;
рйибий — тот, що має знаки по віспі;

сажьи́р = коміняр;
салаш = хата;
самокиша, кисьльи́к = квасне молоко;
самостріл = апоплєксія;
самопоти́т = коптит;
самото́ка — II. 151;
сапіна, цапіна — гаковатий друк до підважуваня;
сарака — гідний пожалованя;
сарсама — знаряди до лїсної роботи, I. 84;
саса́р — болото, в яке можна загрузнути;
ва́танє — III. 12;
свиріль — III. 72;
сьвіти́вка — III. 52;
сьвіто́ч — див. церков; I. 116;
сембри́ла = служба, заплата;
Сенїк — гора, I. 4;
сербувати = сьвяткувати;
се́рний = лагідний;
Сивуля — гора, I. 4;
сигли — густї полон. лїси,
сикма́нич — предприємця лїсної роботи;
сильце́ — II. 236;
си́пати = виливати (з мосяжи);
сирівцї — постоли із шкіри з шерстею;
сирови́ця = сіль;
сїди́й = сивий;
сїдло́ — II. 252;
сїнокоси — II. 168;
сїчівни́к = таксатор;
скиртеж = бук (дерево);
склимакова́тий = збитий (волос);
скльинка = шиба;
ско́ки = пороги у ріцї, I. 74;
сколо́тина = маслянька;
скота́р = пастух;
ско́ти = звої полотна;

скраклі II. 163;
скрипи́чник тот, що уміє грати на скрипці;
слати́на = сировиця;
слиму́ш = слимак;
слїпак вел. чирак;
слу́тий тот, що може робити лише одною рукою;
смага́ = біда;
сма́жити = сушити лен;
сьмі́йини — III. 66;
снозо́к — маленьке кур. яйце;
соки́ра — II. 175;
Сокільский — гора, I. 4;
Соколі́вка — село, I. 54;
сокоти́ти ся = стеречи ся;
соломйи́нка — Immortelle;
соло́твина = багнина;
солу́ква = слонка (Die Waldschnepfe);
со́мец — часть остроуба: I. 90;
сонцї, сунцї = обжирство, II. 243;
соро́чка — II. 153;
софі́я = гадина;
сохра́нно = осторожно;
сохтівний = знаток;
сояшницї — катар кишок, V. 245;
спиж — I. 93;
Спи́цї — гора, I. 2;
спінь — див. веретено, I. 148;
спір — Asthma, V. 244;
сплава́чка — II. 181;
спопиндала мене біда = найшла на мене біда;
споти́чка — примівка весїльна;
спочі́ти умерти;
спричкува́ти ся — поповнити самовбійство;
спу́за = попів, сажа;
спу́зар — тот, що ходит коло ватри, II. 190;
ста́я — II. 187;
стайка — II. 188;
стариня́ родичі;
старчук — хлопець, що водить сьлїпого старця;
ста́ток = богацтво;
Сте́бне — село, I. 56;
Стефуле́ц гора, I. 4;
стїб — Die Nat, II. 153;
Стіг — гора, I. 2;
сто́їще — II. 185;
столяр — I. 25;
сточник — Der Meister;
стріла = чирак;
стріп = купа;
строминє = порід ногами;
струг — II. 260;
струга́ч — II. 247;
стру́нка — II. 193;
сту́па — II. 161;
субота дїдова — II. 241;
суга́к — II. 260;
судни́к, судни́чьи — деревяне начинє;
судця́ = судія;
су́кровище — місце, де когось убито;
су́равий (кінь) = острий, ровис ий;
суромо́та = mons Veneris, genitalia fem.;
сус — тот, що веде дараби;
суткй = дорога, I. 74;
сутуга = пасмо;
су́чьи = сухе галузя;
счіна́нник = тот. що зачинає роботу, сьпів;

табівка = скіряна торба, II. 279;
тайстра — торба;
талга́р = злодій;
та́льба = часть дараби, II. 181;
тама́цькати = напихати;
тара́н — II. 163;
тарка́тий = сорокатий;
та́рниця = сїдло, II. 252;
таршук = міхур;
Татарів = село, I. 56;
та́шка — II. 279;
Теку́ча — село I. 56;
теленка — III. 72;
телїж — лапка на серни;

тельма — умисне;
темрйич — темно;
теркíла — бесаги з лудиньим і проч.;
терх — дві бербениці бриндзї на кони;
теслúця — II. 249;
тетервак — Tetrao Tetrix;
тúбель — колок, яким збивається два кусні дерева;
тúрба — кров, юха;
тúрва — місце, де готури гутят, II. 238;
тирвовий камінь — II. 225;
тúрло — II. 225;
тóвти — вірмени, купці, що скуповують вівці;
товчьúнка — I. 142;
тóкма — умова;
толкувáти — розважати;
толýк — молодий медвідь;
топірчики — пільні братки;
топорець — II. 289;
торбей — тот, що ходить з торбами;
тороки — френзлї;
трапáш — стежка утоптана вівцями;
требувáти — дбати; я не требую — я не дбаю;
трембíта — I. 72;
трепітник — терпентина;
тривати — довго жити;
тріло — отруя;
трýнок — жолудок;
трупíна — II. 176;
тýрати — уважати;
тýриця — огородовий лен;
Тýркул — гора, I. 2;
турш — кумбук;
туршьик — дрібний, густий смерековий лїс;
тýсок — мелянхолія;
тушýр — вовна з другого стриженя;
тєкло мене — обішло мене;
Тюдів — село, I. 56;
угоджьúти — чекати;
удáти си — подобати ся;
ýкий — учений;
уклепáти си — збаламутити ся;
ýкро — прикро;
ýлоги — кітловини, в які сточує ся камінє;
ýплїт — фризура;
урúтний — прикрий;
Устєріки — село, I. 56;
утрýпати — навикнути, втягнути ся;
учінúв си — уродив ся;
ýчутка — поголоска;

фактувáти — наймати на полїтки;
фáнтьи — убранє;
фарíóн — інтриґант;
фатáти — хапати;
фацарний — дотепний;
фашúнє — смеречьи, уживане на кашицї;
фе — не мож, годї;
фелéга — стара манта;
фелелувáти — ручити;
фéрек до фереку — до щенту;
Ферескуля — село, I. 56;
фіїн, фін — похресник;
фірма — форма;
фірмáк — модель;
фірóвщина — III. 8;
фіцігóрна — кокета;
фіґлявий — фалшивий;
флекéв — парубок;
фльоéра — сопівка без денця, III. 71;
флов — вовк;
фляджити — денунцїовати, очернювати кого;
фóлюш — I. 113;
Фóресек — гора, I. 4;
фортýна — буря, град;
фóя — листє (шпильки) смереки;
фураж — недостаток бриндзі;

харний — чистий;

хавту́р = книш, кукуц;
хита́р = г аниця;
хли́павка = кляпа;
ходїльниці = щудла;
Хомяк = гора, І. 4;
хоро́ми = сїни;
Хо́роцова = село, І. 56;
храбуст = останки з капусти;
хрусталї = трускавки;
хи́ріти = вилежувати ся;

цапа́р = ІІ. 171;
цапіна, сапіна, = ІІ. 176;
ца́ра = чужий край;
цари́нка = обгороджена сїножать;
цва́йка = уплетене галузє смереки до причїпленя сплавів
цебе́ньокати = говорити пусте;
це́рки = мережка;
Церковцї́ = скали, І. 9;
ци́би = кінцї перемітки, І. 160;
ци́рка = ІІ. 155;
ци́лиця = камінна сіль;
цїточки́ = ІІ. 278;
цьвіро́к = пипка при фляшочцї;
цонглї = клїщі;
цоркотїти = задзвонити;
це́пи = ІІ. 210;
цу́рки, не цурки говориш = говориш не до річи;

чагу́н = вел. зел. горнець;
чайка = кавка;
чва́лий = вправний;
че́льидь = жіноцтво;
чепра́ги = ІІ. 290;
че́рес = ІІ. 292;
черінки́ = окладинки до ножа;
черса́к = горнець;
Чивчи́н = гора, І. 1;
чібе́ркати = щебетати;
чьисо́вица, пола = menstruatio;
чірьина (вода) = каламутна;
чінки = чари;
чістрити = чесати коноплї: І. 147;
чічі = цьвіти;
чоло́ = фаціята;
Чорного́ра = пасмо гір, І. 2;
Чорного́рец = гора, І. 5;
Чорна ріка = Чорний Черемош, І. 5;
чоро́лїс = Myoxus Glis;
Чо́ртка = гора, І. 5;
чубе́рка = дійниця;
чу́ркало = жерело;
чьигір = молодий лїс;
чю́га = знак на вершках гір;
чьити = ткати;

шала́ш = хата;
шанда́рик = вудвуд;
шарапа́тка = сурдуговець;
шашкірня́ (шестерня́) = циркель;
шва́ля = швачка;
шва́ра = високі острі трави; плетені шнурочки;
шерстьини́к = сукно з кізьої вовни;
Ше́шори = село, І. 59;
Ши́бений = озеро, І. 6;
шипіт = пороги в ріцї;
шипо́к = І. 19;
шитє, єго роди = ІІ. 155;
шьива = квасковата вода;
шка́бря = тріска;
шкали́точка = торбинка;
шкапє = кінь;
шка́фа = ІІ. 253;
шкібля = ІІ. 250;
шкору́х = рябина;
шкремітки́ = відпадки мосяжні і взаг. металеві;
Шкрібля́к = ІІ. 305, 311;
шлик = шапка, І. 137;
шми́рдавка = катар;
шмо́ргавка = терлиця, ІІ. 147;
шпа́рко = скоро;
шперля = цїлолїтне паливо в полонинї;
шпілєр = Pain Expeller;
шпунта́р = І. 91;
штибель = див. церков, І. 116;
штим = див. вовна, ІІ. 152;

штрикати — скакати;
штука — мясо;
шу́кало — III. 244;
Шуліґу́л — гора, I. 1;
шурьи́к — муж сестри;
шу́тий баран — баран без рогів;

шезун — чорт;
щіпар — лїкар, що щіпить віспу;
щу́ка — щупак;

є́вірниці — порічки;
єднати — перепрошувати;
є́днанка — заплата за заподі-яну кривду;
єзвір — глїбокий яр;
Єловічо́ра — потік, I. 5;

єло́си — відповідно, добре, також зачало ся;
є́рка — ялова вівця;
єро́ваний — переплетений вузкими сафіяновими пасками I. 122;
єрчьи — ягня;
єтір, єтеро — II. 226;

Юда — чорт, злий дух;
ю́дити — намовляти до злого;
юхварка — I. 141;

Яблониця — село, I. 56;
Явірни́к — I. 4, 56;
Яворів — I. 56;
Ямна — село, I. 56;
ярем, єрем — II. 165;
Яремче — село, I. 56;
Ясенів, Ясеново — село, I. 56.

ЕВГЕ
БІБЛІОТЕКА
ЯЛЧЕНКО

Зміст V-ої части.

стор.

XVIII. Гуцульські приказки . . . . . 1—169.

1. Сотворенє сьвіта 1
2. Початок сьвіта і боротьба Сатани з Богом . . 7
3. Перші Явидники. 9
4. Як Біда тримала войну з Богом 10
5. За старшого Сатану-Ирода і Бога 11
6. Триюда у ланцах 11
7. За що Юда прикований 12
8. Запроданє роду люцького і конець сьвіта . . 13
9. Велити 14
10. Перший млин 15
11. Жертва 15
12. Потопа 16
13. Ной і одноріг 17
14. Соломон і єго мати 17
15. Соломон і Біда 18
16. Соломон і баба 18
17. Соломона слабість 19
18. Йик Соломон мірив землю 19
19. Смерть Соломона 20
20. Конець сьвіта 20
21. Конець сьвіта 21
22. Смерть Мойсея 21
23. За Юду Скарупійського 22
24. Йик Исус перед жидами ховав си 23
25. Сус Христос і Петро 24
26. Мандрівка Суса Христа 24
27. Христос і Петро молотїльниками 25
28. Жовняр, Бог, Петро і Павло 26
29. Сьв. Павло 29
30. Йик з крови сьв. Ивана стала потеруха 30
31. Сьв. Николай і Антосїй 31
32. Сьв. Николай і Якуб 31

стор.
33. Сьв. Николай безгрішний і грішний 32
34. Сьв. Николай і стрільці 32
35. Сьв. Николай і Єлена Константина 33
36. Казка за Єлену Константину 35
37. Служба трьох братів у Бога 36
38. Без Бога ані до порога 40
39. Хлопец віщун і колодочка 43
40. Як парубок посватав цареву дївку 47
41. За вівчьира та срібні вівці 48
42. Бай чортівский 51
43. Йик пйиницьи запродав душу чортови 53
44. Йик записаний чортови став злодієм. 54
45. Вандрівний Гриць і поганий цар 56
46. Сватанє у поганого царя 58
47. Набожний війт у пеклї 59
48. Війт лупій у пеклї 61
49. Иван віщун, Біда і піп 62
50. Йик бідний вібрав душі з пекла 63
51. Вдячний мертвець 64
52. Чорт і циган 67
53. Божий Фін 69
54. Божий Фін 72
55. Зрадлива сестра 76
56. За хлопцьи та єго лиху маму 79
56. Про золотого хлопцьи і царівну 84
57. Хлопец віщун і єго зрадлива сестра 86
58. Трійонсин 88
59. Колисаний дуб 90
60. Закльитий цар 93
61. Вандрівка жовньира Ганцина 95
62. Смерть 99
63. Покараний стрілець 100
64. За нетленного 102
65. Йик легінь шукав страху 103
66. За три братя тай Біду 105
67. В неволи у вірлів 106
68. Богач і Сатана 108
69. Перчович 113
70. Сто синів рідних 117
71. Чоловік і жінка 120
72. Вдячний мертвець 123
73. За богача, що свої маєтки роздав 127
74. Йик люта жінка вігнала чортів 129
75. Калай війтом 131
76. За братів бідного і богатого 132
77. Бідний і вітер 133
78. Бідний, чорт і прошак 135

стор.
79. За три братя, що служили у Бога 135
80. Служба за три червоні 136
81. Дурень 139
82. За злодії 141
83. Три сини 143
84. Клинко злодій 144
85. На злодію шьипка горит 147
86. Спілка жида з Грицем 148
87. Недотепний хлопець 150
88. Казка небилицьи 151
89. За гнів 152
90. Скасованє панщини 153
91. За жидівського Ивана і жидів 154
92. Задльи чого жиди голови гольи 155
93. Чому Волохи куші сорочки носьи 157
94. Циганин 157
95. Дїдько в Сиготї 158
96. Війна хлопа з Поляком 158
97. Йик множать ся брехні 159
98. Гостина у Жьибівців 159
99. Йик жид стрітив си з мерцем 160
100. Про віщуна та когута 160
101. Чому зьвір не говорит 161
102. Стара котюга и потьи 162
103. Стара котюга и вовк 165
104. Лис і кіт 166
105. Когутик і курочка 167
106. Так сьвіт платит 167
107. Почерез що шуті кози 168
108. Орел і мурашок 169

XIX. Повірки про опришків і скарби. . . . . 170—197.

1. Олекса Довбуш . . . . . 170—188
2. Юра Оженьик 188
3. Оршан 190
4. Дмитро Марусьик 191
5. Бойчук 192
6. Кричук 193
7. Мирон Штола 193
Конець опришкам 194

Про скарби . . . . . 195—197

стор.

XX. Про земні боги . . . . . 198—225

1. Лїсні-Лїсниці 198
2. Нявки-Мавки 200
3. Русавки-Люзони 201
4. Нічниці 202
5. Мамуни 202
6. Потопельники 202
7. Відьми-Опирі 203
8. Нетленні 210
9. Мольфарі 211
10. Чинатарі 212
11. Місьичники 212
12. Вовкуни-Вовкулаки 212
13. Верхоблюди 213
14. Ворожки 214
15. Ворожбити 215
16. Сточники 215
17. Урекливий 218
18. Знахар-Знахарка 220
19. Примівники 220
20. Градівники 221

XXI. Чередїнники . . . . . 226—236

XXII. Гуцульське лїчництво . . . . . 237—254

А) Обяви недуг і їх лїченє 238
Б) Недуги і їх лїченє . . . . . 239—253
I. Внутрішні . . . . . 239—247
II. Недуги нервового укладу . . . 248—250
III. Жіночі недуги 250
IV. Шкірні й инші недуги . . . . 250—253

Поправедна смерть і 11 причкових 254

XXIII. Віруванє про ростини і зьвірів і ужиток з них 255—274

XXIV. Загадки . . . . . 275—279

XXV. Словарець . . . . . 280—296